

**ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL
İLKELERİ AÇISINDAN BEHİÇ AK'IN
KİTAPLARINDA GÖRSEL TASARIM,
DEĞERLER VE METİN İLİŞKİLERİ**

Büşra YÜKSEL
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Prof. Dr. Mehmet Hilmi UÇAN
Eylül, 2020
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL İLKELERİ AÇISINDAN
BEHİÇ AK'IN KİTAPLARINDA GÖRSEL TASARIM,
DEĞERLER VE METİN İLİŞKİLERİ

Hazırlayan
Büşra YÜKSEL

Danışman
Prof. Dr. Mehmet Hilmi UÇAN

AFYONKARAHİSAR 2020

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından Behiç Ak’ın Kitaplarında Görsel Tasarım, Değerler ve Metin İlişkileri**” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

10/09/2020

Büşra YÜKSEL

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

ÖZET

ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL İLKELERİ AÇISINDAN BEHİÇ AK'IN KİTAPLARINDA GÖRSEL TASARIM, DEĞERLER VE METİN İLİŞKİLERİ

Büşra YÜKSEL

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Eylül, 2020

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Hilmi UÇAN

Bu çalışma, çocuk edebiyatında önemli bir yere sahip olan Behiç Ak'ın resimli çocuk kitaplarının tasarım özelliklerini, resimleme tekniklerini inceleyen; resim ve metin ilişkisini, hikâyelerdeki ve resimlerdeki değerleri çözümleyen bir araştırmadır. Amaçsal örneklem ile seçilen, Behiç Ak'ın kitapları arasından resim yoğunluğu en fazla olan on dört kitabı betimsel tarama yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Behiç Ak'ın *“Bilyeler, Büyükanne ve Miyop Ejderha, Doğum Günü Hediyesi, Gökdelene Giren Bulut, Karadeniz'deki Yunus, Kedi Adası, Rüzgârın Üzerindeki Şehir, Uyurgezer Fil, Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı”* eserleri ile Tombiş Kitaplar Serisinde yer alan *“Benim Bir Karışım, Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor, Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor, Ben Ne Zaman Doğdum, Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor”* isimli resimli çocuk kitapları incelenen eserlerdir. Bu hikâye kitapları dikkatlice okunmuş; resimleri incelenmiş; kitaplardaki değerler tespit edilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılıp değerler tespit edilmiş; resimlerin metin ve değerler eğitime katkısı yorumlanmıştır. İncelenen kitaplardan elde edilen bulgular örneklerle sunulmuş ve resimlerle desteklenmiştir. Son olarak araştırmadan elde edilen sonuç ve önerilere yer verilmiştir. Araştırma sonucunda Behiç Ak tarafından kaleme alınan kitapların, çocuklara uygun olduğu; okul öncesi ve temel eğitim seviyesindeki çocukların rahatlıkla okuyabileceği tespit edilmiştir. Kitapların, biçimsel yönden bazı kusurları olsa da barındırdığı değerler ile resimleme teknikleri açısından çocuğun gelişimine katkısı olacağı kanısına varılmıştır. Sanatçının eserlerindeki görseller incelendiğinde, grafik tasarım ilkelerinin göz önünde bulundurulduğu görülmektedir. Kitaplardaki görsellerin çizim teknikleri çocuğa ve çocuk edebiyatına uygun niteliktedir. Kitaplarda tespit edilen “dostluk, sevgi, doğa bilinci, hayvan sevgisi, paylaşma, dayanışma, adalet, sabır, sorumluluk, yardımseverlik, nezaket kuralları” gibi değerlerin resimlerle de çocuğa sezdirildiği, metnin ve değerlerin resimlerle desteklendiği görülmüştür. Tüm kitaplarda ortak olan değerler ise hayvan sevgisi, çevre bilinci, dostluk ve dayanışmadır. Behiç Ak, özellikle doğa ve hayvanlar konusunda çocuklarda farkındalık yaratmak istemiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, resimleme teknikleri, resim ve metin ilişkisi, resim ve değerler eğitimi, Behiç Ak.

ABSTRACT

VISUAL DESIGN, VALUES AND TEXT RELATIONS IN BEHİÇ AK'S BOOKS IN TERMS OF THE BASIC PRINCIPLES OF CHILDREN'S LITERATURE

Büşra YÜKSEL

Büşra YÜKSEL
AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF TURKISH EDUCATION

September, 2020

Advisor: Prof. Dr. Mehmet Hilmi UÇAN

This study examines the form and content features and illustration techniques of the illustrated children's books of Behiç Ak, who has an important place in children's literature; it is a research that analyzes the relationship between picture and text, and values in the stories and pictures. Fourteen books of Behiç Ak, with the highest picture density among the books which were selected with purposeful sampling, were analyzed using descriptive scanning method. Behiç Ak's works named "*Bilyeler, Büyükanne ve Miyop Ejderha, Doğum Günü Hediyesi, Gökdelene Giren Bulut, Karadeniz'deki Yunus, Kedi Adası, Rüzgârın Üzerindeki Şehir, Uyurgezer Fil, Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı*" and his Picture books of children named "*Benim Bir Karışım, Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor, Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor, Ben Ne Zaman Doğdum, Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor*" in the Tombiş Books Series are among the works of study. These story books were carefully read; the pictures were examined, the values and messages in the books were determined. In the research, document analysis, one of the qualitative research methods, was used as a data collection tool, stories were carefully read, values were determined; the contribution of pictures to text and values education has been interpreted. The findings obtained from the studied books are presented with examples and supported with tables. Finally, the results and suggestions obtained from the research are included. As a result of the research, it is stated that the books written by Behiç Ak are suitable for children; it has been determined that preschool and basic education children could read easily. Although the books have some formal flaws, it has been concluded that they will contribute to the development of the children in terms of their values and illustrating techniques. When the visuals in the artist's works are examined, it is seen that graphic design principles are taken into consideration. The drawing techniques of the visuals in the books are suitable for children and children's literature. It has been observed that the values determined in the books such as "friendship, love, green consciousness, animal love, sharing, solidarity, justice, patience, responsibility, benevolence and courtesy rules" are made to the child with pictures, and the text and values are supported by pictures. Common values in all books are animal love, environmental awareness, friendship and solidarity. It could be said that Behiç Ak aspires to raise awareness in children especially about nature and animals.

Keywords: Children's literature, painting techniques, image and text relationship, painting and values education, Behiç Ak.

ÖN SÖZ

Çocuk edebiyatı, çocuğun gelişim özelliklerine göre şekillenen, çocuğun dilsel, zihinsel, sosyal, ahlakî vb. gelişimine hizmet eden; kitabı ve okumayı sevdiren, edebî ve estetik haz veren ürünlerden oluşmaktadır. Bu ürünler biçim ve içerik özellikleriyle, resimleme teknikleriyle, barındırdığı görsel ve dilsel iletilerle, okura aktarmak istedikleri değerlerle bir bütündür.

Edebiyatın asıl amacı, okura estetik haz vermektir. Diğer bir amacı da çocuğu eğitmektir. Çocuğa toplumsal ve evrensel değerleri benimsetmek, diğer insanlara örnek olacak bir birey olarak yetişmesine katkı sağlamaktır. Çocuğun edebî eserlere ilgi duyması, eserin biçim ve içerik özellikleriyle yakından ilişkilidir. Çocuğu dış görünüşü ile çeken, kurgusu ve iletileri ile kendine bağlayan eserler, çocukta edebiyat dünyasına karşı merak uyandırabilir. Bu eserler çocukların hayatında önemli bir yere sahip olabilir. Bu sebeple bir çocuk edebiyatı eserinde çocuk edebiyatının temel ilkeleri, grafik tasarım ilkeleri, resimleme teknikleri göz ardı edilmemelidir.

Çalışmamızda Behiç Ak'ın çocuklara yönelik yazdığı 14 resimli çocuk kitabı, incelenmiştir. Araştırmaya konu olan eserlerin sekizi Behiç Ak tarafından yazılıp resimlendirilmiştir. Geri kalan altı eser Behiç Ak tarafından yazılmış, görselleri ise Gözde Bitir Tufan tarafından tasarlanmıştır. Bu kitaplar, çocuk edebiyatının temel ilkeleri bağlamında resimleme teknikleri, resim ve metin ilişkisi ve resimlerin değerler eğitimine katkısı açısından incelenmiştir.

Araştırma konusunun belirlenmesinde ve çalışmanın yürütülmesinde bana rehberlik eden, tüm sorularımı sabır ile cevaplayan danışmanım Sayın Prof. Dr. Mehmet Hilmi UÇAN'a, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda gördüğüm lisansüstü eğitim derslerinde bu çalışmanın alt yapısını sağlayan hocalarım Sayın Prof. Dr. Celal DEMİR ve Sayın Dr. Öğrt. Üyesi Bayram ÇETİNKAYA'ya en içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Evlatları olmaktan onur duyduğum, hayatım boyunca maddî ve manevî tüm varlıklarıyla yanımda olan babam Osman YÜKSEL ve annem Saniye YÜKSEL'e minnettarım.

Büşra YÜKSEL

2020, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YEMİN METNİ.....	ii
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. ÇOCUK KAVRAMI	4
2. ÇOCUK EDEBİYATI.....	7
2.1. ÇOCUK KİTAPLARININ İÇERİK ÖZELLİĞİ	10
2.1.1. Tema (İzlek)	11
2.1.2. Konu.....	12
2.1.3. Karakter	12
2.1.4. Plan	13
2.1.5. Dil ve Anlatım	14
2.1.6. İletiler.....	16
2.2. ÇOCUK KİTAPLARININ TASARIM ÖZELLİĞİ.....	17
2.2.1. Boyut.....	18
2.2.2. Kâğıt.....	18
2.2.3. Kapak ve Cilt	18
2.2.4. Sayfa Düzeni.....	19
2.2.5. Harf.....	20
2.2.6. Resimler	20
3. RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARI	21
3.1. RESİMLEME TEKNİKLERİ	25
3.2. GRAFİK TASARIM	29
3.3. ÇOCUĞUN GELİŞİM SÜRECİNDE RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARI.....	32
4. DEĞER KAVRAMI	35
4.1. DEĞERLER EĞİTİMİ	38
4.1.1. Ailede Değerler Eğitimi.....	40
4.1.2. Okulda Değerler Eğitimi.....	41
4.1.3. Türkçe Dersinde Değerler Eğitimi	44
4.1.4. Çocuk Kitaplarında Değerler Eğitimi	48
5. YAZARIN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ	50

İKİNCİ BÖLÜM ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL İLKELERİ AÇISINDAN BEHİÇ AK'IN KİTAPLARINDA GÖRSEL TASARIM, DEĞERLER VE METİN İLİŞKİLERİ

1. ARAŞTIRMANIN AMACI	53
2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE GEREKÇESİ.....	53

3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	54
4. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI.....	54
5. TERİM VE TANIMLAR.....	55
6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	56
6.1. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ	56
6.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ.....	58
6.3. VERİ ANALİZ YÖNTEMİ	58
7. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR

1. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	63
1.1. BİLYELER ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR	63
1.1.1. Özet	63
1.1.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Ögelerine Göre İncelenmesi.....	65
1.1.3. Resim ve Metin İlişkisi	72
1.1.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi.....	78
1.2. BÜYÜKANNE VE MİYOP EJDERHA ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR	82
1.2.1. Özet	82
1.2.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Ögelerine Göre İncelenmesi.....	84
1.2.3. Resim ve Metin İlişkisi	92
1.2.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi.....	98
1.3. DOĞUM GÜNÜ HEDİYESİ ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR	106
1.3.1. Özet	106
1.3.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke Ve Ögelerine Göre İncelenmesi.....	106
1.3.3. Resim ve Metin İlişkisi	115
1.3.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi.....	120
1.4. GÖKDELENE GİREN BULUT ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	123
1.4.1. Özet	123
1.4.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Ögelerine Göre İncelenmesi.....	124
1.4.3. Resim ve Metin İlişkisi	132
1.4.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi.....	137
1.5. KARADENİZ'DEKİ YUNUS ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR	141
1.5.1. Özet	141
1.5.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Ögelerine Göre İncelenmesi.....	143
1.5.3. Resim ve Metin İlişkisi	152
1.5.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi.....	157
1.6. KEDİ ADASI ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	162
1.6.1. Özet	162
1.6.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Ögelerine Göre İncelenmesi.....	163
1.6.3. Resim ve Metin İlişkisi	172
1.6.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi.....	177
1.7. RÜZGÂRIN ÜZERİNDEKİ ŞEHİR ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR	183
1.7.1. Özet	183
1.7.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Ögelerine Göre İncelenmesi.....	185
1.7.3. Resim ve Metin İlişkisi	193
1.7.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi.....	197
1.8. UYURGEZER FİL ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR	203
1.8.1. Özet	203

1.8.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Ögelerine Göre İncelenmesi.....	204
1.8.3. Resim ve Metin İlişkisi	211
1.8.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi.....	217
1.9. YÜKSEK TANSİYONLU ÇINAR AĞACI ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR .	222
1.9.1. Özet	222
1.9.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Ögelerine Göre İncelenmesi.....	223
1.9.3. Resim ve Metin İlişkisi	231
1.9.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi.....	237
1.10. BENİM BİR KARIŞIM-TOMBİŞ KİTAPLAR SERİSİ 1 ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR	244
1.10.1. Özet	244
1.10.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Ögelerine Göre İncelenmesi.....	245
1.10.3. Resim ve Metin İlişkisi	253
1.10.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi.....	259
1.11. BİZİM TOMBİŞ TAŞTAN HİÇ ANLAMİYOR-TOMBİŞ KİTAPLAR SERİSİ 2 ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR	266
1.11.1. Özet	266
1.11.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Ögelerine Göre İncelenmesi.....	267
1.11.3. Resim ve Metin İlişkisi	275
1.11.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi.....	281
1.12. BİZİM TOMBİŞ FİYONK MAKARNAYI ÇOK SEVİYOR-TOMBİŞ KİTAPLAR SERİSİ 3 ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR	285
1.12.1. Özet	285
1.12.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Ögelerine Göre İncelenmesi.....	286
1.12.3. Resim ve Metin İlişkisi	294
1.12.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi.....	300
1.13. BEN NE ZAMAN DOĞDUM? -TOMBİŞ KİTAPLAR SERİSİ 4 ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR	307
1.13.1. Özet	307
1.13.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Ögelerine Göre İncelenmesi.....	308
1.13.3. Resim ve Metin İlişkisi	317
1.13.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi.....	321
1.14. TOMBİŞ MASKELİ BALOYA KATILMAK İSTEMİYOR-TOMBİŞ KİTAPLAR SERİSİ 5 ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR	328
1.14.1. Özet	328
1.14.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Ögelerine Göre İncelenmesi.....	329
1.14.3. Resim ve Metin İlişkisi	337
1.14.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi.....	342
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	348
KAYNAKÇA.....	353
ÖZGEÇMİŞ	355

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Bilyeler İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli	66
Şekil 2. Bilyeler İsimli Eserde Resimleme Tekniklerini Örneklendiren Bir Görsel	67
Şekil 3. Bilyeler İsimli Eserde Denge Unsurunu İçeren Örnek Bir Görsel.....	68
Şekil 4. Bilyeler İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel.....	69
Şekil 5. Bilyeler İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel	71
Şekil 6. Bilyeler İsimli Eserde Metni Tamamlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel	73
Şekil 7. Bilyeler İsimli Eserde Metni Yorumlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel	73
Şekil 8. Bilyeler İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Bir Görsel	74
Şekil 9. Bilyeler İsimli Eserde Metnin Konusunu Yansıtan Örnek Bir Görsel.....	75
Şekil 10. Bilyeler İsimli Eserdeki Karakterlere Yönelik Örnek Bir Görsel.....	77
Şekil 11. Bilyeler İsimli Eserde Değerleri Yansıtan Örnek Bir Görsel	81
Şekil 12. Büyükanne ve Miyop Ejderha İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli.	85
Şekil 13. Büyükanne ve Miyop Ejderha İsimli Eserde Resimleme Tekniklerini Örneklendiren Bir Görsel.....	87
Şekil 14. Büyükanne ve Miyop Ejderha İsimli Eserde Denge Unsurunu İçeren Örnek Bir Görsel.....	88
Şekil 15. Büyükanne ve Miyop Ejderha İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel	89
Şekil 16. Büyükanne ve Miyop Ejderha İsimli Eserde Vurguyu Yansıtan Örnek Bir Görsel.....	89
Şekil 17. Büyükanne ve Miyop Ejderha İsimli Eserde Metni Tamamlayıcı ve Yorumlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel.....	93
Şekil 18. Büyükanne ve Miyop Ejderha İsimli Eserde Metnin Konusunu Yansıtan Örnek Bir Görsel	95
Şekil 19. Büyükanne ve Miyop Ejderha İsimli Eserde Metnin İçeriğine Yönelik Tasarlanan Resimlerden Örnek Bir Görsel	96
Şekil 20. Büyükanne ve Miyop Ejderha İsimli Eserde Kurguyu ve Olayları Yansıtan Örnek Bir Görsel.....	98
Şekil 21. Büyükanne ve Miyop Ejderha İsimli Eserde Değerleri Yansıtan Örnek Bir Görsel.....	103
Şekil 22. Büyükanne ve Miyop Ejderha İsimli Eserde Değerleri Yansıtan Örnek Bir Görsel.....	103
Şekil 23. Büyükanne ve Miyop Ejderha İsimli Eserde Değerlerin Somut Olarak İfade Edildiği Örnek Bir Görsel	104
Şekil 24. Büyükanne ve Miyop Ejderha İsimli Eserde Kültürel Unsurlara Yönelik Örnek Bir Görsel	104
Şekil 25. Büyükanne ve Miyop Ejderha İsimli Eserde Dini Figürlere Yer Veren Örnek Bir Görsel.....	105
Şekil 26. Doğum Günü Hediyesi İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Resmi.....	108
Şekil 27. Doğum Günü Hediyesi İsimli Eserden Örnek Bir Görsel.....	110
Şekil 28. Doğum Günü Hediyesi İsimli Eserde Resimleme Tekniklerini Örneklendiren Bir Görsel.....	111
Şekil 29. Doğum Günü Hediyesi İsimli Eserde Denge Unsurunu İçeren Örnek Bir Görsel	111
Şekil 30. Doğum Günü Hediyesi İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel	112

Şekil 31. Doğum Günü Hediyesi İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel	114
Şekil 32. Doğum Günü Hediyesi İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Bir Görsel	117
Şekil 33. Doğum Günü Hediyesi İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Bir Görsel	117
Şekil 34. Doğum Günü Hediyesi İsimli Eserdeki Karakterlere Yönelik Örnek Bir Görsel	119
Şekil 35. Doğum Günü Hediyesi İsimli Eserde Kurguyu ve Olayları Yansıtan Örnek Bir Görsel	120
Şekil 36. Doğum Günü Hediyesi İsimli Eserde Değerlerleri Yansıtan Örnek Bir Görsel	121
Şekil 37. Doğum Günü Hediyesi İsimli Eserde “Hayvan Sevgisi” Değerini Yansıtan Örnek Bir Görsel	121
Şekil 38. Doğum Günü Hediyesi İsimli Eserde Değerlerin Somut Olarak İfade Edildiği Örnek Bir Görsel	122
Şekil 39. Gökdelen Giren Bulut İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli	125
Şekil 40. Gökdelen Giren Bulut İsimli Eserde Resimleme Tekniklerini Yansıtan Örnek Bir Görsel	127
Şekil 41. Gökdelen Giren Bulut İsimli Eserde Denge Unsurunu İçeren Örnek Bir Görsel	128
Şekil 42. Gökdelen Giren Bulut İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel	129
Şekil 43. Gökdelen Giren Bulut İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel	130
Şekil 44. Gökdelen Giren Bulut İsimli Eserde Metni Yorumlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel	133
Şekil 45. Gökdelen Giren Bulut İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Bir Görsel	134
Şekil 46. Gökdelen Giren Bulut İsimli Eserde Metnin İçeriğine Yönelik Tasarlanan Bir Görsel Örneği	135
Şekil 47. Gökdelen Giren Bulut İsimli Eserde Değerlerleri Yansıtan Örnek Bir Görsel	139
Şekil 48. Gökdelen Giren Bulut İsimli Eserde Değerleri İçeren Örnek Bir Görsel ...	139
Şekil 49. Karadeniz’deki Yunus İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli	145
Şekil 50. Karadeniz’deki Yunus İsimli Eserde Resimleme Tekniklerine Örnek Bir Görsel	147
Şekil 51. Karadeniz’deki Yunus İsimli Eserde Denge Unsurunu İçeren Örnek Bir Görsel	147
Şekil 52. Karadeniz’deki Yunus İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel	148
Şekil 53. Karadeniz’deki Yunus İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel	150
Şekil 54. Karadeniz’deki Yunus İsimli Eserde Metni Yorumlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel	152
Şekil 55. Karadeniz’deki Yunus İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Bir Görsel	153
Şekil 56. Karadeniz’deki Yunus İsimli Eserde Metnin İçeriğine Yönelik Tasarlanan Örnek Bir Görsel	154
Şekil 57. Karadeniz’deki Yunus İsimli Eserdeki Karakterlere Yönelik Örnek Bir Görsel	156

Şekil 58. Karadeniz'deki Yunus İsimli Eserde Metnin İçeriğine Yönelik Tasarlanan Örnek Bir Görsel.....	156
Şekil 59. Karadeniz'deki Yunus İsimli Eserde Değerlerini Yansıtan Örnek Bir Görsel	160
Şekil 60. Karadeniz'deki Yunus İsimli Eserde Dini Figürlerin Yer Aldığı Örnek Bir Görsel.....	162
Şekil 61. Kedi Adası İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli	165
Şekil 62. Kedi Adası İsimli Eserde Resimleme Tekniklerine Örnek Bir Görsel	167
Şekil 63. Kedi Adası İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel	168
Şekil 64. Kedi Adası İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel.....	170
Şekil 65. Kedi Adası İsimli Eserde Metni Tamamlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel	172
Şekil 66. Kedi Adası İsimli Eserde Metni Yorumlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel	173
Şekil 67. Kedi Adası İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Bir Görsel.....	174
Şekil 68. Kedi Adası İsimli Eserde Metnin İçeriğine Yönelik Tasarlanan Bir Görsel Örneği.....	175
Şekil 69. Kedi Adası İsimli Eserdeki Karakterlere Yönelik Örnek Bir Görsel.....	176
Şekil 70. Kedi Adası İsimli Eserde Metindeki Olayları Yansıtan Örnek Bir Görsel...	177
Şekil 71. Rüzgârın Üzerindeki Şehir İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli	186
Şekil 72. Rüzgârın Üzerindeki Şehir İsimli Eserde Resimleme Tekniklerine Örnek Bir Görsel.....	188
Şekil 73. Rüzgârın Üzerindeki Şehir İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel.....	189
Şekil 74. Rüzgârın Üzerindeki Şehir İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel.....	191
Şekil 75. Rüzgârın Üzerindeki Şehir İsimli Eserde Metni Yorumlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel.....	193
Şekil 76. Rüzgârın Üzerindeki Şehir İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Bir Görsel.....	194
Şekil 77. Rüzgârın Üzerindeki Şehir İsimli Eserde Metnin İçeriğine Yönelik Tasarlanan Bir Görsel Örneği.....	195
Şekil 78. Rüzgârın Üzerindeki Şehir İsimli Eserde Dini Figür İçeren Örnek Bir Görsel	202
Şekil 79. Uyurgezer Fil İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli.....	205
Şekil 80. Uyurgezer Fil İsimli Eserde Resimleme Tekniklerine Örnek Bir Görsel.....	207
Şekil 81. Uyurgezer Fil İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel.....	210
Şekil 82. Uyurgezer Fil İsimli Eserde Metni Tamamlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel.....	212
Şekil 83. Uyurgezer Fil İsimli Eserde Metni Yorumlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel.....	213
Şekil 84. Uyurgezer Fil İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Bir Görsel..	213
Şekil 85. Uyurgezer Fil İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Bir Görsel..	214
Şekil 86. Uyurgezer Fil İsimli Eserde Metnin İçeriğine Yönelik Tasarlanan Bir Görsel Örneği.....	215
Şekil 87. Uyurgezer Fil İsimli Eserde Metindeki Olayları Yansıtan Örnek Bir Görsel	217
Şekil 88. Uyurgezer Fil İsimli Eserde Metindeki Olayları Yansıtan Örnek Bir Görsel	217

Şekil 89. Uyurgezer Fil İsimli Eserde Değerleri Yansıtan Örnek Bir Görsel	220
Şekil 90. Uyurgezer Fil İsimli Eserde Çevre Kirliliğine Yönelik Örnek Bir Görsel ...	221
Şekil 91. Uyurgezer Fil İsimli Eserde Dini Fgürün Yer Aldığı Örnek Bir Görsel.....	222
Şekil 92. Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli..	225
Şekil 93. Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı İsimli Eserde Resimleme Tekniklerine Örnek Bir Görsel.....	226
Şekil 94. Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı İsimli Eserde Denge Unsurunu İçeren Örnek Bir Görsel.....	227
Şekil 95. Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel.....	228
Şekil 96. Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel.....	230
Şekil 97. Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı İsimli Eserde Metni Tamamlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel.....	232
Şekil 98. Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Bir Görsel.....	233
Şekil 99. Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı İsimli Eserde Metnin İçeriğine Yönelik Tasarlanan Bir Görsel Örneği	234
Şekil 100. Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı İsimli Eserdeki Karakterlere Yönelik Örnek Bir Görsel.....	236
Şekil 101. Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı İsimli Eserde Metindeki Olayları Yansıtan Örnek Bir Görsel.....	237
Şekil 102. Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı İsimli Eserde Metindeki Olayları Yansıtan Örnek Bir Görsel	237
Şekil 103. Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı İsimli Eserde Değerlerleri Yansıtan Örnek Bir Görsel.....	242
Şekil 104. Benim Bir Karışım İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli.....	246
Şekil 105. Benim Bir Karışım İsimli Eserde Resimleme Tekniklerine Örnek Bir Görsel	248
Şekil 106. Benim Bir Karışım İsimli Eserde Denge Unsurunu İçeren Örnek Bir Görsel	248
Şekil 107. Benim Bir Karışım İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel.....	249
Şekil 108. Benim Bir Karışım İsimli Eserde Zıtlık Unsuruna Örnek Bir Görsel.....	250
Şekil 109. Benim Bir Karışım İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel	251
Şekil 110. Benim Bir Karışım İsimli Eserde Metni Tamamlayıcı ve Süsleyici Resimlerden Örnek Bir Görsel.....	254
Şekil 111. Benim Bir Karışım İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Görseller	255
Şekil 112. Benim Bir Karışım İsimli Eserde Metnin İçeriğine Yönelik Tasarlanan Örnek Bir Görsel.....	256
Şekil 113. Benim Bir Karışım İsimli Eserde Olayların Geçtiği Yerleri Yansıtan Örnek Görseller.....	257
Şekil 114. Benim Bir Karışım İsimli Eserdeki Karakterlere Yönelik Örnek Görseller	258
Şekil 115. Benim Bir Karışım İsimli Eserde Metindeki Olayları Yansıtan Örnek Görseller.....	259
Şekil 116. Benim Bir Karışım İsimli Eserde Değerleri Yansıtan Örnek Bir Görsel....	264
Şekil 117. Benim Bir Karışım İsimli Eserde Değerlerin Somut Olarak İfade Edildiği Örnek Bir Görsel	265

Şekil 118. Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli.....	268
Şekil 119. Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor İsimli Eserde Resimleme Tekniklerine Örnek Bir Görsel.....	270
Şekil 120. Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor İsimli Eserde Denge Unsurunu İçeren Örnek Bir Görsel.....	270
Şekil 121. Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel.....	271
Şekil 122. Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor İsimli Eserde Zıtlık Unsuruna Örnek Bir Görsel.....	272
Şekil 123. Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel.....	273
Şekil 124. Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor İsimli Eserde Metni Tamamlayıcı ve Süsleyici Resimlerden Örnek Bir Görsel.....	276
Şekil 125. Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor İsimli Eserde Metni Yorumlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel.....	277
Şekil 126. Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Görseller.....	277
Şekil 127. Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor İsimli Eserde Metnin İçeriğine Yönelik Tasarlanan Bir Görsel Örneği.....	278
Şekil 128. Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor İsimli Eserde Olayların Geçtiği Mekânı Yansıtan Örnek Görseller.....	279
Şekil 129. Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli.....	287
Şekil 130. Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor İsimli Eserde Resimleme Tekniklerine Örnek Bir Görsel.....	289
Şekil 131. Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor İsimli Eserde Denge Unsurunu İçeren Örnek Bir Görsel.....	289
Şekil 132. Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel.....	290
Şekil 133. Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor İsimli Eserde Zıtlık Unsuruna Örnek Bir Görsel.....	291
Şekil 134. Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel.....	292
Şekil 135. Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor İsimli Eserde Metni Tamamlayıcı ve Süsleyici Resimlerden Örnek Bir Görsel.....	295
Şekil 136. Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor İsimli Eserde Metni Yorumlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel.....	295
Şekil 137. Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor İsimli Eserde Metnin İçeriğine Yönelik Tasarlanan Bir Görsel Örneği.....	297
Şekil 138. Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor İsimli Eserde Olayların Geçtiği Mekânı Yansıtan Örnek Görseller.....	298
Şekil 139. Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor İsimli Eserdeki Karakterlere Yönelik Örnek Görseller.....	299
Şekil 140. Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor İsimli Eserde Değerlerini Yansıtan Örnek Görseller.....	304
Şekil 141. Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor İsimli Eserde Meslek Dallarına Yönelik Örnek Görseller.....	304
Şekil 142. Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor İsimli Eserde Okuma Sevgisine Yönelik Örnek Bir Görsel.....	305

Şekil 143. Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor İsimli Eserde Sanata ve Sanatçıya Duyulan Sevgiyi Yansıtan Örnek Görseller	305
Şekil 144. Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor İsimli Eserde Değerlerin Somut Olarak İfade Edildiği Örnek Bir Görsel.....	306
Şekil 145. Ben Ne Zaman Doğdum? İsimli Eserin Ön Ve Arka Kapak Görseli	310
Şekil 146. Ben Ne Zaman Doğdum? İsimli Eserde Resimleme Tekniklerine Örnek Bir Görsel.....	311
Şekil 147. Ben Ne Zaman Doğdum? İsimli Eserde Denge Unsurunu İçeren Örnek Bir Görsel.....	312
Şekil 148. Ben Ne Zaman Doğdum? İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel	313
Şekil 149. Ben Ne Zaman Doğdum? İsimli Eserde Zıtlık Unsuruna Örnek Bir Görsel	314
Şekil 150. Ben Ne Zaman Doğdum? İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel.....	315
Şekil 151. Ben Ne Zaman Doğdum? İsimli Eserdeki Karakterlere Yönelik Örnek Görseller.....	320
Şekil 152. Ben Ne Zaman Doğdum? İsimli Eserde Metindeki Olayları Yansıtan Örnek Görseller.....	321
Şekil 153. Ben Ne Zaman Doğdum? İsimli Eserde Değerlerini Yansıtan Örnek Bir Görsel.....	325
Şekil 154. Ben Ne Zaman Doğdum? İsimli Eserde “Sağlığa Önem Verme” Değerini Yansıtan Örnek Görseller.....	326
Şekil 155. Ben Ne Zaman Doğdum? İsimli Eserde Meslek Dallarına Örnek Olarak Sunulan Görseller.....	326
Şekil 156. Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli	330
Şekil 157. Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor İsimli Eserde Resimleme Tekniklerine Örnek Bir Görsel	332
Şekil 158. Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor İsimli Eserde Denge Unsurunu İçeren Örnek Bir Görsel	332
Şekil 159. Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel	333
Şekil 160. Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor İsimli Eserde Zıtlık Unsuruna Örnek Bir Görsel	334
Şekil 161. Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel.....	335
Şekil 162. Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor İsimli Eserde Metni Tamamlayıcı ve Süsleyici Resimlerden Örnek Bir Görsel	338
Şekil 163. Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor İsimli Eserde Metni Yorumlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel.....	338
Şekil 164. Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Görseller.....	339
Şekil 165. Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor İsimli Eserde Değerlerini Yansıtan Örnek Bir Görsel.....	345
Şekil 166. Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor İsimli Eserde “Vefa ve Arkadaşlık” Değerini İçeren Örnek Bir Görsel.....	346

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bkz: Bakınız

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

s: Sayfa

TDK: Türk Dil Kurumu

vb.: Ve Benzeri

vd.: Ve Diğerleri

GİRİŞ

Çocuk kavramı Türkçe Sözlükte (2011: 556), “bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak” şeklinde tanımlanmıştır. Ancak çocuğu sadece belirli bir dönem ile sınırlandırmak mümkün değildir. Çünkü dört yaşındaki bir çocuk ile on yaşındaki bir çocuğun ihtiyaçları, gelişim özellikleri, hayata bakışı, kelime hazinesi, hayal dünyası bir değildir.

Çocuk bugünün hayali, yarınların gerçeği, toplumun geleceğidir. Aile bireyleri, öğretmenler ve sosyal çevre tarafından eğitilen, topluma kazandırılması gerektiği düşünülen bireylerdir. Vatanına, milletine, bayrağına, kültürüne, değerlerine sahip çıkan her birey, ülkesine en büyük hizmeti etmektedir. Bu bilinç bireye, çocuk yaşlarda aile, okul ve çevre işbirliği içerisinde aşılmalıdır.

Milletler, çocuk ve yetişkin tüm bireyleri kendi kimliği çerçevesinde yetiştirmek ister. Tarihi süreç içerisinde var ettiği dilini, yaşayış biçimini, gelenek ve göreneklerini; sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel ve sanatsal birikimlerini, kısacası maddî ve manevî tüm değerlerini bireylere aktarmak ister. Çünkü toplumu var eden, varlığını geleceğe aktaran; insanların bir arada huzurlu bir şekilde yaşamasına olanak veren, bu değerler çatısı altında kurulan yaşamdır.

“İnsanların birlikte yaşayabilmek için oluşturduğu toplumsal amaçlar o toplumun değerleridir. Toplumda yaşayan her birey yaşamını belirlenen amaçlar neticesinde sürdürür. Bu amaçlar değerleri, toplumsal kurallar ya da inançlar sistemi haline getirir. Değerler sayesinde bireyler, nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini; kısacası nasıl yaşanılması gerektiğini bilir” (Akbaş, 2008: 10). İnsanlar değerler sayesinde nasıl davranması, neleri benimsemesi, nasıl yaşaması gerektiğini, hangi işleyişlerin suç ve ödül olduğunu öğrenir; önceliklerini belirler ve kişiliğini şekillendirir.

Bir ülkenin refah içinde varlığını sürdürebilmesi için geleceğini sağlam bir zemin üzerinde inşa etmesi gerekir. Bu sağlam zemin ise iyi eğitilmiş çocuklardır. Her birey, çocukları geleceğin aydınlık yüzü olarak görmelidir. Çünkü insana biçilen bir ömür vardır; bireyin her çağda yaşaması ve toplumsal gelişimlerin öncüsü olması mümkün değildir. Bu sebeple günümüzün yetişkinleri, geleceği miras olarak çocuklara devreder. Tıpkı bizim bir önceki neslimizden devraldığımız miras gibi. Bu döngü dünya

var olduğu andan itibaren bu şekilde devam etmiştir; bundan sonra da böyle devam edecektir.

Geleceğimiz olan çocukların ahlakî, dinî, toplumsal ve evrensel değerler göz ardı edilmeksizin eğitilmesi gerekir. Bu eğitim ailede başlar; sosyal çevrede ve örgün eğitimle birlikte okullarda devam eder. Ancak her bilgiyi, her değeri çocukların zihnine ezber bir bilgiyle doldurmak doğru değildir. Aileler ve öğretmenler bu bilgileri yaşamla harmanlayarak çocuğa sunabilirler. Çocuk da fiilen gördüğü ve yaşadığı gerçeklikleri hayatına kolayca adapte edebilir. Ancak insanın her şeyi yaşaması ya da her yaşantıya şahit olması mümkün değildir. Bu devrede yararlanabileceğimiz temel malzeme edebî ürünlerdir. Çünkü edebiyat hayat tarlasıdır. Elbet bir düşünür, bir yazar hayatımızın bir noktasında yaşayabileceğimiz, belki de hayatımızın dönüm noktası olabilecek bir yaşantıyı o tarlaya ekmiştir. Bu açıdan edebiyat, bireyi yaşama ve geleceğe hazırlayan, düşündüren, ufkunu açan, birçok şeyi öğreten bir araçtır. Doğal olarak yetişkinlerin ve değer verdiğimiz çocukların edebiyat dünyasıyla iç içe olması gerekmektedir.

“Edebiyat, malzemesi dil, kaynağı yaşantılar ve hayal gücü olan bir yaratıcılık, başka bir deyişle bir sanat dalıdır” (Aytaç 2003’ten akt. Çetişli, 2011: 72). Bireye ait olduğu toplumun tüm yaşantılarını, geçmişini, gelenek ve göreneklerini, benimsediğı değerleri aktaran dil sanatıdır. “Edebiyat, köken olarak ise Arapçadır ve ‘edep’ kökünden gelir; ‘terbiye’ demektir” (Çetişli, 2011: 69). Kısacası edebiyat terbiye eden, güzelleştiren, eğiten bir sanattır.

Özünde yine bir edebiyat olan çocuk edebiyatı “çocuğun gerçeklerinin ve dünyayı algılama biçiminin yetişkininkinden çok farklı olduğunun görülmesi ile doğmuştur” (Dilidüzgün, 2004: 19). Yeni bir alan olarak karşımıza çıkan çocuk edebiyatı, “erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu, düşünce dünyalarını sanatsal niteliğı olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerdir” (Sever, 2008: 9).

Yetişkinlere yönelik eserlerden ayrılan ve yeni bir alan olarak ortaya çıkan çocuk edebiyatı, seslendiğı yaş grubunu tanıyan, çocuğun varlığına, zihnine ve hislerine seslenebilmelidir. Çocukların içerisinde bulunduğu gelişim çağına hitap edebilmeli; onların bilişsel, duyuşsal, kişisel, sosyal, dilsel gelişimlerine katkıda bulunabilmelidir. Bireysel, toplumsal ve evrensel değerleri, doğruları, yanlışları, kuralları vb. eserin olay

örgüsü ile harmanlayabilmelidir. Çocuğun sevgi, eğlenme, oyun, anlama ve anlatma, kendini ait hissetme, başarma, var olma gibi ihtiyaçlarını karşılayabilmelidir. Çocuğa kaliteli bir zaman geçirme imkânı verirken onun gizli eğiticisi olmalıdır.

Çocuğun eğitiminde önemli bir kaynak olan, değerleri öğrenmesinde ve kişilik haline getirmesinde rehberlik eden, çocuğa edebî ve sanatsal haz veren eserler, çocuk edebiyatının temel ilkelerine riayet ederek yaratılmalıdır. Eser, biçim (kapak ve ciltleme, boyut, sayfa düzeni, kullanılan kâğıdın yapısı, harflerin büyüklüğü, resimler) ve içerik (konu, tema, plan, karakter şeması, dil ve anlatım özellikleri, iletiler) özellikleriyle; resimleme teknikleriyle (kurşunkalem ve kuru boya, sulu boya, pastel boya, guaj boya, keçeli kalem, mürekkeple çizim teknikleri vb.), görsel tasarım özellikleriyle (denge, orantı, sözel ve görsel hiyerarşi, görsel devamlılık, zıtlık, bütünlük, vurgu) ve barındırdığı değerlerle çocuğa hitap etmelidir.

Çocuk ve çocuk edebiyatı bu kadar özel ve kıymetli bir alan olduğuna göre çocuk edebiyatı yazarlarının da bu değeri bilerek eserlerini oluşturması beklenir. Bundan dolayı bu çalışmada, çocuk edebiyatı alanında eserler veren, yazdığı eserleri resim ve karikatürlerle görsel açıdan destekleyen Behiç Ak'ın, kaleme aldığı resimli çocuk kitapları, çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından ele alınmış; resimler resimleme teknikleri ve grafik tasarımı ilkeleri açısından incelenmiş; resimlerin metin ile bütünlüğü ve değerler eğitimine olan katkısı değerlendirilmiştir.

Bu kapsamda tezin ilk bölümünde, literatür taraması yapılarak araştırmaya kaynak olacak “çocuk kavramı, çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatının temel ilkeleri, resimli çocuk kitapları ve değerler eğitimi” konuları ele alınmıştır. Yine bu bölümde yazarımız Behiç Ak, hayatı ve edebî kişiliği ile tanıtılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise araştırmaya konu olan 14 resimli çocuk kitabı, çocuk edebiyatının temel ilkeleri, resimleme teknikleri, resim ve metin ilişkisi, resimlerin değerler eğitimine katkısı açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular sunulmuş ve tartışılmış; konuyla ilgili olarak öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. ÇOCUK KAVRAMI

Çocuk deyince akla ilk olarak sınırları belirlenmiş bir yaş grubu gelmektedir. Oğuzkan (2001: 2), çocuğu “iki yaşından ergenlik çağına kadar büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu; henüz ergenlik dönemine erişmemiş kız ve erkek” şeklinde açıklar. Yalçın ve Aytas (2008: 13), çocuğun “bedensel ve zihinsel gelişim bakımından insanoğlunun 0-16 yaş aralığını” kapsadığını belirtmektedir. Yörükoğlu (2007: 13), çocuk tanımını yaparken belli bir üst yaş sınırı koymaz, “gelişen bir insan yavrusu, olgunlaşmamış, reşit sayılmayan küçük yurttaş” olarak tanımlar.

Çocuk kavramı üzerine yapılan araştırmalarda, çocuğun yaş özelliklerinin yanında kişilik özelliklerini, karakterini, duygu ve düşünce dünyasını da dikkate alan tanımlamalar vardır. Demirel’in yaptığı tanım bunlardan biridir. Demirel (2009: 1), çocuğu “doğduğu andan itibaren kendine has bir karaktere, davranışa, duyguya, zekâya ve görünüme sahip olan, içinde bulunduğu her bir yaşa göre ayrı fiziksel, ruhsal ve zihinsel özellikler gösteren ve bu özellikleri henüz tam olarak yerli yerine oturtamamış olan, bütün bunların yanında yaratıcı özelliği en zengin ve en renkli süreci kapsayan, kendine özgü ilgi ve ihtiyaçları olan ve yine kendine özgü yeteneklerle donatılmış insan yavrusu” olarak tanımlar.

Yukarıda belirtilen tanımlar neticesinde, araştırmacıların çocuğu tanımlarken yaş kavramı üzerinden hareket etmelerinin asıl amacının, çocuğu yetişkinden ayırt etmek olduğu düşünülmektedir. Çünkü çocuk, fiziksel, zihinsel ve kişilik özelliğiyle; düşünce ve hisleriyle, algılama düzeyiyle; gereksinimleri, zaafları ve hassasiyetiyle yetişkinlerden ayrılmaktadır. Demirel’in yaptığı tanımda yer alan “kendine has” ve “kendine özgü” ifadeleri ise, çocuğun biricik olduğunu düşündürmektedir. Çünkü her çocuğun gelişimi, karakteri, duygu ve düşünce dünyası farklıdır.

“Çocuklar küçük yetişkinler değildir. Deneyim bakımından yetişkinlerden ayrı özellikler göstermektedir” (Lukens, 1999’dan akt. Sever, 2008: 31). Hayatın başında olan çocuk, insanlara ve yaşama dair birçok tecrübeden yoksundur. Bu sebeple çocuklar için hayat, insanlar, davranışlar, fikirler vb. çok karmaşıktır. “Çocuklara göre dünya önce bir yığın, birbiriyle ilişkisi olmayan dağınık bir kaostur” (Dilidüzgün vd., 2005: 4).

Dilidüzgün (2005: 3), hayata karşı deneyimsiz olan çocukların, “dünyayı ve çevreyi kendi öznel değerlendirmeleriyle algıladığını ve bu gözlükle dünya ile ilişki kurduklarını” belirtir. Çocuklar, hayatın karmaşası içerisinde kendilerine bir dünya yaratırlar. Evrendeki tüm varlıkları, insanları kendi bakış açılarıyla ele alırlar. Kendi fikirlerini, hislerini, ihtiyaçlarını ve inançlarını yaşamlarının merkezine alan çocuk, benmerkezci düşünmeye başlar. Somut ve öznel düşünen çocuk kendi dünyasında yarattığı; gördüğü, dokunduğu ya da işittiği, varlığından emin olduğu şeylerin gerçekliğine inanır.

Çocuğa göre her varlığın tek bir anlamı, tek bir boyutu ve tek bir gerçekliği vardır. Bir kalem yalnızca yazı yazar ya da bir bıçak sadece keser. Çocuk, bu araçların gündelik yaşamda başka alanlarda kullanılabileceğinin farkında değildir. Ancak büyüdükçe ve yaşamı tanımaya başladıkça, çok boyutlu düşünebildikçe, kalemle saç toplanabildiğini, bıçakla vida sıkılabildiğini fark eder. Zamanla yetişkinlerin dünyasını anlamaya, hayata ve gerçeklere daha nesnel bakmaya başlar.

Çocuk, büyüdükçe fiziksel yönden değişime uğrar; zihinsel, ahlakî ve sosyal açıdan da gelişim gösterir. Somut gerçekliğin yanında soyut kavramları öğrenir. Düşüncelerini mantık süzgecinden geçirmeyi öğrenir. Gerçekliğin yalnızca kendi zihnindeki değerler, kavramlar olmadığının farkına varır.

Çocuk, bildiği her şeyi yer ve zaman gözetmeksizin aniden söyleyecek kadar cesurdur. Ancak yaşamda, bilmediği ve öğrenmesi gerekenler vardır. Hayatı anlama çabası çocuğu araştırmaya ve öğrenmeye sürükler. Zihnindeki ve yaşamındaki noksan gördüğü bilgileri öğrenmek için sürekli soru sorar. Bu çaba çocuğun kendine, dünyaya, yaşama olan merakından ileri gelir. Bu merak ve öğrenme arzusu dış dünyadan müdahale edilmediği sürece bir ömür devam edebilir. Bu sayede çocuk, yetişkinlik evresinde düşünen, sorgulayan, eleştiren, değerlendiren, üst düzey düşünme becerileri gelişmiş bir birey olabilir.

Bireyin, yetişkinliğinde kaliteli bir yaşam sürebilmesi için doğum öncesi dönemden itibaren ihtiyaçlarının karşılanması gerekir. Çünkü bireyin yetişkinliği, bebeklik ve çocukluk döneminde yaşadıkları ile şekillenir. Bu sebeple doğum öncesinden itibaren bireye yatırım yapmak ailenin sorumluluğundadır. Dünyaya geldikten sonra insanın ihtiyaçları çeşitlenir ve yaşam boyu bu çeşitlilik artarak devam eder. Çocuğun beslenme ve barınma gibi maddî ihtiyaçları ile sevmeye, sevilme, değer

görme, güvenme ve güvenilme gibi manevî ihtiyaçları mensup olduğu aile ve yakın çevresi tarafından karşılanmalıdır.

Çocuğun barınma ve sevgi ihtiyacından sonra en temel ihtiyacı oyun ve eğlenmektir denebilir. Çocuk her zaman her yerde oyun oynayabilme yetisine sahiptir. Bir oyunu bıkmadan defalarca oynayabilir. Çocuk hayallerini, hislerini, kendi varlığını oyunla ortaya çıkarabilen; yetişkinlerin dünyasını kurduğu oyunla yansıtabilen bir varlıktır. Oyun alanı çocuk için özgürlük demektir. İsteddiği karaktere bürünebilir, istediği yere gidebilir, istediği her şeye sahip olabilir.

Her insan yaratılış itibarıyla hatadan ve günden mahrumdur ve tertemizdir. “Çocuk denilince ilk akla gelen safiyettir, temizliktir” (Uçan, 2005: 18). Çocuklardaki bu saflık ve temizlik, yaşamın göz boyayan yanlarından korunmadığı takdirde kirlenmeye mahkûmdur. Bu cevheri korumak ve işlemek ailenin, öğretmenlerin ve toplumun görevidir.

Çocukluk bireyin en masum, en doğal, en samimi ve en sevimli dönemidir. Hayallerin, umutların, mutluluğun, sevinçlerin, dostlukların, kahramanlıkların, başarıların en büyüklerinin küçücük bedende can bulduğu bir zaman dilimidir. Çocukluk, insanın yaşarken kıymetini bilmediği, geriye dönüp baktığında gülerek hatırladığı, ömrü boyunca hasret kaldığı bir hediyedir. Küçük yaşlarda “Ah, bir büyük olsam!” cümlesiyle edilen isyanın, yetişkinlikte “Ah, şimdi çocuk olmak vardı!” cümlesiyle pişmanlığını yaşamaktır.

“Bir çocuk safiyetini yaşam boyu koruyabilmek mümkün değildir. Fakat okuma alışkanlığına sahip, vicdanlı, eğriyi doğruyu sezinleyebilen, güzelin doğrunun ve haklının yanında olan, iradeli, tercihlerinde akıl ve ruh dengesini sağlayabilen, entelektüel insanların yetişmesi elbette, edebî değer noktasında kaliteli, yazıyı estetikle buluşturmuş, estetiği pedagoji ile yoğurmuş çocuk edebiyatı eserlerinin ve okurlarının çokluğu ile mümkün olacaktır” (Uçan, 2005: 23).

Çocuk edebiyatının ne olduğu, bu alanda yazılan ürünlerin hangi özellikleri taşıması gerektiğini anlayabilmek için hitap edilecek kitlenin tanınması ve doğru bir şekilde algılanması gerekir. Bu sebeple yukarıda ele aldığımız konuda çocuk, ana hatlarıyla tanıtılmıştır. Çocuğu tanımayan bir yazarın çocuklara yönelik kaliteli bir eser oluşturması ne karar imkânsız ise çocuğu tanımayan, anlamayan bir toplumun çocuk edebiyatı alanında gelişim göstermesi de o kadar imkânsızdır.

2. ÇOCUK EDEBİYATI

Çocuk edebiyatı, çocuk ve edebiyat bileşenlerinden oluşmaktadır. İlk bileşen olan çocuk, yukarıdaki bölümde ele alınmıştır. Çocuk edebiyatı kavramını tanımlayabilmek için edebiyatın da ne olduğunu çözümlemek gerekir.

“Edebiyat kelimesi Arapça kökenlidir ve ‘edeb’ kelimesinden gelmektedir. ‘Edeb’ kelimesi ise ‘iyi huy, ahlak’ anlamına gelmektedir” (Çetişli, 2011: 69). Kelimenin köken bilgisine dayanarak diyebiliriz ki edebiyat, terbiye eden, güzelleştiren, eğiten bir sanattır.

Türkçe Sözlükte (2010: 754), edebiyat “1. Olay, duygu, düşünce ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirme sanatı, yazın. 2. Bir bilim kolunun türlü konuları üzerine yazılmış yazı ve eserlerin hepsi, literatür. 3. İçten olmayan, gereksiz, yapmacık, boş sözler” şeklinde tanımlanmaktadır.

Edebiyat, içeriği insan ve toplum olan ve bu içeriği kelimeler ile ifade eden bir sanattır. Yaşamı, hayali, fikirleri, gelenek ve görenekleri, inançları, değerleri kısacası insana ait olan her şeyi barındıran bir ummandır. İnsanı ve yaşamı bir sanatçı bakışıyla ele alan ve edebî bir dil ile anlatan; gerçekliğe sanatçının araladığı pencereden bakabilmemizi sağlayan yapıtlar, edebî ürün olarak değerlendirilebilir.

Sanatçı, yazdığı her edebî ürünle okura yeni bir dünya imkânı sunar. Her yenedünyada farklı bir zaman dilimi, farklı mekânlar, farklı insanlar, düşünceler, yaşantılar vb. mevcuttur. Okur, sanatçının kendi süzgecinden geçirerek ele aldığı konuları ve olayları kendi dünyası ile harmanlar. Aldığı eğitim, yaşadığı çevre, kültürel birikimi, tecrübeleri, hayata bakış açısı edebî eseri yorumlamasına etki eder. Kısacası bir eser, var olan bir gerçeklik ya da kurmaca gerçeklik, yazar süzgeci ve okur yorumu ile var olur.

Yetişkinlere yönelik edebî eserlerle çocuklara hitap eden edebî ürünler birbirinden çok farklı değildir. “Çocuk edebiyatı, yetişkinler için üretilen edebiyat ürünleri gibi öncelikle edebiyattır” (Dilidüzgün vd., 2005: 9). Buna rağmen çocuk edebiyatı ayrı bir titizlik, özen ve bilinç gerektirir. Çünkü eserlerin hitap ettiği kesim algısıyla, varlığıyla, dünyasıyla çok özel varlıklardır.

Çocuk edebiyatının birçok tanımı vardır: “1. Usta yazarlarca, özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan yapıtlardan oluşan yazın. 2.

Çocukların yararlanabileceği her türlü yayını kapsayan bir yazın alanı” (Oğuzkan 1981’den akt. Sever, 2008: 16).

Sever (2008: 17), çocuk edebiyatını “erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukları dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adı” olarak ifade eder. Bu bağlamda çocuk kitapları çocuğun gelişim özelliklerinden yola çıkarak çocuğun dünyasına uygun kurgulanmalıdır. Bilişsel, dilsel, sosyal yönden gelişmekte olan çocukların gelişimlerine katkı sağlamalıdır. Edebî ürünler, çocuğun hayatı tanınmasına, düş gücünü geliştirmesine; yeni kelimeler öğrenmesine, farklı cümle kalıpları ile karşılaşarak dilin kurallarını sezmesine ve kavramasına, anadil sevgisinin ve bilincinin gelişmesine; kültürünü, değerlerini kavrayıp öğrenmesine, en önemlisi çocukluğunun kıymetini bilmesine yardımcı olmalıdır.

Edebî ürünlerde, hayata dair kısıtlı tecrübeleri olan çocuğa, sanatçı tarafından kurgulanarak sunulan bir gerçeklik vardır. “Edebiyatın kurgusal dünyası ile çocuk, yeni nesneleri, yeni insanları, yeni bakış açılarını tanır, gördüklerini, dinlediklerini, okuduklarını yorumlamaya çalışır” (Uçan, 2005: 22). Okudukları hakkında düşünen, yaşantıları yorumlayan ve eleştiren ve kendince ders çıkarabilen çocuk, kitap ile yaşam arasında bir bağ kurabilmelidir. Kitaptan edindiği tecrübeleri kendi yaşamına katabilmeli, kurgusal gerçekliği kendi gerçekliğine dönüştürebilmelidir.

Şirin (1998: 43-44), çocuk edebiyatını “çocukların ruhsal ihtiyaçlarını (güven duygusu, başarıma ve başarılı olma, bir gruba kabul edilme, sevme ve sevilme, öğrenme, oyun ve değişiklik, estetik duygusu) karşılayan; sosyal-duygusal, zihinsel ve dilsel gelişimini destekleyen; duygu, düşünce, hayal gücü ve yaratıcılığını geliştiren; olumlu kişilik gelişimine ortam hazırlayan; dilsel becerilerinin (okuma, konuşma, yazma, dinleme) gelişmesine katkıda bulunan bilgi ve eğlence kaynağı” olarak belirtir.

“Çocuk edebiyatı edebiyat niteliğinden ödün vermeden, çocuğun gerçekliğinden hareket ederek, konularını onun doğal ve güncel çevresinden seçen ve çocuğun kendi dünyasına çok açılı bir anlayışla bakabilmesini sağlayan, ona bilinçli bir okuma alışkanlığı kazandırmayı öngören edebiyat ürünleridir” (Dilidüzgün vd., 2005: 10). Bu edebiyat ürünleri çocukların hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik oluşturulan masallar, hikâyeler, romanlar, anılar, biyografik eserler, gezi yazıları, şiirler, fen ve

doğa olaylarını anlatan yazılar vb. olabilir. Çocuklar her yaş dönemlerinde bu türlerden ilgi duydukları ürünleri seçip okuyabilir.

Çocuğun hayatının ve kişiliğinin şekillenmesinde önemli bir etken olan çocuk edebiyatı ürünlerinin taşınması gereken bazı özellikler vardır. Bu özellikler, Dilidüzgün (2005: 9) ve Sever'in (2005: 25-26; 2008: 198-199) görüşleri temel alınarak aşağıda maddeler halinde sunulmuştur:

- Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukları nitelikli metinlere yönleltmeyi başarabilen, onlara zamanla okuma kültürü kazandırabilen bir sorumluluk üstlenmelidir. Çocuklar adına üretilen nitelikli yayınlar, çocuk-edebiyat-sanat etkileşiminin kapısını aralayan etkili birer uyaran olmalıdır.

- Çocuğun ilgi ve gereksinimlerini önemseyen sanatçı, sözcükleri çocuğa göre kullanmalı; onu okumaya özendirmeli; okuma eyleminden sonra ise çocuğun yüreğinde ve belleğinde insanca duyarlıklar ve düşünceler oluşturabilmelidir.

- Kitaplarda, çocuğun kendine özgü içtenliği ile anlatım dilinin doğallığı buluşturulmalıdır.

- Yazar, anlattığı ve kurguladığı olaylarda, çocukla arkadaşlık-dostluk kurabilmelidir.

- Kitaplar, çocuklara anlamlandıramayacağı ya da yaşama geçiremeyeceği sorumluluklar yüklememelidir.

- Kitaplarda, çocukların kavramsal gelişimlerine katkı sağlayacak bir anlatım yeğlenmeli, çocuklara Türkçemizin anlatım olanakları ve kuralları sezdirilmelidir.

- Kitaplar dilsel ve görsel özellikleriyle çocuğun hem sanat hem de düşünme eğitimi sürecini desteklemelidir.

- Kitaplar, çocuğun yaşına, ilgi ve gereksinimlerine uygun olarak insan ve yaşam gerçekliğini anlamasına katkı sağlamalı, çocuk ile yaşam arasında güçlü bir bağ oluşturmalıdır.

- Kitaplar, çocukları okumaya isteklendirecek bir tasarım anlayışını yansıtmalıdır.

- Çocuklara yönelik eser yazma isteyen sanatçılar, çocuk gerçekliği veya çocuğa görelilik ilkesini göz önüne almalıdır.

- Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuğa sanat eğitimi veren, onlara ilk sanatsal deneyimler kazandıran bir araç olmalıdır.

- Çocuk kitaplarında öğüt veren yaptırımcı anlayış yerine, çocukları eğlendirirken düşündüren, düşündürürken de eğlendirmeyi başaran bir yaklaşım esas alınmalıdır.

- Anlatımda, mantık yanlışlığına düşülmemelidir.

- Kitaplarda, cinsel roller çağdaş yaşamın gereklerine uygun olarak örneklendirilmeli, kadına ve erkeğe verilen değer ve yüklenen anlam arasında farklılık olmamalıdır. Kitaplar, çocukların kendi cinsiyetleri içinde kişiliklerini bulmalarına ve geliştirmelerine yardımcı olmalıdır.

- Kitaplarda denetimci ve otoriter tavırlar onaylanmamalı, demokratik kültürün birey ve toplum yaşamındaki önemi sezdirilmelidir.

- Kitaplar, çocuğun iç denetimini geliştirmesine katkı sağlamalıdır.

- Kitaplarda, fiziksel ve onur kırıcı cezalar onaylanmamalı; çocuklar yapılan ya da düşülen yanlışın nedenleri üzerinde düşünmeye yöneltilmelidir.

- Kitaplar, çocukların algısal-kavramsal gelişimini desteklemeli; onlarda benlik kavramının ve güven duygusunun oluşumuna katkı sağlamalıdır.

- Kitaplar, okul öncesi dönemdeki çocukların bilişsel boyutlu öğrenmelerini desteklemek amacıyla nesneleri hem sözcüklerle adlandırmalı hem de resimleriyle görselleştirilmelidir.

- Kitaplar, her türlü önyargıdan, siyasî ve dinî telkinlerden bütünüyle arındırılmış olmalıdır.

- Kitaplar, çocuklarda sorgulama, deneme ve araştırma isteği uyandırmalı; onları yaratıcı ve girişimci bir kişilik yapısı edinmeye özendirmelidir.

- Kitaplar, çocuklarda görsel ve dilsel duyarlık geliştirme amacına yönelik olarak, çocuğun doğasına ve gelişim evrelerine uygun bir yaklaşımla yaparak-yaşayarak öğretme ve öğrenme anlayışını yansıtmalıdır.

2.1. ÇOCUK KİTAPLARININ İÇERİK ÖZELLİĞİ

Çocukların kitapla buluşmasına ve iletişim kurmasına vesile olan özellik kitabın tasarım özelliğidir. Tasarım özellikleri kitabın boyutunu, dokusunu, içindeki ve kapağındaki resimleri, şekilleri, kullanılan renkleri, yazıların büyüklüğünü, satır aralıklarını, sayfa düzenini ve sayfa sayısını içerir. Ancak kitap ile buluşmanın daim olmasını ve arkadaşlığın kurulup güçlenmesini sağlayan hususlar ise kitabın içeriğiyle ilgili özelliklerdir. Çocuk kitaplarının içerik özellikleri, “tema (izlek), konu, karakter,

plan (kurgu), dil ve anlatım, iletiler” şeklinde sıralanabilir. Kitaplar görsel açıdan bireyi kendine çekip tatmin etse de içeriği doyuma ulaştırmıyorsa o eserin okuyucu gözünde edebî yönden bir değer ifade edeceği düşünülmemelidir.

Çocuk kitaplarının içerik özellikleri, aşağıda detaylı bir şekilde açıklanmıştır:

2.1.1. Tema (İzlek)

Türkçe Sözlükte (2011: 2315), tema “1. Asıl konu, temel motif, ana konu. 2. Öğretici veya edebî bir eserde işlenen konu, düşünce, görüş” şeklinde ifade edilir. Tema, “Yazarın, çizerin kitapta ele aldığı konuyla çocukta uyandırmak istediği etki, onlarla paylaşmak istediği duygu ve düşünce birikimidir. Kitapta işlenen konunun çocuğun duygu ve düşünce evreninde uyandırdığı etkidir” (Sever vd., 2005: 21).

Tema ve konu birbirleriyle yakından ilişkili, birbirlerini tamamlayan ancak karıştırılabilen özelliklerdir. “Tema, çocuklara kazandırılması gereken genel davranışlar olarak tanımlanabilir. Konu ise davranışları kazandırmak için kullanılan araç-gereç, bu araç-gereçte işlenen durumdur” (Kıbrıs, 2010: 41).

Yukarıdaki tanımlardan hareketle konu için, metin okuduğunda direkt olarak algıladığımız duygu ve düşüncelerdir denilebilir. Metnin yüzeysel yapısında var olan anlam olarak değerlendirilebilir. Okur konuyu, metni dikkatli bir şekilde okuduğunda anlayabilir. Tema ise metnin derin yapısında gizlenmiş anlam, okuyucuda uyandırdığı etki olarak değerlendirilebilir. Konu metnin görünen yüzüyken tema okurun algıladığı fikirler ya da hislerdir.

Çocuk kitaplarında işlenen tema, yalın ve açık bir şekilde okuyucuya sunulmalıdır. Okuyucunun anlam bulanıklığı yaşamaması, ele alınan fikirleri yanlış anlamaması, eğitsel yönden destekleyebilmesi için tema, net bir şekilde sezdirilmelidir. Çocuk edebiyatının sanatsal yönünün yanında eğitim amacı taşıdığı da unutulmamalıdır.

Kitaplarda işlenen temalar çocuklara olumlu davranış kazandırmaya yönelik olmalı, millî ve evrensel değerleri kapsamalıdır. Çocuklar kitapla etkileşim kurduğunda bu değerleri hissedebilmeli ve benliğine katabilmelidir.

2.1.2. Konu

Konu Türkçe Sözlükte (2011: 1476), “1. Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu. 2. Üzerinde konuşulan şey, bahis” şeklinde tanımlanmaktadır.

Hakkında söz söylenebilen, yazı yazılabilen tüm olay ve düşünceler konu olarak değerlendirilebilir. Hayata ve insana dair her şey edebî eserlerde konu olarak işlenebilir.

Edebî eserlerde işlenen konular hitap edilen okuyucu kitlesine göre belirlenmelidir. Özellikle çocuklara yönelik kitaplarda yazarların konu seçimine titizlikle yaklaşması gerekir. “Çocuğun kişiliğini geliştirecek, kendini daha iyi tanıma fırsatı verecek, çocukları düşünmeye yöneltecek ve onların birtakım görüşler kazanmalarını sağlayacak konulara ağırlık verilmelidir” (Çılgın, 2007: 80).

Çocuklar için yazılan kitapların konusu çocuk olmak zorunda değildir. Çünkü çocuk edebiyatı, çocuğu çocuğa anlatan bir edebiyat değildir. Dikkat edilmesi gereken husus konunun çocuğa uygun olup olmamasıdır. Hoşgörülü olmak, adaletli olmak, canlıları ve yaşamı sevmek, insanların görüşlerine saygılı olmak eserlerde işlenebilecek konulardır. Fakat bunların yanında şiddet, savaş, afetler, yoksulluk, hastalık, aile sorunları gibi olumsuz durumlar da çocuk kitaplarında işlenebilir. Asıl mesele bu olumsuzlukların çocukları korkutmadan, ümitsizliğe ve buhrana sürüklemekten, ibret alınabilecek bir şekilde işlenebilmesidir.

2.1.3. Karakter

Türkçe Sözlükte (2011: 1317-1318), karakter “Bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse” olarak ifade edilmektedir. Karakter, gerek edebî eserlerde gerekse gerçek yaşamda bireyi diğer insanlar içerisinde belirgin kılan, herkesten ayıran, kendine özgü tüm özellikleridir.

Yetişkinler ve çocuklar için yazılan, olay örgüsüne sahip her metinde, her kitapta muhakkak karakter bulunur. Bu karakterler meydana gelen olaylardan etkilenir ya da ele alınan olayın akışını etkiler. Çocuk kitaplarındaki karakterler sadece insan olmak zorunda değildir. Bazen bir hayvan, bir çiçek, güneş, yıldız ya da doğaüstü bir varlık olarak da karşımıza çıkabilir. Yazar böyle bir karakter yaratırken çocuk gerçekliğini öngörerek hareket etmeli ve çocuğun olası dünyasını merkeze almalıdır. Çünkü çocukların dünyasında oyuncak bebekler konuşabilir, kaza yapan oyuncak arabaların

canı yanabilir. Kahramanların çeşitli varlıklar olması çocukların ilgisini çekebilmeyi ve hayal dünyalarına temas edebilmeyi kolaylaştırır.

“Çocuklar kendi yaş grubu çevresindeki kişilerin anılarını dinlemekten ve okumaktan zevk alırlar. Bu nedenle kahramanı çocuk olan eserler çocukların daha fazla ilgisini çeker” (Oğuzkan, 2001: 377).

Çocukların okudukları kitaplarda insan ya da insan dışı olarak tasarlanan kahramanlar çocukların karakter gelişiminde önemli bir faktördür. Çünkü çocuk izlediği, okuduğu ya da dinlediği her şeyi içselleştirebilir. Olayın kahramanı gibi düşünmeye, görünmeye, davranmaya çalışır. “Hayal gücü ile hayat tecrübelerini birleştiren yazar geçmişleriyle, gelecekleriyle, aileleriyle, umutlarıyla, korkularıyla, üzüntüleriyle, mutluluklarıyla okuyucunun kendisini özdeşleştirebileceği kahramanlar yaratmak zorundadır” (Çılgın, 2007: 81). Bu sebeple sanatçı, yarattığı kahramanların olumlu özelliklerini ön plana almalıdır. Olumlu çizilen karakterlerin olay sonunda ödüllendirilmesi, hedefine ulaşması çocuğun o karakteri benimsemesini kolaylaştırabilir. Olumlu davranışı pekiştirmek için yaratılan kötü karakterler ise olay sonunda bir yaptırıma uğramalıdır. Bu yaptırım fizikî ya da duygusal bir ceza olmamalıdır. Bu kötü karakterlerin davranışların yanlış olduğu, yapılanların toplum tarafından kabul edilmeyen şeyler olduğu, bireye ve çevresine zarar vereceği çocuğa hissettirilmelidir.

Sanatçı çocuğa değer ve davranışları kazandırmak için birbirinden zıt özelliklere sahip olan birçok karakter yaratabilir. Ancak karakterlerin sayısı abartılmamalıdır. “Çocukların akıllarında tutabilecekleri kadar karakter yaratılmalıdır” (Aytaş ve Yalçın, 2008: 47).

2.1.4. Plan

Plan Türkçe Sözlükte (2011: 1932), “Bir işin, bir eserin gerçekleştirilmesi için uyulması tasarlanan düzen” şeklinde tanımlanmaktadır. Edebî ürünlerde düzeni sağlayan temel yapı plandır. Metinlerde işlenen konular, aktarılması düşünülen iletiler bir düzen çerçevesinde ele alınmalıdır. Olaylar, kişiler, belirlenen duygu ve düşünceler bir kurgu etrafında şekillenmelidir. Metnin mantıksal ve anlamsal tutarlılığını sağlayan bu yapı metnin planı olarak değerlendirilebilir.

Çocuk edebiyatı eserlerinin niteliği ve içerik açısından kalitesi zaman, mekân, kişiler, olay örgüsü gibi unsurların sağlam bir plana oturtulmuş olmasına bağlıdır. Çocuklar metinleri okurken bu unsurları ve birbirleriyle olan bağlarını çözümleyebilmelidir. Metinde yer alan ana fikre ve yardımcı fikirlere rahatlıkla ulaşabilmelidir.

“İyi bir planla hazırlanmış çocuk kitaplarında gereksiz tasvir, çözümleme ve konuşmalar bulunmaz. Giriş, düğüm ve sonuç bölümleri birbirinden rahatlıkla ayrılır ve bu süreçler metinde doğal bir biçimde birbirini izler. Olaylar, durumlar, düşünce ve duygular arasında kurulan olumlu bağ eserin okur üzerindeki etkisini artırır. Genel bir kural olarak çocuk eserlerinde planın son derece basit olmasına çalışılmalıdır. Plan, kısa bir giriş bölümü ile entrikalı olayları kapsayan bir gelişme ve düğüm bölümünü ve beklenmedik bir çözümle sonuçlanan bir bitiş bölümünü kapsamalıdır” (Oğuzkan, 2001: 377).

Kurgulanan metinde karakterlerin yaşadığı ve olayların geçtiği yer oldukça önemlidir. Çünkü olaylar geçtiği mekânla anlam kazanır. Karakterler de yaşadıkları yerin kültürel ve toplumsal yapısını, mekânın kendi kişilikleri üzerindeki etkisini yansıtır. Bu sebeple metnin yapı unsurlarını oluşturan etmenler (kişi, zaman, olay ve mekân) belli bir mantığa oturtulmalı ve birbirleriyle uyumlu olmalıdır.

2.1.5. Dil ve Anlatım

Dil, “insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan” olarak tanımlanır (TDK Sözlük, 2011: 664). İnsanların fikirlerini, hissiyatını, kısacası diğer bireylere aktarmak istedikleri her şeyi üreten ve bunların aktarımını sağlayan dil, en değerli iletişim aracı olarak ifade edilebilir. İnsan var olduğu ve sosyal bir çevrede yaşadığı müddetçe diğer insanlarla iletişim kurma; dili anlama, anlatma aracı olarak kullanma mecburiyetindedir. Kitap okurken, film ya da bir tiyatro oyunu izlerken, sohbet ederken veya herhangi bir sorununu anlatırken dil hep merkezdedir.

Dilin iletişim boyutunun haricinde bir de edebî boyutu vardır ve bu boyut eserlerde karşımıza çıkmaktadır. Edebî eser olarak nitelendirdiğimiz metinlerde yazar, dil bilgisini ve dili kullanma maharetlerini sergiler; kullandığı üslupla diğer insanlardan ve sanatçılardan ayrılır.

Çocuk edebiyatı yazarları, eserlerini yaratırken çocukların anlayacağı kelimeleri ve dil kalıplarını kullanmalıdır. Üslubunu belirlerken çocuğun yaşını, gelişim özelliklerini, zekâ seviyesini, algısını, kelime dağarcığını, dili kullanım şeklini göz önünde bulundurmalıdır. Eserlerinde, çocukların anlamını bildiği kelimeler kullanmaya özen göstermelidir. Dili sade, anlatımı akıcı eserler çocuklar tarafından daha rahat bir şekilde okunup anlaşılabilir. Kısacası çocuğa yönelik yazılan eserlerde üslup, çocuğa göre belirlenmelidir.

“Çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran belki de en önemli özellik, anlatımın hedef kitlenin anlayacağı biçimde sunulmasıdır. Çocuk kitaplarında anlatımın sadeliğine dikkat edilmeli; gereksiz ve bayağı sözcükler yer almamalı, duruluk, akıcılık, açıklık gibi unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır” (Yalçın ve Aytaş, 2008: 47).

Çocuk edebiyatının en önemli işlevlerinden biri çocukların dil dünyasını geliştirmektir. Her ne kadar eserlerde çocukların bildiği ya da bilmesi muhtemel olan kelimeler kullanılması gerekse de yeni kelimeler ve kavramlar da çocuklara sunulmalıdır. Bu yeni kelimeler çocukların yaş seviyelerine uygun olmalıdır.

“Kitaplarda çocukların kavramsal gelişimlerine katkı sağlayacak bir anlatım yeğlenmeli, çocuklara Türkçemizin anlatım olanakları ve kuralları sezdirilmelidir” (Sever, 2008: 198). Çocuk edebiyatı ürünleri okuyucuya sunduğu yeni kelime, deyim, atasözleri ve kelime kalıpları ile çocuğun kelime hazinesini geliştirmelidir. Dilimizdeki sıfat, zamir, edat, bağlaç gibi kelimeler cümle içerisinde yer almalı, kullanımı çocuğa sezdirilmelidir. Ancak burada asıl amaç dil bilgisini öğretmek değil, kelime türlerinin kullanımına yönelik örnekler sunmaktır. Kitaplarla birlikte Türkçenin kelime hazinesini ve anlatım gücünü keşfetmeye koyulan çocuk, eserde karşılaştığı kelime ve cümle yapıları, yazım kuralları ve noktalama işaretleri ile de dilin kurallarını fark edebilmelidir. Çocuk edebiyatının, çocukta dil gelişimini sağlayan en önemli unsurlardan biri olduğu unutulmamalıdır.

“Çocuk kitaplarında anlatım sade, açık ve anlaşılır olmalıdır. Cümleler, paragraflar ve konuşmalar kısa tutulmalıdır. Anlamayı kolaylaştırmak için tek yargılı ve tek özneli cümleler kurmaya dikkat edilmelidir” (Oğuzkan, 2001: 109).

Çocuk kitaplarında dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de yazım ve noktalamadır. Yazarların ve basım evlerinin kitapların üretim sürecinde bu konuya özellikle dikkat etmesi gerekir. Çünkü çocuklar öğrenme sürecinde olduğu için yanlış

yazılan bir kelimeyi ya da yanlış kullanılan bir noktalama işaretini zihinlerine o yanlış kullanımları ile kodlayabilirler. Yanlış öğrenilen bir bilginin sonradan düzeltilmesi oldukça zordur. Böyle bir duruma sebebiyet vermemek için yazım ve noktalama işaretlerine dikkat edilmeli ve dil bilgisi kurallarına uyulmalıdır.

Eserlerde, argo sözcüklerden ve ahlakî değerlere aykırı söylemlerden kaçınılmalıdır. Dilimize yerleşmemiş, kendi kültürümüze ait olmayan kelimelere eserlerde yer vermek anadil bilincine ters düşmektedir. Belli bir kesim kullandığı için “moda” olarak tabir edilen ancak içi boş olan kelime ve söylemler güzel dilimizi kirlletmekten ibarettir.

2.1.6. İletiler

Bir metnin ya da konuşmanın içerdiği mesaj olan ileti, iletişimin temel unsurlarından biridir. İletişim, bireyin duygu, düşünce veya bilgilerini diğer bireylere aktarması olarak tanımlanabilir. Bu aktarım sözlü ve yazılı olabileceği gibi jest ve mimiklerle; resim, şekil, çizgi, sembol ve simgelerle de gerçekleştirilebilir.

Eserle okur arasındaki iletişim, bireyler arasında kurulan iletişim ile benzer özelliklere sahiptir. Yine kaynağı dil olan ancak sözün değil yazı dilinin araç olarak kullanıldığı bir iletişim sürecidir. Bu sürecin başarılı olabilmesi yazarın ele aldığı konunun, seçtiği karakterlerin, kullandığı dilin ve aktarmak istediği iletilerin çocuğa uygun olması gerekir.

Her metnin bir ana fikri ve bu fikri destekleyen birden fazla yardımcı fikirleri vardır. Yazarın okuyucuya aktarmak istediği asıl duygu ve düşünce ana fikir olarak adlandırılabilir. “Ana fikir eserin var oluş sebebidir. Sanatçının yazdığı her kelime okuyucuyu ana fikre ulaştıran bir yoldur. Eserin tamamını kapsayan ifade olarak değerlendiren ana fikir bu nedenle çok önemlidir” (Yalçın ve Aytaş, 2008: 45).

Ana fikre ulaşma metindeki yardımcı fikirleri tespit edebilmekten geçer. Yardımcı fikirler metnin satır aralarında geçen ipucu niteliğindeki yan iletiler olarak tanımlanabilir. Okuyucu, eserin çeşitli yerlerine serpiştirilen bu fikirlerin tamamına ulaşamayabilir. Kısa mesajlar şeklinde olan bu cümlelere ulaşabilmek için detaylı bir inceleme gerekebilir. “Yardımcı fikir, genellikle birkaç paragraftan daha uzun yazılarda bulunan ve ana fikri destekleyici mahiyetteki fikirlerdir. İyi bir yazar yan fikirleri ustaca kullanarak ana fikrin kavranmasını kolaylaştırır. İyi bir okuyucu da paragraflardaki

yardımcı fikirleri kolayca görüp yazarın mantık zincirini takip ederek ana fikri rahatça kavrar” (Yalçın ve Aytaş, 2008: 45).

Çocuk edebiyatı yazarları okuyucuya kazandırmak istediği davranışları, aktarmak istediği iletileri kahraman merkezinde yürütebilir. Saygı, sevgi, hoşgörü, adalet, sabır, merhamet, vatanseverlik, sorumluluk, barış, özgürlük, dürüstlük, dayanışma, birlik beraberlik, arkadaşlık, aile ve toplum gibi millî ve evrensel değerler metnin içerisine yerleştirilebilir.

Bir eserde yer alan eğitsel iletiler, “kitabın seslendiği çocuğun yaşına, yaşamına, gelişim özelliklerine hayata bakışına, anlam evrenine kısacası çocuğun dünyasına uygun olmalıdır. Çocuğun, eser ve barındırdığı görüşler üzerine düşünmesine ve düş kurmasına imkân sağlamalıdır. Herhangi bir sınıfın, dininin, ırkın ya da siyasî görüşün propagandası yapılmamalıdır. Toplumdaki cinsel kimliklere yönelik geleneksel yargılar desteklenmemelidir. Sadece kadın ya da sadece erkek yüceltilmemeli, ikisinin de eşit haklara sahip olduğu vurgulanmalıdır. Boş ve batıl inançlar ya da kadercilik desteklenmemelidir” (Sever, 2007: 51-52).

2.2. ÇOCUK KİTAPLARININ TASARIM ÖZELLİĞİ

Bireyin kitap okuma süreci ilk olarak kitabın kapağıyla karşılaşmasıyla başlar. Kitabın adı, kapağın tasarımı, görselleri, arka kapakta yer alan ve kitap hakkında bilgi edinilmesine yardımcı olan özet metin, eser ile okuyucuyu buluşturan yegâne unsurlardır. Okuyucu bu unsurlara bakarak kitabın içeriği hakkında bazı ipuçlarına ulaşabilir.

Tasarımı ilgi çekici olmayan ancak edebî yönü kuvvetli olan kitaplar çocuklar için her zaman bir anlam ifade etmez. Harflerin puntosu, satır boşlukları çocuğa uygun değilse, çizimler çocuğun ilgisini çekmiyorsa ve olayla bağlantılı değilse çocuk kitabı okuyamadığı ve anlayamadığı için sıkılabilir. Bu nedenle “çocuk kitabı yazarları ve çizerleri, ‘Ön kapaktan arka kapağa dek çocuğun ilgisini nasıl çekebilirim?’ sorusunu esas alarak hareket etmelidir” (Kıbrıs, 2010: 39).

“Bir çocuk kitabını biçimsel bütünlük içerisinde değerlendirebilmek için o kitabın büyüklüğü (oylumu), kâğıdının cinsi, sayfa düzeni, içindeki resimlerin niteliği, metinde kullanılan harflerin özelliği gibi hususlara bakmak gerekir” (Şirin, 1998: 213).

Bu hususlar aşağıda Boyut, Kâğıt, Kapak ve Cilt, Sayfa Düzeni, Harfler, Resimler başlıkları altında detaylı bir biçimde açıklanmıştır.

2.2.1. Boyut

Çocuk kitapları, çocukların rahatça kavrayabileceğı büyüklükte ve taşıyabileceğı ağırlıkta olmalıdır. Çocuklar kendi başlarına kitapları inceleyebilmeli ve bir yerden bir yere rahatça götürebilmelilerdir.

“İlköğretim çağındaki çocuklar için 16x23 boyut ölçülerine sahip kitapların seçilmesi gerekmektedir. Kitaplık düzenlemesi açısından uygun olan bu kitaplar, çocukların kitaplık oluşturma ve düzenleme alışkanlıklarına da katkı sağlayacaktır” (Sever vd., 2005: 15).

2.2.2. Kâğıt

Çocuk kitaplarında kullanılan kâğıdın hamur cinsi önemlidir. Kitaplarda birinci hamur ve mat kâğıtlar kullanmaya özen gösterilmelidir. Çocuk kitap sayfalarında parlamadan dolayı da rahatsızlık duymamalı; kitabı eline aldığıında okumasına engel bir durumla karşılaşmamalıdır.

“Kâğıt kolay yırtılmamalı, mürekkebi dağılmamalı ve renkleri değiştirmemelidir. Baskı arka yüze yansımamalı, resimler ve yazılar üst üste binmemeli, harfler çok iyi bir şekilde okunabilmelidir” (Sever vd., 2005: 16).

2.2.3. Kapak ve Cilt

Çocuğun kitaba yönelmesini, kitapla arkadaşlık kurmasını sağlayan ilk uyaran kitabın kapağıdır. “Çocuğun ilgi ve beğenilerini devindiren bir kapak, onun kitaba ve okumaya yönelik olumlu duyuşsal davranışlar kazanmasını sağlar” (Sever vd., 2005: 16). Okurun ilgisini çeken ve okuma merakı uyandıran kapak tasarımı, onu yavaş yavaş içine çekmeye başlar. Merakı kamçılanan birey için okuma serüveni başlamış olur.

Çocuk edebiyatı kitaplarının kapağı, görsel açıdan renkli ve dikkat çekici, sanatçı duyarlılığını yansıtabilir nitelikte olmalıdır. Kapakta yer alan resimler, kitabın konusu ile uyumlu olmalı, kitabın içeriğine yönelik çıkarım yapabilme fırsatı sunmalı; çocuğun hayal dünyasını ve yaratıcılığını harekete geçirmelidir.

Kitapların ön kapağında ve sırt bölümünde eserin, yazarının ve yayınevinin adının bulunması gerekir. Arka kapağında ise kitabı tanıtan özet bir metin yer almalıdır. Ayrıca kitabın ön ya da arka kapağında hangi yaş seviyesi için uygun olduğu belirtilmelidir.

Çocuklara yönelik kitaplarda dikkat edilmesi gereken diğer bir husus kapağın sağlamlığı ve çabuk yırtılmamasıdır. Çocuklar kitabı yetişkinler kadar özenli kullanamayacağından kapak kalın mukavvadan veya bezden yapılmalıdır. “Çocuklar kitap edinirken, ona bir oyuncakmışçasına sahip olmak isterler. Bu nedenle kitapların kapakları ve ciltleri dayanıklı, sağlam olmalıdır. Tek sayfa ciltleme yöntemi ile değil; formalama yöntemi ile ciltlenmelidirler. Telle değil; iplikle dikilmeli ve bu dikiş de tutkalla desteklenmelidir. Çabuk dağılan, dikişsiz ve tek yaprak ciltler çocukların kitap edinme ve kitap okuma alışkanlıkları kazanmasını olumsuz yönde etkileyecektir” (Kıbrıs, 2010: 40).

2.2.4. Sayfa Düzeni

Çocuk kitaplarında yer alan yazı, resim, fotoğraf, karikatür gibi öğeler sayfa düzenini oluşturan temel bileşenlerdir. Bu öğelerin kitaba bir düzen içinde yerleştirilmesi okuyucuya okuma rahatlığı sağlar. Bu rahatlığı sağlayan özellik “estetik denge”dir. “Sayfa düzeninde resim, metin ve sayfa kenarındaki boşluklar arasında göze hoş gelen bir bütünlük ve sayfada bulunan tüm bu öğeler arasındaki oransal uyum estetik dengeyi sağlar” (Sever vd., 2005: 17).

Çocuk kitaplarında yazının puntosu, satır ve paragraf boşlukları çocuğun metni takip etmesini etkileyebilir. Harflerin büyüklüğünün çocuğa uygun olmaması, satır boşlukların çok dar ya da aralıklı olması çocukların okuma güçlüğü yaşamalarına; satır atlamalarına ya da aynı satırı yeniden okumalarına sebep olabilir. Metni doğru bir şekilde okuyamayan çocuktan metnin konusunu, ana fikrini, art mesajlarını doğru bir şekilde anlaması beklenemez.

Metnin anlamını kuvvetlendiren ve kitabın görsel tasarımını zenginleştiren resim, fotoğraf ve karikatürler sayfa düzeni konusunda ele alınması gereken diğer bir konudur. Çocuk kitaplarında metinler ve resimler sayfada orantılı bir şekilde konumlandırılmalıdır. Bazı kitaplarda resimlerin üzerine yazıların yerleştirildiği görülebilir. Böyle kitaplarda çocuk metne ve resme odaklanmakta güçlük çekebilir.

Kitabın sayfa sayısı çocukları okumaya teşvik eden ya da gözlerini korkutup bırakmalarına sebep olan bir etmendir. Çocuklara yönelik kitapların sayfa sayıları çocuğun gelişim özelliklerine göre belirlenmelidir. İlk okuma yazma öğrenen çocuklar için 200-300 sayfalık kitaplar yazmak da okuma seviyesi ilerlemiş ortaokul çocukları için 15-20 sayfalık kitap yazmak da doğru bir tercih değildir.

2.2.5. Harf

Çocuk kitaplarında kullanılacak harflerin seçiminde ilk olarak çocuğun yaş grubu ve gelişim özelliklerine, ikinci olarak okunabilirliğine dikkat edilmesi gerekir. Çocuğun kolaylıkla algılayabileceği, rahat okuyabileceği yazı puntosu ve yazı karakteri tercih edilmelidir. Okumayı yeni öğrenen çocuklar için hazırlanan kitaplarda daha büyük puntolu harfler; yaş ve okuma seviyesi ilerleyen çocuklar için hazırlanan kitaplarda daha küçük puntolu harfler tercih edilmelidir.

“Çocuk kitaplarında harfler ve sözcükler iç içe yazılamamalı, net bir şekilde okunabilmelidir. Sözcükleri satır sonlarında bölmeye ve cümleleri diğer sayfaya taşırmadan aynı sayfada bitirmeye özen gösterilmelidir. Satır aralarındaki boşluklar harflerin boyutlarıyla oranlanmalı ve sayfa düzeni tasarımı ile bütünlüğü sağlanmalıdır” (Sever vd., 2005: 20-21).

Görsel açıdan çocuğu rahatsız etmeyen, kolaylıkla okunabilen yazılar çocuğun okuma hızını artıracığından okumaya duyduğu hevesin de katlanarak büyümesine katkı sağlayabilir. Özellikle yeni okuma yazma öğrenen çocuklar, televizyonda, gazetelerde, otobüs duraklarında kısacası her yerde gördükleri yazılarla yeni öğrenmelerini pekiştirmek ve okuma hızlarını artırmak isteyebilirler. Bu arzusun bilincinde olarak çocuklara sunulan kitaplarda, yazı karakteri ve puntosuna, harf, sözcük ve satır aralarındaki boşlukların iyi ayarlanmasına özen gösterilmesi gerekmektedir.

2.2.6. Resimler

Metni anlamsal yönden destekleyen, çocukları estetik algı yönünden geliştiren resimler çocuk kitaplarında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Yazarın bazen yazı ile anlatamadığını ya da anlatmak istediğinden çok daha fazlasını resimlerde bulabilmek mümkündür.

Çocuk edebiyatı ressamaları ya da tasarımcıları, sözcüklerle anlatılanları çizimlerin dünyasına aktararak yazarın söylemine yeni bir anlam, yorum katarlar. Çocukların kurguyu görsellerle takip edebilmelerine ve olayları zihninde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanırırlar.

“Çocuk kitaplarındaki resimlerde çocuğun hayalinde tamamlayacağı yerler olmalıdır. Çocuk kitabı her eline alışında resmin farklı bir yönünü keşfetmeli, çizerin dünyasından izler taşıyan küçük serüvenler yaşamalıdır” (Kaya 1996’dan akt. Sever, 2005: 19).

Çocuk kitaplarının her alanında olduğu gibi resimleme alanında da çocuğa görelilik temel alınması gereken durumdur. Resimler, çocuğun bilişsel, duyuşsal gelişmişliğine, ilgi alanına uygun olmalıdır. Kitapta yer alacak resimlerin oranı çocuğun seviyesine göre belirlenmelidir. Okul öncesi ve ilk okuma dönemindeki çocuklar için hazırlanan kitaplarda metinden çok resim, fotoğraf, karikatür yer almalıdır. Ebeveynler çocuklara kitap okurken çocuklar da okunan metni resimlerle takip edebilmeli, resimlerin çağrıştırdıklarıyla büyüklerin okudukları arasında bağ kurabilmelidir. Hareketli resimler çocuklar açısından daha kolay anlaşılacağından resimlerin devingen özellikte olmasına özen gösterilmelidir. Çocukların yaşları ilerledikçe resim metin dengesi sağlanmalıdır.

Araştırmamızda, Behiç Ak’ın çocuk kitaplarında yer alan resimlerin teknikleri, grafik tasarım ilkelerine uygunluğu, metin ile ilişkisi ve değerleri aktarmadaki rolü ele alınacaktır. Bu sebeple çocuk kitaplarındaki resimlerin taşınması gereken özellikleri, çocuğun dünyasındaki yerini; tasarımcıların resimlemede kullandıkları teknikleri bilmek yararlı olacaktır.

3. RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARI

Resim Türkçe Sözlükte (2011: 1975), “varlıkların doğadaki görünüşlerinin kalem, fırça gibi araçlarla kâğıt, bez vb. üzerinde yapılan biçimleri” olarak tanımlanır. Sanat açısından baktığımızda ise soyut düzlemde kalan fikirlerin, hislerin ve bunları yine soyut olarak ifade eden sözcüklerin görsellerle somut hale getirilmesidir diyebiliriz. Yani resim, sözel ifadeleri çizimle, renkle görsel ürünlere çeviren bir betimleme sanatı olarak tanımlanabilir.

Çocuk kitaplarındaki görsel ifadelerin, dilsel metin kadar etkili olduğu söylenebilir. “Çocuk kitaplarında yer alan resimlerin ‘metni tamamlamak, metni yorumlamak ve kitabı süslemek’ üzere üç işlevi vardır” (Oğuzkan, 2001: 90-91).

“Metni tamamlayıcı resimler, yazıyla anlatılması kolay olmayan ayrıntılı ve karmaşık nesnelerin ve olayların kolayca kavranmasını sağlamak amacıyla tasarlanan resimlerdir. Sözcükler ile ifade edilemeyenleri çizgi ve renklerle anlatan, metinle bir bütün olup iletiyi okuyucuya aktaran görsellerdir” (Oğuzkan, 2001: 91). Bu resimler metni açıklar ya da tamamlar niteliktedir. Yazarın okuyucuyla sadece sözel değil görsel olarak da iletişim kurabilmesini sağlamaktadır. Çocuk, kitaptaki resimlerden yola çıkarak bir öyküyü ya da masalı anlayabilir ve anlatabilir.

Metni yorumlayıcı resimler, okuyucunun görselleri yorumlayarak metne yeni bir anlam katabilmesini sağlar. Okuyucunun resimler ışığında metinde anlatılanın ötesindeki anlamı keşfedebilmesini, metne farklı açılardan bakabilmesini sağlar. Sanatçı, anlatmak istediği konuyu hiç metin kullanmadan yalnızca resimlerle de ifade edebilir. Bu eserlerin tamamı resimlerden oluşur. Okur, hayal gücünü de katarak bu görselleri okur ve görsel metni, iletiyi çözmeye çalışır. Böylece çocuğun yorumlayabilme gücü ve yaratıcılığı gelişir.

“Metni süsleyici resimler, metnin kurgusu ile ilgisi olmayan ve metnin barındırdığı iletiye hizmet etmeyen, dekoratif amaçlı kullanılan resimlerdir. Bu resimlerin amaçları kitabı hareketlendirmek, görsel olarak etkileyici hale getirmek, sıkıcı olmasını engellemek ve monotonluktan kurtarmak; okuyucunun hayal gücünün artmasına ve estetik duygusunun gelişmesine katkıda bulunmaktır. Süsleyici resimlere en güzel örnek, yazmalarının kenarlarına yapılan tezhiplerdir” (Oğuzkan, 2001: 90).

Oğuzkan’ın görüşüne eşdeğer olarak Sever (2008: 166), çocuk kitaplarındaki resimleri, “kendi başlarına görsel bir öge olarak önemli bir işlevi yerine getirebildiği gibi, metinle birlikte düşünüldüğünde de anlamı tamamlayan, açıklayan, genişleten, bazen de metne yeni anlamlar katan estetik bir uyaranlar” şeklinde açıklar.

Çocuğu esere çeken, metni yorumlamasını ve değerlendirmesini sağlayan; eğlendirirken eğiten, hayal dünyalarını geliştiren resimler toplumun gelenek ve göreneklerine uygun olmalıdır. Çocuk okuduğu kitaplarda kendi kültürünü ve toplumsal değerlerini görebilmelidir. Sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojiler resimlerde yer almamalıdır. Herhangi bir dinin ya da ırkın üstünlüğünü benimseyen,

çocuğun kişiliğini olumsuz yönde etkileyen resimlerden kaçınılmalıdır. Resimler, çocuğun bilinçaltına olumsuz mesajlar gönderecek ve çocuğun kişiliğini, duyu dünyasını kötü yönde etkileyecek mesajlar barındırmamalıdır.

Çocuk kitaplarında resimler, metinle aynı sayfada ya da metnin yan sayfasında yer alabilir. Metni açıklayan ya da iletisini destekleyen resimler metne yakın bir yerde konumlandırılmalıdır. Çocuklar sözel imgelerle ifade edilen kurguyu okurken resimlerle de takip edebilmelidir.

Çocuk kitaplarında resim denince akla ilk olarak bir sanatçı ya da grafik tasarımcı tarafından çizilen görseller gelmektedir. Ancak çocuk kitaplarındaki görsellik bununla sınırlı olmamalıdır. Çocukların görsel algılarına hitap edebilmek için grafikler, fotoğraflar, karikatürler da çocuk kitaplarında yer alabilir. Bunların içinde çocuğa en uygun olduğu düşünülen ve en az resimler kadar ilgi çeken ürün karikatürlerdir.

Karikatürler, okul öncesi dönemden itibaren çocuklara sunulabilecek olan çizimlerdir. İnsan ve yaşam gerçekliği renkli ya da siyah beyaz çizimlerle çocuğa aktarılabilir. “Çocuğun algılama gücüne eşdeğer olarak başlangıçta iletileri açık olan yazılı karikatürlerden yararlanılmalı; sonraları gittikçe örtük ve üzerinde yorum yapılabilecek yazısız çalışmalar tercih edilmelidir” (Sever, 2008: 190).

Sever (2008: 171-191), çocuk kitaplarındaki resimlerin taşınması gereken özellikleri şu şekilde özetlemiştir:

- Yalın çizgilerle oluşturulan resimlerde, düz (ışık ve gölgenin az kullanıldığı ya da kullanılmadığı) renkler kullanılmalı, resimlerin canlandırdığı varlıkların belirgin özellikleri çocukların dikkatini çekmelidir.
- Çocuk kitaplarındaki resimler sanatsal kaygı ile yaratılmalıdır. Resimlerin illa ilgi çekici, canlı ya da çok renkli olması gerekmez. Estetik haz veren karakalem çalışmaları ya da siyah beyaz çizilen resimler de çocuğun ilgisini çekebilir. Burada kıstas, resimlerin çocuğa, kitabın konusuna, metne uygun olması ve sanatsal bir değer taşımasıdır.
- Resimler, çocuklara düşsel yolculuklarında arkadaşlık etmeli, onların duyu ve düşüncelerini devindirecek özellikler taşınmalıdır.
- Resimler, çocuğun görsellerde kendi gerçekliğiyle buluşabilmesini ve çizimin ve rengin yarattığı güzellikle mutlu olabilmesini sağlamalıdır.

- Resimler, çocuklara görsel dünyanın zenginliğini sezdirirken, bu dünyayı yaratan sanatçının kendilerine ne denli yakın olduğunu duyumsatmalıdır.
- Resimler, çocukların dağınık olan ilgilerini toplayabilmelidir. Çocuğu kitabı dinlemeye ya da okumaya isteklendirmelidir.
- Resimler, çocuğun çevresinde var olan komik ya da ciddi durumları, basit ya da karmaşık görüntülerle çocuğa sunabilmelidir.
- Çocuk kitaplarındaki resimlerin değışmez özelliğı estetik değeridir.
- Resimli çocuk kitaplarında, çocukların ilgi alanına giren kahramanların fiziksel portreleri, metinde yansıtılan kişilik özelliklerine uygun biçimde çizilmeli; resimler kahramanların başat özelliklerini (şışman, zayıf, uzun saçlı, kısa boylu, sinirli, uysal vb.), yaşadıkları ruhsal durumları, geçirdikleri fiziksel değışmeleri çocuklara duyumsatabilmelidir.

Bir çocuk kitabında yukarıda açıkladığımız tüm niteliklerin bulunması iyi bir çocuk kitabı yaratmak için yeterli değildir. “İyi bir çocuk kitabı yazar, çizer, tasarımcı, yayıncı ve eğitimbilimcilerin işbirliğı ile yaratılır” (Sever, 2008: 186). Yazar tarafından çocuk gerçekliğı ve çocuğa görelilik ilkeleri ile kurgulanmış bir metin çizer sayesinde görsel anlam kazanır. Çocuk kitabı çizerleri, kitabın yazarlarıyla daima iletişim halinde olmalıdır. Yazarın anlatmak istediğini, okuyucuya aktarmak istediğı duyguyu tam olarak yansıtabilmesi, yazarın kurguladığı dünyayı okura sunabilmesi için bilgi alışverişinde bulunmaları şarttır. Çünkü ikisinin de aynı anda aynı şeyi düşünebilmeleri, aynı duruma önem verebilmeleri pek mümkün değildir. Bu nedenle çizer, çizimlerini yapacağı kitabı özenle ve dikkatli bir şekilde okumalıdır.

Yazarın sözel ifadesini ve çizerin görsel yorumunu bir araya getirmek kitabı tasarlayana düşer. Tasarımcı da tıpkı yazar ve çizer gibi çocuğu çok iyi tanımalıdır. Kitabın biçim ve içerik özelliklerine dikkat ederek kitabı oluşturmalıdır. Tasarımcı, üretim sürecinde yazar ve çizerle daimi olarak iletişim halinde olmalıdır. Eğitimbilimci tarafından incelenen ve çocuğun gelişimine katkısı olacağına inanılan kitaplar, son olarak yayıncı tarafından basılır.

Çocuk kitabı yazarlarının ve tasarımcılarının bireysel bakış açısıyla özgün ürünler üretmeleri beklenir. Nasıl ki yazar kitabın sözel kurgusunun yaratıcısı ise çizer de görsel kurgunun yaratıcısıdır. Çizerin yarattığı görsel kurgu renkleri, çizimleri ve sanatsal boyutuyla fark oluşturabilmelidir. Çocuk kitabı daha ilk gördüğünde kapağıyla, resimleriyle diğerlerinden ayırabilmelidir.

Çocuk kitabı tasarımcılarının ya da çizerlerin, çocuğu etkileyebilecek ve dünyasına girebilecek bir görsel ürün yaratabilmeleri için resimleme tekniklerini bilmeleri ve bu teknikleri başarılı bir şekilde kullanmaları gerekir.

3.1. RESİMLEME TEKNİKLERİ

Resimleme, yazarın aktarmak istediği iletiyi görsel olarak okuyucuya sunma ya da eseri, mesajı görsel uyaranlarla destekleme; sözel ifadeleri çizim ve boyalarla görsel hale getirme olarak ifade edilebilir. Resimleme Türkçe Sözlükte (2011: 1975), “1. Resimlemek. 2. Resimlerle süsleme, illüstrasyon. 3. Kitap içindeki bir yazıyı açıklayan veya süsleyen resim, illüstrasyon” tanımlarıyla ifade edilir.

Her rengin, çizginin bir dili vardır. Bu dil ile oluşturulan resimler, herhangi bir ırk, toplum, din, dil, kültür ayırt etmeksizin herkes tarafından anlaşılabilir. Kalemle ya da boyalarla ifade edilen durumlar herkesçe farklı yorumlanabilir. Bireyin eğitim seviyesi, yaşantısı, çevresi ya da duygu durumu resmi algılanmasını ve yorumlamasını etkilemektedir.

Sanatçının bize hissettirmeye ve düşündürmeye çalıştığı her şey renkler ve çizgilerle yaratılabilir. Çizgilerin ve renklerin barındırdığı anlam ve duyguları bilmek sanatçının hedefine yönelik resimler yaratabilmesini kolaylaştırabilir.

İlk olarak resimlerde kullanılan çizgileri açıklayalım. Çizgiler bir hareketi, durağanlığı, mesafeyi, başlangıcı ya da bitişi gösterebilir. “Dikey çizgiler yüksekliği ve mesafeyi; yatay çizgiler sadeliği ve durağanlığı; dalgalı ve yuvarlak çizgiler sıcaklığı, yalnlığı ve gizemi ifade eder. Resimlerde kullanılan çizgiler ‘eğri çizgiler ve doğru çizgiler’ olarak ikiye ayrılır. Eğri çizgiler; kıpırdanma, kaynaşma, hareket ve sevinç hissi uyandırır. Doğru çizgiler ise sakinliği, sağlamlığı ve devamlılığı ifade eder. Doğru çizgiler kendi içinde ‘dikey doğru çizgiler, yatay doğru çizgiler ve eğik doğru çizgiler’ olarak üçe ayrılır. Dikey doğru çizgiler, göz seviyesinin üzerine çıktıkça hayat ve canlılık hissi; göz seviyesinin altına düştükçe de bitkinlik cansızlık ve korku hissini uyandırır. Yatay doğru çizgiler; yerleşme ve hareketsizlik duygusunu harekete geçirirler. Eğik doğru çizgiler ise sağlamlığı ve hareket hissini uyandırır” (<https://fordizayn.wordpress.com/2013/09/17/cizgi-cesitleri-ve-anlamlari/>, 24.12.2019).

Resimlerdeki çizgiler ve şekiller boyutuna göre de anlam kazanır. Daha büyük çizilen nesneler daha yakında ve hareket halinde; iken daha küçük çizilen resimler daha uzakta ve durağan olarak algılanabilir.

Görsellerde kullanılan renkler, bu renklerin canlılığı, sevimliliği, çekiciliği okuru kitaba yönelten, çocuğu neşelendiren bir özellik olabilir. Çocuk kitaplarındaki varlıkların renkleri, yaşamda var oldukları şekilleriyle kullanılabilir. Deniz ve gökyüzü mavi, ağaçlar yeşil, limonlar sarı vb. tercih edilebilir. Burada amaç çocuğu kurgunun ve resmin gerçekliğine dâhil etmektir. Ancak, sanatçının yaratıcılığa ve okuyucuda hissettirmek istediği duyguya göre varlıkların renkleri değiştirilebilir. Pembe bulutlar, turuncu ağaçlar, mor bir gökyüzü resimlerde karşımıza çıkabilir. Gerçekle kurulan bu tezatlık çocuğun hayal gücünü ve yaratıcılığını geliştirmede etkili olabilir.

Renklerin insan psikolojisi üzerinde etkisi vardır. Bu nedenle de renklere bazı anlamlar yüklenmiştir. “Beyaz, saflığı, temizliği, genişliği ve istikrarı; siyah ise gücü, tutkuyu ve çoğu ülkede matemi temsil eder. Mavi sakinliğin, sonsuzluğun ve özgürlüğün; yeşil, doğanın, yaşamın, sakinliğin ve huzurun temsilcidir. Kırmızı mutluluk, heyecan, canlılık ve dinamizmin rengidir. Tehlikeyi ve cesareti azim ve kararlılığı ifade eder. Sarı en parlak ve dikkat çekici renktir. Neşeyi, zekâyı, inceliği ve pratikliği ve kalabalığı ifade eder. Mor asalet, lüks ve itibarın; pembe neşe, güven ve rahatlığın; turuncu dışa dönük yaşamın, güvenin ve dürüstlüğün; lacivert sonsuzluk, otorite ve verimliliğin; kahverengi doğallığın, gri ise dengenin ve alçakgönüllülüğün rengidir” (<http://www.renklerin anlamlari.com/renklerin-anlamlari.html>, 24.12.2019).

Sanatçı, hislerini, fikirlerini ya da eleştirilerini resme yansıtırken renk ve çizgilerin haricinde birçok teknikten faydalanabilir. Becer (2006: 212-220), resimleme tekniklerini şu şekilde açıklar:

a. Kurşunkalem ve Kuru Boya Teknikleri: “Kurşunkalem en eski, en ucuz ve en yaygın kullanılan yazı ve çizim aracıdır. Ucunun arada sivriltilmesi dışında hiçbir hazırlık gerektirmez. Kurşunkalemle karalamalardan, gerçekçi ve ayrıntılı resimlere kadar her türlü çalışma yapılabilir. Birçok tasarımcı ve sanatçı, çalışmalarının taslağında bu kalemi kullanır. Kuru boyalar ise çizilen resmi renklendiren ürünlerdir” (Becer, 2006: 212-213).

b. Mürekkeple Çizim Teknikleri: “Çizim tekniği ile yapılan resimleme çalışmalarında, özel bir sapa takılan ve sivri uçlu bir metal olan tarama ucu tercih edilir.

Aracın sivri ucu mürekkebe batırılarak çizime hazır hale getirilir. Bu çalışmalarda çini mürekkebi, anilin, inceltilmiş guaj ve rapido mürekkebi kullanılabilir. Sanatçı, çalışmalarında değişik tonlar elde etmek için dik, yatay ve çapraz tarama tekniklerinden yararlanır. Çizgiler kalınlaşıp birbirine yaklaştıkça renkler koyulaşır; ince ve birbirinden uzak çizgiler açık tonlar elde etmeyi sağlar. Mürekkeple çizim tekniğinde, bu çalışmalar için özel üretilmiş rapidolar da kullanılabilir. Rapidolar; 0.1 mm'den 2.00 mm'ye kadar değişik iğne kalınlıklarında üretilen ve kendilerine özel mürekkepleri olan çizim kalemleridir. Hassas ya da teknik çizimler için tercih edilen çok ince uçlu bu kalemlerle noktalama çalışmaları ile de resimleme yapmak mümkündür” (Becer, 2006: 213-215).

c. Keçeli Kalem ve Marker Teknikleri: “Uçları keçe ya da cam elyafından yapılan marker ve keçeli kalemlerle resimleme çalışmaları yapılabilir. Bu ürünler çabuk kuruduğu ve kullanımında başka malzeme gerektirmediği için günümüzde en yaygın olarak kullanılan kalemlerdir. Bu kalemlerle yapılan resimlemelerde başarılı sonuçlar elde edebilmek için özel olarak üretilen yarı saydam marker kâğıtları kullanmak gerekmektedir. Resimleme çeşitliliğine imkân tanıyan bu ürünler sulu, pastel ve guaj boyalarla birlikte de kullanılabilir” (Becer, 2006: 215).

d. Suluboya ve Anilin Boya Teknikleri: “Suluboya, resim çalışmalarında oldukça tercih edilen üründür. Suluboya tekniğinde renkler saydam ve canlı kullanılır. Boyamaya açık tonlar kullanılarak başlanır. Bir rengi koyu tonda kullanmak ya da daha belirginleştirmek için istenilen renk katmanlar halinde sürülür. Anilin boya renklendirme gücü çok fazla olan kuru ya da yüksek yoğunluğu olan sıvı boyalardır. Bu boyanın tonları su ile karıştırılarak ayarlanır. Teknik tıpkı sulu boya tekniği gibidir. Suluboya ve anilin boya tekniklerinde kâğıt su ile temas ettikçe dalgalanır ya da kırışabilir. Bu resimlemenin kalitesini düşürür. Bunu engellemek için yüksek grenli (yüzeyi dokulu) kâğıtlar kullanmak gerekir. Kâğıdın greni arttıkça renk geçişleri yapmak kolaylaşır, sanatçı istediği gibi bir resim elde edebilir. Suluboya ve anilin boya tekniklerinde ince, kalın ya da yassı uçlu kaliteli samur fırçalar tercih edilmelidir” (Becer, 2006: 216-217).

e. Pastel Boya Tekniği: “Genellikle çocuk hikâyeleri, masallar ya da romanlar için yapılan resimleme çalışmalarında pastel boya tekniği tercih edilir. Bu teknikte, kuru ya da yağlı pastel boyalar kullanılır. Kalemle ya da pastel boya ile çizilen resim, pastel boyalar ile renklendirilir. Bu teknik ile yapılan resimlemelerde ışıklı renkler elde etmek

için yapılan tüm resim siyah pastel boya ile kaplanır. Ardından kazıma işlemi yapılır. Çocuklar için yazılan kitaplarda kazıma işlemi ile yapılan boyama tekniği kullanılabilir” (Becer, 2006: 217).

f. Guaj ve Tempera Teknikleri: “Guaj boya suyla inceltilerek kullanılan ancak saydam olmayan boyalardır. Boya sürüldüğü kâğıdın üzerinde katman oluşturur. Ancak boyaya karıştırılan su oranının artması boyayı saydamlaştırarak kapaticılığını azaltır. Tempera, eski çağlarda boyanın tutkallı suyla ya da yumurta akıyla karıştırılması sonucu elde edilen boyalara verilen addır. Bu boya ile yapılan resimler genelde mattır ve üzerine vernik sürülerek canlandırılır. Yağlı boyanın bulunması temperaya olan ilgiyi azaltmıştır. Günümüzde tempera guaj boya kategorisi içerisinde yer alır. Guaj ve tempera teknikleri ile resimleme yapmak için renklerin yoğunluğunun iyi ayarlanması gerekir. Bu boyama tekniklerinde kaliteli fırça kullanmak resmin başarısını artırır” (Becer, 2006: 217).

g. Akrilik Boya Teknikleri: “Akrilik boya kokusuz, yağlı boya kıvamında ve suluboya parlaklığında su bazlı bir boya çeşididir. Çabuk kurur ve kuruduktan sonra sudan etkilenmezler. Suluboya gibi saydam, guaj boya gibi örtücü ve yağlı boya gibi kalın tabakalar halinde kullanılabilir. Tuval üzerinde herhangi bir çatlamaya sebebiyet vermediği için ressamlar tarafından oldukça tercih edilen bir boyadır” (Becer, 2006: 218).

h. Püskürtme Teknikleri: “Sıvı ya da sonradan inceltilmiş boyaları hava kompresörleri ya da sıkıştırılmış hava tüpleri ile yüzeye püskürtülür. Püskürtme tekniğinde kullanılan yüzeyler; düz, kalın ve boya emici özelliklere sahip kâğıt ve kartonlardır. Bu teknik ile ya resimleme yapılır ya da yapılan resimlemenin üzerinde var olan hatalar düzeltilir. Bu teknik için hazırlanan boyalar ince bir sis halinde dağıtılmak üzere tasarlanmış aerosol ürünlerdir. Ayrıca yeterince inceltilmiş ve süzgeçten geçirilmiş mürekkep, suluboya, anilin, guaj, tempera, akrilik ve yağlıboya da püskürtme tekniğinde kullanılabilir” (Becer, 2006: 219-220).

ı. Karışık Teknikler: “Bir resim çalışması üzerinde birden fazla çizim ya da boyama tekniği kullanılabilir. Kurşunkalem üzerine suluboya ya da anilinle çalışma, mürekkeple çizim üzerine suluboya ya da anilinle çalışma, suluboya ya da anilin üzerine kuru boya ile çalışma, akrilik üzerine suluboya ile çalışma, guaj ya da akrilikle yapılmış bir çalışmayı kuru boya ya da pastelle gölgelendirme, suluboya ya da anilin üzerine guaj

ya da akrilikle çalışma yapma gibi birden fazla teknik tercih edilebilir” (Becer, 2006: 219).

Günümüzde gelişen teknoloji, çocuk edebiyatı kitaplarındaki resimlerin bilgisayar ortamında da tasarlanmasına imkân tanımaktadır. Bunun için gerekli görülenler, tasarımcının hayal gücü ve yaratma yeteneğinin yanında bilgisayar programlarına hâkim olmasıdır.

Grafik tasarımcı ya da sanatçı çocuk kitaplarında bu tekniklerden her birini ya da birkaçını kullanabilir. Yukarıda sayılan teknikleri bilmek ve ustaca kullanmak edebî ürün açısından yeterli olmaz. Sanatçının dikkat etmesi gereken bazı tasarım ilkeleri vardır.

3.2. GRAFİK TASARIM

Becer (2006: 32), tasarımı “zihinde canlandırılan biçim, duyuların ya da belleğin anlığa sunduğu görüntü” olarak tanımlar. Tasarım bir yaratma süreci; zihinde var olan soyut varlığın, fikrin ya da durumun somutlaştırılması şeklinde ifade edilebilir.

Grafik tasarım ise “bir mesajı iletme, bir görseli geliştirmek veya bir düşünceyi görselleştirmek için metnin ve görsellerin algılanabilir ve görülebilir bir düzlemde, iki boyutlu veya üç boyutlu olarak organize edilmesini içeren yaratıcı bir süreçtir” (https://tr.wikipedia.org/wiki/Grafik_tasarım, 24.12.2019).

“Grafik tasarım görsel bir iletişim sanatıdır ve en önde gelen işlevi de bir mesaj iletme” (Becer, 2006: 33). Edebiyat alanındaki tasarımı düşünürsek, tüm edebî ürünler gibi çocuk kitapları da bir mesaj iletme, okuyucuyla iletişim kurma amacı gütmektedir. Bu nedenle sözel ifadelerin yanında görsel ürünleri de barındırır.

Kitaplardaki görsel ürünler, sanatçının yaratım gücüyle okuyucunun alılmama yetisinin toplamından oluşur. Yani görsellerin iki boyutu vardır. Birincisi, sanatçının çizgilerle ve renklerle yaratıcılığını buluşturduğu sanatsal boyuttur. İkincisi ise okuyucunun bu sanat eserinden aldığı hazzı ve çıkardığı anlamı ifade eden estetik boyuttur. Sanatsal boyut, okuyucunun algıladığından çok daha fazlasıdır. Okur kişisel birikimiyle bir resmi yorumlarken sanatçı o resmin tasarım aşamasında, kâğıda çizilmesinde, renklerle anlama kavuşmasında, bir iletiye bürünmesinde aktiftir.

Kitaplardaki görsellerin amacına ulaşabilmesi, eserle bir bütünlük sağlayabilmesi için tasarım ilkelerine uyulması gerekir. Becer (2006: 67-74), bu ilkeleri

“denge, orantı ve sözel–görsel hiyerarşi, görsel devamlılık, bütünlük ve vurgulama” başlıkları altında açıklar.

a. Denge: Denge, tasarımdaki görsel ağırlığın alanın tamamına dağıtılması olarak yorumlanabilir. Görseldeki öğelerin, çizimlerin, nesnelerin ya da kurgulanan olay akışının alana göre düzenlenmesidir.

Görsel tasarım sürecinde “formal/simetrik denge ve informal/asimetrik denge” ile karşılaşırız. “Simetrik denge iyi orantılanmış ve dengelenmiş görsellerin bütünüdür. Resimler, sayfa düzeni, kenar boşlukları gibi her şey bir düzen içindedir. Simetrik denge, görseli ve görselin konumlandırıldığı araç gereçleri düzenli gösterir. Asimetrik denge ise birbirine benzemeyen ya da eşdeğer olmayan görsel unsurların bir düzlem üzerinde farklı alanlarda konumlandırılmasıdır. Asimetrik dengede resimler, şekiller, grafikler, yazılar sayfaların bir kenarlarında birbirlerine benzemeyen şekilde yer alır. Asimetrik denge kitaptaki görsel ve dilsel unsurların birbirinden bağımsız ve karmakarışık olduğunu göstermez. Bunu kullanmak resme hareket katmayı ve okuyucunun ilgisini diri tutmayı amaçlar” (Becer, 2006: 67).

b. Orantı ve Sözel-Görsel Hiyerarşi: Evrende var olan her şeyin bir oranı vardır. Masa bir kitaptan, insan bir kediden daha büyüktür. Sanatçı eserlerinde yer verdiği görsellerde bu oran gerçekliğinden kopmamalıdır. Olağanüstülüklerle oluşturulmuş eserlerde ise okurun ilgisini çekmek ve metne çekicilik katmak için oran gerçekliğinden sapılabilir.

“Oran, bir varlığın şekli ile boyutu arasındaki ilişkidir. İki ya da daha fazla varlık arasındaki ölçüsel uyumdur. Tasarlanan görseldeki her varlıkların birbirleriyle en, boy, genişlik, yükseklik, büyüklük, küçüklük gibi boyutları arasında muhakkak bir oran ilişkisi vardır” (Becer, 2006: 68). İyi bir orantı için görsellerdeki varlıkların boyutlarını doğru bir şekilde belirlemek gerekir.

“Görsel hiyerarşi tasarlanan görseldeki unsurları vurgulanmak istenen mesaja göre ölçülendirmektir. Varlığın boyutunun yanında renginin açık ya da koyu olması, diğer varlıklara uzaklığı ya da yakınlığı, diğerlerinden farklılığı görsel hiyerarşiyi oluşturan etmenlerdir. Sanatçı, görsel hiyerarşi unsurlarıyla üstünlük çatışmasına giren unsurlar arasına dinamik ilişkiler kurarak okuyucunun ilgisini çekmeye çalışır” (Becer, 2006: 68).

“Göz bir varlığı incelerken sağdan sola, yukarıdan aşağıya hareket eder. Bunun yanında göz büyükten küçüğe, koyu tondan açık tona, renkliden renksize, alışılmamış olandan alışılmışa doğru bir algılama sırası izler” (Becer, 2006: 70). Tasarımcı görselin algılanma yönünü gözün bu doğal hareketine dikkat ederek belirlemelidir.

İnsan beyni birbirine yakın ve benzer olan varlıkları ya da çizimleri birbirleriyle ilişik olarak algılarken uzak olanları ilişkisiz olarak değerlendirmeye meyillidir. Varlıklar, görseldeki bu yakınlık ve benzerlik faktörüne dikkat ederek gruplandırılabilir. Bunun yanında insan, eksik olan ya da sanatçının bilerek yarım bıraktığı çizimleri ve görselleri zihninde tamamlama çabasında olabilir. Çizgi, şekil, grafik, miktar, yön ya da renklerin zıtlığı da algılamayı ve görseli tamamlamayı kolaylaştırabilir. Sanatçı, görselin okunmasını kolaylaştırmak, resme hareket ve canlılık katmak ve resmi eğlenceli hale getirmek için bu zıtlıklardan faydalanabilir. Tasarımcı resimleme esnasında bu unsurları göz önünde bulundurarak resme istediği anlamı katabilir ve okuyucunun ilgisini çekmeyi başarabilir.

c. Görsel Devamlılık: “Görsel devamlılık, gözün tasarım üzerinde bir çizgi ya da kıvrım boyunca bir unsurdan diğerine doğru kesintisiz bir şekilde hareket etmesidir. Görsel unsurlar gözün normal hareketine uyacak yönde olmalıdır. Algılama yönü, okuyucu dikkatini dağıtmayacak biçimde düzenlemelidir” (Becer, 2006: 70).

d. Bütünlük: “Bütünlük, bir araç gereçteki her ögenin birbiriyle uyumlu olmasını ve verilmek istenen mesaja hizmet etmesini amaçlar. Aynı temel biçimde, boyuta, dokuya, renge ya da duyguya sahip unsurlar; bir tasarımda ideal bütünlüğü oluştururlar. Sanatçı, grafik tasarımda bir arada kullanabileceği öğeleri birbiriyle uyum sağlayacak ve bir bütünlük oluşturacak şekilde düzenlemelidir” (Becer, 2006: 72).

Bütünlük ilkesinin amacı, görseldeki her varlığın tek tek algılanması değil, okuyucunun resmin bütününe görmesini sağlamaktır. Bir kitaptaki yazılar, çizgiler, renkler ve resimler baştan sona bir bütünlük oluşturmalıdır. Resimlemedeki ya da metindeki bütünlük yalnızca sayfa içinde değil kitabın tamamında tüm sayfalar arasında olmalıdır. Görseller birbirleriyle kopuk olmamalı, aynı olayı takip etmeli ve aynı iletiye hizmet etmelidir.

Sayfanın hem kendi içindeki bütünlüğünü hem de diğer sayfalarla olan bütünlük ilişkisini sağlamak için aşağıdaki yöntemlerden yararlanılabilir:

1. “Organik yapılı ve kıvrımlı hatlardan oluşan görsel unsurlarla yazı grubu ayrı sayfalarda toplanabilir.

2. Her iki sayfada da aynı renk, yazı karakteri ya da tasarım üslubu kullanılabilir.

3. Sol sayfadaki eksenin konum ve ölçüsü, sağ sayfada yinelenebilir” (Becer, 2006: 73-74).

Bu üç maddeyi toparlayacak olursak, görsellerle metinlerin uygun bir şekilde aynı sayfada konumlandırılabilceğini; bir sayfada metnin yan ve arka sayfada görselin bir bütünlük içerisinde yer alabileceğini söyleyebiliriz.

e. Vurgulama: Vurgu, bir metindeki ya da görseldeki önemli öğeleri ön plana çıkarmak ve okuyucunun dikkatini bu unsura çekmek olarak ifade edilebilir. Okurun dikkati, sanatçı tarafından hedeflenen noktaya yoğunlaştırılır. Vurgu, renk, doku ya da oran farklılığıyla, çizimlerin hareketliliğiyle, varlıkların görseldeki konumuyla yapılabilir.

“Vurgulama; ön plana çıkması gereken unsur ile ikinci planda kalması gereken unsur arasında gerçekleştirilecek bir yön, boyut, biçim, doku, renk, ton ya da çizgi zıtlığı ile sağlanabilir” (Becer, 2006: 74). Sanatçı vurgulamak istediği unsuru net bir şekilde belirlemeli ve sadece o unsuru ön plana almalıdır. Bu durum çocuk kitapları için de geçerlidir. Sanatçı ele aldığı konuya ve hitap ettiği çocuğa göre vurgulayacağı unsuru belirlemelidir. Birden fazla vurgunun aynı anda kullanılması kafa karışıklığına sebebiyet verebilir ve okuyucu tarafından algılanmayabilir. Bu da hem görselin hem metnin iletişim amacına ters düşer.

Tasarımcı vurgulayacağı unsuru belirledikten sonra şekil ve zemin ayrımına dikkat etmelidir. Zemin görselin konumlandırıldığı arka plan, şekil ise daha çok dikkat çeken, ön plana çıkarılmak istenen unsurdur. Şekil zemine göre anlam kazanır ve zeminden daha önce algılanır. Sanatçı vurgulayacağı şekli zemin ile zıt bir şekilde tasarlamalıdır.

3.3. ÇOCUĞUN GELİŞİM SÜRECİNDE RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARI

Çocuk edebiyatı, çocuğu manevî doyuma ulaştıran; kişisel, zihinsel, dilsel, ahlakî, sosyal ve duygusal yönden geliştiren bir değerdir. Bireyin akli ve hissî yönden

yeşermesi, geleceğe dair bir umut olması edebiyat ile mümkündür. O halde denilebilir ki edebiyat hem bireye hem de geleceğe yapılan bir yatırımdır.

Bireyin kişiliği küçük yaşlarda şekillenmeye başlar. Okul öncesi dönemden itibaren karşılaştıkları resimli çocuk kitapları da çocuğun olumlu yönde gelişmesini; donanımlı bir birey olmasını sağlayabilir.

Çocuk kitapları bireyin ilk olarak fiziksel gelişimine etki eder. Henüz bebekken resimli kitaplarla tanışan çocuk, onu tutabilir ve sayfalarını çevirmeyi başarabilir. Bebekler için hazırlanan resimli çocuk kitapları, onun taşıyabileceği boyutta ve ağırlıkta olmalıdır. Çocuklar, bu koşulları sağlayan kitapları rahatça taşıyabilir, bir yerden bir yere götürebilir, anne babasına verebilir, kitabı dilediği gibi karıştırabilir. Bu aktiviteler çocuğun fiziksel olarak neler yapabildiğini keşfetmesini sağlar.

Resimli çocuk kitapları çocuğun bilişsel gelişimine de katkı sağlar. “Bilişsel terimi; bilgiyi, sorun çözmeyi, kavramları ve düşünmeyi içine alır” (Gander ve Gardiner 2001’den akt: Sever, 2008: 47). Bilişsel gelişim, “gözlemlene, algılama, anlama, akılda tutma, karşılaştırma, sınıflama, uygulama, eleştirme, sorun çözme, fikir üretme gibi becerileri kapsar” (Şirin, 2000: 58). Bu beceriler, çocuğun bilgileri zihninde saklayabilmesine ve gerekli olduğunda çıkarabilmesine olanak tanır. Çocuk, zihinsel yönden sürekli aktif olur.

Birey çevresindeki her şeyi zihni ile algılar, anlar. Anladığı şeyler üzerine düşünür, yorum yapar, eleştirir; bilgiyi planlar, tasarlar, yeniden yaratır ve diğer insanlara aktarır. Resimli çocuk kitapları da tüm bu becerilerin desteklenmesi ve geliştirilmesi için bir uyaran niteliğindedir. Çocuk, okuduğu kitaptaki olayları takip eder ve bir bütün olarak algılamaya çalışır. Kendince yorumlar, yazarı ve kitabı eleştirir, değerlendirir. Diğer kitaplarla sözel ve görsel ifade yönünden karşılaştırmasını yapar; böylece hatırlama ve kıyaslama becerilerini devreye sokar. Resimler ise çocuğun görsel algısına seslenir. Resimlerin metinle olan uyumunu, uyandırdığı hisleri, sanatsal hislerini zihin süzgecinden geçirir.

Resimli çocuk kitapları, çocuğun bilişsel gelişiminin yanında dil gelişimini de destekler. Çocuğun dil öğrenimi ailede başlar. Çocuk, ailesinin kullandığı dili taklit yoluyla öğrenir ve dilin günlük kullanımını kavrar. Çocuk kitapları ise çocuğu edebiyat dili ile karşılaştırır. Anadilin sözcük ve ifade zenginliğini, mecazî gücünü, kurallarını sezdirir. Resimler, çocuğun kelime hazinesini geliştiren diğer etmenlerdir. Çocuk,

bilmediği bir hayvanın ya da bitkinin ismini resimlerden öğrenebilir, tanımadığı kültürlere ait kavramları kitabın resimleriyle bağdaştırarak çözümleyebilir.

“Çocuk kitaplarındaki resimler, çocuğun çevresinde gördüğü nesne ve varlıkları görsel imgelerle belleğine yerleştirmesini sağlar. Böylece çocuğun kavramsal gelişimini destekler” (Sever, 2008: 189).

Resimler, çocukların çevrelerinde gördükleri somut kavramları ya da duydukları ancak anlam veremedikleri soyut (zaman, akıl, ahlak vb.) ve manevî (inanç, din, ölüm, ibadet vb.) kavramları görsel ürünlere dönüştürür. Bu da çocuğun soyut kavramları öğrenmesine yardımcı olur. “Resimli çocuk kitapları varlıkları, eylemleri, renk adlarını, tekil ve çoğul adları; kısacası bir çocuğun öğrenmesi gereken bilgileri aktarır. Varlıkları boyutlarına göre sıralamayı ya da azlık çokluklarına, renklerine göre sınıflandırmayı öğretir” (Sever, 2008: 168-169). Bu öğretim doğrudan anlatımla yapılmamalıdır. Bilgiler ve kavramlar çocuğa hissettirilmeli, bilmediğini sorgulaması ve araştırması sağlanmalıdır.

Resimli çocuk kitapları, çocukların küçük yaştan itibaren dinleme, konuşma, okuma, yazma becerilerini geliştirir. “Çocuğun okuma sürecine birden çok duyu ile katılmasını; işitme, bakma, görme, imgeleme yetilerini geliştirmelerini sağlar” (Sever, 2008:189). Ebeveynlerin okuduğu kitapları dikkatlice dinleyen çocuk, resimlerle metnin takibini yapabilir. Görselleri okuyabilir ve her bir resimde gördüğünü ya da hissettiğini ifade edebilir.

Çocuk okumayı öğrendikten sonra ise metin ile resim ilişkisini daha net bir şekilde kurabilir. Resimlerin kitaptaki amacını, metne kattığı anlamı yorumlayabilir. Okuduğu kitabı paylaşmak; itaptan öğrendiği bilgileri, kitaba yönelik düşüncelerini ve hislerini ailesine, arkadaşlarına anlatmak isteyebilir. Bu aktarım arzusu çocuğun konuşma becerisini destekler. Çocuğun ifade şekli yalnızca dil olmayabilir. Çocuk okuduğunu ya da okuduğundan yola çıkarak yarattığı düşsel dünyayı yazarak da ifade edebilir. Çocuğun kitaplar çerçevesinde çevresiyle kurduğu bu iletişim hem dil becerilerini hem de sosyal gelişimini olumlu yönde etkiler.

Erken yaştan itibaren çocuklara sunulan resimli kitaplar çocukların görsel duyularını ve algılarını da geliştirir. Çizilen resmi yorumlamayı, eleştirmeyi, görünen resmin ardındaki mesajları çözümlemeyi öğretir. Resimlerle birlikte görsel sanatla tanışan çocuk düşünme ve eleştirme becerilerini geliştirir. Resimlerin dünyasına giren,

renklerin ruhundan anlayan çocuk eline kalem ya da boyayı alıp sanatçı yönünü ve yaratıcılığını keşfedebilir. Çocuk ilgilerini, ihtiyaçlarını, fikirlerini ya da hislerini görsel bir dille betimleyebilir.

Çocuk kitaplarında yer alan ve sanatçı duyarlılığıyla kurgulanmış resimler, çocuğa estetik haz vermelidir. Resmin, duygu ve düşünceleri anlatmanın bir dili olduğunu sezdirilmelidir. Çocuk, resimlerin görünenden çok daha fazla anlam içerdiğini, bunun art anlamın da sanatsal bir duyarlılıkla çözümlenebileceğini sezmelidir. Kitaplar, çocuklara sanat eğitimi vererek sanata ve sanatçıya karşı bilinçlendirir. “Resim çocuklar için, bir metinde sözcüklerle anlatılanın ya da anlatılmak istenenin ötesinde yeni anlamlar dünyası yaratabilir. Çocukları küçük yaşta sanat ve sanatçıya ulaştıran bu duyarlılığın, onların görme, duyma, duyumsama düş kurma, düşünme ve sezme yetilerini harekete geçireceği açıktır” (Sever, 2008: 174).

Çocuk kitapları çocuğun toplumları ve kültürleri tanınmasına, toplumsal ve evrensel değerleri keşfetmesine olanak sağlar. Ancak kitaplarda yer alan değerleri anlamak ve değerleri kişilik haline getirmek çocuk için zor olabilir. Bu sebeple aile, arkadaşlık, sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşma, yardımlaşma, dürüstlük, çalışkanlık, sorumluluk alma, adil olma, nazik davranma gibi soyut değerler görsel dille desteklenir ve somutlaştırılarak çocuğa sunulabilir. Bireyin sevilmesi, takdir edilmesi, topluma uyum sağlayabilmesi için gerekli olan birçok değer ve davranışlar kitaplar sayesinde çocuğa aktarılmış olur.

Bireyin kişilik gelişiminde ve toplumdaki saygınlığını kazanmasında etkili olan değerlerin neler olduğu, çocuk kitaplarının bu değerleri çocuklara nasıl aktardığı aşağıda açıklanmıştır.

4. DEĞER KAVRAMI

Değer kavramı felsefe, psikoloji, tarih, matematik, iktisat, din ve eğitim gibi birçok alanda kullanılmakta ve farklı şekillerde tanımlanmaktadır. “Değer, bir iktisat terimidir ve insan emeğinin ürünüyle, nesnelerle ve parayla ilgilidir. Felsefî olarak soyut olan bu kavram iktisat alanından etiğe geçmiştir” (Kuçuradi, 2003: 38). Demirel (2006: 22), Kuçuradi gibi düşünür ve değeri, “bir şeyin parasal karşılığı” olarak tanımlar.

Değer kavramı “Latince ‘kıymetli olmak, güçlü olmak’ anlamlarına gelen ‘valere’ kökünden türemiştir” (Aydın, 2011: 39). “Toplumsal anlamda ise değerler,

toplum tarafından en iyi, en doğru ve en faydalı olduğu kabul edilen genelleştirilmiş davranış ilkeleridir” (Aydın, 2010: 2).

Değer, “bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır. Özellikle ahlakî davranış konusunda değer, bir kimsenin çeşitli insanları, insanlara ait nitelikleri, çeşitli istek ve niyetleri, davranışları değerlendirirken başvurduğu bir kriter demektir” (Güngör, 2000: 27). Güngör’ün bu yorumundan hareketle değeri, bir tercih sonucu doğan yargılar olarak tanımlayabiliriz. Birey kendince ahlakî, iyi ya da doğru gördüğü bir durumu diğer durumlara tercih eder. Kendini, insanları ve davranışları bu tercihlerine göre yorumlar. “Değer, bireylerin herhangi bir kişi, varlık, olay, durum vb. karşısında ortaya koyduğu duyarlılıklardır. İnsanı değerli kılan, sahip olduğu üstün nitelikler ve sahip olduğu donanımlardır” (Yaman, 2012: 18). Değer, bireyin kişilik oluşumunda, dünya görüşünde; iyi, doğru ve mükemmel olana ulaşmada yol gösteren ölçütlerdir.

İnsan yaratılışı gereği bir ailede ya da toplumda yaşam sürmek zorundadır. Tek başına yaşam, insanın fiziksel ve ruhsal olarak kaldırabileceği bir durum değildir. Kişi, hayatının birçok anını diğer insanlarla paylaşmakta, maddî ve manevî ihtiyaçlarının bir kısmını diğer insanlar sayesinde karşılamaktadır. İnsanlar, yaşamlarını kolaylaştırmak ve diğer insanlarla uyum içinde yaşamak için ortak kurallarda birleşirler. İnsanların belirlediği kurallar zamanla standart yaşamları, toplumsal kalıpları haline gelir. İşte bu kalıplar toplumun benimsediği değerleri oluşturur.

“Değerler değişkendir. Bazen aynı toplumda insandan insana, kuşaktan kuşağa ya da aynı dönemlerde toplumdan topluma farklılık gösterebilmektedir. Farklı toplumlarda ya da dönemlerde aynı değer için bazen iyi denilip yapılması beklenmiş, bazen de kötü denilip yasaklanmıştır” (Kuçuradi, 2003: 10). Her toplumun, kurumun, grubun, bireyin vb. önemsendiği değerler farklı olabilir. Örneğin bizim kültürümüzde çok sık karşılaştığımız ve bir saygı gösterisi olan el öpme fiili farklı toplumlarda olmayabilir ya da hoş karşılanmayabilir. Bu durum her toplumun kültürel birikiminin, benimsediği değerlerin kendine özgü olduğunu gösterir. Bunun yanında tüm toplumlar tarafından benimsenen ortak değerler de vardır. Hırsızlık yapmak ya da bir canlıyı öldürmek her toplumda suçtur; insanlara karşı hoşgörülü olmak ve adaletli davranmak istenen bir davranıştır.

Bireysel ve sosyal yaşamda değerler önem derecesine göre değişebilir. Bu değişim tamamen toplumun ve kişilerin hayata bakış açılarına ve önceliklerine bağlıdır. Örnekle açıklamak gerekirse, kimi bireyler insan ilişkilerinde ilk olarak karşısındaki bireyin güven verip vermediğine bakar. Giyimini kuşamını, konuşmasını, hal ve hareketlerini tepeden tırnağa süzer. Kimi insanlar ise hayatlarının merkezlerine sevgiyi alır; o kişiye sevecen bir tavırla yaklaşır.

İnsanların benimsediği değerler ulusal ya da evrensel nitelikte olabilir. Ulusal değerler, bir milletin hayata bakış açısını yansıtan, onunla özdeşleşmiş değerlerdir. Bir milletin dili, gelenek ve görenekleri, millî bayramları, bayrağı, ülküsü gibi yalnızca o millete ait olan değerler ulusal değerler olarak sayılabilir. Evrensel değerler ise daha geniş kitleye, dünyadaki toplumların çoğuna hitap eden değerlerdir. Bu değerler birçok toplum tarafından kabul edilir. Sevgi, saygı, hoşgörü, adalet, barış gibi değerler evrensel niteliktedir.

Değerler birbirleriyle uyum içindedir ve birbirlerini tamamlar niteliktedir. Bireyde var olan bir değer muhakkak diğer bir değer varlığını gösterir. Örneklerle açıklayacak olursak, başarılı olmak isteyen birey muhakkak buna ulaşmak için üzerine düşen sorumluluğu alır. Dünya barışını savunan birey, insanların yaşam hakları ihlal edildiğinde sessiz kalmaz.

İnsan davranışlarını şekillendiren değerlerin varlığı yine onu benimseyen insanların var olmasına bağlıdır. Toplumun vazgeçtiği değerler değişime uğrayarak yeniden yaratılabilir ya da tamamen unutulabilir. Toplumun büyük bir kısmı tarafından kabul edilen değerler ise yaşatılır ve gelecek nesillere aktarılır. Geleceğe değer aktarımı demek gelenek ve göreneklerin, kültürel birikimin, kısacası toplumun varlığının devamı demektir.

Bireyin ve toplumun karakterini oluşturan, insanları ve toplumları bir arada tutabilen değerlerin bazı özellikleri vardır. Schwartz ve Bilsky (1987), yaptıkları araştırmalar neticesinde değerlerin özelliklerini şu şekilde sıralamışlardır (Bkz. Schwartz ve Bilsky 1987'den akt: Kuşdil ve Kâğıtçıbaşı, 2000: 60):

1. Değerler inançlardır. Ancak tümüyle nesnel, duygulardan arındırılmış fikir niteliği taşımazlar. Etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.
2. Değerler, bireyin amaçlarıyla (eşitlik gibi) ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle (hak bilirlilik, yardımseverlik) ilişkilidirler.

3. Değerler, özgül eylem ve durumların üzerindedirler. Örneğin, itaatkârlık değeri, evde, işte, okulda ve tanımadığımız kişilerle olan ilişkilerimizin tümünde geçerlidir.

4. Değerler, davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler.

5. Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar. Bu sıralama değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur. Kültürler ve bireyler sergiledikleri değer öncelikleri sistemleriyle betimlenebilirler.

6. Değerler değişime açık yapılardır. Zaman içinde etkileşim ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki değerler, bireyin ve toplumun şahsiyetidir. İnsanların tutum ve davranışlarında gözlemleyebildiğimiz sosyal ve kültürel yansımalarıdır. Bireylerin yaşamlarını belirli bir amaç doğrultusunda sürdürmeleri için gerekli olan disiplindir. Değerler, iyi, doğru, güzel, ahlaklı, adaletli, vicdanlı, hoşgörülü, merhametli, temiz, çalışkan, dürüst, ailesine ve milletine bağlı, tüm yaratılmışlara saygı ve sevgi duyan, kısacası kalben ve aklen mükemmel bir insan yaratmak için var edilmiş kriterlerdir.

4.1. DEĞERLER EĞİTİMİ

Toplumlar, ürettiği maddî ve manevî değerleri yaşatma, koruma ve gelecek nesillere aktarma amacı güderler. Bu aktarım sonucu toplumların isimleri, yaşayışları, tüm kültürel birikimleri yüzyıllar sonra bile varlığını korur.

İnsan, doğduğu andan itibaren bir topluma, kültürel geçmişe sahiptir. Ancak bu aidiyet, o toplumların değerlerinin kendiliğinden bireyin kişiliğinde vücut bulacağı anlamına gelmez. Çünkü değerler kalıtsal bir özelliğe sahip değildir. Belirli bir amaç doğrultusunda kişiye öğretilir. Değerlerin farkına varan ve kabullenen birey, yaşamını bu değerler çevresinde sürdürür; onları gelecek nesillere aktarır.

“Değerlerin, değişik toplumlarda değişik şekiller alması ve farklı farklı değerlendirilmesi, onların sonradan öğrenilmiş olduğunu göstermektedir. Birey, yaşadığı olaylar karşısında nasıl davranılması gerektiğini, yetişkin bireylerden veya yaşlılarından öğrenir. Değerler bir eğitim konusudur” (Aydın, 2010: 4).

“Bireyin kabul ettiği değerler, onun gelecekteki kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını, hayatını belirleyecek unsurlardır. Bu sebeple bireyin belli başlı değerlerin farkına varması, gerekli değerleri kazanması ve yeni değerler benimsemesi; bn bu değerleri kişiliğinin temel yapı taşları haline getirerek davranışa dönüştürmesi gerekir. Erken yaşlarda başlayıp neredeyse hayat boyu devam eden bu değer kazanma/kazandırma süreçlerine ise değerler eğitimi denilmektedir” (Yaman, 2012: 18).

Yaman ve Aydın’ın bu görüşlerinden hareketle kişiliğin temelini oluşturan değer yargılarının bireye eğitim yoluyla aktarıldığını söyleyebiliriz. Eğitimi ise bireye bilgi, beceri kazandırma; bireysel ve toplumsal değerleri tanıtmaya ve aktarmaya süreci olarak tanımlayabiliriz. Bu aktarım ve kazanımlar ailede, arkadaş çevresinde, sosyal yaşamda, okulda, derslerde; televizyon ve kitaplar gibi yazılı ve görsel materyallerle gerçekleştirilebilir. Ailede ve sosyal çevredeki eğitim planlanmadan gerçekleştirilir; okuldaki eğitim ise planlanır.

Ailede ve toplumdaki değerler eğitiminin belirlenmiş bir zamanı, mekanı ya da atanmış bir eğiticisi yoktur. Doğumdan ölüme kadar devam eden bu eğitim süreci hayatın her anında kendini gösterir. Bazen bir yemek masasında, bazen bir düğün salonunda, bazen dost meclisinde bazen de okul sıralarında olabilir.

“Değerler, insanın insanca yaşama çabasına yardımcı olması bakımından her çağda eğitimin hem konusu hem amacı olmuştur” (Aydın, 2010: 6). Hangi ağda, hangi toplumda, hangi inançta olursa olsun değerler eğitimi; karakterli, ahlaklı, toplumun ve insanlığın gelişmesine katkı sağlayacak olumlu kişilik özelliklerine sahip bireyler yetiştirmeyi amaç edinir. Bu sebeple değerler, insanın karakteriyle, toplumun birlik ve bütünlüğüyle, kısacası hayatın kendisiyle ilişkilidir. Dünyada yaşanan bilimsel, ekonomik, siyas gelişmeler değerlerin önceliğini değiştirebilir ya da yeni değerler yaratabilir. Örneğin 1789 yılında Fransa’da yaşanan Fransız devriminin mutlak monarşiyi yıkıp eşitlik, adalet, özgürlük gibi kavramları daha ön plana çıkarması, toplumların bu değer yargılarını benimsemesine, insanların bu görüşler doğrultusunda eğitilmesine neden olmuştur.

Toplumlar her çağda birtakım sorunlarla uğraşır. Savaşlar, afetler, salgın hastalıklar, kıtlık, kuraklık vb. durumlar insanların yaşamlarını tehlikeye sokar. Her ne kadar yaşamsal zorluklarla karşılaşsalar da toplumlar bir arada kalmayı, kültürel devamlılığını sağlamayı başarırlar. Günümüzde ise toplumlar, insan hayatını

kolaylaştıran ve birçok imkânlar sunan teknolojinin kültürleri sömürmesi ile sınırlanmaktadır.

Günümüzde televizyon, tablet, telefon ve bilgisayarlar özellikle çocuklarımızı ve gençlerimizi aileden, sosyal yaşamdan uzaklaştırmaktadır. Bu bireyler kişilik oluşum süreçlerinde birçok olumsuz uyararla baş başa kalmaktadır. Sosyal medyadaki şiddet unsurları (anneye, abaya, öğretmene, doktora, hayvana şiddet vb.), zararlı madde kullanımı, yasal olmayan işlerle çok para kazanılması; bireyin yaşına uygun olmayan siyasî ya da psikolojik durumların sunulması, cinsiyet ya da sosyal statü ayrımının yapılması; kültürümüze ait olmayan Avrupaî yaşam tarzı, aldatmalar, ihanetler, gayriahlâkî münasebetler, özel hayatın ifşa edilmesi gibi birçok olumsuz görüntüler, çocukların ve gençlerin hatta kimi zaman akli başında sandığımız yetişkinlerin bilinçaltını ve karakterini olumsuz etkilemektedir. Kişilik bozukluğuna, zihinsel sapkınlığa ve ahlakî bozulmalara sebep olan bu unsurlar, toplumun kültürünü ve değerlerini de olumsuz yönde etkilemektedir. Hayattan ve toplumdan uzaklaşan, insanî vasıflarını kaybeden insanlar, hem kendi kişiliklerine hem de toplumun değerlerine ihanet etmektedir.

Bireylerin aileleriyle, arkadaşlarıyla, toplumlarıyla aralarına mesafe koymamaları için insanî, ahlakî, kültürel değerler konusunda bilinçlendirilmeleri gerekir. Bu sebeple değerler eğitimi çocuk yaştan itibaren ailede başlamalı, okulla birlikte devam etmeli; sosyal çevrede ve edebî ürünlerle de pekiştirilmelidir.

4.1.1. Ailede Değerler Eğitimi

Birey, bir aileye mensup olarak dünyaya gelir. Doğduğu andan itibaren ilk sosyal çevresi anne babası ve kardeşleri olur. Bebek tüm öğrenmelerini aile içinde gerçekleştirir. Anne ve babasını taklit ederek sesler çıkarır, onların davranışlarını tekrar eder, onları model alır; ailenin verdiği olumlu ve olumsuz tepkiye göre kendi davranışlarını şekillendirir. Doğal olarak aile, bireyin ilk eğiticisi olur.

Kişinin karakterinin oluşumunda küçük yaşlarda aldığı ahlakî eğitim etkilidir. Çünkü bu yaşlarda öğrenilen bilgi, değer ve yaşamların akılda kalıcılığı fazladır. Bireyin zihninde ve kişiliğinde yer etmiş tüm öğrenmeler gelecek yaşamına kolayca aktarılır.

Birey gerek çocukluğunda gerekse yetişkinliğinde ailesini yansıtır. Sevgi dolu bir ailede büyüyen çocuk uyumlu, hoşgörülü, özgüvenli, saygılı olur ve çevresine sevgi dağıtır; şiddet faktörünün etkin olduğu bir ailede büyüyen bireyler ise daha saldırgan, hoşgörüsüz ve şiddete meyilli olabilir. Bireyin gelişim çağında ailesini, yakın ve uzak çevresini örnek aldığını, sosyal öğrenmeler gerçekleştirdiğini, kişiliğine bu doğrultuda yön verdiğini söylemek mümkündür. Bu sebeple de değerler eğitimi çocuk yaştan itibaren ailede başlamalı; anne ve babalar çocuğa bu eğitim sürecinde olumlu birer rol model olmalılardır.

4.1.2. Okulda Değerler Eğitimi

Küçük yaşlarda tek sosyal çevresi aile olan çocuk, ilerleyen yaşlarda arkadaşlar, komşular, akrabalar ya da medyada meşhur olan kişiler ile tanışır. Bu aşamada birey, sosyal öğrenme alanını genişletir ve aileden uzaklaşmaya başlar. Hayatına dâhil olan yeni insanlar daha ilgi çekici gelir; çocuk bu kişileri keşfetmeye koyulur. Bu sosyal öğrenme sürecinde çocuk her zaman olumlu kişileri örnek almaz. Günümüzde popüler dünyada en çok ismini duyurmuş, kolay yoldan ün ve para kazanmış insanlar daha merak konusudur. Çocuklar bu kişilerin eğitim ve kültür seviyeleriyle, olumlu kişilik özellikleriyle değil davranışlarıyla, konuşmalarıyla, ünüyle ya da maddî varlığı ile ön planda olduğunu düşünür. Bu sebeple ilgi çekmek ve varlığını bir şekilde dış dünyaya göstermek için onlar gibi olmaya çabalar.

Aileler, değerler eğitimi konusunda yetersiz kaldıkları bu süreçte, çocukların tutum ve davranışlarının kendi değerleriyle uyuşmadığını görürler. “Sahip oldukları değerleri çocuklarına yeterince aktaramamaktan ve çocuklarının farklılaşmasından rahatsız olurlar. Bunun sonucunda çocuklarının, daha programlı ve sistemli bir şekilde eğitim almasını isterler. İşte tam bu noktada, önemli bir sosyal kurum olan okullar devreye girer” (Aydın, 2010: 6).

Okulların belirlediği programlarda ve derslerde değerler eğitimi doğrudan veya dolaylı olarak çocuğa aktarılır. Hayat Bilgisi, Türkçe, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Matematik, Beden Eğitimi gibi dersler, çocuğa değerleri sezdirmek için yaşantılar sunar. 2006 yılında yayımlanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (MEB, 2018b: 4), Milli Eğitim Bakanlığının değerler listesi sunduğu ilk programlardandır. Bu programda yer alan değerler şu şekildedir: “Adalet ve eşitlik, ağırbaşlılık, ahlaklı olma, alçakgönüllülük, alışkanlık, aile birliğine ve akrabaya önem verme, akıl yürütme ve

mantıklı olma, araştırmacı olma, arkadaşlık-dostluk, azim ve kararlılık, bağımsızlık, barış, başarılı olma, beceri geliştirme, başkalarının haklarına saygılı olma, bilgiye ulaşma yollarını-tekniklerini öğrenme değeri, bilimsellik-bilgelik, cesaretli olma, cömert olma, çağdaş olma, çalışkanlık ve gayret etme, çok yönlü olma, dayanışma, demokrasi bilinci, dil bilincine sahip olma, dini değerler, doğa sevgisi, doğru ve yerinde konuşma, duyarlı olma, dürüstlük-tarafsızlık, duyarlılık, eleştirel ve sorgulayıcı olma, empati-duygudaşlık, estetik, fedakarlık, girişimcilik, güvenilirlik, görgü (nezaket) kurallarına uyma, hakkını kullanma gözetme, hoşgörü, iletişime önem verme, işbirlikçi olma-grup halinde çalışmaya önem verme, iyi olma iyilik yapma, kendine güvenme kendini bilme, komşuluk ilişkilerine önem verme, kültür öğelerini benimseme, meslek sahibi olmanın önemini kavrama, misafirperverlik, okuma alışkanlığı, önyargılı olmama, ölçülü olma, paylaşımcılık, planlı programlı olma, sabır, sağlığın değerini bilme, sanata ve sanatçıya saygı duyma, saygı, sevgi, sorumluluk, sosyalliğe önem verme, sorunlara çözüm arama, tedbirli olma, teknolojiyi kullanma, tecrübeye önem verme-tecrübe edinme, tutumluluk ve kanaat, umutlu olma-hayal etme, uyumlu olma, üretken olma-yaratıcılık, vatan sevgisi-vatandaşlık bilinci, yardımseverlik, yenilikçi olma, yakın çevreyle sağlıklı ilişkiler kurma, yerinde ve doğru davranma, zamanı iyi kullanma.” 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında (MEB, 2018b: 4), kök değerler “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” olarak belirtilmiştir.

Değerler eğitiminde aileye, öğretmenlere, okul yöneticilerine önemli görevler düşmektedir. Eğitimde etkin rol oynayan herkes öncelikle değerler eğitimi ile ilgili gerekli bilince ve duyarlılığa sahip olmalıdır. Çocuğun yaşama en iyi şekilde hazırlanması, iyi bir kişiliğe sahip olabilmesi için eğitim sorumluluğunu üstlenmelidir. En önemlisi çocuğun gelişim sürecinde onlara iyi bir model olmak için çaba sarf etmelidir. Aile ve öğretmenler çocuğu sosyal hayattaki olumsuz davranışlardan, zararlı kişilerden uzak tutmalı; olumsuz kişilik özellikleri hakkında bilinçlendirmelidir. Onların boş vakitlerini doldurmak için spor faaliyetlerine, ilgilerine yönelik kurslara ya da sanatsal aktivitelere yönlendirmelidir. Çocuğun hayatında doğru kararlar vermesi, iyiye yönelmesi için rehber olmalıdır. Çocuklara değerleri dayatmak ya da sırf bilgi boyutunda öğretmek yerine yaşayarak sezmelerine, içselleştirmelerine ortam hazırlamalıdır.

Aydın (2010: 16-17), değerler eğitimi konusunda aile bireylerinin, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin dikkat etmeleri gereken noktaları şöyle özetler:

- “Değerler eğitimi konusunda aile ve öğretmenler, okul yönetimi bizzat kendileri örnek olmalıdır. Çocuklara yaşayarak öğrenme imkânı tanınmalıdır. Çocukların sevdiği kişileri taklit etmekte zorlanmadıkları unutulmamalıdır.

- Aile bireylerinin ve tüm okul çalışanlarının, değerlerin gelişmesi ve kalıcı olması için, her zaman benzer tutum ve davranışları “tutarlı” bir biçimde sergilemeleri gereklidir.

- Çocuk model görerek öğrendiğinden, onların iyi, güzel davranışları görmesi ve yaşaması için fırsatlar oluşturulmalıdır.

- Herhangi bir değeri öğretmeye başlarken, önce o değer net bir şekilde tanımlanmalıdır. Söz konusu kavramla eş ve zıt anlamlı kelimeler üzerine konuşarak kavram netleştirilebilir. Öğrencilere iyi, kötü, görev, sorumluluk, sorumsuzluk, erdem hakkında açık ve tam bilgiler verip bunların fikirleri oluşturulmalıdır. Bununla beraber onlardaki değerlerin gerçeğini sahtesinden ayırt etme, gerçek değere sevgi ve bağlılık duyma yetenekleri de geliştirilmelidir.

- Değerler açıklanırken, söz konusu değere sahip insanların davranışları somut bir şekilde ortaya konmalıdır.

- Değerler öğretilirken, söz konusu değere sahip olursa ne kazanacağımız ve sahip olmazsak ne kaybedeceğimiz örneklerle somut bir şekilde ortaya konmalıdır.

- Değerlerle ilgili tavsiyelerde bulunurken emir veren bir dil kullanmak yerine, bu konudaki örnek kişi ve öykülerden yararlanarak dolaylı olarak vurgu yapılmalıdır.

- Değerlerimiz konusunda öğrencilerin tartışması sağlanabilir.

- Öğrencilerden değerlerle ilgili örnekler bulmalarını istemek konuyu daha iyi vurgular.

- Değerlerle ilgili etkinlikler hazırlanabilir. Öğrencilerin değerlerle ilgili kompozisyon, şiir, öykü yazmaları resim yapmaları, bulmaca hazırlamaları istenebilir.

- Öğrencilerin değerlerle ilgili yazılı materyal taraması yaptırılabilir. Değerlerle ilgili gazete dergi haberleri, şiir, öykü, resim, film, sunu bulmaları ve bunların sınıfça okunup tartışılması sağlanabilir.

- Ödül ve ceza verirken duygusal değil, adaletle hareket edilmelidir.”

Çocuklar eğitim süreci boyunca öğretmenleriyle çok vakit geçirirler. Hatta birçok öğrenci öğretmenini örnek alır; onun sevdiği renkleri sever, giyim tarzına benzer

kıyafetler giymeye çalışır. Birçok öğrenci öğretmeni sayesinde öğretmenliği sever ve bu mesleğe yönelir. Bireyin hayatında önemli bir yere sahip olan öğretmenler, değerler eğitimi konusunda çocuğu yönlendirebilecek en kıymetli uzmanlardır. Öğrencileri ile iletişim sorunu yaşayan, onlara hitap edemeyen, onlardan bekledikleri davranışlarla kendi davranışları uyuşmayan, değerler eğitimi konusunda bilinçsiz olan öğretmenlerin, öğrenciler üzerinde etkili olması beklenemez.

4.1.3. Türkçe Dersinde Değerler Eğitimi

Türkçe, bizim millî dilimiz, kimliğimizdir. Türk kültürünün içinde doğan her çocuk ilk olarak Türkçe öğrenir; okulda, arkadaş çevresinde, iş yaşamında bu dili kullanır. Bu sebeple bireyin dilini sevmesi, sahip çıkması, dış etmenlerden koruması, tertemiz bir şekilde gelecek nesillere aktarması gerekir.

Okullarımızda da Türkçe, ilkokuldan itibaren ana ders olarak çocuklara öğretilmektedir. Dilin kuralları ve kullanımının yanında ne kadar önemli bir değer olduğu sezdirilmektedir.

Çocukların dil ve değerler konusunda bilinçli olmalarını sağlamak öncelikle ailenin, sonra öğretmenlerin görevidir. Türkçe öğretmenleri bu konuda üzerlerine düşeni yapmalı ve Türkçe Dersi Öğretim Programlarında yer alan amaçlara bağlı kalmalıdır. Türkçe Dersi Öğretim Programları ile öğrenciye, Türkçeyi edebî eserler vasıtasıyla öğretmek, dili güzel ve etkili kullanmayı öğretmek; millî ve manevî değerlere sahip çıkmalarını sağlamak amaçlanmaktadır. Bu programlardan bazıları aşağıda kısaca açıklanmıştır:

1981 İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı: “Ulusal kültürümüzün yeni kuşaklara aktarılması, ortak bir kültür yoluyla kuşaklar arasında bağlılık kurulmasının sağlanması, millî eğitimimizin temel görevleri arasındadır. Okulda bu görevin yerine getirilmesinde en büyük ağırlık ve sorumluluk Türkçe derslerine düşmektedir. Çünkü ulusal kültürümüzün en canlı, en birleştirici, millî şuuru en iyi biçimde yaratıcı, ulusal ve yurt sevgisini besleyip güçlendirici örnekleri, Türkçe yazılmış sanat eserleridir ve çocuk, bu eserlerin ilk örnekleri ile Türkçe derslerinde karşılaşacaktır” (MEB, 1981: 4).

2006 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı: Bu program incelendiğinde değerler konusuna ana başlık olarak yer verilmediği

görülmektedir. Dersin genel amaçları belirtilirken, okuma, dinleme/izleme metinlerinde bulunması gereken özellikler açıklanırken; dinleme ile konuşma becerisi kazanımlarında, ara disiplin kazanımlarında ve belirtilen ana ve alt temalarda değerler konusuna değinildiği görülmektedir.

Dersin genel amaçları açıklanırken değerler şu maddelerde ele alınmıştır: “Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları (dokuzuncu madde); hoşgörölü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri (onuncu madde); millî, manevî ve ahlâkî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır (on birinci madde)” (MEB, 2006: 4).

Okuma metinlerinde bulunması gereken özelliklerden değerler ile eşleşen maddeler şunlardır: “Metinler, Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır. Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır. Metinlerde ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır. Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, demokratik değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır” (MEB, 2006: 56).

Dinleme/izleme metinlerinde bulunması gereken özelliklerden değerler ile eşleşen maddeler şunlardır: “Metinler, Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır. Millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır. Siyasî kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır. İnsan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır” (MEB, 2006: 57).

“Dinleme/izleme alanında yer alan ‘Konuşmacının sözünü kesmeden sabır ve saygıyla dinler. Başkalarını rahatsız etmeden dinler/izler. Dinlenenle/izlenenle ilgili soru sormak, görüş bildirmek için uygun zamanda söz alır.’ maddeleri sabır, saygı, hoşgörü ve insan haklarına saygı kavramları ile eşleştirilebilir. Konuşma alanındaki ‘Konuşmasında nezaket kurallarına uyar.’ maddesi yine hoşgörü ve saygı kavramlarını içerir” (MEB, 2006: 5-6).

Programda ara disiplin alan kazanımları açıklanırken bazı değerlere yer verilmiştir: “Düşünce ve ifade özgürlüğünün önemini fark eder.”, “Hakların ihlâl edildiği durumlar karşısında yetkili kurumlara başvurmanın bir vatandaşlık görevi

olduğunu belirtir.”, “Hakları ihlâl edilenlere karşı yardımcı olmanın insanî bir davranış olduğunu belirtir.”, “Verdiği kararın sorumluluğunu üstlenir.” (MEB, 2006: 8).

Son olarak programda “Temalar/Ana Tema/Alt Tema” bölümünde kazandırılması gereken değerler açık bir biçimde ifade edilmiştir. “Sevgi, Millî Kültür, Toplum Hayatı İletişim, Kişisel İletişim, Alışkanlıklar Doğa ve Evren, Kavram ve Çağrışım, Hak ve Özgürlükler” ana temalarında değerler alt tema olarak verilmiştir. Alt temalar olarak ifade edilenler ise şunlardır: “İnsan Sevgisi, Aile Sevgisi, Millet Sevgisi, Dostluk, Yardımlaşma, İnsan hakları, Hayvan Sevgisi, Doğa ve Çevre duyarlılığı, Dayanışma, Yardımlaşma, Küreselleşme, Uluslararası İletişim, İyi Alışkanlıklar, Estetik Zevk” (MEB, 2006: 58).

2015 Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı: Bu programda değerler müstakil bir başlık olarak ele alınmamış; yine bir önceki program gibi dersin amaçları, kazanımlar, temalar gibi başlıklarda örtük bir şekilde belirtilmiştir. Türkçe öğretiminin şu amaçları değerler eğitimi ile ilişkilendirilebilir: “Millî, manevî, ahlakî, tarihî, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak; millî duygu ve düşüncelerini güçlendirmek; Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımalarını sağlamaktır” (MEB, 2015: 5).

Bu döneme kadar yayınlanan tüm programlarda değerlerin ayrı başlık olarak yer almadığı; millî ve evrensel değerlerin dersin amaçları doğrultusunda dil becerileri kazanımlarıyla, metinlerle sezdirilmeye çalışıldığı görülmüştür. “Sınıf Düzeylerine Göre Temalar ve Konu Örnekleri” başlığı altında “Biz ve Değerlerimiz” teması çerçevesinde her sınıf düzeyinde yer alacak “aile, büyüklerimiz, insan ilişkileri, dostluk, vefa, sadakat, merhamet, saygı, sevgi, paylaşma, dayanışma, yardımlaşma, arkadaşlık, sözünde durma, çalışkanlık, dürüstlük vb. değerlerin olduğu ifade edilmiştir” (MEB, 2015: 9). Örtük bir şekilde ele alınan değerler konusunda öğretmenlerin bu değerleri nasıl aktaracağı konusunda da bir yönlendirme yapılmamıştır.

2017 Türkçe Dersi (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı: Bu programda değerler eğitimi ilk kez bir başlık altında ele alınmış; değerler eğitiminin amaçları, önemi ve gerekliliği ifade edilmiştir.

“Türk millî eğitim sisteminin temel hedefleri arasında öğrencileri sağlıklı, mutlu bir şekilde hayata hazırlamak, iyi insan ve iyi vatandaş olmalarını sağlayacak bilgi, beceri, değer, tutum, davranış ve alışkanlıklarla donatmak yer almaktadır. Bu bağlamda

değerlerin eğitim süreci içerisinde kazandırılması ve yeni nesillere aktarılması hedeflere ulaşmada ve kültürel devamlılık açısından da son derece önem taşımaktadır. Millî, manevî ve evrensel değerleri tanıyan, benimseyen ve bunları içselleştirerek davranışa dönüştüren bireyler yetiştirmede aile, toplum, medyanın yanı sıra öğretim programlarının da önemli bir etkisi bulunmaktadır. Öğretim programlarında derslerin doğasına uygun olarak kazanımlar içinde yer alan değer ifadeleri, öğrencilere hissettirilerek ve yaşantısal hâle getirilerek örtük bir biçimde kazandırılmaya çalışılmalıdır” (MEB, 2017: 7).

Programdaki değerler incelendiğinde evrensel değerler, millî değerler ve ahlakî-manevî değerler olarak üç ana gruba ayrıldığı görülmektedir. Evrensel değerler, sadece bir topluma ait olmayan, bütün insanlığı ilgilendiren, insanları ortak noktalarda buluşturan değerlerdir. Barış, demokrasi, insan haklarına saygı, sevgi, doğa sevgisi, hayvan sevgisi, hoşgörü, adalet, çevreye saygı, başkalarına saygı, sağlıklı olmaya önem verme, tarihî eserleri korumanın gerekliliğine inanma, bilginleri ve sanatçıları takdir etme, bilimin önemine inanma gibi değerler evrensel değerlerdir. Millî değerler ise bir topluma ait, o toplum için önemli olan değerlerdir. Türk toplumu için yurt sevgisi, bayrağa saygı, Türk büyüklerine saygı duyma, dil bilincine sahip olma gibi değerler millî değerler içinde sayılabilir.

2018 Türkçe Dersi (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı: Bu program, bir önceki programın güncellenmiş halidir. Değerler, öğretim programının tamamına yayılmıştır. Bu programda değerlerin insani özelliklerimiz olduğu, hayatın her anında bize yön veren güç olduğundan söz edilmiştir. Öğretim programlarında yer alan kök değerler şunlardır: “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır” (MEB, 2018: 4).

2019 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı: Bu programda değerler eğitimi müstakil bir başlık altında ele alınmış; bu eğitimin bireysel ve toplumsal önemine değinilmiştir. Değerler eğitiminin önemi ve kazandırılması gereken kök değerler belirtilmiştir: “Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir. Eğitim sistemi değerleri kazandırma

amacı çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla yerine getirir. Öğretim programlarında yer alan kök değerler şunlardır: “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır” (MEB, 2019: 4).

Yukarıdaki açıklamaların sonucunda 2017-2018-2019 programlarının, tematik bir yaklaşım esas alınarak hazırlandığı görülmektedir. Her temada metinler yoluyla vurgulanmak ve kazandırılmak istenen değerlere yer verilmiştir. Bu açıdan, Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın değerler eğitimi açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu söylenebilir. “Erdemler, Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk” temalarının her sınıf düzeyinde işlenmesi zorunlu olduğu vurgulanır. Diğer temalar ise şunlardır: “Birey ve Toplum, Okuma Kültürü, İletişim, Hak ve Özgürlükler, Kişisel Gelişim, Bilim ve Teknoloji, Sağlık ve Spor, Zaman ve Mekân, Duygular, Doğa ve Evren, Sanat, Vatandaşlık, Çocuk Dünyası” (MEB, 2019: 15-16) .

Türkçe derslerinde yer alan metinler, değerlerin bireylere aktarılması sürecinde oldukça önemlidir. Metnin içine serpiştirilen değerler, çocuğun bunları keşfetmesine, algılamasına ve bunları kişilik haline getirmesine olanak tanıyacaktır. Bu sebeple Türkçe kitapları, çocuk edebiyatının nitelikli metinlerini ve çeşitli türlerini bünyesinde barındırmalıdır.

4.1.4. Çocuk Kitaplarında Değerler Eğitimi

Buraya kadar değerler eğitiminin ailede başlayıp sosyal çevrede devam ettiğini, okulda da belirli bir plan çerçevesinde yürütüldüğünü gördük. Ancak çocuğun ailesi ile paylaşımının kısıtlı olduğu ve okuldaki derslerin yoğun olması nedeniyle bu iki değerli kurumun da çocukla geçirecekleri zamanın yetersiz olduğu aşikârdır. Bu engeller, bireye değerleri kazandırma sürecinde sıkıntı yaratabilir. Bu sebeple değerler eğitiminde edebî eserlerden de yararlanılmalıdır.

Hangi türde olursa olsun bir edebî ürün, yaratıldığı toplumdan izler taşır. O toplumun gelenek ve görenekleri, inancı, yaşam biçimi, değerleri metne muhakkak yansır. Çünkü eseri var eden kişi de düşüncesiyle, hisleriyle, davranışlarıyla kısacası tüm varlığıyla o topluma aittir.

Edebiyat, insan yaşamının yazıya aktarılmış halidir. Çünkü edebiyatın ana konusu insandır. İnsanların yıllar boyu benimsediği ve koruduğu değerler eserlerde yaşar; zaman geçip nesiller değişse de o değerler varlığını korur. Bu sayede kültürel birikim, gelecek nesillere aktarılır.

Edebiyat, modernleşme adı altında yapılan kültür sömürsünün en temel savaşıdır. Gelişen teknoloji, ülkelerin ekonomik ya da siyasî politikaları ile benimsedikleri görüşleri, öncelikleri; değişen insan yaşamı benimsenen değerleri köreltebilir ya da yok edebilir. Bir ülke sırf kendi çıkarları uğruna eşitliği savunmaktan vazgeçip ırkçılığın sözcüsü olabilir; bir insan medyada gördüğü uygunsuz herhangi bir davranışı ailesine ve milletine aykırı olsa da benimseyebilir. İşte bu bireysel ve toplumsal yozlaşma sürecinde edebiyat, eğitici yönüyle ortaya çıkar ve bireylerin değerler konusunda eğitilmesi görevini üstlenir. Ancak eserlerde, bilgileri ya da değerleri dayatma yolu değil sezdirme, hissettirme yolu seçilmelidir.

Okul öncesi dönemden itibaren çocuğun hayatına giren çocuk kitapları da çocuğun değerleri fark edip benimsemesi için önemli bir uyarandır. “Çocuk edebiyatı ürünleri, genellikle çocuğa doğru davranış kalıplarını ve toplum içinde uyulması gerekli kuralları öğretmek; iyilik, dürüstlük, yardımlaşma gibi bir takım değerleri kazandırmak; özetle çocuğu hayata karşı hazırlamak amacı gütmektedir” (Arseven, 2005: 51). Bireyi hayat hakkında bilgilendiren kitaplarla çocuk, nasıl davranması gerektiğini, nasıl bir evlat, arkadaş, öğrenci, yurttaş vb. olması gerektiğini öğrenir. Çünkü edebiyat bireyi dizginler, terbiye eder, insanlığın özünü öğretir.

Araştırmacılar da çocuğun değerler eğitimi sürecinde çocuk kitaplarının önemini kabul eder. “Çocuk kitapları çocuğa yaşadığı ülkeyi, toplumu ve kültürel değerleri tanıtmalı; ondan sonra diğer ülkeleri ve kültürleri keşfetmesine olanak sağlamalıdır. Çocuğa, toplumun bir bireyi olduğu ve ondan soyutlanamayacağı bilinci verilmelidir; onları, kendine ve topluma yabancılaştırmaktan korumalıdır. Dünyayı, diğer ülkeleri gerçekçi açıdan, çocuğun gelişim düzeyine uygun biçimde tanıtmalı; çocuğun bunlarla bütünleşmesini sağlamalıdır” (Demirel, 2009: 53).

Çocuğa insanı, yaşadığı toplumsal çevreyi ve dünya ülkelerini tanıtan çocuk kitapları “iyilik, dürüstlük, yardımseverlik, paylaşma, hoşgörü, özveri gibi hem ideal birey olmak hem de toplum hayatına uyum gösterebilmek için gerekli olan pek çok değer ve davranışı çocuğa kazandırır” (Sınar, 2007: 16). Çocuk kitapları “yerli kültür

değerleri yanında evrensel insanlık ve ahlâk değerlerini de çocuğa kazandırmalıdır. Kitaplarda işlenmesi gereken değerlerden bazıları şunlardır: Ana-baba ve arkadaş sevgisi; aile ve değerlerine, inançlarına bağlılık; doğayı sevmek, korumak ve geliştirmek; başkalarına karşı nazik, dürüst ve saygılı davranmak; girişimci, atılgı ve yaratıcı olmak; başta evcil hayvanlar olmak üzere canlı varlıkların korunmasına, beslenmesine ve bakımına ilgi göstermek...” (Şirin, 1998: 210-211).

Çocuk kitapları insanî duyguları çocuğa kazandırmayı yeğlerken olumsuz olan tüm hissiyatlardan faydalanabilir. Hırs, kıskançlık, bencillik, cimrilik, hak yemek, umut yıkmak, acımasız olmak gibi tüm olumsuz duygular kitap karakterinin kişilik özelliği olarak yansıtılabilir. Karakter soyut olan bu kavramları yaşamına yansıtır ve kurgu sonunda bunların bedelini bir şekilde öder.

Uçan (2006: 29), “sevgi, şefkat, merhamet veya acımasızlık gibi hislerin edebî eserler ile öğrenilebileceğini” belirtir. “Honoré de Balzac’ın ‘Eugénie Grandet’ adlı eseri ile cimriliği, ‘Goriot Baba’ adlı eseri ile de çocuklara karşı şefkati; Necip Fazıl Kısakürek’in ‘Kaldırımlar’ şiiri ile yalnızlığı öğrenebileceğimizi” dile getirir. “Edebî eserlerdeki bir kelime veya bir cümle okuyucuya anlatamadığı ya da farkına varamadığı bir duyguyu yaşatabilir; beklenmedik ufuklar açabilir” (Uçan, 2006: 29).

Hayal gücüne hitap eden masallardan, yaşamdan tanıdık tatlar saunan hikâye ve romanlardan, insanî duyguları yansıtan şiirlerden; türü fark etmeksizin tüm edebî eserlerden değer aktarımında faydalanılabilir. Tüm bu edebî türlerle bireye, yardımseverlik, dürüstlük, adalet duygusu, hoşgörü, saygı, dayanışma, kalp kırmama, affetme, arkadaşlık, empati (duygudaşlık), başarı ve çalışkanlık, azim ve kararlılık, verilen sözde durma, merhamet, cesaret, sabır, dil ve tarih bilinci, vatan ve millet sevgisi, hayvan ve doğa sevgisi gibi insana özgü temel duygular, değerler kazandırılabilir.

5. YAZARIN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

Behiç Ak, 1956 yılında Samsun’da dünyaya gelmiştir. İlkokulu Kadıköy Yeldeğirmeni’nde, liseyi Haydarpaşa Lisesi’nde okumuştur. Yıldız Teknik Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi’nde mimarlık alanında eğitim almıştır. Aldığı bu eğitim, doğaya ve şehir planlamasına bakış açısını genişletmiştir. “İnsanların doğayı ve hayvanları tahrip ettiğini, bu tahribatın insana yok oluş şeklinde geri döneceğini öngörmüş; eserlerini bu bilinçle kaleme almıştır. Hayalinin bir bina yapmaktan çok

daha öte olduğunu fark eden sanatçı, kendini çizimleriyle ve yazdığı eserlerle ifade etmiştir.” (Özdemir, 2007: 1).

Yazarımız, sanat hayatına 1982 yılında Cumhuriyet gazetesinde çizdiği Kim Kime Dum Duma adlı bant karikatürleriyle başlamıştır. Günümüzde de devam eden bu karikatür bandı “bireyi, toplumsal olayları ve sorunları, gündelik hayatı, kadın erkek ilişkilerini, çocuk yetişkin ilişkilerini, politik olayları ele almaktadır.” (Özdemir, 2007: 3). Bu çizimlerden çocuklara yönelik olanlar “Kim Kime Dum Duma” ismiyle Güneşli Kitaplığı tarafından yayımlanmıştır. Ayrıca “Ben Yapmadım Öğretmenim, Galiba Seni Seviyorum, Ne Biçim Kurbağası Sen?, İletişim Karikatürleri, Zelzele, Was Kümmerts Mich, Karikatür Kitabı” yazarın bu alandaki diğer eserleridir. Behiç Ak’ın karikatür bant kitapları Türkiye ve Almanya’da yayınlanmış; çizdiği karikatürler ise Türkiye, Almanya, Hollanda ve İsviçre’de sergilenmiştir. “Behiç Ak, çizdiği karikatürler ile 1991 ve 1996 yıllarında ‘Gazeteciler Cemiyeti Karikatür Ödülü’ nü kazanmıştır” (<https://www.biyografistan.com/2013/08/behic-ak-kimdir-biyografisi.html>, 06.12.2018).

Sanatçının, karikatür kitaplarının yanı sıra kaleme aldığı tiyatro oyunları da bulunmaktadır. Behiç Ak’ın yazdığı oyunların çoğu sahneye taşınmış, birçok ödül kazanmıştır. Sanatçının yazdığı oyunlar haricinde, 1994 yılında çektiği “Türk Sinemasında Sansürün Tarihi-Siyah Perde” adlı belgesel film çalışması da vardır. Bu film, aynı yıl Ankara Film Festivali’nde “En İyi Belgesel Film Ödülü ve Kültür Bakanlığı Özel Ödülü’ne” layık görülmüştür.

Çocuk edebiyatı yazarı ve çizeri kimliğini incelenen sanatçının, bu “alandaki ilk kitabı, 1982 yılında yazdığı Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı isimli kitaptır. Kitapları ilk kez Japonya’da Gakhen Yayınları, sonra Kagusha Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Japonya’da Gakyen Yayınevinin hazırladığı uluslararası sergi için yazar Gökdelene Giren Bulut isimli kitabı yazmıştır. Kedi Adası, Rüzgârın Üzerindeki Şehir, Uyurgezer Fil ile Büyükanne ve Miyop Ejderha isimli resimli kitapları da önce Japonca sonra Türkçe olarak yayımlanmıştır. Çocuklar tarafından da ilgi gören bu kitaplar Japonya’da ilköğretim seviyesinden itibaren eğitim kaynakları olarak kullanılmıştır. Yazarın kitapları Türkiye’de Yapı Kredi Yayınları, Güneşli Yayınları, Can Yayınları ve ODTÜ Yayınlarında yayınlanmıştır” (Canbay 2010: 15).

Yazarın “Akvaryumdaki Tiyatro, Alaadin’in Geveze Su Boruları, Ayşe’nin Bulut Projesi, Bebek Annem, Büyükanne ve Miyop Ejderha, Ben Ne Zaman Doğdum?,

Benim Bir Karışım-Tombiş Kitaplar-1, Bilyeler, Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor-Tombiş Kitaplar-3, Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor-Tombiş Kitaplar-2, Bulutlara Şiir Yazan Çocuk, Buzdolabındaki Köpek, Çatıdaki Gezegen, Dikkat Dünya, Dikkat Su, Doğum Günü Hediyesi, Eve Giden Küçük Tren, Galata'nın Tembel Martısı, Geçmişe Tırmanan Merdiven, Güneşi Bile Tamir Eden Adam, Havva ile Kaplumbağa, İstanbul'un Suyu Nereden Geliyor?, Karadeniz'deki Yunus, Kedi Adası, Kedilerin Kaybolma Mevsimi, Pat Karikatür Okulu, Postayla Gelen Deniz Kabuğu, Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor, Uyurgezer Fil, Vapurları Seven Çocuk, Her Şeyi Yanlış Anlayan Kedi, Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği" isimli eserleri çocuklar için yazdığı diğer kitaplardır.

Sanatçının, "Kim Kime Dum Duma, Ben Yapmadım Öğretmenim, Korkma Ben Hümanist Değilim, Galiba Seni Seviyorum, Ne Biçim Kurbağasın Sen?, İletişim Karikatürleri, Zelzele' adlı karikatür kitapları ile 'Yıldızların Tembelliği, Uyku Şehir' adlı öykü kitapları da bulunmaktadır" (Canbay, 2010: 15).

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL İLKELERİ AÇISINDAN BEHİÇ AK'IN KİTAPLARINDA GÖRSEL TASARIM, DEĞERLER VE METİN İLİŞKİLERİ

Bu bölümde araştırmanın amacı, önemi ve gerekçesi, hipotezleri, kapsam ve sınırlılıkları; terim ve tanımlar, araştırmanın yöntemi, evreni ve örnekleme, veri analiz yöntemi ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı, Behiç Ak'ın çocuk kitaplarının çocuk edebiyatına ve çocuk eğitime katkısını belirlemektir. Behiç Ak'ın çocuklar için yazdığı eserlerin çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygunluğunu, görsellerinin niteliğini, görsellerin metin ile olan ilişkisini ve bu görsellerle okuyucuya hangi değerleri ilettiğini tespit etmektir. Literatür taraması sonucunda elde edilen bilgiler ışığında, yazarın 14 resimli çocuk kitabı doküman incelemesi yapılarak değerlendirilmiştir. Yazarın eserleri çocuk edebiyatının temel ilkeleri bağlamında incelenmiş; resimleme teknikleri, grafik tasarım ilkeleri, resim ve metin ilişkisi ve resimlerin değerler eğitime olan katkısı bağlamında değerlendirilmiştir.

2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE GEREKÇESİ

Çocuk edebiyatı alanında yazılan nitelikli eserler çocukların zihinsel, duyuşsal, kişisel, sosyal ve dil gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Okuyucuyu kurgusu içerisine çekebilen kitaplar, çocukların hayal güçlerini, kelime hazinesini, dil kullanım becerisini, okuma alışkanlığını geliştirir; sanata ve sanatçıya karşı duyarlı bireyler olmasını sağlar; evrensel, toplumsal ve millî değerleri aktarır.

Çocukların karakter gelişimi üzerinde bu denli önem arz eden eserlerin belirli kaideler çerçevesinde yazılması; resimlerinin sanatçı duyarlılığı ile yaratılmış olması gerekmektedir. Bu nedenle çocuk edebiyatı alanında eserler yaratan Behiç Ak'ın kitapları, çocuk edebiyatının temel ilkeleri, görsel tasarımı, resim ve metin ilişkisi, değerler eğitimi açısından incelenmiştir.

Oyunları ve karikatür kitaplarıyla tanınan Behiç Ak'ın çocuk kitaplarındaki resimlerin tasarım ilkeleri, metin ile ilişkisi ve değerler eğitime katkısına yönelik bir inceleme yapılmamıştır. Bu nedenle bu tez, sanatçının çizer kimliğinin de ortaya

ıkarıldığı, eserlerindeki resimleme tekniklerinin ve görsel tasarım ilkelerinin incelendiği ilk araştırma olacaktır. Değerler eğitimi konusu, bu zamana kadar yapılan araştırmalarda hep metinler üzerinden incelenmiştir. Eserlerdeki görsel ifadelerin de metin kadar önemli olduğu düşünülerek metinde yer alan değerler tespit edilmiş; resimlerin bu değerleri aktarmadaki rolü değerlendirilmiştir. Resim ve değerlerin ilişkilendirildiği çalışmanın hem alan uzmanları için bir derleme kaynak hem de resimli ocuk kitabı yazarları için bir başvuru kaynağı olması hedeflenmektedir.

3. ARAşTIRMANIN HİPOTEZLERİ

1. Behiç Ak'ın çocuklara yönelik yazdığı 14 resimli ocuk kitabının, ocuk edebiyatının temel ilkeleri gözetilerek yaratıldığı varsayılmaktadır.
2. ocuk edebiyatı eserlerinde yer alan resimlerin, resimleme teknikleri ve grafik tasarım ilkeleri çerçevesinde çizildiği-tasarlandığı varsayılmaktadır.
3. ocuk edebiyatı eserlerinin yaratımında, resim ve metin ilişkisinin dikkate alındığı varsayılmaktadır.
4. Çocuklar için yazılan kitapların, resim ve metin bütünlüğü çerçevesinde, çocuklara değerler eğitimi konusunda katkı sağlayacağı varsayılmaktadır.

4. ARAşTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Bu araştırmada Behiç Ak'ın çocuklara yönelik yazdığı 14 resimli ocuk kitabı, ocuk edebiyatının temel ilkeleri çerçevesinde, görsel tasarım ilkeleri, resim metin ilişkisi ve değerler eğitimi açısından incelenmiştir. Behiç Ak'ın kaleme aldığı 34 ocuk kitabı incelenmiş ve ierilerinden araştırma konusuna uygun ve resimleme oranı fazla olan 14 ocuk kitabı seçilmiştir. İncelenen eserler şunlarıdır:

- Benim Bir Karışım-Tombiş Kitaplar-1
- Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor-Tombiş Kitaplar-2
- Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı ok Seviyor-Tombiş Kitaplar-3
- Ben Ne Zaman Doğdum?-Tombiş Kitaplar-4
- Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor-Tombiş Kitaplar-5
- Bilyeler
- Büyükanne ve Miyop Ejderha
- Doğum Günü Hediyesi
- Gökdelene Giren Bulut

- Karadeniz’deki Yunus
- Kedi Adası
- Rüzgârın Üzerindeki Şehir
- Uyurgezer Fil
- Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı

Araştırma Behiç Ak’ın çocuk kitaplarında yer alan görsel ifadeleri, resimleme tekniklerini, resim ve metin ilişkisini, metin ile görsel ifadelerdeki değerleri incelemekle sınırlıdır. Eserlerde tespit edilen değerler, Milli Eğitim Bakanlığı’nın Türkçe ve Sosyal Bilgiler Dersleri Öğretim Programlarında yer alan değerler çerçevesinde sınırlandırılmıştır.

5. TERİM VE TANIMLAR

Çocuk: Türkçe Sözlükte (2011: 556), çocuk “bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak” şeklinde tanımlanmıştır.

Çocuk Edebiyatı: Çocukların gelişim özelliklerine, duygu ve düşüncelerine, düş âlemlerine, eğlence anlayışlarına göre oluşturulmuş, konusu, planı, dili, karakterleri ve kurgusu ile çocuklara hitap eden edebiyattır.

Resimleme-İllüstrasyon: Türkçe Sözlükte (2011: 1975), resimleme, “1. Resimlemek. 2. Resimlerle süsleme, illüstrasyon. 3. Kitap içindeki bir yazıyı açıklayan veya süsleyen resim, illüstrasyon” tanımlarıyla ifade edilir.

Grafik Tasarım: Grafik tasarım, bir mesajı iletmek, bir görseli geliştirmek veya bir düşüncüyü görselleştirmek için metnin ve görsellerin algılanabilir ve görülebilir bir düzlemde, iki boyutlu veya üç boyutlu olarak organize edilmesini içeren yaratıcı bir süreçtir.

Değer: Türkçe Sözlükte (2011: 607), “bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet” olarak tanımlanan değer, bir toplumun yaşantısı ve kültür birikimi sonucunda oluşmuş, bireylerce kabul edilmiş standartlardır.

Değerler Eğitimi: Bireyi, toplumu özgün ve değerli kılan özellik ve kaideler ile dünyaca benimsenen evrensel ölçütlerin bireye yaşam boyu aktarılmasına değerler eğitimi denir.

Çocuğa Görelik: Çocuk edebiyatı ürünü oluştururken çocuğun yaş grubunu, ilgilerini, ihtiyaçlarını, dil evrenini, gelişim özelliklerini göz önünde bulundurmaktır.

Çocuk Gerçekliği: “Çocukların gerçekmiş gibi alımadıkları fakat hiç de nesnel olmayan alılmama farklarının yakalanmasıdır” (Dilidüzgün, 2004: 83). Çocuğun dünyasında var olan, onun baktığı yerden bakınca görülebilen gerçeklerdir.

6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın bu kısmında; sırası ile veri toplama yöntemi, araştırmanın evren ve örnekleme ve veri analiz yöntemine yer verilmiştir.

6.1. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ

Araştırmanın kapsamını belirlemek için literatür tarama modeli kullanılmıştır. Çocuk edebiyatı, resimleme teknikleri, grafik tasarım, değerler eğitimi ve Behiç Ak ile ilgili yazılmış kitaplar ve diğer yazılı kaynaklar (makale, tez, söyleşi vb.) incelenmiştir. Çocuk edebiyatı alanında yazılmış süreli yayınlar da incelenmiştir.

Behiç Ak'ın çocuk edebiyatı alanında yazdığı 34 kitap Can Yayınları ve Günışığı Kitaplığı'ndan temin edilmiştir. Bütün çocuk kitapları incelendikten sonra, resimleme yoğunluğu en fazla olan 14 kitap seçilmiştir. Eserlerin içerik ve tasarım özellikleri, resimleme teknikleri, resim ve metin ilişkisi, resimlerin değerler eğitime katkısı incelenirken tarama modelinden yararlanılmıştır. “Tarama modeli, geçmişteki ya da mevcut olan bir olayı var olduğu şekliyle betimlemeye yönelik kullanılan bir modeldir. Bu modelde, araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaktadır. Olay, birey ya da nesneler herhangi bir şekilde etkileme ve değiştirme çabası güdülmeksizin oldukları gibi gözlemlenip betimlenmektedir” (Saldamlı, 2013: 27).

Literatür taraması sonucu elde edilen bilgiler aşağıdaki gibi gruplandırılmış; belirlenen 30 madde, görsellerin incelenmesinde kullanılmıştır. Bu maddeler aşağıda açıklanmıştır:

A. Kitaptaki Görsellerin Tasarım İlke ve Öğelerine Göre İncelenmesi

1. Eser, biçimsel özellikleri açısından (boyutu, kâğıdı, kapak ve ciltlemesi, sayfa düzeni, yazı stili ve harflerin büyüklüğü) çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun mudur?

2. Resimlemede baskı net ve düzgün müdür?
3. Resimler, çocuklara uygun resimleme teknikleri (kurşun kalem ve kuru boya teknikleri, mürekkeple çizim teknikleri, keçeli kalem ve marker teknikleri, suluboya ve anilin boya teknikleri, pastel boya tekniği, guaj ve tempera teknikleri, akrilik boya tekniği, püskürtme tekniği, karışık teknikler) ile çizilmiş midir?
4. Resimlerin sayfaya yerleştirilmesinde denge unsuruna dikkat edilmiş midir?
5. Resimlerde vurgulanmak istenen unsur belli midir?
6. Resimlerde kullanılan renklerde zıtlık (konstrastlık) unsuruna dikkat edilmiş midir?
7. Resimlemede orantı ve görsel hiyerarşi unsuruna dikkat edilmiş midir?
8. Resimler, kendi içerisinde ve eser içindeki tüm resimlerle bütünlük göstermekte midir?
9. Resimlerin tasarımında biçim, renk, hareket ve yön çeşitliliğine önem verilmiş midir?
10. Resimlemede, görsel devamlılık ilkesi göz önünde bulundurulmuş mudur?
11. Resimler, detaylı bir şekilde çizilmiş midir?
12. Resimlerde olağanüstü figürler bulunmakta mıdır?
13. Eserdeki resimler özgün müdür?
14. Eserde, grafikler, fotoğraflar ve karikatürlere yer verilmiş midir?
15. Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuş mudur?

B. Kitaptaki Görsellerin Resim ve Metin İlişkisi Çerçevesinde İncelenmesi

1. Eserde yer alan resimler hangi amaçla (metni tamamlayıcı resimler, metni yorumlayıcı resimler, süsleyici resimler) kullanılmıştır?
2. Resimler, metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımakta mıdır?
3. Resimler, metnin temasını yansıtmakta mıdır?
4. Resimler, metnin konusunu yansıtmakta mıdır?
5. Resimler, metnin içeriği ile ilişkili midir?
6. Resimlerde, olayların geçtiği ortam iyi canlandırılmış mıdır?
7. Resimler, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyasını yansıtmakta mıdır?
8. Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile ilişkili midir?

9. Resimler, çocukların kurguyu görsellerle takip edebilmelerine ve olayları zihninde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımakta mıdır?

C. Kitaptaki Görsellerin Değerler Eğitime Katkısı

1. Resimler, metinde yer alan toplumsal ve evrensel değerleri çocuğa sezdirebilecek nitelikte midir?

2. Aile, arkadaşlık, sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşma, yardımlaşma, dürüstlük, çalışkanlık, sorumluluk alma, adil olma, nazik davranma gibi soyut değerler resimlerle somutlaştırılmış mıdır?

3. Resimler toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne uygun mudur?

4. Resimler, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojileri içermekte midir?

5. Resimler, herhangi bir dinin ve ırkın üstünlüğünü benimser nitelikte midir?

6. Resimler, çocuğun bilinçaltına olumsuz mesajlar gönderecek ve çocuğun kişiliğini, duygu dünyasını kötü yönde etkileyecek (cinsellik ve şiddet) öğeler barındırmakta mıdır?

Çalışmada nitel araştırmaya uygun olarak doküman inceleme kullanılmıştır. Araştırmanın konusunu oluşturan resimlemeler, metinler ve değerler, nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz tekniği kullanılarak incelenmiştir. Eserlerde yer alan değerleri belirlemek amacıyla fişleme yöntemi kullanılmış; metinde tespit edilen değerler görsel ifadelerle ilişkilendirilmiştir.

6.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Behiç Ak'ın çocuk edebiyatı alanında yazdığı 30 kitap çalışmanın evreni olarak kabul edilmiştir. Bütün çocuk kitapları incelendikten sonra resimleme yoğunluğu en fazla olan 14 kitap seçilmiş; literatür taraması sonucunda elde edilen veriler ışığında, doküman incelemesi yapılarak değerlendirilmiştir.

6.3. VERİ ANALİZ YÖNTEMİ

Doküman analiz çalışması yapılan bu çalışmada, amaçsal örneklem çerçevesinde belirlenen dokümanların içeriği analiz edilmiştir. Araştırmada veri analizi; verileri toplama, betimleme, analiz, yorumlama ve sentez sırası gözetilerek gerçekleştirilmiştir. Analiz süreci, Behiç Ak'ın 14 resimli çocuk kitabının, çocuk edebiyatının temel ilkeleri

bağlamında değerlendirilen resimleri, resimleme teknikleri, grafik tasarımı, resim ve metin ilişkisi, eserdeki değerlerin tespit edilmesi çerçevesinde gerçekleştirilmiş; eserdeki tüm resimler detaylı bir şekilde incelenmiştir.

7. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Alanyazında yapılan araştırmalar sonucunda, Behiç Ak'ın çocuk edebiyatı alanında verdiği eserler ile ilgili çalışmaların olduğu görülmektedir. İlgili çalışmalar şöyledir:

Deniz Kaptan (2006), tarafından yapılan “Mekânın Tiyatrallığı ve Bir Örnek Olarak Behiç Ak Oyunları” isimli çalışmada yazarın “Bina, Ayrılık, Hastane, Tek Kişilik Şehir, Fay Hattı, Newton Bilgisayardan Ne Anlar, İmaj Katili” isimli tiyatro oyunları, yapıtta yer alan mekânların tiyatrallığı açısından incelenmiştir.

Hikmet Canbay (2011), tarafından yapılan “Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarının Doğacı Zekâ Alanı Açısından İncelenmesi” isimli çalışmada yazarın “Alaaddin'in Geveze Su Boruları, Ayşe'nin Bulut Projesi, Ben Ne Zaman Doğdum, Benim Bir Karışım, Bilyeler, Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor, Büyükanne ve Miyop Ejderha, Dikkat Dünya, Dikkat Su, Doğum Günü Hediyesi, Gökdeline Giren Bulut, Güneşi Bile Tamir Eden Adam, Havva ile Kaplumbağa, Karadeniz'deki Yunus, Kedi Adası, Kedilerin Kaybolma Mevsimi, Rüzgârın Üzerindeki Şehir, Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor, Uyurgezer Fil, Vapurları Seven Çocuk, Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı” isimli eserleri, eserde yer alan doğa ile ilgili durumları ve doğacı zekâ alanı açısından incelenmiştir.

Yağmur Arıkan (2018), tarafından yapılan “Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bakımından İncelenmesi” isimli çalışmada yazarın “Buzdolabındaki Köpek, Kedilerin Kaybolma Mevsimi, Havva ile Kaplumbağa, Güneşi Bile Tamir Eden Adam, Alaaddin'in Geveze Su Boruları, Geçmişe Tırmanan Merdiven, Vapurları Seven Çocuk, Pat Karikatür Okulu, Galata'nın Tembel Martısı, Akvaryumdaki Tiyatro” isimli 10 eseri dış yapı, iç yapı ve eğitsel ilkeler çerçevesinde incelenmiştir.

Erdem Abacı (2018), tarafından yapılan “Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” isimli çalışmada yazarın “Akvaryumdaki Tiyatro, Alaaddin'in Geveze Su Boruları, Bebek Annem, Ben Ne Zaman Doğdum,

Benim Bir Karışım, Bilyeler, Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor, Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor, Bulutlara Şiir Yazan Çocuk, Buzdolabındaki Köpek, Büyükanne ve Miyop Ejderha, Çatıdaki Gezegen, Eve Giden Küçük Tren, Galata'nın Tembel Martısı, Geçmişe Tırmanan Merdiven, Gökdelene Giren Bulut, Güneşi Bile Tamir Eden Adam, Havva ile Kaplumbağa, Karadeniz'deki Yunus, Kedi Adası, Kedilerin Kaybolma Mevsimi, Pat Karikatür Okulu, Postayla Gelen Deniz Kabuğu, Rüzgârın Üzerindeki Şehir, Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor, Uyurgezer Fil, Vapurları Seven Çocuk, Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği, Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı” isimli eserleri değerler eğitimi açısından incelenmiştir.

Necati Kirazlı (2018), tarafından yapılan “Behiç Ak’ın Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocuğa Görelik Açısından İncelenmesi” isimli çalışmada yazarın “Bilyeler, Büyükanne ve Miyop Ejderha, Doğum Günü Hediyesi, Gökdelene Giren Bulut, Karadeniz'deki Yunus, Kedi Adası, Rüzgârın Üzerindeki Şehir, Uyurgezer Fil, Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı” isimli 9 eseri çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuğa görelik ilkesi açısından incelenmiştir. Belirlenen eserler, biçim (boyut, kâğıt, kapak ve cilt, sayfa düzeni, harfler, resimler), içerik (konu, izlek, ileti, karakter, dil ve anlatım) ve eğitsel özelliklerine göre incelenmiş ve araştırma sonucunda elde edilen bulgular çocuğa görelik bağlamında değerlendirilmiştir.

Mehmet Uz (2019), tarafından yapılan “Behiç Ak’ın Gülümseten Öyküler Dizisindeki Hikâye Kitaplarının Kalıplaşmış Söz Varlığı Açısından İncelenmesi” isimli çalışmada yazarın “Buzdolabındaki Köpek, Kedilerin Kaybolma Mevsimi, Havva ile Kaplumbağa, Güneşi Bile Tamir Eden Adam, Alaaddin’in Geveze Su Boruları, Geçmişe Tırmanan Merdiven, Vapurları Seven Çocuk, Pat Karikatür Okulu, Galata'nın Tembel Martısı, Akvaryumdaki Tiyatro” isimli 10 eseri Türkçenin söz varlığını kullanım şekli ve “atasözü, deyim, tekerleme, bilmece ve ikileme” gibi unsurları kullanım sıklığı açısından incelenmiştir.

Emine Karadeniz (2019), tarafından yapılan “Behiç Ak’ın Çocuk Hikâyelerinin Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi” isimli çalışmada yazarın “Buzdolabındaki Köpek, Kedilerin Kaybolma Mevsimi, Havva ile Kaplumbağa, Güneşi Bile Tamir Eden Adam, Alaaddin’in Geveze Su Boruları, Geçmişe Tırmanan Merdiven, Vapurları Seven Çocuk, Pat Karikatür Okulu, Galata'nın Tembel Martısı, Akvaryumdaki Tiyatro” isimli 10 eseri, çocuk hikâyeleri tasarım ve resim özellikleri,

içerik (kurgusal) çerçevesi açısından incelenmiştir. Yazarın hikâyelerinin çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygunluğu değerlendirilmiştir.

Ramazan Başar (2019), tarafından yapılan “Behiç Ak’ın Çocuk Kitaplarında Değerler Eğitimi ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı” isimli çalışmada “Eve Giden Küçük Tren, Postayla Gelen Deniz Kabuğu ve Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği” isimli eserler, 2018 Türkçe Öğretim Programı’nda yer alan adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerini işlemeleri bakımından incelenmiştir. Araştırma sonucunda Behiç Ak’ın eserlerinin değerler eğitimi ve Türkçe öğretimi sürecinde yararlanılması gereken kaynaklar arasında olduğu sonucuna varılmıştır.

Esra Alkan (2019), tarafından yapılan “Behiç Ak’ın Çocuk Kitaplarında Muhteva” isimli çalışmada, yazarın yedi romanı ve yirmi üç öykü kitabı belirlenerek bu eserlerdeki içerikler, temalar değerlendirilmiştir.

Sevde Nur Ören (2019), tarafından yapılan “Behiç Ak’ın Çocuk Kitaplarındaki, Eğitici İletiler Üzerine Bir Araştırma” isimli çalışmada yazarın “Buzdolabındaki Köpek, Kedilerin Kaybolma Mevsimi, Havva ile Kaplumbağa, Güneşi Bile Tamir Eden Adam, Alaaddin’in Geveze Su Boruları, Geçmişe Tırmanan Merdiven, Vapurları Seven Çocuk, Pat Karikatür Okulu, Galata’nın Tembel Martısı, Akvaryumdaki Tiyatro” isimli 10 eseri içerdiği eğitici iletiler açısından incelenmiştir.

Aycan Altuntaş (2019), tarafından yapılan “Behiç Ak’ın Çocuk Romanlarında Erdemler ve Karakter Güçler” isimli çalışmada yazarın “Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği, Postayla Gelen Deniz Kabuğu, Eve Giden Küçük Tren, Bebek Annem, Çatıdaki Gezegen, Bulutlara Şiir Yazan Çocuk, Her Şeyi Yanlış Anlayan Kedi” isimli eserleri, eserlerde yer alan “bilgelik, cesaret, insanlık, adalet, ölçülülük ve aşkınlık” erdemleri ve bu erdemler içerisinde yer alan karakter güçler açısından incelenmiştir.

Sinan Ziya (2019), tarafından yapılan “Behiç Ak’ın Çocuk Romanlarının Söz Varlığı ve Okunabilirlik Yönünden Değerlendirilmesi” isimli çalışmada yazarın “Bebek Annem, Bulutlara Şiir Yazan Çocuk, Çatıdaki Gezegen, Eve Giden Küçük Tren, Postayla Gelen Deniz Kabuğu, Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği” isimli eserleri “kelime sıklığı, deyimler, atasözleri, ikilemeler, terimler, kalıp sözler, doldurma sözler, yabancı sözcükler ve okunabilirlik” açısından incelenmiştir.

Sinan Yeniay (2019), tarafından yapılan “Behiç Ak’ın Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” isimli çalışmada “Geçmişe Tırmanan Merdiven, Akvaryumdaki Tiyatro, Alaaddin’in Geveze Su Boruları, Ben Ne Zaman Doğdum, Bilyeler, Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor, Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor, Buzdolabındaki Köpek, Galata’nın Tembel Martısı, Gökdelene Giren Bulut, Güneşi Bile Tamir Eden Adam, Havva ile Kaplumbağa, Kedilerin Kaybolma Mevsimi, Pat Karikatür Okulu, Vapurları Seven Çocuk, Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı, Benim Bir Karışım, Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor” isimli eserleri içerdiği değerler ve değerler eğitime katkısı açısından incelenmiştir.

Zafer Yıldız (2019), tarafından yapılan “Türk Çocuk Yazını Eseri Olarak Behiç Ak’ın Tombiş Kitaplar Serisi Üzerine Derlem Tabanlı Bir Araştırma” isimli çalışmada yazarın “Benim Bir Karışım, Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor, Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor, Ben Ne Zaman Doğdum” isimli eserleri söz varlığı, okunabilirlik düzeyleri, yaşa uygunluk düzeyleri, sözcüksel çeşitlilik ve sözcüksel alan örüntüleri, biçimbirimsel, sözcükbirimsel ve sözdizimsel yapıları, iç ve dış yapısal öğeleri” açısından incelenmiştir.

Yukarıda açıklanan tezler Behiç Ak’ın çocuk edebiyatı ve tiyatro oyunu yazarı kimliğini ortaya çıkarmıştır. Yazarın çocuk edebiyatı alanında kaleme aldığı eserleri, biçim ve içerik özellikleri, barındırdığı iletiler, değerler eğitimi, dil anlatımı, okunabilirlik düzeyi, söz varlığı ve çocuğa görelilik açısından incelenmiştir.

Yaptığımız bu çalışmada Behiç Ak’ın çocuk edebiyatı alanında kaleme aldığı 14 resimli çocuk kitabının resimleri, resimleme teknikleri, grafik tasarım özellikleri ve resimlerin değerler eğitime olan katkısı incelenmiştir. Sanatçının yazar kimliğinin yanında çizer ve karikatürist kimliğini de ortaya çıkarmak, alanyazında bu açıdan örnek teşkil etmek amaçlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

1. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu bölümde Behiç Ak'ın yazdığı 14 resimli çocuk kitabının özeti; çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından resimleme teknikleri, resimlerin tasarım özellikleri, resim ve metin ilişkisi, resim ve değerler eğitimi ilişkisine yönelik bulgular ve yapılan yorumlar yer almaktadır.

1.1. BİLYELER ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR

1.1.1. Özet

Lunaparka giden ve bir küp dolusu bilye ile evine dönen İbo'nun ve mahalledeki arkadaşlarının renkli bilyeler ile yaşadıkları macerayı anlatan kitabın yazarı ve çizeri Behiç Ak'tır. Ak, hayal dünyasını hem yazı ile hem de yazdıklarını destekleyen çizimleri ile eserine yansıtmıştır. İlk baskısı 2014 yılında yapılan eserin elimizdeki nüshası 2018 yılında yayımlanmıştır ve altıncı baskıdır.

Yazarın bu hikâyesi, yetişkinleri özledikleri çocuklukları ve mahalle kültürü ile karşılarken çocukları heyecan dolu bir olayın içine çeker. Kahramanlarımız İbo, kedisi, mahalledeki diğer çocuklar ve aileleridir. İbo bir yaz günü eğlenmek amacıyla lunaparka gider. Bir palyaçonun “Şans, kader, talih, kismet.” nidaları, onu hediyelerle dolu bir ip çekme çadırına yönlendirir. Burada, sallanan ipler ve her ipin ucuna bağlı hediyeler mevcuttur. İbo ipleri inceler ve içlerinden bir tanesini büyük bir heyecan ile çeker. İpin ucundaki eski ve büyük küp İbo ve kedisini heyecanlandırır. İkisi de küpün içinde ne olduğunu görmek üzere evlerinin yolunu tutarlar.

İbo ve Pisi'nin küpe dair merakları dinmek bilmez. Yol boyunca fikir yürütürler. İbo bu küpün içerisinde hazine olabileceğini düşünürken Pisi masallardaki gibi cin çıkabileceğini düşünerek binlerce yün yumak hayali kurar. Eve vardıklarında zor zahmet küpü açarlar ama hayal ettikleri şeylerle değil, rengârenk cam bilyelerle karşılaşır. O andan itibaren İbo ve Pisi yalnızca bilyelerle oynarlar. Bu bilyeler İbo'yu mahalleden ve arkadaşlarından koparacak boyuta geldiği an, ailesi duruma el atar. Çünkü İbo'nun gece yarısına kadar tek başına ve yalnızca bir oyunla vakit geçirmesinden hoşnut olmazlar. Bu konuda gerekli uyarıları yaparlar. Ancak İbo

kendini oyuna o kadar kaptırmıştır ki babasını hiç dinlemez. Bu duruma çözüm arayan babası, mahallede çocukların birlikte vakit geçirirken ne kadar eğlendiğini görür. İbo'nun arkadaşlarıyla birlikte bilye oynamasını daha uygun görüp tüm bilyeleri ailenin şaşkınlığı karşısında camdan aşağı döker. Bu olay hikâyede asıl olayların başlamasını sağlar.

Camdan saçılan bilyeler tüm mahalleye yayılmaya başlarken sokakta oynayan çocuklar da oradan oraya koşturarak bilyeleri toplamaya çalışırlar. Artık mahalledeki her çocuğun bilyesi vardır. Öte yandan İbo, babasını dinlemeyip bilyelerini kaybettiği için üzüntü içerisinde. Çocuklar ise diğer tüm oyunları bırakır, gece geç saatlere kadar bilye oynarlar. Arkadaşlarının eğlendiğini gören İbo, bilyesiz yaşama daha fazla katlanamaz ve aralarına katılır. Babası ise bir an kızgınlıkla yaptığı davranışın daha büyük sorunlara sebep olduğunu görerek pişmanlık duyar. Çünkü yalnız kendi çocuğu değil mahallenin tüm çocukları bilyelerin büyüüne kapılır.

Yaşanan durumdan rahatsızlık duyan diğer aileler de bir olur ve çıkış yolu aramaya koyulurlar. Çocukların oyunlarını elinden bir anda almak yerine onlara yeni oyun sunmayı, bilyeleri tek bir çocukta toplamayı düşünürler. Bir oyun tertip etmeye karar verirler. Oyunun kuralı bellidir. Bütün bilyeler belirlenen yere dizilecek ve her çocuğa bir adet bilye verilecek. İçlerinden hangisi dizinin başındaki bilyeyi vurursa tüm bilyelerin sahibi olacak.

Yarış niteliğindeki bu oyun büyükleri de heyecanlandırır, rengârenk bilyelerin cazibesine onlar da kapılır. Hatta eğer çocuklar baştaki bilyeyi vuramazsa oyuna büyüklerin de dâhil olabileceği hakkında görüşler bile dile getirilir. Lakin buna gerek kalmaz. İlk atış hakkı bilyelerin asıl sahibi İbo'ya verilir ve o da ilk atışta baştaki bilyeyi vurur. Diğer çocukların hüznü bakışları karşısında İbo yeniden bilyelerine kavuşmanın mutluluğunu yaşar. Bilyelerini alır ve evine döner. Artık kimsenin ona karışamayacağını, bilyeleri hak ederek kazandığı için dilediği kadar oynayabileceğini düşünür. Ama oynadıktan bir süre sonra eskisi kadar zevk almadığını fark eder. Bu sırada babasının yaptığı aklına gelir ve bilye dolu küpü camdan aşağı kendi isteği ile boşaltır. Bundan sonra arkadaşlarıyla oynayabilecek hatta yarışma düzenlenirse büyükleri de dâhil edecektir.

1.1.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Öğelerine Göre İncelenmesi

Bu bölümde “Bilyeler” isimli kitabın biçimsel özellikleri tespit edilerek resimlerin tasarım ilke ve öğelerine uygunluğu incelenmiştir.

1. Eser, biçimsel özellikleri açısından (boyutu, kâğıdı, kapak ve ciltlemesi, yazı stili ve harflerin büyüklüğü) çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun mudur?

“Bilyeler” isimli eseri incelerken ilk dikkat çeken kapağın ciltsiz olmasıdır. Bu durum kitabın yıpranmaya ve yırtılmaya müsait bir yapısı olduğunu göstermektedir. Ayrıca ciltlemede tel zımba kullanılması da sayfaların kopmasına sebebiyet verebilir ve kitabın kullanılabilirlik süresini azaltabilir. Çocuklar kitabı incelerken ya da okurken bir yetişkin kadar dikkat edemeyeceklerinden kitabın çabucak zarar görmesi muhtemeldir.

Kitabın ön ve arka kapağında zemin olarak beyaz renk tercih edilmiştir. Ön kapağın sol üst köşesinde yapıtın adına yer verilmiştir. Yapıtın ismi küçük harflerle ve turuncu renkle yazılmıştır. Kapağın sağ köşesinde mor bir daire içerisinde beyaz renklerle yazarın ismine yer verilmiştir. Sağ alt köşede ise kitabın basıldığı yayınevi belirtilmiştir. Arka kapağında ise yine ön kapağa benzer olarak kitabın ve yazarın, basıldığı yayınevinin ismi bulunmaktadır. Buna ek olarak kitabın uluslararası kod numarası ve denetim pulu kapağın sağ alt köşesinde bulunmaktadır. Yine arka kapakta yazar, en çok bilinen öyküleri ile tanıtılmış ve hikâye özetlenmiştir.

Kitabın ön ve arka kapağındaki resimler birbirleri ile ilişkilidir. Ön kapakta, hareket halinde olan bilyeleri yakalamaya çalışan çocuklar resmedilmiştir. Bu çocukların üçü kız, altısı erkektir. Çizimden anladığımız üzere etrafa saçılmış olan bilyeler bu çocukları heyecanlandırmakta ve mutlu etmektedir. Arka kapakta ise yine bilyelerin peşinde olan bir kız ve bir erkek çocuğu resmedilmiştir. Yukarıda açıklanan tüm bu durumlar Şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil 1. “Bilyeler” İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli

Kaynak: Ak, (2017).

Kitabın iç kapakları turuncu renkli bir zeminden oluşmaktadır. Ön ve arka iç kapakta da herhangi bir yazı ya da resim mevcut değildir. İlk sayfada ise yine kitabın ve yazarın, kitabın basıldığı yayınevinin ismi yer almakta; bilyesi ile oynayan kahramanımızın resmi bulunmaktadır. Kitabın son sayfasında ise yazar ve edebî kişiliği hakkında bilgilendirici bir metin ile kitabın künyesine yer verilmektedir. Yine bu sayfada ön ve arka kapakta gördüğümüz bilye yakalamaya çalışan mor elbiseli bir kız çocuğu resmedilmiştir.

Hikâye ile bütünlük gösteren ön ve arka kapak çocukların ilgisini çekecek kadar renklidir. Ancak kapakta kitabın hangi yaş grubuna yönelik yazıldığı belirtilmemiştir. Kitap, kurgusu ve resimleri ile çok farklı yaş gruplarının ilgisini çekecek nitelikte olsa da okulöncesi ve ilk okuma dönemi çocuklarına hitap etmektedir.

Kitabın boyutu 23x20 cm büyüklüğündedir. Bu boyut, kitabın çocuklar tarafından rahatça taşınabilmesine, sayfalarının kolaylıkla çevrilebilmesine imkân tanımaktadır.

Kitabın iç sayfaları için mat kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kâğıt kaliteli ve dayanıklıdır. Ayrıca kâğıdın matlığı, okuma sürecinde herhangi bir parlama ya da yansımaya sebebiyet vermemektedir. Beyaz zemin üzerine yerleştirilen yazılar rahatça okunabilmektedir. Yazıların resimler üzerine yerleştirilmemesi, harflerin büyüklüğü, bazı cümlelerin yazı karakterlerinin ve renklerinin farklı olması okura metni okuma kolaylığı sağlamaktadır.

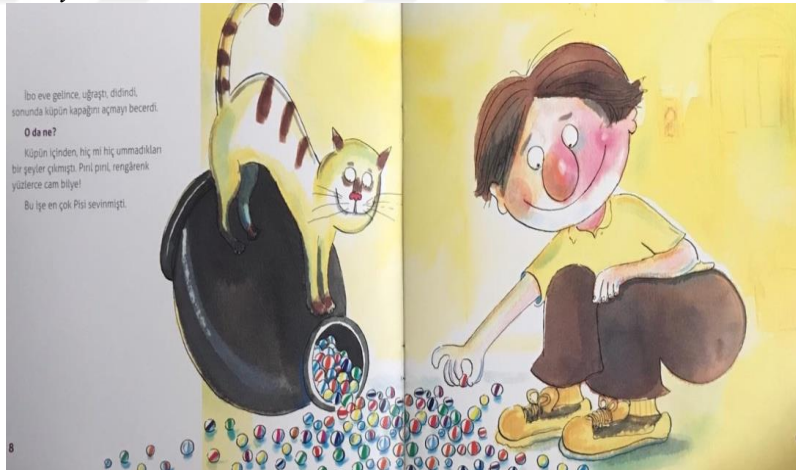
2. Resimlemede baskı net ve düzgün müdür?

Eserdeki resimlemelerin baskısı net ve düzgündür. Görsellerdeki figürler, çizimler ve renkler rahatlıkla takip edilebilmektedir. Renklerde bulanıklaşma, kontörlerde kayma gözlemlenmemiştir. Renk ve çizim öğeleri gerektiği gibi kullanılmış, figürlerde herhangi bir soruna rastlanmamıştır. Resim ile metin üst üste gelmemiş, biri diğerinin algılanmasını engellememiştir. Eserdeki resimlerle neyin vurgulandığı rahatça ifade edilmiştir.

3. Resimler, çocuklara uygun resimleme teknikleri (kurşun kalem ve kuru boya teknikleri, mürekkeple çizim teknikleri, keçeli kalem ve marker teknikleri, suluboya ve anilin boya teknikleri, pastel boya tekniği, guaj ve tempera teknikleri, akrilik boya tekniği, püskürtme tekniği, karışık teknikler) ile çizilmiş midir?

Şekil 2 incelendiğinde, eserdeki resimlerin “kalem (kuru boya) ile çizim ve sulu boya teknikleri” kullanılarak çizildiği görülmektedir. Bu teknikler sayesinde, renkler canlı ve saydam bir şekilde kullanılmıştır. Eserdeki görseller ayrıntılı ve gerçekçi bir biçimde resmedilmiştir. Resimler incelendiğinde, kullanılan çizim ve boya tekniğinin çocuğa ve çocuk edebiyatının ilkelerine uygun olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 2. “Bilyeler” İsimli Eserde Resimleme Tekniklerini Örneklendiren Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2017).

4. Resimlerin sayfaya yerleştirilmesinde denge unsuruna dikkat edilmiş midir?

Resimlemede, görsel ağırlık sayfanın alanın tamamına dağıtılmamıştır. Şekil 3’te görüldüğü gibi kitabın sol taraftaki sayfaları metne ayrılırken sağ taraftaki sayfalara resim yerleştirilmiş ve denge sağlanmaya çalışılmıştır. Resimler, kendi sayfalarının haricinde metinlerin bulunduğu sayfaya da taşmaktadır. Sanatçının böyle bir tasarım

yapmasındaki amacın, görsel ve dilsel ifadelerin birbirini tamamladığını okuyucuya sezdirmek istemesi olduğu düşünülmektedir.

Şekil 3. “Bilyeler” İsimli Eserde Denge Unsurunu İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2017).

Yukarıdaki görselde görüldüğü üzere anlatılan olay hemen yanındaki resimle desteklenmiştir. Kitapta, metinlerin yer aldığı sayfalarda kenar boşluklarına dikkat edilmiştir. Ancak resimlerin olduğu sayfalarda herhangi bir kenar boşluğu bulunmamaktadır; resimler sayfanın tamamını kaplamaktadır.

Görseldeki öğeler; renk, çizgi, leke, nokta gibi unsurlar görselin tümüne yayılmıştır. Renk, çizgi, leke gibi unsurlarla, görsellerdeki figürlerin hareket halinde olduğu sezdirilmiştir. Resimlemede, iyi orantılanmış ve dengelenmiş figürler kullanılmıştır. Resimlemede kullanılan simetrik denge, görseli, metni ve eserin tamamını düzenli göstermektedir.

5. Resimlerde vurgulanmak istenen unsur belli midir?

Resimlemede yer alan görsel unsurlar, vurgulanmak istenen mesaja göre ölçülendirilmiştir. Görselde hangi figürün vurgulanmak istendiği anlaşılmakta; görselin içerdiği mesaj sezilmektedir. Ön plana çıkması gereken unsur ile ikinci planda kalması gereken unsur net bir şekilde ifade edilmiştir. Vurgulanmak istenen figürün diğer figürlerden yön, boyut, biçim, doku, ton ya da çizgi gibi unsurlar açısından rahatlıkla ayrılabilirdiği görülmektedir. Resimlemede vurgulanmak istenen mesaja göre renk, uzaklık, yakınlık, açıklık, koyuluk gibi ölçülendirme yapılmıştır. Şekil 4'te görüldüğü üzere, sanatçı vurgulamak istediği unsur net bir şekilde belirlemiş ve sadece o unsuru ön plana almayı başarmıştır.

Şekil 4. “Bilyeler” İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2017).

Yukarıdaki resimde görüldüğü üzere kahramanımız İbo, bilye küpünü kazandığı için mutludur. Düzenlenen yarışmayı kazanıp ödülünü alan İbo, kedisi ile mutlu bir şekilde oradan ayrılmaktadır. Diğer yarışmacılar ise İbo'nun arkasında kalmış ve hüzünlü bir şekilde resmedilmiştir. Bu resmin vurgusu, İbo'nun yarışmayı kazanıp ödülüne kavuşmasıdır.

6. Resimlerde, kullanılan renklerde zıtlık (konstrastlık) unsuruna dikkat edilmiş midir?

Sanatçı, görselde vurgulayacağı unsuru belirleyebilmiş; bunu şekil ve zemin ayırımına dikkat ederek yansıtabilmiştir. Zemin, görselin arka planında daha az dikkat çeken unsur; şekil ise görselin ön planında daha fazla dikkat çeken unsur olarak sunulmuştur. Vurgulanmak istenen figürler yani şekiller, zemine göre anlam kazanmakta ve daha önce algılanmaktadır. Sanatçı, görseldeki vurguyu yaparken bu iki unsurun zıtlığını göz önünde bulundurmıştır.

Eserde yer alan resimlerde en çok kullanılan renkler sakinliği, sonsuzluğu ve huzuru temsil eden mavi ve en parlak, dikkat çekici renk olan sarıdır. Bu açık renkler arka plan olarak kullanıldığında, üzerindeki figürler daha koyu renklerle resmedilmiştir. Arka planın beyaz ya da açık renk olduğu görsellerde de figürlerin renklendirilmesinde canlı renkler tercih edilmiştir. Resimlemede kullanılan zıtlıklar, resimlere hareket ve canlılık kazandırmıştır. Okurun ilgisinin resme yönelmesini ve resimdeki figürlerin kolaylıkla algılanabilmesini sağlamıştır.

7. Resimlemede orantı ve görsel hiyerarşi unsuruna dikkat edilmiş midir?

Resimlemede, ölçü ve oran ilkesi gerektiği gibi tasarlanmıştır. Sanatçı ve tasarımcı eserdeki görsellerde, evrende var olan oran gerçekliğinden kopmadan resimlerdeki figürler arasında ilişki kurabilmiştir. Örnek vermek gerekirse hayvanlar gerçekte olduğu gibi insanlardan daha küçük; binalar insanlardan daha büyük resmedilmiştir. Resimlerdeki desenlerin-figürlerin boyutları iyi bir şekilde belirlenmiş, varlıkların boyutları gerçek yaşam ile eşdeğer oran-orantıda kullanılmıştır.

8. Resimler, kendi içerisinde ve eser içindeki tüm resimlerle bütünlük göstermekte midir?

Eserdeki resimlerin tümü, metnin hemen yan sayfasında konumlandırılmıştır. Metnin içeriğine yönelik olan, iletisini destekleyen bu resimler metin ile bir bütünlük oluşturmaktadır.

Resimlerin içerisinde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişkili olması, resmin içerdiği mesajın okura aktarılmasına hizmet etmesi, resmin kendi içinde bir bütünlüğü olduğunu göstermektedir. Ayrıca kurguya göre sıralanmış resimler, yalnızca görsel okuma yapılarak bile takip edilebilir niteliktedir. Birbiri ardına sıralanan resimlerin tümü, eserin içinde bir bütünlük oluşturmaktadır.

9. Resimlerin tasarımında biçim, renk, hareket ve yön çeşitliliğine önem verilmiş midir?

Eserde yer alan resimlerde şekil, renk, çizgi, leke ve gölgelerin ölçülü ve düzenli tekrarı ile tasarımda zenginlik sağlanmıştır. Görsellerdeki renklerin ve çizgilerin yönü, figürlerin hareket halinde olduğunu sezdirmektedir. Resimlerde kullanılan düz, kıvrımlı, dikey ve yatay çizgiler görsellere ritim ve hareket katmaktadır.

Şekil 5'te görüldüğü üzere, resimlemelerin tasarımda şekil, renk, hareket ve yön çeşitliliği kullanılarak, görseller ve eserin tamamı tek düzelikten kurtarılmıştır.

Şekil 5. “Bilyeler” İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2017).

10. Resimlemede, görsel devamlılık ilkesi göz önünde bulundurulmuş mudur?

Resimlemede göz, bir figürden diğerine kesintisiz geçişler yapabilmektedir. Resimdeki görsel unsurlar, gözün normal hareketine uyacak şekilde (sağdan sola, yukarıdan aşağıya) konumlandırılmıştır. Resmin algılanma yönü okurun dikkatini dağıtmayacak biçimde düzenlenmiştir. Resimlerde yer alan figürlerin hareketliliği, çizimlerin yönü, renklerin uyumu görselin içindeki unsurların ritmini oluşturmaktadır. Bu ritim, görseldeki figürlerin birbirleri ile ilişik olduğunu hissettirmektedir.

Görsellerin, eserin tümünde metnin kurgusuna yönelik olarak birbiri ardına sıralanması, görseller arasındaki devamlılığı oluşturan diğer unsurdur. Bütün bunlara dayanılarak denilebilir ki, resimlerin kendi içinde ve eserdeki diğer resimlerle ilişkisinde görsel devamlılık ilkesi gözetilmiştir.

11. Resimler, detaylı bir şekilde çizilmiş midir?

Resimlerde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişik olması, metnin ve görselin içerdiği amaca hizmet etmesi; kullanılan renklerin ve çizimlerin göz yormaması yalınlık ve basitlik ilkesine uyulduğunun göstergesidir. Yalın çizgilerle oluşturulan resimlerde, düz (ışık ve gölgenin az kullanıldığı ya da kullanılmadığı) renkler kullanılmamıştır. Resimlerin canlandığı varlıkların belirgin özellikleri çocukların dikkatini çekebilecek niteliktedir.

Metinde yer alan iletinin görsellerle somutlaştırılması, görsellerdeki figürlerin detaylı bir şekilde çizilmesi; karakterlerin fiziksel ve kişilik özelliklerinin, duygu ve

düşünce dünyalarının ayrıntılı çizimlerle yansıtılması, eserin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır.

12. Resimlerde olağanüstü figürler bulunmakta mıdır?

“Bilyeler” isimli eserde olağanüstü özelliklere sahip bir kurgu ve görsel yer almamaktadır.

13. Eserdeki resimler özgün müdür?

Eserin kapağındaki ve içerisindeki tüm görseller sanatsal kaygı ile yaratılmıştır. Görsellerin, metinde yer alan olayları ve iletileri yansıtması, çizilen her resmin bu esere ait olduğunu düşündürmektedir. Resimler, çocuğa, kitabın konusuna, metne uygundur. Sanatsal bir değer taşıyan resimler sanatçıya ve esere özgüdür.

14. Eserde grafikler, fotoğraflar ve karikatürlere yer verilmiş midir?

Eserde, çocukların görsel algılarına hitap edecek resimler ve karikatürler kullanılmış; herhangi bir grafik ya da fotoğrafa yer verilmemiştir.

15. Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuş mudur?

Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuştur. Resimlemede kullanılan teknikler, çizimler, renk ve gölgeler; vurgu, denge, orantı ve görsel hiyerarşi, zıtlık (konstrastlık) vb. tasarım ilkeleri ile uyumludur. Aynı temel biçimde, boyuta, dokuya, renge ya da duyguya sahip unsurlar; bir tasarımda ideal bütünlüğü oluşturmuştur. Sanatçı, grafik tasarımda bir arada kullanabileceği öğeleri birbiriyle uyum sağlayacak bir şekilde düzenlemeyi başarmıştır.

1.1.3. Resim ve Metin İlişkisi

Bu bölümde, “Bilyeler” isimli eserdeki metnin içerik özellikleri tespit edilmiş; eserdeki resimlerin metin ve içerik özellikleri ile uyumu değerlendirilmiştir.

1. Eserde yer alan resimler hangi amaçla (metni tamamlayıcı resimler, metni yorumlayıcı resimler, süsleyici resimler) kullanılmıştır?

Eserin ön ve arka kapağı, iç kapağı ve diğer tüm sayfalarında yer alan resimler metni tamamlayıcı ve yorumlayıcı resimlerdir. Ön ve arka kapakta saçılan bilyeleri toplamaya çalışan çocuklar; iç kapakta kahramanımızın bilye ile oynadığı görsel ve Şekil 6’da bilye oynayan çocuklar bu görüşü destekleler niteliktedir.

Şekil 6. “Bilyeler” İsimli Eserde Metni Tamamlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel

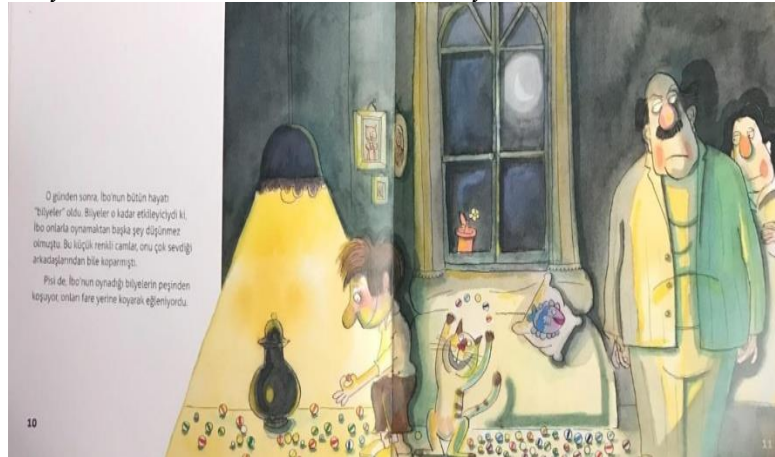

Kaynak: Ak, (2017).

2. Resimler, metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Metnin hemen yanında yer alan görseller, okuyucunun metinde sunulan olayı görsel olarak da takip edebilmesine; olayları kolaylıkla anlamasına, karakterlerin görünüşleri ve yüz ifadeleri ile olayları yorumlayıp değerlendirmesine yardımcı olmaktadır. Şekil 7’de görüldüğü üzere kahramanımız İbo, akşam geç saatte bile evinde bilyeler ile oynamaktadır. Kedisi Pisi de bilyeler ile vakit geçirmekten memnundur. Ancak İbo’nun anne ve babası, çocuklarının gece geç saatlere kadar yalnızca bilyeler ile oynamasından memnun değildir. Karakterlerin duruşları ve yüz ifadeleri metnin yorumlanmasında etkindir.

Şekil 7. “Bilyeler” İsimli Eserde Metni Yorumlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2017).

3. Resimler, metnin temasını yansıtmakta mıdır?

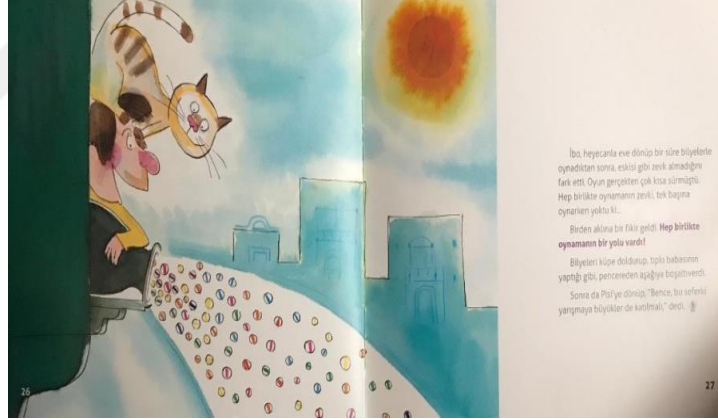
Eğlenceli bir olay örgüsüne sahip “Bilyeler” isimli eserin ana teması “paylaşmaktır.” Bilyelerle oynamaktan arkadaşlarına vakit ayıramayan ve gittikçe

yalnızlaşan İbo'nun babasının bu duruma el atması, kahramanımıza paylaşmanın, arkadaş olabilmeyenin ne kadar güzel bir şey olduğunu fark ettirir.

Kültürümüzden izler taşıyan, birlik ve beraberliğin olduğu; komşu ver arkadaş ilişkilerinin hala güçlü olduğu sıcacık bir mahallede geçen olaylar her yaştan okurun ilgisini çekebilecek niteliktedir. Bu olaylar, eserdeki görseller ile desteklenerek okura detaylı bir şekilde sunulmuştur. Çocuklarına bu kitabı okuyan ebeveynler kendi çocukluklarına dönecek ve oynadıkları sokak oyunlarını, mahalle arkadaşlarını, kapı önünde toplanıp sohbet eden komşularını anımsayacaktır. Çocuk okurlar ise günümüzde hasret kalınan mahalle yaşamına, sokak oyunlarına; insanı değerli kılan paylaşmak, iletişim kurmak, kazanmak, başarmak, sevmek gibi insanî duygulara tanıklık edecektir.

Şekil 8'de, İbo'nun elindeki tüm bilyeleri camdan dökmesi ve bu durumdan oldukça mutlu olması resmedilmiştir. Burada kahramanın amacı, elindeki bilyeleri arkadaşlarına dağıtmak ve onlarla paylaşmaktır. Tüm çocukların bilyelere sahip olması, arkadaşları ile birlikte oynamak kahramanı daha mutlu etmiştir.

Şekil 8. “Bilyeler” İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2017).

4. Resimler, metnin konusunu yansıtmakta mıdır?

Eserin konusunu oluşturan olaylar bir çatışma ile başlar. Bu çatışma İbo ve babası arasında gerçekleşir. Lunaparkta kazandığı küpü eve getiren ve büyük bir heyecanla açan İbo rengârenk bilyeler ile karşılaşır. Bu bilyelerin büyümesine kapılan İbo, evden dışarı çıkmaz ve tüm gün kedisi Pisi ile birlikte bu bilyeler ile oynar. Ailesi bu durumdan rahatsız olur ve oğlunu yeniden dışarı çıkarmak için planlar yapar. Babasının bulunduğu çözüm ise bilyelerin tamamını pencereden dışarı dökmektir. Babanın buradaki amacı çocuğunu yalnızlıktan kurtarmak, arkadaşlarıyla vakit geçirmesini sağlamaktır. Ama bu durum İbo'nun hoşuna gitmez. Eserdeki bu çatışma asıl olayların kaynağı olur.

İbo'nun lunaparkta kazandığı bilyeler artık sadece onun değildir. Mahalledeki tüm çocuklar saçılan bilyeleri toplar ve her çocuğun bilyesi vardır. Herkesin ortak bir oyun aracına sahip olması birlikte oyun oynayabilecekleri bir ortam yaratır. Bu sefer de mahalledeki tüm çocuklar kendilerini bilyelerle oynamaya kaptırır. Gece gündüz sürekli oynanan oyuncak bilyelerdir. İbo ise eğlenip oyun oynayan arkadaşlarına katılarak yalnızlıktan kurtulur.

İbo ve mahalledeki tüm çocukların yalnızca bilyeler ile oynamaları ve ebeveynlerin bu durumdan rahatsızlık duyup çözüm yolları aramaları eserin asıl konusudur. Aileler, çocuklarını kırmadan ve herhangi bir şiddete başvurmadan bu durumu ortadan kaldırmak isterler. Şekil 9'da görüldüğü üzere, tüm bilyelerin bir kişide toplanacağı bir yarışma düzenlerler ve bu yarışmayı İbo kazanır. Ancak İbo, bu bilyelerle yalnız başına oynamaması gerektiğini, asıl zevkin arkadaşları ile paylaştığı oyunlarda gizli olduğunu anlar.

Şekil 9. “Bilyeler” İsimli Eserde Metnin Konusunu Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2017).

5. Resimler, metnin içeriği ile ilişkili midir?

Eserde yer alan tüm resimler metnin içeriği ile ilgilidir. Eserin tamamında, görsel ve dilsel metinler yan yana bulunmaktadır. Metindeki ifadeleri örnekleyen ve destekleyen figürler, resimlerde de yer almaktadır. Görseller metni tüm detayları ile yansıtmaya da bahsedilen olaylar ayrıntılı bir şekilde resmedilmiştir.

6. Resimlemede, olayın geçtiği ortam iyi canlandırılmış mıdır?

Hikâyedeki olaylar, kahramanlar, olayların geçtiği mekân bir gerçekliği yansıtmaktadır. Yaşadığımız dünyada İbo gibi birçok çocuk yaşamakta, çocuklarını korumak isteyen ve doğruya yönelten birçok aile bulunmaktadır. Mekân olarak tercih edilen mahalle her ne kadar büyük şehirlerde kalmasa da küçük şehirlerde ve

kasabalarda hala mevcuttur. Kısacası kurgu, bir gerçeklikten hareket edilerek oluşturulmuştur.

Eserde yer alan resimlerde gerçek yaşamdan izler görülmektedir. Kahramanın yaşadığı mahalle resmedilirken, mahallede oynayan çocuklar, camdan dışarıyı izleyen yetişkinler, gündelik ev işlerini yansıtan çamaşır asma ve kapı önü süpürme eylemleri, balkonda çay içip gazete okuyan adam gerçek yaşamdan örneklerdir. Eserdeki olaylar, olayın geçtiği ortam ve karakterler başarılı bir şekilde resmedilmiştir (Bkz. Şekil- 5).

7. Resimler, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyasını yansıtmakta mıdır?

Hikâyemizin kahramanı İbo, görüntüsü ve kişilik özellikleriyle çocukların dikkatini çekebilecek bir karakterdir. Kahverengi saçlı, al yanaklı, güler yüzlü, beyaz gömlekli, kahverengi pantolonlu; sarı ceketinin bir cebinde kalem bulunduran bir karakterdir. Her çocuk gibi oyun oynamayı seven, arkadaşlarıyla vakit geçirmekten hoşlanan; başarı ile mutlu olup yaşadığı kayıplar karşısında üzüntü duyan; birliğe, paylaşmaya ve özgürlüğüne önem veren bir karakterdir. Hikâyenin başından sonuna kadar çok ani değişimler göstermeyen, yaşadığı olaylardan ders çıkararak kişiliğini oluşturan bir birey yaratılmıştır. Kahramanın yaşantısının, duygu ve düşüncelerinin apaçık bir biçimde ifade edilmesi, okurun karakterle özdeşim kurabilmesini kolaylaştırır. Hikâye, kahramanları ve kurgusunun içtenliği, resimleri ile okurun dikkatini çekebilecek güçtedir.

Kahramanımız İbo ve ailesi gerçek hayatta karşılaşılabileceğimiz karakterlerdir. Her çocuk gibi İbo için de yeni ve farklı olan oyuncaklar yani bilyeler kıymetlidir. Çocuklar, sahip oldukları yeni oyuncaklardan sıkılana kadar tüm gün onunla ilgilenebilirler. Aile fertleri ise bu durumun normal olduğunu fakat aşırıya kaçtığına sıkıntı yaratacağını bilir. Çocuklarının sadece bir şey üzerinde yoğunlaşan ilgisini dağıtmak isterler.

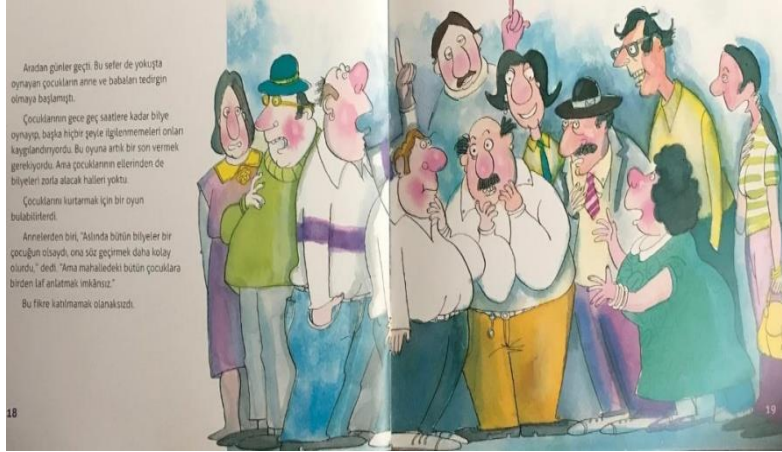
İbo ve ailesi ile diğer aileler sorunlarını mantık çerçevesinde çözmeye çalışan, sözel ve fiziksel şiddete başvurmeyen kişilerdir. İbo'nun sürekli bilyelerle oynaması babası tarafından çözüme kavuşturulmuştur. Babanın, İbo'nun bilyelerini camdan aşağı saçması, İbo'ya verilen bir ceza gibi görünse de asıl amaç İbo'nun sosyalleşmesini sağlamaktır. Bilyelerini arkadaşlarında gören İbo onların elinden bilyeleri zorla almaz; onlarla oyun oynayarak kazanmaya çalışır. Çocuklarını bilyelerden uzak tutmak isteyen

aileler ise çocuklara bağırıp çağırmayı, ceza vermeyi tercih etmezler; herkesin eğleneceği ve bir kişinin kazanacağı yarışma düzenlerler.

Hikâyenin ilk sayfasından son sayfasına kadar ana karakterimizin yanında olan bir kedi karakteri çizilmiştir. İbo'nun gezisinde, oyunlarında, mutluluğunda ve hüznünde, gece gündüz her daim yanında Pisi vardır. Pisi, İbo'nun en yakın arkadaşıdır. Sanatçının incelenen tüm eserlerinde var olan kedi motifi doğaya ve hayvanlara duyarlılığın sembolü niteliğindedir. Kedilere olan sevgisi bilinen Behiç Ak, hikâyelerindeki kedi karakteri ile çocuklara tüm hayvanları sevmeyi ve korumayı aşılamaya çalışmaktadır.

Hikâyedeki karakterlerden örnek olarak seçtiğimiz aile bireyleri aşağıdaki görsellerde sunulmuştur. Çocuklarının sürekli olarak bilyeler ile oynamalarından, gece gündüz başka hiçbir şey ile ilgilenmemelerinden rahatsız olan ebeveynler, kaygılı yüz ifadesi ile resmedilmiştir. Ne yapacağını bilemeyen bu yetişkinler, birbirleri ile istişare etmekte, yaşadıkları sorunu bir çözüme kavuşturmak için fikir alışverişinde bulunmaktadır. Karakterlerin yaşadığı endişe, fikir beyan etmek için söz hakkı almak istemeleri, aşağıdaki görselde detaylı bir biçimde resmedilmiştir. Şekil 10'da görüldüğü üzere, eserdeki resimler, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyalarını yansıtmaktadır.

Şekil 10. “Bilyeler” İsimli Eserdeki Karakterlere Yönelik Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2017).

8. Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile ilişkili midir?

Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile uyumludur. Şekil 1'de görüleceği gibi çocukların saçılan renkli bilyeleri yakalamaya çalıştığı an resmedilmiştir. Eserde de olay, bilyeler ile oynanan oyun çerçevesinde kurgulanmıştır. Ana kahramanımız ve eserdeki diğer çocuk karakterler bilyeler ile oynadıkları için

oldukça mutludur. Çocukların bu mutluluğu kapak görselinde de yansıtılmıştır (Bkz. Şekil- 1).

9. Resimler, çocukların kurguyu görsellerle takip edebilmelerine ve olayları zihninde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler, çocukların ve tüm okurların kurguyu görselle takip edebilmelerine ve olayları zihinlerinde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımaktadır. Metinde anlatılan olaylar, hemen yanındaki görsellerde de çizimle ifade edildiği için okurlar, yaşanan olayları, olayların sebep ve sonuçlarını, karakterlerin duygu ve düşünce dünyalarını detaylı bir şekilde görebilmektedir.

1.1.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi

Bu bölümde Behiç Ak'ın “Bilyeler” isimli eserinde bulunan değerler tespit edilmiştir. Resimler detaylı bir şekilde incelenmiş; resimlerin metinde yer alan değerleri yansıtıp yansıtmadığı değerlendirilmiştir. Behiç Ak'ın “Bilyeler” isimli eserinde tespit edilen değerler ve bu değerlerin yer aldığı cümleler aşağıda belirtilmiştir:

1. Adalet ve Eşitlik

“Adalet yerini bulmuştu. Artık bilyeler onundu” (Ak, 2017: 24).

2. Arkadaşlık-Dostluk

“Sonunda, bilyelerden kopamayan İbo da çocuklara katıldı ve geç saatlere kadar arkadaşlarıyla bilye oynamaya başladı.” (Ak, 2017: 16)

3. Azim ve Kararlılık

“Ama İbo kararlı görünüyordu” (Ak, 2017: 2).

4. Başarılı Olmak

“‘Belki çok güzel bir bisiklet kazanabilirim,’ diye düşünürken, hiç ummadığı bir şey kazanmıştı” (Ak, 2017: 2).

“İbo eve gelince, uğraştı, didindi, sonunda küpün kapağını açmayı becerdi” (Ak, 2017: 8).

“İbo daha ilk atışta en baştaki bilyeyi vuruvermişti bile” (Ak, 2017: 24).

5. Dayanışma

“Anne ve babalar, oyun için günlerce çalıştılar” (Ak, 2017: 20).

6. Eleştirel ve Sorgulayıcı Olma

“Sıcakta miskin miskin uyumak varken lunapark da nereden çıktı” (Ak, 2017: 2).

“Acaba küpün içinden masallardaki gibi bir cin çıkabilir miydi” (Ak, 2017: 6).

“Acaba bütün bilyeler kimin olacaktı” (Ak, 2017: 22).

7. Hayvan Sevgisi

“Pisi ister istemez onun peşine takıldı” (Ak, 2017: 2).

“Pisi de İbo’nun oynadığı bilyelerin peşinden koşuyor, onları fare yerine koyarak eğleniyordu” (Ak, 2017: 10).

8. İşbirlikçi Olma-Grup Halinde Çalışmaya Önem Verme

“Evde yalnız başına bilyelerle oynayacağına arkadaşlarıyla oynayabilirsin” (Ak, 2017: 12).

“Çocuklar bilyelerin cazibesine kapılıp, vakitlerini bilye oynayarak geçirmeye başladılar. Sonunda, bilyelerden kopamayan İbo da çocuklara katıldı ve geç saatlere kadar arkadaşlarıyla bilye oynamaya başladı” (Ak, 2017: 16).

“Anne ve babalar, oyun için günlerce çalıştılar” (Ak, 2017: 20).

“Hep birlikte oynamanın zevki tek başına oynarken yoktu ki” (Ak, 2017: 27).

“Hep birlikte oynamanın bir yolu vardı” (Ak, 2017: 27).

9. Mutlu Olmak

“Bu işe en çok Pisi sevinmişti” (Ak, 2017: 8).

“Yüzlerce bilyenin aşağıya dökülmesiyle mahalle birden şenlendi” (Ak, 2017: 14).

“Pisi de sevinçten uçuyordu” (Ak, 2017: 24).

10. Paylaşma

“Hep birlikte oynamanın zevki, tek başına oynarken yoktu ki” (Ak, 2017: 27).

11. Planlı Olma

“Uzun uzun düşünüp taşındılar ve çocuklar arasında bir oyun düzenlemeye karar verdiler” (Ak, 2017: 20).

12. Sorunlara Çözüm Arama

“Çocukları kurtarmak için bir oyun bulabilirlerdi. Annelerden biri ‘Aslında bütün bilyeler bir çocuğun olsaydı, ona söz geçirmek daha kolay olurdu.’ dedi” (Ak, 2017: 18).

“Uzun uzun düşünüp taşındılar ve çocuklar arasında bir oyun düzenlemeye karar verdiler” (Ak, 2017: 20).

13. Tecrübelerle Önem Verme

“İbo ise, babasının sözünü dinlemediğine pişman olmuştu” (Ak, 2017: 16).

“Bu arada İbo’nun babası da yaptığına pişman olmuştu” (Ak, 2017: 16).

14. Umut Etme

“Belki çok güzel bir bisiklet kazanabilirim” (Ak, 2017: 5).

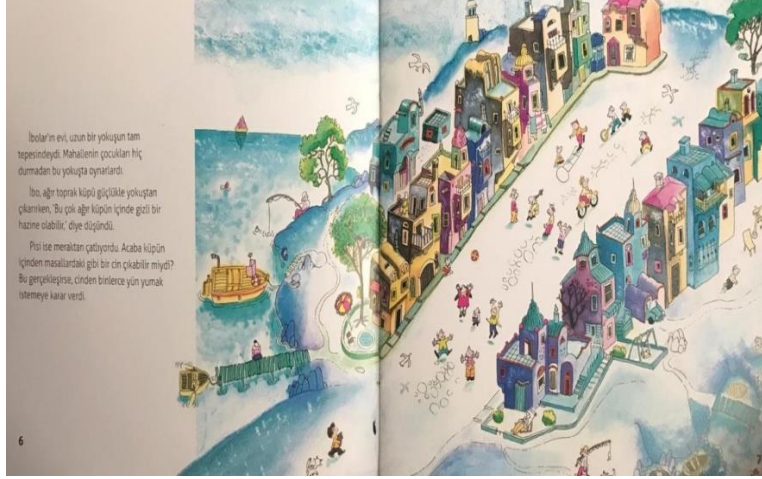
Eserin incelenmesi sonucunda 14 değer tespit edilmiştir. Bu değerlerin resimler ile ilişkisi, aşağıdaki sorular çerçevesinde değerlendirilmiştir:

1. Resimler, metinde yer alan toplumsal ve evrensel değerleri çocuğa sezdirebilecek nitelikte midir?

Eserdeki görsel ve dilsel metinlerde yaratılan karakter çocuğa; sevgi, dostluk, başarı, birliktelik, dayanışma, iyilik, arkadaşlık, doğruluk, dürüstlük ve paylaşımın önemini sezdirmektedir.

Metinde tespit edilen toplumsal ve evrensel değerler, resimler ile desteklenmiştir. Şekil 11’de, mahallede birlikte vakit geçiren, oyun oynayan ve eğlenen çocuklar “arkadaşlık-dostluk” değerinin önemini sezdirmektedir.

Şekil 11. “Bilyeler” İsimli Eserde Değerlerini Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2017).

On sekiz ve on dokuzuncu sayfada yer alan görselde, ebeveynlerin iletişim halinde olması, çocuklarını gece gündüz oynadıkları bilyelerden biraz uzak tutmak için fikir alışverişinde bulunmaları resmedilmiştir. Bu resimde “sorunlara çözüm arama, işbirlikçi olma, dayanışma” gibi değerler çocuğa sezdirilmektedir (Bkz. Şekil- 10).

2. Aile, arkadaşlık, sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşma, yardımlaşma, dürüstlük, çalışkanlık, sorumluluk alma, adil olma, nazik davranma gibi soyut değerler resimlerle somutlaştırılmış mıdır?

Eserde metin ile resimler bir bütünlük sağlamaktadır. Dilsel metinde yer alan ifadeler, iletiler ve değerler görsel ifadelerde somutlaştırılmıştır. Örneğin, başarı gibi soyut bir kavram düzenlenen bir yarışma çerçevesinde ele alınmıştır. Bu yarışma ve kahramanımız İbo’nun yarışmayı kazanması Şekil 6’daki görsellerde somutlaştırılarak ifade edilmiştir (Bkz. Şekil- 6).

3. Resimler toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne uygun mudur?

Eserin ön ve arka kapak resimlerinde, iç kapak resimlerinde ve içerisinde yer alan resimlerde toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne aykırı bir ifadeye rastlanmamıştır. Kültürümüzde çok önemli bir yere sahip olan aile ilişkileri, komşuluk ilişkileri gibi değerler görsellerle de ifade edilmiştir.

4. Resimler, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojileri içermekte midir?

Resimlerde, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojiler yer almamaktadır. Çocuğa, herhangi bir fikrin aşılması söz konusu değildir. Yazarın doğaya, hayvanlara ve insanlara karşı duyarlılığı eserin ilk sayfasından son sayfasına

kadar hissedilmektedir. Ancak bu durum, çocuğun kişilik gelişiminde herhangi bir tehlike oluşturmayacağı için sorun olarak görülmemiştir. Aksine yazarın bu duyarlılığını eserin görsel ve dilsel metinlerine aktarabilmesi bir başarı olarak değerlendirilmektedir.

5. Resimler, herhangi bir dinin ve ırkın üstünlüğünü benimser nitelikte midir?

Resimlerde herhangi bir ırkın ya da dinin üstünlüğü benimsenmemiştir. Farklı ten ve saç renklerine, farklı fiziksel özelliklere sahip çocuklar ve yetişkinler resmedilmiştir. Bu durum, sanatçının insana karşı olan saygısını ve duyarlılığını gözler önüne sermektedir.

6. Resimler, çocuğun bilinçaltına olumsuz mesajlar gönderecek ve çocuğun kişiliğini, duygu dünyasını kötü yönde etkileyecek (cinsellik ve şiddet) öğeler barındırmakta mıdır?

Resimlerde, çocuğun zihinsel ve kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyecek öğeler bulunmamaktadır. Çocuk ve yetişkin karakterlerin kadın ve erkek olarak belirlenmesi, her iki cinsiyetin de gerek metinde gerek resimlerde eşit olarak ele alınması, cinsiyet ayrımının yapılmadığını göstermektedir.

1.2. BÜYÜKANNE VE MİYOP EJDERHA ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR

1.2.1. Özet

“Büyükanne ve Miyop Ejderha” isimli eser 36 sayfalık bir hikâye kitabıdır. Behiç Ak’ın yazıp Gözde Bitir Tufan’ın tasarladığı hikâye kitabının ilk basımı 2008 yılında yapılmıştır. Elimizdeki nüshası ise Aralık 2018 yılında yayımlanmıştır ve on ikinci baskıdır.

Masal tadındaki bu hikâye çocukları hayal âlemlerinde var olan bir zamana ve mekâna götürür. Düşlerle yoğrulan bu mekân bir köy olarak tasarlanmıştır. Bu köyün ortasında rengârenk camları olan, kristalden yapılmış bir kulübe mevcuttur. Bu kulübenin içindeki çınar ağacında ise çocuklara masallar anlatan yaşlı bir kadın ve miyop bir ejderha yaşar. Ejderha, kadının hayatını kolaylaştırmak için günlük işlerinde yardımcı olur.

Bu köyde yaşayan çocuklar yaşlı kadına duydukları sevgiden ötürü “büyükanne” diye hitap ederler. Büyükanne de çocukları çok sever, onlara masallar okur, uçan bisikletine bindirip farklı diyarlara götürür. Bu kulübede merak edilen yalnızca Büyükanne’nin masalları değil, miyop ejderha ile yollarının nasıl kesiştiğidir. Çocukların talebi üzerine Büyükanne bu tanışmadan bahseder ve hikâyemiz başlar.

Ejderha, Büyükanne ile tanışmadan önce gökkuşağının ötesindeki ülkede yaşamaktadır. Her yanı bolluk olan bu ülkede ejderhalar hiç çalışmamakta, hiçbir iş yapmamaktadır. Oturdukları, hatta yattıkları yerden bile yemek, ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bu işi beceremeyen tek kişi ise minik ejderhadır. Yattığı yerden meye yemeye çalışır ancak hiçbir zaman meyve diğer ejderhalarda olduğu gibi ağzına düşmez. Beslenemediği için gelişemeyen ejderha, dedesinin yönlendirmesi ile göz doktoru olan ejderhanın yolunu tutar. Doktoru bir armut ağacının altında yatar halde bulur. Çalışmamaktan o kadar hamlamıştır ki tembel tembel esneyerek teşhisi koyar. Ejderha uzağı göremediği için meyvelerin ağzına düşme açısını belirleyememektedir. Gözlük kullanması gerekmektedir. Ancak ülkedeki her ejderha tembelliğe alıştığı için üretim durmuştur. Nihayetinde gözlük üreten bir yer de yoktur. Minik ejderhanın gözlüğü bulabileceği tek yer gökkuşağının diğer tarafındaki köydür.

Minik ejderha gökkuşağının diğer tarafındaki köye nasıl gidebileceğini sorgular. Ancak iki köy arasında gidip gelebilmenin zor olduğunu, bunu başaran tek kişinin cepleri çiçek tohumu dolu olan yaşlı bir kadın olduğunu öğrenir. Ne kadar zor olursa olsun ejderha bu köye ulaşmayı kafasına koymuştur. Günlerce yaşlı kadının gelmesini bekler ama ne gelen vardır ne de giden. Bir gün çiçeklerle bezenmiş bir yol olduğunu fark eder ve bu yolun, kadının cebinden dökülen çiçek tohumları ile oluştuğunu düşünür. Bu yolu günlerce yılmadan yürür ve bir gün çalışan insanları görünce köye ulaştığını düşünür. Doğru yolu keşfeden ejderha, çiçekli yolu takip ederek köye ardından da Büyükanne’nin kristal kulübesine ulaşır. Büyükanne şaşkınlıkla ejderhayı dinler ve tedavisi için göz doktoruna giderler. Gözlüğüne kavuşan ve her şeyi çok daha net gören ejderhanın mutluluğuna, sevincine diyecek yoktur. Bu kavuşma, birlikte geçirilmeye niyetlenen ömrün ilk adımları olur.

Bu hikâyeyi dinleyen çocuklar ise Büyükanne’den gökkuşağının diğer tarafındaki ejderhaların yaşadığı ülkeye götürmesi için söz alırlar.

1.2.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Öğelerine Göre İncelenmesi

Bu bölümde “Büyükanne ve Miyop Ejderha” isimli kitabın biçimsel özellikleri tespit edilerek resimlerin tasarım ilke ve öğelerine uygunluğu incelenmiştir.

1. Eser, biçimsel özellikleri açısından (boyutu, kâğıdı, kapak ve ciltlemesi, yazı stili ve harflerin büyüklüğü) çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun mudur?

Eserin kitap kapağı için ince karton kapak; sayfaları için de mat, kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kitap kapağının ciltsiz olması ve ciltlemede tel zımba kullanılması, kitabın yıpranmasına, sayfaların kopmasına ve kitabın kullanım süresinin kısılmasına sebebiyet verebilir. Ciltlemedeki bu eksiklikten dolayı çocuk ve yetişkin okurların kitabı dikkatli kullanması gerekmektedir. Kitap kapağının ya da sayfalarının katlanmamasına özen gösterilmelidir.

Kitabın ön kapağının zemin rengi beyaz, arka kapağının ise koyu yeşildir. Ön kapağın en üstünde, yazarın ismine yer verilmiştir. Yazarın ismi yazılırken hâki renk bir köşeli ayraç ve yine hâki renk ile büyük harf tercih edilmiştir. Yazarın isminin hemen altında koyu yeşil renklerle kitabın adı yazılmıştır. Kitabın ismi yazılırken kelimelerin ilk harfleri büyük, diğer harfleri küçük tercih edilmiştir. “Büyükanne” yazısındaki “a” harfinin hemen üzerinde sarı pantolonlu, beyaz gömlekli, al yanaklı, gülümseyen bir erkek çocuğu resmedilmiştir. Bu çocuk “a” harfine oturur şekilde çizilmiştir. Çocuğun çok belirgin olarak çizilmemesi, kitabın ana kahramanı olmadığını göstermektedir. Ancak hikâyede yer alan çocuklardan biri olabilir. Bu çocuğun meraklı gözlerle bakıyor olması, anlatılan bir şeyi pür dikkat dinlediğini ya da okurun hikâyeyi dikkatli dinlemesi gerektiğini ifade ettiği düşünülmektedir.

Ön kapakta, kitabın isminin hemen altında kitabın görseli yer almaktadır. Bu görsel, ön kapağın tamamına yayılmamış; sınırları belirlenmiş kare bir alan içerisinde sunulmuştur. Görselde, kristal kulübe dışında kalan alanda, gökyüzünde uçan martılar, bir ev penceresi, bir köpek ve iki kedi, iki kadın resmedilmiştir. Resmin fanus gibi sınırlandırılan bir alanında ise ana kahramanlarımız büyükanne ile miyop ejderha bulunmaktadır. Büyükanne bir ağaca yaslanmıştır; kendini dinleyen sekiz çocuğa, ağaç dalına oturan yeşil ejderhayı göstererek bir şeyler anlatmaktadır. Büyükannenin yaslandığı ağacın dallarında birçok nesne bulunmaktadır. Bunlar, ev, araba, bisiklet, top, üç tane kedi, iki tane kitap, bir adet çalar saat, bir adet yatak, çerçeve, küvet,

musluk, altı tane şişe ve bir adet bardak, havlu, kâğıt mendil ve üç adet ampuldür. Ağacın altında ise bir adet piyano ve sandalye, bir adet kedi ve iki adet köpek, saksıda bir çiçek bulunmaktadır. Son olarak ön kapağın sağ alt köşesinde kitabın basıldığı yayınevi belirtilmiştir.

Kitabın sırtında koyu yeşil ve haki renkleri ile çizilmiş desenler bulunmaktadır. Bu desenler ön ve arka kapak arasında bir geçiş sağlamaktadır. Arka kapakta yine ön kapaktaki gibi yazarın ve kitabın adı bulunmaktadır. Bu isimlerdeki temel farklılık; kitabın isminin burada beyaz renklerle yazılması ve “Büyükanne” ismi yazılırken “k ve a” harflerinin üzerinde ayakta duran bir kız çocuğunun resmedilmiş olmasıdır. Bu kız çocuğu, ön kapaktaki erkek çocuğu gibi meraklı bakışlara ve gülümseyen bir yüze sahiptir.

Arka kapak görselinde yuvarlak bir çerçeve içerisinde baş aşağı duran mutlu bir ejderha resmedilmiştir. Bu yeşil renkli ejderhanın yanında ise yine ters duran iki papatya; altında ise yapraklarının yarımı görünen bir papatya bulunmaktadır. Bu görselin hemen altında beyaz renklerle yazılmış açıklayıcı bir metin bulunmaktadır. Bu metin çocukları hikâyenin kurgusuna çekerek merak uyandırmayı amaçlamaktadır. Arka kapağın sol alt köşesinde kitabın basıldığı yayınevi; sağ alt köşesinde ise kitabın uluslararası kod numarası ile fiyatı yer almaktadır. Kitabın denetim pulu ise arka kapaktaki görselin sol tarafında bulunmaktadır. Açıklanan tüm bu durumlar Şekil 12’de yer almaktadır.

Şekil 12. “Büyükanne ve Miyop Ejderha” İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli.

Kaynak: Ak, (2018).

Kitabın ön ve arka iç kapakları beyaz ve yer yer maviliklerin bulunduğu bir zeminden oluşmaktadır. Bu renklerle zemin, gökyüzü olarak tasarlanmıştır. Gökkuşağı üzerinde oturan uzun kuyruklu, koyu yeşil benekli, gözlüklü, yeşil bir ejderha

bulunmaktadır. Ejderhanın kollarını iki yana açması ve gülümsemesi, mutlu olduğunu hissettirmektedir. Ön iç kapaklardaki bu resim arka iç kapaklarda da ayna çizimiyle tekrar edilmiştir.

Ön kapağın bir sonraki sayfasında, üst kısımda “Birlikte Okuyalım” başlıklı bir açıklama metnine yer verilmiştir. Bu metin, hikâyeyi çocuklara okuyacak yetişkinlere yönelik yazılmıştır. Metni okuyan yetişkin ile çocuğun yaşayacakları deneyimler içten bir ifade ile belirtilmiştir. Aynı sayfanın altında ise beyaz bir papatya koklayan koyu yeşil benekli bir ejderha resmedilmiştir. Bu sayfanın yanındaki sayfada ise tıpkı ön kapakta olduğu gibi yazarın, kitabın, yayınevinin ismine ve arka kapaktaki görsele yer verilmiştir.

İç kapaklardan sonra hikâyenin başladığı yere kadar olan sayfalarda kitabın ve yazarın ve yayınevinin adı tekrarlanmış; kitabın yayın koordinatörü, düzeltene, tasarımcısı belirtilmiştir. Ayrıca yayınevine ait detaylı bilgiler verilmiştir.

Kitabın arka iç kapağının bir önceki sayfasında, orta kısımda okura yönelik bir mesaj bulunmaktadır. Bu mesajın altında ise yayınevinin ismi yer almaktadır. Bu sayfanın yan sayfasında beş adet kalp bulunmakta; okurun bu kitabı sevip sevmediği sorgulanmaktadır. Ön iç kapaktaki açıklayıcı metin, okurun ismini yazması için ayrılan bölüm, arka iç kapaktaki kalpler yetişkinin ve çocuğun kitaba olan ilgisini artırmakta, kitabı benimsemelerini sağlamaktadır.

Hikâye ile bütünlük gösteren ön ve arka kapak çocukların ilgisini çekecek kadar renklidir. Ön kapaktaki görselin küçük olması ve birçok nesneyi dar alanda barındırması çocukların bazı detayları görememelerine sebep olabilir. Ayrıca ön ve arka kapakta kitabın hangi yaş grubuna yönelik yazıldığı belirtilmemiştir. Kitap, kurgusu ve resimleri ile çok farklı yaş gruplarının ilgisini çekecek nitelikte olsa da okulöncesi ve ilk okuma dönemi çocuklarına hitap etmektedir.

Kitabın boyutu 19.5x24 cm büyüklüğündedir. Bu boyut, kitabın çocuklar tarafından rahatça taşınabilmesine, sayfalarının kolaylıkla çevrilebilmesine imkân tanımaktadır.

Kitabın iç sayfaları için mat kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kâğıt kaliteli ve dayanıklıdır. Ayrıca kâğıdın matlığı, okuma sürecinde herhangi bir parlama ya da yansımaya sebebiyet vermemektedir. Beyaz zemin üzerine yerleştirilen yazılar rahatça okunabilmektedir. Yazıların resimler üzerine yerleştirilmemesi, harflerin büyüklüğü,

okura metni okuma kolaylığı sağlamaktadır. Kitap sayfalarının hiçbir yerinde sayfa numaraları belirtilmemiştir.

2. Resimlemede baskı net ve düzgün müdür?

Eserdeki resimlemelerin baskısı net ve düzgündür. Renklerde bulanıklaşma, kontörlerde kayma gözlemlenmemiştir. Resim ile metin üst üste gelmemiş, biri diğerinin algılanmasını engellememiştir.

3. Resimler, çocuklara uygun resimleme teknikleri (kurşun kalem ve kuru boya teknikleri, mürekkeple çizim teknikleri, keçeli kalem ve marker teknikleri, suluboya ve anilin boya teknikleri, pastel boya tekniği, guaj ve tempera teknikleri, akrilik boya tekniği, püskürtme tekniği, karışık teknikler) ile çizilmiş midir?

Şekil 13 incelendiğinde, eserde kullanılan resimlerde “kalem ile çizim ve sulu boya tekniklerinin” kullanıldığı görülmektedir. Bu teknikler sayesinde, renkler canlı ve saydam bir şekilde kullanılmıştır. Eserdeki görseller ayrıntılı ve gerçekçi bir biçimde resmedilmiştir. Resimler incelendiğinde, kullanılan resimleme tekniğinin çocuğa ve çocuk edebiyatının ilkelerine uygun olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 13. “Büyükanne ve Miyop Ejderha” İsimli Eserde Resimleme Tekniklerini Örneklendiren Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018).

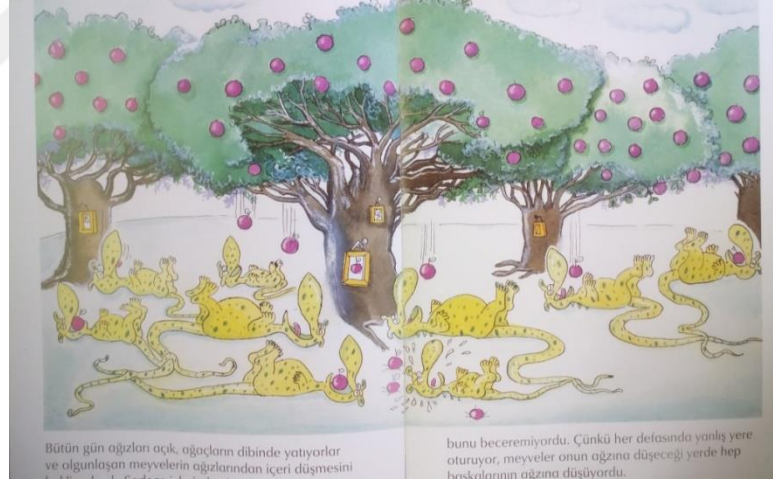
4. Resimlerin sayfaya yerleştirilmesinde denge unsuruna dikkat edilmiş midir?

Eserde, görsel ürünlerle sözel ifadelerin birbirinden ayrı şekilde ancak aynı ya da yan sayfalarda konumlandırıldığı görülmektedir. Kitapta bazı yerlerde resimler sol taraftaki sayfada yer almakta, bazen de sağ taraftaki sayfaya taşmaktadır; metin ise sağ taraftaki sayfada bulunmaktadır. Bazı sayfalar ise bu durumun tam tersi şeklinde

tasarlanmıştır. Kitabın çoğunluğunda ise resimler belirli bir sınır çizilerek sağ ve sol sayfalara bütün şeklinde konumlandırılmış; resimlerin hemen altına ise metin yerleştirilmiştir. Birkaç sayfada resimlerin metnin alt kısmında, yine iki sayfayı kaplayacak şekilde tasarlandığı görülür. Üç sayfada resimlerin iki sayfanın tamamını kapladığı, metinlerin ise resimlerdeki açık renkli yerlere siyah renkle yazıldığı görülmektedir. Sayfa tasarımında metinlerin ve resimlerin belirli bir düzen içerisinde olmasına dikkat edilmiştir.

Resimlemede, görsel ağırlık sayfanın alanın tamamına dağıtılmıştır. Görseldeki öğeler; renk, çizgi, leke, nokta gibi unsurlar görselin tümüne yayılmıştır. Renk, çizgi, leke gibi unsurlarla, görsellerdeki figürlerin hareket halinde olduğu sezdirilmiştir. Resimlemede, orantılanmış ve dengelenmiş figürler kullanılmıştır. Eserdeki sayfa düzeni, kenar boşlukları, resim ve metin oranı gibi her şey belli bir düzen içindedir. Şekil 14'te görüldüğü üzere, resimlemede kullanılan simetrik denge, görseli, metni ve eserin tamamını düzenli göstermektedir.

Şekil 14. “Büyükanne ve Miyop Ejderha” İsimli Eserde Denge Unsurunu İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018).

5. Resimlerde vurgulanmak istenen unsur belli midir?

Resimlemede yer alan görsel unsurlar, vurgulanmak istenen mesaja göre ölçülendirilememiştir. Görselde yer alan küçük detaylar, renk ve şekil karmaşası, vurgulanmak istenen figürü engellemektedir. Bu resimlerde, çocuğun görseli ilk bakışta algılayabilmesi, resimdeki detayları fark edebilmesi mümkün değildir. Şekil 15'te görüldüğü üzere ön plana çıkması gereken unsur ile ikinci planda kalması gereken unsur net bir şekilde ayırlanamamıştır.

Şekil 15. “Büyükanne ve Miyop Ejderha” İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018).

Eserde yer alan bazı görsellerde ise vurgulanmak istenen figürün diğer figürlerden yön, boyut, biçim, doku, ton ya da çizgi gibi unsurlar açısından rahatlıkla ayrılabilirdiği görülmektedir. Resimlemede vurgulanmak istenen mesaja göre renk, uzaklık, yakınlık, açıklık, koyuluk gibi ölçülendirme yapılmıştır. Şekil 16’da görüldüğü üzere sanatçı vurgulamak istediği unsur net bir şekilde belirlemiş ve sadece o unsuru ön plana almayı başarmıştır.

Şekil 16. “Büyükanne ve Miyop Ejderha” İsimli Eserde Vurguyu Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018).

6. Resimlerde, kullanılan renklerde zıtlık (konstrastlık) unsuruna dikkat edilmiş midir?

Eserde yer alan resimlerde en çok kullanılan renkler sakinliği, sonsuzluğu ve huzuru temsil eden mavi; en parlak ve dikkat çekici renk olan sarı; yaşamın, sakinliğin ve huzurun temsilcisi olan yeşil; neşe, güven ve rahatlığı ifade eden pembedir. Bu açık renkleri arka plan olarak kullanıldığında, üzerindeki figürler daha koyu renklerle resmedilmiştir. Arka planın beyaz ya da açık renk olduğu görsellerde de figürlerin

renklendirilmesinde canlı renkler tercih edilmiştir. Resimlemede kullanılan zıtlıklar, resimlemeye hareket ve canlılık kazandırmıştır.

Eserdeki bazı resimlerde, zemin mavi kullanılmasına rağmen bazı figürler zemine yakın tonlarda, mavi ve yakın renklerde kullanılmıştır. Zeminin sarı olarak çizildiği resimlerde, çiçek figürleri yine sarı ve yakın tonlarda tercih edilmiştir. Zemin üzerinde yer alan figür vurgulanamamıştır.

7. Resimlemede orantı ve görsel hiyerarşi unsuruna dikkat edilmiş midir?

Resimlemede, ölçü ve oran ilkesi gerektiği gibi kurgulanmıştır. Sanatçı ve tasarımcı eserdeki görsellerde, evrende var olan oran gerçekliğinden kopmadan resimlerdeki figürler arasında ilişki kurabilmiştir. Örnek vermek gerekirse çocuklar gerçekte olduğu gibi ağaçlardan daha küçük; binalar insanlardan daha büyük resmedilmiştir. Resimlerdeki desenlerin/figürlerin boyutları iyi bir şekilde belirlenmiş, varlıkların boyutları gerçek yaşam ile eşdeğer oran-orantıda kullanılmıştır. Ancak eserin kahramanlarından olan ejderha figürü eserdeki çocuk karakterler ile aynı boyutta resmedilmiştir. Bu boyut, kahramanımızın yavru ejderha olduğu izlenimini vermektedir.

8. Resimler, kendi içerisinde ve eser içindeki tüm resimlerle bütünlük göstermekte midir?

Eserdeki resimlerin tümü, metin ile aynı sayfada konumlandırılmıştır. Metnin içeriğine yönelik olan, iletisini destekleyen bu resimler metin ile bir bütünlük oluşturmaktadır.

Görsellerin çoğunluğunda, resim içerisinde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişkili olması, resmin kendi içinde bir bütünlüğü olduğunu göstermektedir. Birbiri ardına sıralanan resimlerin tümü eserin içinde bir bütünlük oluşturmaktadır.

9. Resimlerin tasarımında biçim, renk, hareket ve yön çeşitliliğine önem verilmiş midir?

Eserin görsellerinde şekil, renk, çizgi, leke ve gölgelerin ölçülü ve düzenli tekrarı ile tasarımda zenginlik sağlanmıştır. Görsellerdeki renklerin ve çizgilerin yönü figürlerin hareket halinde olduğunu sezdirmektedir. Resimlerde kullanılan düz, kıvrımlı, dikey ve yatay çizgiler görsellere ritim ve hareket katmaktadır.

Resimlemelerin tasarımda şekil, renk, hareket ve yön çeşitliliği kullanılarak, görseller ve eserin tamamı tek düzelikten kurtarılmıştır (Bkz. Şekil- 16).

10. Resimlemede, görsel devamlılık ilkesi göz önünde bulundurulmuş mudur?

Eserin görsellerinin çoğunda göz, bir figürden diğerine doğru kesintisiz geçişler yaparken zorlanmaktadır. Görsellerdeki renk ve çizim karmaşıklığı figürlerin kolayca algılanmasını, gözün figürler arasında rahatça geçiş yapabilmesini engellemektedir (Bkz. Şekil- 15).

Resimlerde yer alan figürlerin hareketliliği, çizimlerin yönü, renklerin uyumu görselin içindeki unsurların ritmini oluşturmaktadır. Bu ritim görseldeki figürlerin birbirleri ile ilişik olduğunu hissettirmektedir. Görsellerin, eserin tümünde görselin kurgusuna yönelik olarak birbiri ardına sıralanması, görseller arasındaki devamlılığı oluşturan unsurdur.

11. Resimler, detaylı bir şekilde çizilmiş midir?

Resimlerde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişik olması, metnin ve görselin içerdiği amaca hizmet etmesi basitlik ilkesine uyulduğunun göstergesidir. Yalın çizgilerle oluşturulan resimlerde, düz (ışık ve gölgenin az kullanıldığı ya da kullanılmadığı) renkler kullanılmamıştır. Resimlerin canlandığı varlıkların belirgin özellikleri çocukların dikkatini çekmektedir. Ancak eserde renklerde, çizimlerde ve figürlerde karmaşanın yaşandığı resimler de yer almaktadır. Bu görseller basitlik ilkesine uygun değildir. Çocukların bu resimleri algılayabilmesi, detayları fark edebilmesi, iletiyi kolayca çözümleyebilmesi mümkün değildir.

Genel olarak metinde yer alan iletinin görsellerle somutlaştırılması, görsellerdeki figürlerin detaylı bir şekilde çizilmesi; karakterlerin fiziksel ve kişilik özelliklerinin, duygu ve düşünce dünyalarının ayrıntılı çizimlerle yansıtılması, eserin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır.

12. Resimlerde olağanüstü figürler bulunmakta mıdır?

Eserdeki minik miyop ejderha karakteri, gerçek yaşamda karşılaşılabileceğimiz bir karakter değildir. Konuşması, çocuklarla ve yaşlı kadınla arkadaşlık kurması, göz doktoruna gitmesi gibi olaylar hayali ürünlerdir. Gerçekte var olması mümkün olmayan, doğaüstü güçlere sahip, kişileştirilmiş bir karakterler çocuğun dünyasına girmiştir. Böylece çocuğun düş dünyasına hitap edilmiş ve yaratıcılığı desteklenmiştir.

13. Eserdeki resimler özgün müdür?

Eserin kapağındaki ve içerisindeki tüm görseller sanatsal kaygı ile yaratılmıştır. Görsellerin, metinde yer alan olayları ve iletileri yansıtmaları, çizilen her resmin bu esere ait olduğunu düşündürmektedir. Resimler, çocuğa, kitabın konusuna, metne uygundur. Sanatsal bir değer taşıyan resimler sanatçıya ve esere özgüdür.

14. Eserde, grafikler, fotoğraflar ve karikatürlere yer verilmiş midir?

Eserde, çocukların görsel algılarına hitap edecek resimler ve karikatürler kullanılmış, herhangi bir grafik ya da fotoğrafa yer verilmemiştir.

15. Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuş mudur?

Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuştur. Resimlemede kullanılan teknikler, çizimler, renk ve gölgeler; vurgu, denge, orantı ve görsel hiyerarşi, zıtlık (konstrastlık) vb. tasarım ilkeleri ile uyumludur. Aynı temel biçimde, boyuta, dokuya, renge ya da duyguya sahip unsurlar; bir tasarımda ideal bütünlüğü oluşturmuştur. Sanatçı, grafik tasarımda bir arada kullanabileceği öğeleri birbiriyle uyum sağlayacak bir şekilde düzenlemeyi başarmıştır.

1.2.3. Resim ve Metin İlişkisi

Bu bölümde, “Büyükanne ve Miyop Ejderha” isimli eserdeki metnin içerik özellikleri tespit edilmiş; eserdeki resimlerin metin ve içerik özellikleri ile uyumu değerlendirilmiştir.

1. Eserde yer alan resimler hangi amaçla (metni tamamlayıcı resimler, metni yorumlayıcı resimler, süsleyici resimler) kullanılmıştır?

Eserin ön ve arka kapağı ve diğer tüm sayfalarında yer alan resimler metni tamamlayıcı ve yorumlayıcı resimlerdir. Eseri süsleyici görseller, metnin karakteri olan miyop ejderha ile ilişkilendirilerek eserin iç kapaklarında resmedilmiştir. Ön kapakta yer alan görselde cam kulübe içerisinde yer alan büyükanne, ejderha, çocuklar ve çeşitli hayvanlar resmedilmiştir. Eserdeki olayların geçtiği mekân, eserdeki karakterler bu görselde yansıtılmıştır. On bir ve on ikinci sayfada yer alan görselde ejderhaların hiç çaba sarf etmeden meyve ağaçlarının altına yatarak karınlarını doyurması

resmedilmiştir. Bu durum görselin altında yer alan metinde anlatılmıştır (Bkz. Şekil- 12; Şekil- 14).

2. Resimler, metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Metnin ile aynı sayfada yer alan görseller, okuyucunun metinde sunulan olayı görsel olarak da görmesine, olayları kolaylıkla anlamasına, karakterlerin görünüşleri ve yüz ifadeleri ile olayları yorumlayıp değerlendirmesine yardımcı olmaktadır. Şekil 17’de görüldüğü üzere kahramanımız miyop ejderha, yaşadığı bir sorundan ötürü endişe duymakta ve yaşlı ejderha olan dedesine bu durumu anlatmaktadır. Dedesinin okuduğu kitap ve kitaplığı bilgi sahibi olduğunu, yaşlı olması da tecrübeli olduğunu yansıtmaktadır. Görselde yer alan kahramanların duruşları ve yüz ifadeleri metnin yorumlanmasında ve değerlendirilmesinde etkindir.

Şekil 17. “Büyükanne ve Miyop Ejderha” İsimli Eserde Metni Tamamlayıcı ve Yorumlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018).

3. Resimler, metnin temasını yansıtmakta mıdır?

Yazarın ve çizerin hayal dünyasını okuyucuya sunan ve okuyucuyu fantastik bir dünyaya davet eden “Büyükanne ve Miyop Ejderha” isimli kitabın teması “çalışmaktır.” Bu tema, tembel olan ve hiçbir şey üretmeyen ejderhaların ülkesinde geçen olaylar çevresinde ifade edilmektedir. Çalışmanın ve üretmenin insanda uyandırdığı haz, yılmadan gayret etmenin neticesinde ortaya çıkan ürün ve hissettirdiği mutluluk okura sezdirilmeye çalışılmaktadır. “Çalışmak” temasını destekleyen alt temaların “üretmek,

pes etmemek, başarmak” olduğu görülür. Ana kahramanlardan biri olan Büyükanne’ye duyulan sevgi ve saygı, ejderha ve birçok hayvanın görseline yer verilmesi çocukların insana, doğaya ve hayvanlara sevgi ile yaklaşan bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Yazar tüm eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de insan ve doğa bilincini çocuklara aşlamayı amaç edinmiştir.

Çocukları ve yetişkinleri hayali ve olağanüstülüklerle dolu bir dünyada yolculuğa çıkaran, fantastik bir varlık olan ejderhaları sevimli bir karakter olarak çizen eser her yaştan okurun ilgisini çekebilecek niteliktedir. Çocuklarına bu kitabı okuyan ebeveynler kendi hayal dünyalarının sınırlarını, belki de çok uzun süredir hayal kurmadıklarını fark edebilirler. Çocuk okurlar ise düşlerle bezenmiş dünyalarının aslında çok da tuhaf olmadığını görebilirler. Yaşamın bir gerekliliği olan çalışmanın, üretmenin, azimli ve kararlı olmanın, hayalin peşinden koşmanın; sabrın, sevgi ve saygının, başarının, birlik ve dayanışmanın, yardımlaşma ve paylaşmanın insan hayatındaki değerini kavrayabilirler.

Eserdeki çalışkanlık teması, tembel olarak ifade edilen ejderhalar üzerinden anlatılmaktadır. Görsellerde yer alan tembel ejderhalar, hiç çalışmadan ağacın altına yatarak meyve yemekte, beslenme ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Ancak gözlerinde sorun olduğu için yattığı yerden meyveleri yakalayamayan ve bu sebeple aç kalan ejderha, tembelliğin faydasını görememiştir (Bkz. Şekil- 14).

4. Resimler, metnin konusunu yansıtmakta mıdır?

Eserin konusunu oluşturan olaylar bir çatışma ile başlar. Başkahramanlarımızdan olan ejderha, bir gün meyve ağacının altına yatmış ve diğer ejderhalar gibi karnını doyurmayı amaçlamıştır. Ancak dallardan düşen meyveleri bir türlü yakalayamamaktadır. Kahramanımızın doğayla olan bu çatışması olayların başlangıç noktasıdır.

Minik ejderhanın yeterli beslenemediği için büyüyemediğini fark eden büyükbabası onu bir göz doktoruna götürür. Ülkedeki tüm ejderhalar gibi tembel olan doktor ejderha, minik ejderhanın miyop olduğunu ve gözlük kullanması gerektiğini söyler. Ancak ülkede kimse çalışıp bir şeyler üretmediği için gözlük de üretilmez. Bu nedenle minik ejderhanın gözlüğüne kavuşması için gökkuşağının ardındaki ülkeye gitmesi gerekir. Günlerce bekleyen ve zorlu yollardan geçen ejderha bir gün o ülkeye ulaşır. Orada gördüğü büyükanneye derdini anlatır ve gözlüğüne, sağlığına kavuşur. Bu

ülkede herkesin ihtiyaçlarını çalışarak giderdiğini gören ejderha bir daha ülkesine dönmez ve büyükanne ile birlikte yaşar.

Minik ejderhanın görebilmek için çabalaması, çok uzun yoldan gelecek birini günlerce beklemesi; kimse gelmeyince çalışanların olduğu ülkeye gitmek için çözüm yolları araması, çiçeklerle bezenmiş bir yolda asla pes etmeden yürümesi; sabrı ve azmi neticesinde hedefine ulaşması eserin konusunu oluşturmaktadır. Gerçek hayatta yaşanması muhtemel sorunlar ejderha karakteri ile sunulmuş; çözüme sevk eden büyükbaba ve tecrübeleriyle yol gösteren büyükanne ile olaylar sonuca kavuşturulmuştur.

Yukarıda açıklanan tüm olaylar, Şekil 18’de görüldüğü üzere, metin ile aynı sayfada yer alan görsellerde yansıtılır.

Şekil 18. “Büyükanne ve Miyop Ejderha” İsimli Eserde Metnin Konusunu Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018).

5. Resimler, metnin içeriği ile ilişkili midir?

Eserde yer alan tüm resimler metnin içeriği ile ilgilidir. Şekil 19’da görüldüğü üzere, resimler metin ile aynı sayfada yer almaktadır. Metindeki ifadeleri örnekleyen ve destekleyen figürler, resimlerde yer almaktadır. Görseller metni tüm detayları ile yansıtmasa da bahsedilen olayı ayrıntılı bir şekilde sunmaktadır.

Şekil 19. “Büyükanne ve Miyop Ejderha” İsimli Eserde Metnin İçeriğine Yönelik Tasarlanan Resimlerden Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018).

6. Resimlemede, olayın geçtiği ortam iyi canlandırılmış mıdır?

Hikâyedeki olaylar, kahramanlar, olayların geçtiği mekân bir fantastik bir gerçekliğin ürünüdür. Çocukların düşlem gücüne hitap etmesi, yardımcı karakterlerin yine çocuklar olması küçük yaştaki okurları etkilemektedir. Hikâye olağanüstü kahramanları ve kurgusu içtenliği ile okurun dikkatini çekebilecek güçtedir.

Yaşadığımız dünyada minik ejderhanın yaşadığı sağlık sorunu ile karşılaşan birçok çocuk ve yetişkin vardır. Onları sağlığına kavuşturmak için yol gösteren tecrübeli ebeveynler ve sağlık çalışanları bulunmaktadır. Mekân olarak tercih edilen ejderhaların yaşadığı tembeller ülkesi ve insanların yaşadığı çalışkanlar ülkesi; büyükanne ve ejderhanın yaşadığı kristal kulübe içerisindeki ağaç düşerle yoğrulmuş yerlerdir. Ülkelerin sınırlarının gökkuşağı ile çizilmesi de olağanüstü bir durumdur. Ancak eserdeki gibi çalışkan ve tembel insanların çevremizde mevcuttur. Kısacası kurgu, hayali bir gerçeklikten hareket edilerek oluşturulmuştur. Olaylar, olayların geçtiği ortamlar, karakterler başarılı bir şekilde resmedilmiştir (Bkz. Şekil- 19).

7. Resimler, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyasını yansıtmakta mıdır?

Hikâyemizin kahramanı minik yeşil ejderha görüntüsü ve kişilik özellikleriyle çocukların dikkatini çekebilecek bir karakterdir. Rengi, sevecenliği ve taktığı gözlükler ilgi çekicidir. Yaşadığı sağlık sorunu, çözüm yolları araması, yardımseverliği, sabrı, azmi ve vefakâr oluşu; dostluk, birlik ve paylaşmaya verdiği önem, kahramanımızın çok kıymetli olan insanî özellikleri barındırdığını gösterir. Kısacası minik ejderha, yaşadığı problemleri çözüme kavuşturmaya çalışan, yaşadıklarından ders çıkaran, kişilik

özellikleri ile çocuklara örnek gösterilebilecek fantastik bir karakterdir. Ayrıca küçük yaşlarda gözlük kullanmak zorunda olan ancak arkadaşları ve diğer insanlar tarafından alay konusu olacağını düşünen çocuklar kahramanımız ile özdeşim kurarak gözlük kullanmanın olağan bir durum olduğunu fark edebilirler. Günlük hayatta ejderha ile karşılaşmamız mümkün olmasa bile ejderhanın kişilik özelliklerine sahip insanların var olduğunu söyleyebiliriz.

Diğer başat kahramanımız olan büyükanne ise çocuklara kendi tecrübelerini ve bildiği hikâyeleri anlatan, onları seven ve örnek olan; çocuklar tarafından sevilen ve saygı gören, cebinde taşıdığı tohumlarla doğayı çiçek bahçesine dönüştüren, hayvanları ve doğayı seven, koruyan, kendini tüm canlılara ve doğaya karşı sorumlu hisseden; minik ejderhaya ve yardıma ihtiyacı olanlara yardım eden, iyi kalpli, yaşlı bir kadındır.

Büyükanne ve minik ejderha hikâyesinin başından sonuna kadar çok ani değişimler göstermeyen karakterlerdir. Kahramanların yaşantılarının, duygu ve düşüncelerinin apaçık bir biçimde ifade edilmesi, okurun karakterle özdeşim kurabilmesini ve olumlu kişilik özelliklerini görmesini kolaylaştırabilir. Resimler, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyasını başarılı bir şekilde yansıtmaktadır.

Hikâyenin ana kahramanının bir hayvan olması, doğa yaşaması, çiçeklerle bezenmiş yollardan geçmesi; büyükanne'nin cebinde ve bisikletinin sepetinde taşıdığı tohumları ve çiçekleri doğaya serpmesi okura doğa ve hayvan sevgisini sezdirmektedir.

Hikâyedeki ejderha karakteri, yaşadığı sağlık sorunu ve bundan duyduğu endişe; diğer kahramanımız olan büyükanne, çocukları ve ejderhanı çok seven, onlarla vakit geçiren bir karakterdir (Bkz. Şekil- 13).

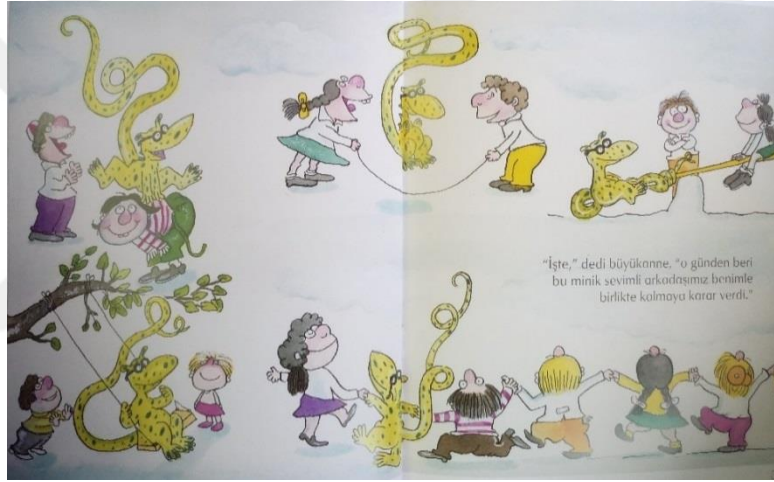
8. Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile ilişkili midir?

Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile kısmen uyumludur. Şekil 12'de görüldüğü üzere, kahramanımız olan büyükanne, yaşlı bir kadın olarak resmedilmiştir. Diğer kahramanımız küçük miyop ejderha da büyükanne'nin işaret ettiği yerde, bir ağaç dalı üzerinde resmedilmiştir. Ancak ejderhanın gözündeki gözlük ilk bakışta fark edilemeyecek kadar küçüktür. Kahramanların görüntüsünden ziyade yaşadıkları mekân daha ön plandadır. Kapak görselinin dar bir alana çizilmesi, birçok detay barındırması kolay çözümlenmesini engellemektedir (Bkz. Şekil- 12).

9. Resimler, çocukların kurguyu görsellerle takip edebilmelerine ve olayları zihninde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler, çocukların ve tüm okurların kurguyu görselle takip edebilmelerine ve olayları zihinlerinde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımaktadır. Metinde anlatılan olaylar, hemen aynı sayfadaki görsellerde de çizimle ifade edildiği için okurlar, yaşanan olayları, olayların sebep ve sonuçlarını, karakterlerin duygu ve düşünce dünyalarını detaylı bir şekilde görebilmektedir. Yukarıda açıklanan maddelerdeki görsel örnekleri bu görüşümüzü destekler niteliktedir. Şekil 20’de, çocukların, küçük miyop ejderha ile oyun oynadıkları, birlikte vakit geçirmekten hoşlandıkları resmedilmiştir.

Şekil 20. “Büyükanne ve Miyop Ejderha” İsimli Eserde Kurguyu ve Olayları Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018).

1.2.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi

Bu bölümde Behiç Ak’ın “Büyükanne ve Miyop Ejderha” isimli eserinde bulunan değerler tespit edilmiştir. Resimler detaylı bir şekilde incelenmiş; resimlerin metinde yer alan değerleri yansıtıp yansıtmadığı değerlendirilmiştir.

Behiç Ak’ın “Büyükanne ve Miyop Ejderha” isimli eserinde tespit edilen değerler ve bu değerlerin yer aldığı cümleler aşağıda belirtilmiştir:

1. Akıl Yürütme-Mantıklı Olma

“‘Bu evrende bilmediğim ne kadar çok şey var,’ diye düşünüp durdu” (Ak, 2018: 18).

“‘Buldum,’ diye bağırdı. ‘Bu çiçekler, uçan bisikletli kadının cebinden dökülen tohumlardan çıkmış olmalı’” (Ak, 2018: 22).

“Minik ejderha kıvrıla kıvrıla giden bu çiçekli yolu takip ederse gökkuşağının öbür tarafına gideceğini düşündü ve çiçekler boyunca yürüdü” (Ak, 2018: 23).

2. Araştırmacı Olma

“Köyün çocukları ise hep minik miyop ejderhanın masalını merak ederler ve Büyükanne’den onu anlatmasını isterlerdi” (Ak, 2018: 7).

“Gökkuşağının öbür yanına nasıl gidebilirim” (Ak, 2018: 18).

3. Arkadaşlık-Dostluk

“‘İşte,’ dedi büyükanne, ‘o günden beri bu minik sevimli arkadaşımız benimle birlikte kalmaya karar verdi’” (Ak, 2018: 30).

4. Başarılı Olmak

“Dedesı, ‘Bu hemen hemen imkânsız, oraya gidip gelmeyi becerebilen sadece bir kişi vardır. O da cebinde binlerce çiçek tohumu taşıyan, uçan bisikletli yaşlı bir kadındır,’ diye cevap verdi” (Ak, 2018: 18).

5. Beceri Geliştirme

“Sadece içlerinden biri –bizim ejderha- bunu beceremiyordu. Çünkü her defasında yanlış yere oturuyor, meyveler onun ağzına düşeceği yerde hep başkalarının ağzına düşüyordu” (Ak, 2018: 11-12).

6. Çalışkanlık

“Bu ülkede her şey o kadar boldu ki ejderhaların yaşaması için çalışmaları gerekmiyordu. Bu yüzden ejderhalar iyice tembelleşmişlerdi” (Ak, 2018: 10).

“Çünkü senin de bildiğın gibi bizim ülkemizde hiç kimse çalışmadığı için gözlük de üretilmiyor. Onu bulsan bulsan ancak gökkuşağının öbür yanında, çalışan insanların yaşadığı ülkede bulabilirsin” (Ak, 2018: 16).

“Günlerce yürüdükten sonra birden tarlalarda çalışan insanlarla karşılaştı” (Ak, 2018: 24).

7. Doğal Çevreye Duyarlılık

“Bu çiçekler, uçan bisikletli kadının cebinden dökülen tohumlardan çıkmış olmalı” (Ak, 2018: 22).

8. Dürüstlük/Tarafsızlık

“Doğru söylemek gerekirse işin zor,’ dedi. ‘Bir gözlüğe ihtiyacın olduğu doğru; ama ne yalan söyleyeyim, gözlüğü burada bulman oldukça zor. Çünkü senin de bildiğin gibi bizim ülkemizde hiç kimse çalışmadığı için gözlük de üretilmiyor” (Ak, 2018: 16).

9. Eleştirel ve Sorgulayıcı Olma

“Neden ben güzel meyvelerin altına oturmayı başaramıyorum” (Ak, 2018: 13).

“Bir gözlük mü” (Ak, 2018: 14).

10. İletişime Açıklık

“Merakla minik ejderhayı dinledi. Çok komik bir hikâyeydi doğrusu” (Ak, 2018: 25-26).

11. İyi Niyet

“Minik ejderha, yaşlı kadının her şeyiydi. Onun yemeğini hazırlar, yatağını düzeltir, alışverişini yapar hatta saçlarını bile tarardı” (Ak, 2018: 4).

“Büyükanne, çocukları bisikletine bindirip, gezdirir, onlara hiç kimsenin bilmediği masallar anlatırdı” (Ak, 2018: 5).

12. Meslek Sahibi Olmanın Önemini Kavrama

“Bunun üzerine, minik ejderha ülkenin tek göz doktoruna gitti” (Ak, 2018: 15).

13. Sabırlı Olmak

“Minik ejderha, yüksek kayaların üzerine çıkıp gökkuşağının arkasından gelecek uçan bisikletli yaşlı kadını günlerce bekledi ama nafile” (Ak, 2018: 20).

“Günlerce yürüdükten sonra birden tarlalarda çalışan insanlarla karşılaştı” (Ak, 2018: 24).

14. Sağlıklı Olmaya Önem Verme

“Dedesi minik ejderhanın gözlerinin bozuk olduğunu, o yüzden uzaktaki şeyleri göremediğini söyledi” (Ak, 2018: 14).

“Bunun üzerine, minik ejderha ülkenin tek göz doktoruna gitti” (Ak, 2018: 15).

“Ertesi gün onu bir göz doktoruna götürdü ve ona bir gözlük aldı” (Ak, 2018: 26).

“Gözlüğü takınca minik ejderhanın bütün dünyası değişti. Köyün evlerini, kristal kulübeyi, ağaçları çok daha iyi görüyordu artık” (Ak, 2018: 27-28).

15. Sevgi

“Çocuklar, yaşlı kadını çok severler ve ona ‘Büyükanne’ derlerdi” (Ak, 2018: 5).

“Çocuklar, miyop ejderhanın hikâyesini çok sevdiler” (Ak, 2018: 32).

16. Sözünde Durmak

“Büyükanneden kendilerini bir gün gökkuşağının ötesindeki ülkeye götürmesi için söz aldılar” (Ak, 2018: 32).

17. Tecrübelerle Önem Verme

“Eğer gözüne göre bir gözlük bulabilirsen uzaktaki meyveleri görebilirsin” (s. 14).

18. Umut Etme

“Minik ejderha kıvrıla kıvrıla giden bu çiçekli yolu takip ederse gökkuşağının öbür tarafına gideceğini düşündü ve çiçekler boyunca yürüdü” (Ak, 2018: 23).

19. Vefalı Olma

“Minik ejderha, yaşlı kadının her şeyiydi. Onun yemeğini hazırlar, yatağını düzeltir, alışverişini yapar, hatta saçlarını bile tarardı” (Ak, 2018: 4).

“‘İşte,’ dedi büyükanne, ‘o günden beri bu minik sevimli arkadaşımız benimle birlikte kalmaya karar verdi’” (Ak, 2018: 30).

20. Yakın Çevreyle Sağlıklı İlişkiler Kurma

“Büyükanne, çocuklarını uçan bisikletine bindirip gezdirir, onlara hiç kimsenin bilmediği masallar anlatırdı” (Ak, 2018: 5).

21. Yaratıcılık-Üretkenlik

“Çünkü senin de bildiğin gibi bizim ülkemizde hiç kimse çalışmadığı için gözlük de üretilmiyor” (Ak, 2018: 16).

22. Yardımseverlik

“Minik ejderha, yaşlı kadının her şeyiydi. Onun yemeğini hazırlar, yatağını düzeltir, alışverişini yapar, hatta saçlarını bile tarardı” (Ak, 2018: 4).

“Ertesi gün onu bir göz doktoruna götürdü ve ona bir gözlük aldı” (Ak, 2018: 26).

Eserin incelenmesi sonucunda 22 değer tespit edilmiştir. Bu değerlerin resimler ile ilişkisi, aşağıdaki sorular çerçevesinde değerlendirilmiştir:

1. Resimler, metinde yer alan toplumsal ve evrensel değerleri çocuğa sezdirebilecek nitelikte midir?

Eserdeki görsel ve dilsel metinlerde yaratılan kişiselleştirilmiş karakter çocuğa; sevgi, dostluk, başarı, birliktelik, dayanışma, iyilik, arkadaşlık, doğruluk, dürüstlük vefalı olma sağlığa önem verme, tecrübelerle önem verme, akıl yürütme-mantıklı olma ve paylaşımın önemini sezdirmektedir.

Metinde tespit edilen toplumsal ve evrensel değerler, resimler ile desteklenmiştir. Şekil 21’de, birlikte vakit geçiren, iletişim kuran, birbirlerini seven çocuklar ve büyükanne resmedilmiştir. Bu görsellerden anlaşıldığı üzere büyükanne, çocuklara olan sevgisini onlara masal okuyarak ve onlarla vakit geçirerek ifade etmektedir. Bu görsellerde yer alan kuş, kedi, köpek ve balık gibi hayvanlar da hayvan sevgisini yansıtmaktadır.

Şekil 21. “Büyükanne ve Miyop Ejderha” İsimli Eserde Değerleri Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018).

On bir ve on ikinci sayfada yer alan görselde, ejderhaların meyve ağacının altına yatarak ağızlarına meyve düşmesini beklemeleri, hiçbir emek sarf etmeden ihtiyaçlarını karşılamaları resmedilmiştir. On üç ve on dördüncü sayfada, küçük ejderhanın yaşlı ejderhaya giderek akıl danışması, onun tecrübelerinden yararlanmak istemesi resmedilmiştir. Şekil 22’de, sağlık sorunu yaşayan küçük ejderhanın bir göz doktoruna gidip sorununa çare araması resmedilmiştir. Bu üç resimde “tembel olmama, tecrübelere önem verme, sağlıklı olmaya önem verme” gibi değerler çocuğa sezdirilmektedir.

Şekil 22. “Büyükanne ve Miyop Ejderha” İsimli Eserde Değerleri Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018).

2. Aile, arkadaşlık, sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşma, yardımlaşma, dürüstlük, çalışkanlık, sorumluluk alma, adil olma, nazik davranma gibi soyut değerler resimlerle somutlaştırılmış mıdır?

Eserde metin ile resimler bir bütünlük sağlamaktadır. Dilsel metinde yer alan ifadeler, iletiler ve değerler görsel ifadelerde somutlaştırılmıştır. Örneğin, arkadaşlık ve sevgi gibi soyut kavramlar Şekil 23’teki görselde somutlaştırılmıştır. Burada ejderha ve

köydeki çocuklar birlikte vakit geçirmekte, oyunlar oynamakta ve eğlenmektedir. Ejderha ile dostluk kurmaları hem ona olan sevgilerini hem de onu arkadaşları olarak kabul ettiklerini göstermektedir.

Şekil 23. “Büyükanne ve Miyop Ejderha” İsimli Eserde Değerlerin Somut Olarak İfade Edildiği Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018).

3. Resimler toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne uygun mudur?

Eserin ön ve arka kapak resimlerinde, iç kapak resimlerinde ve içerisinde yer alan resimlerde toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne aykırı bir ifadeye rastlanmamıştır. Kültürümüzde çok önemli bir yere sahip olan saygı, sevgi, paylaşma, hoşgörü gibi değerler görsellerle de ifade edilmiştir.

Şekil 24'te Büyükanne karakterinin dış görünüşü, şapkası ve çizmesi, kristal bir kulübede yaşaması edebiyatımızdaki cadı tiplemesini yansıtmaktadır. Ancak büyükannenin çocuklara, hayvanlara ve doğaya karşı sevgi dolu olması, dış görünüşün çok önemli olmadığını; asıl önemli olanın fikir ve hislerdeki güzellik olduğunu sezdirmektedir.

Şekil 24. “Büyükanne ve Miyop Ejderha” İsimli Eserde Kültürel Unsurlara Yönelik Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018).

4. Resimler, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojileri içermekte midir?

Resimlerde, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojiler yer almamaktadır. Çocuğa, herhangi bir fikrin aşılması söz konusu değildir. Yazarın doğaya, hayvanlara ve insanlara karşı duyarlılığı eserin ilk sayfasından son sayfasına kadar hissedilmektedir. Ancak bu durum çocuğun kişilik gelişiminde herhangi bir tehlike oluşturmayacağı için sorun olarak görülmemiştir. Aksine yazarın bu duyarlılığını eserin görsel ve dilsel metinlerine aktarabilmesi bir başarı olarak değerlendirilmektedir.

5. Resimler, herhangi bir dinin ve ırkın üstünlüğünü benimser nitelikte midir?

Resimlerde herhangi bir ırkın ya da dinin üstünlüğü benimsenmemiştir. Farklı ten ve saç renklerine, farklı fiziksel özelliklere sahip çocuklar ve yetişkinler resmedilmiştir. Bu durum, sanatçının insana karşı olan saygısını ve duyarlılığını gözler önüne sermektedir.

Şekil 25'te Büyükanne'nin yaşadığı köydeki evlerden bir kısmının çatılarının kubbe görünümünde olması ve minareye benzer bir yapıyı barındırması İslam dininin kutsal gördüğü camiye anımsatmaktadır.

Şekil 25. “Büyükanne ve Miyop Ejderha” İsimli Eserde Dinî Figürlere Yer Veren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018).

6. Resimler, çocuğun bilinçaltına olumsuz mesajlar gönderecek ve çocuğun kişiliğini, duyu dünyasını kötü yönde etkileyecek (cinsellik ve şiddet) öğeler barındırmakta mıdır?

Resimlerde, çocuğun zihinsel ve kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyecek öğeler bulunmamaktadır. Çocuk ve yetişkin karakterlerin kadın ve erkek olarak belirlenmesi, her iki cinsiyetin de gerek metinde gerek resimlerde eşit olarak ele alınması, cinsiyet ayrımının yapılmadığını göstermektedir.

1.3. DOĞUM GÜNÜ HEDİYESİ ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR

1.3.1. Özet

“Doğum Günü Hediyesi” isimli eser, Behiç Ak tarafından resimlenen 30 sayfalık bir hikâye kitabıdır. Kitabın hiçbir sayfasında sayfa numaraları belirtilmemiştir. Kitabın ilk basımı 2006 yılında yapılmıştır. Elimizdeki nüshası ise 2019 yılında yayımlanmıştır ve dokuzuncu baskıdır.

Behiç Ak’ın bu kitabı çocukların hayal dünyası ve kelime dağarcığı ile dile gelen bir eserdir. Kitap yalnızca resimlerden meydana gelmektedir. İlk sayfalarda resimler daha genel, ilerledikçe detay resimlerden oluşmaktadır. Çocukların yaratıcılığını ortaya çıkaran ve destekleyen bu eser görsel okuma becerisinin geliştirilmesine katkı sağlayacak niteliktedir. Okuma yazma bilmeyen çocukların dahi anlamlandırabileceği, hikâyesini kurgulayabileceği bir yapıttır. Şahsıma göre kitabın en özel yanı, çocukları yönlendirerek kendi hikâyelerini oluşturmalarına ve hayal dünyalarını fark etmelerine imkân tanımasıdır.

1.3.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke Ve Öğelerine Göre İncelenmesi

Bu bölümde “Doğum Günü Hediyesi” isimli kitabın biçimsel özellikleri tespit edilerek resimler, resimlerin tasarım ilke ve öğelerine uygunluğu incelenmiştir.

1. Eser, biçimsel özellikleri açısından (boyutu, kâğıdı, kapak ve ciltlemesi, yazı stili ve harflerin büyüklüğü) çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun mudur?

“Doğum Günü Hediyesi” isimli eseri incelerken ilk dikkat çeken şey, kitabın tamamının görsel ürünlerden meydana gelmesidir. Kitabın kurgusuna yönelik olarak kullanılan dilsel ifadeler, kitabın ismi ve arka kapakta yer alan metindir. Yazar, okurun

resimleri inceleyip çözümleyerek görsel ifadeleri sözel ifadelere dönüştürmesini beklemektedir. Metnin sözel ifadesi, okurun betimleme gücüne ve kelime hazinesine bağlıdır.

Kitap kapağı için ince karton kapak, sayfalar için de mat, kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kitap kapağının ciltsiz olması ve ciltlemede tel zımba kullanılması, kitabın yıpranmasına, sayfaların kopmasına ve kitabın kullanım süresinin kısalmasına sebebiyet verebilir. Ciltlemedeki bu eksiklikten dolayı çocuk ve yetişkin okurların kitabı dikkatli kullanması gerekir. Kitap kapağının ya da sayfalarının katlanmamasına özen gösterilmelidir.

Kitabın ön kapağının zemin rengi beyaz, arka kapağının zemin rengi ise mordur. Ön kapağın en üstünde, yazarın ismine yer verilmiştir. Yazarın ismi yazılırken koyu fuşya rengi bir köşeli ayraç ve yine koyu fuşya rengi ile büyük harf tercih edilmiştir. Yazarın isminin hemen altında yer alan kitabın adı, mor renkle yazılmıştır. Kitabın ismi yazılırken kelimelerin ilk harfleri büyük, diğer harfleri küçük tercih edilmiştir. “Doğum Günü” yazısındaki “D ve o” harfinin hemen üzerinde yeşil renkli bir kedi resmedilmiştir. Bu kedi “D” harfinin üzerine yatmış; kafasını ise “o” harfinin üzerine koymuş şekilde resmedilmiştir.

Ön kapakta, kitabın isminin hemen altında kitabın görseli yer almaktadır. Bu görsel, ön kapağın tamamına yayılmamış, sınırları belirlenmiş kare bir alan içerisinde sunulmuştur. Görselde mor ve lacivert tonlarında bir duvar, yeşil bir pencere, sarı ve turuncu dantelli beyaz bir perde resmedilmiştir. Bu pencereden dışarı bakan al yanaklı, mor gömlekli; arka cebinde kırmızı kalem olan bir erkek çocuk vardır. Çocuğun elinde kırmızı kurdele ile bağlanmış kocaman bir hediye kutusu vardır. Çocuğun yanındaki kedi ise kitabın isminin üzerine resmedilen kedi gibi yeşil renklidir. Çocuğun mutluluğunun sebebini anlamadığı için ona şaşkın şaşkın bakmaktadır. Son olarak ön kapağın sağ alt köşesinde lila renkli bir çizimin içerisinde kitabın basıldığı yayınevi belirtilmiştir.

Kitabın sırt bölümünde koyu fuşya ve mor renkleri ile çizilmiş desenler bulunmaktadır. Bu desenler ön ve arka kapak arasında bir geçiş sağlamaktadır. Arka kapakta yine ön kapaktaki gibi yazarın ve kitabın adı bulunmaktadır. Bu isimlerdeki temel farklılık; yazarın isminin pembe, kitabın isminin beyaz renklerle yazılması ve

“Doğum Günü” ismi yazılırken “m” harfinin üzerinde yatan yeşil bir kedinin resmedilmiş olmasıdır. Bu kedi, ön kapaktaki kedi ile aynı özelliklere sahiptir.

Arka kapak görselinde yuvarlak, kırmızı bir çerçeve içerisinde, elindeki kırmızı kutuyu açmaya çalışan şaşkın bir erkek çocuğu ve onu merakla izleyen iki erkek, bir kız çocuğu resmedilmiştir. Bu görselin hemen altında beyaz renklerle yazılmış açıklayıcı bir metin bulunmaktadır. Hikâye tamamen görsellerden oluştuğu için, metnin bir görseli bu yazı ile betimlenmiştir. Bu metin çocukları hikâyenin kurgusuna çekerek merak uyandırmayı amaçlamaktadır. Arka kapağın sol alt köşesinde beyaz bir çizim içerisinde kitabın basıldığı yayınevi; sağ alt köşesinde ise kitabın uluslararası kod numarası ile fiyatı; bunların hemen yanında ise kitabın denetim pulu yer almaktadır. Açıklanan bu durumlar Şekil 26’da sunulmuştur

Şekil 26. “Doğum Günü Hediyesi” isimli Eserin Ön ve Arka Kapak Resmi

Kaynak: Ak, (2018a).

Kitabın ön ve arka iç kapakları beyaz bir zeminden oluşmakta ve burada yer alan resimler iki sayfayı da kaplamaktadır. Yarım daire şeklinde çizilen bu görselde bir köy resmedilmiştir. Gökyüzünde bulutlar ve uçan martılar mevcuttur. Resmin iki yanında kurumuş ağaçlar, bu ağaçların arasında sıralanmış sekiz ev ve bir cami bulunmaktadır. Beyaz duvarlı çizilen bu evlerin pencereleri ve kapıları rengârenktir. Ön iç kapaklardaki bu resim arka iç kapaklarda da tekrar edilmiştir.

Ön iç kapağın bir sonraki sayfasında, “Birlikte Okuyalım” başlıklı bir açıklama metnine yer verilmiştir. Bu metin, hikâyeyi çocuklara okuyacak yetişkinlere yönelik yazılmıştır. Metni okuyan yetişkin ile çocuğun yaşayacakları deneyimler içten bir ifade ile belirtilmiştir. Aynı sayfanın altında ise elinde kırmızı bir kuş tutan, mor gömlekli, siyah pantolonlu, al yanaklı, mutlu bir erkek çocuk resmedilmiştir. Bu çocuğun yanında yine yeşil renkli kedisi vardır. Bu sayfanın yanındaki sayfada ise tıpkı ön kapakta

olduğu gibi yazarın, kitabın, yayınevinin ismine ve arka kapaktaki görsele yer verilmiştir.

İç kapaklardan sonra hikâyenin başladığı yere kadar olan sayfalarda kitabın ve yazarın ve yayınevinin adı tekrarlanmış; kitabın yayın koordinatörü, düzeltene, tasarımcısı belirtilmiştir. Ayrıca yayınevine ait detaylı bilgiler verilmiştir.

Kitabın arka iç kapağının bir önceki sayfalarında yazarın bu yayınevinden çıkan diğer eserlerine kapak resimleri ile yer verilmiştir. Bu sayfalarda pembe bir kuş, yeşil bir kedi ve turuncu bir köpek resmedilmiştir.

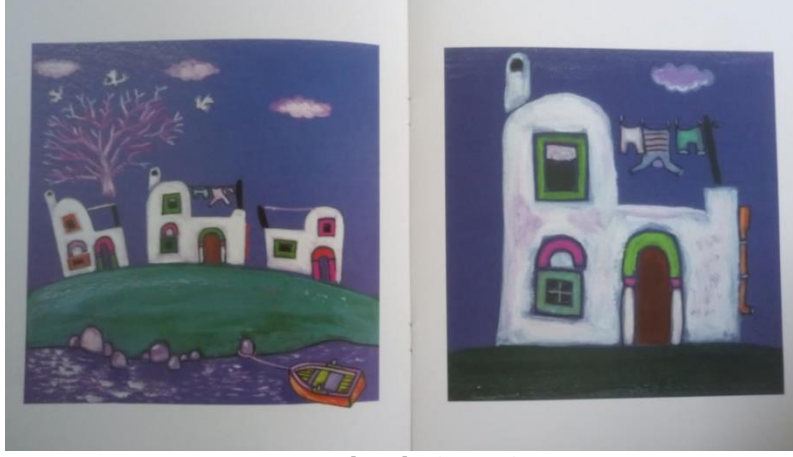
Hikâyenin bittiği sayfanın arka yüzünde, beş adet kalp bulunmakta; okurun kitabı sevip sevmeyi sorgulanmaktadır. Hemen yan sayfada ise okura yönelik bir mesaj bulunmakta; bu mesajın altında ise yayınevinin ismi yer almaktadır. Ön iç kapaktaki açıklayıcı metin, okurun ismini yazması için ayrılan bölüm; arka iç kapaktaki kalpler, çocuğun kitaba olan ilgisini artırabilir, kitabı benimsemesini sağlayabilir.

Hikâye ile bütünlük gösteren ön ve arka kapak çocukların ilgisini çekecek kadar renklidir. Ön ve arka kapakta kitabın hangi yaş grubuna yönelik yazıldığı belirtilmemiştir. Kitap, kurgusu ve resimleri ile çok farklı yaş gruplarının ilgisini çekecek nitelikte olsa da okulöncesi ve ilk okuma dönemi çocuklarına hitap etmektedir. Ayrıca resimler, ilköğretim seviyesindeki çocukların konuşma ve yazma becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacak niteliktedir. Çocuklara bu görseller sunularak bir metin yazmaları ya da gördükleri resimleri betimleyici ifadelerle dile getirmeleri istenebilir.

Kitabın boyutu 19.5x24 cm büyüklüğündedir. Bu boyut kitabın çocuklar tarafından rahatça taşınabilmesine, sayfalarının kolaylıkla çevrilebilmesine imkân tanımaktadır.

Kitabın iç sayfaları için mat kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kâğıt kaliteli ve dayanıklıdır. Ayrıca kâğıdın matlığı, resimleri inceleme sürecinde herhangi bir parlama ya da yansıma sebebiyet vermemektedir. Beyaz zemin üzerine yerleştirilen ve bir çerçeve içerisinde resmedilen çizimler rahatça takip edilebilmektedir. Eser baştan sona yalnızca görsel ürünlerden oluşmaktadır. Açıklanan bu durumlar, Şekil 27’de yer almaktadır. Sayfa tasarımında resimlerin belirli bir düzen içerisinde sunulmasına dikkat edilmiştir.

Şekil 27. “Doğum Günü Hediyesi” İsimli Eserden Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018a).

2. Resimlemede baskı net ve düzgün müdür?

Eserdeki resimlemelerin baskısı net ve düzgündür. Görsellerdeki figürler, çizimler ve renkler rahatlıkla takip edilebilmektedir. Renklerde bulanıklaşma, kontörlerde kayma gözlemlenmemiştir. Renk ve çizim öğeleri gerektiği gibi kullanılmış, figürlerde herhangi bir soruna rastlanmamıştır.

3. Resimler, çocuklara uygun resimleme teknikleri (kurşun kalem ve kuru boya teknikleri, mürekkeple çizim teknikleri, keçeli kalem ve marker teknikleri, suluboya ve anilin boya teknikleri, pastel boya tekniği, guaj ve tempera teknikleri, akrilik boya tekniği, püskürtme tekniği, karışık teknikler) ile çizilmiş midir?

Şekil 28 incelendiğinde, eserde yer alan resimlerde “pastel boya tekniğinin” kullanıldığı görülmektedir. Bu tekniğin çocuk hikâyeleri, masallar ya da romanlar için yapılan resimleme çalışmalarında sıklıkla kullanıldığı bilinmektedir. Resim tekniği sayesinde eserdeki görseller ayrıntılı ve gerçekçi bir biçimde resmedilmiştir. Resimler incelendiğinde, kullanılan boya tekniğinin çocuğa ve çocuk edebiyatının ilkelerine uygun olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 28. “Doğum Günü Hediyesi” İsimli Eserde Resimleme Tekniklerini Örneklendiren Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018a).

4. Resimlerin sayfaya yerleştirilmesinde denge unsuruna dikkat edilmiş midir?

Resimlemede, görsel ağırlık sayfanın alanın tamamına dağıtılmamıştır. Eserdeki sayfa düzeni ve kenar boşlukları, belli bir düzen içindedir. Görseldeki öğeler; renk, çizgi, leke, nokta gibi unsurlar görselin tümüne yayılmıştır. Renk, çizgi, leke gibi unsurlarla, görsellerdeki figürlerin hareket halinde olduğu sezdirilmiştir. Resimlemede, iyi orantılanmış ve dengelenmiş figürler kullanılmıştır. Resimlemede kullanılan simetrik denge, görseli ve eserin tamamını düzenli göstermektedir. Eserdeki tüm görseller kurgulanan olayın akışına göre sıralanmıştır. Şekil 29, bu görüşü destekler niteliktedir.

Şekil 29. “Doğum Günü Hediyesi” İsimli Eserde Denge Unsurunu İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018a).

5. Resimlerde vurgulanmak istenen unsur belli midir?

Resimlemede yer alan görsel unsurlar, vurgulanmak istenen mesaja göre ölçülendirilmiştir. Görselde hangi figürün vurgulanmak istendiği anlaşılmakta; görselin içerdiği mesaj sezilmektedir. Ön plana çıkması gereken unsur ile ikinci planda kalması

gereken unsur net bir şekilde ifade edilmiştir. Vurgulanmak istenen figürün diğer figürlerden yön, boyut, biçim, doku, ton ya da çizgi gibi unsurlar açısından rahatlıkla ayrılabilirdiği görülmektedir. Resimlemede vurgulanmak istenen mesaja göre renk, uzaklık, yakınlık, açıklık, koyuluk gibi ölçülendirme yapılmıştır. Sanatçı vurgulamak istediği unsur net bir şekilde belirlemiş ve o unsuru ön plana almayı başarmıştır. Şekil 30'da, kuş yumurtası ve bu yumurtadan çıkan kırmızı kuş vurgulanmak istenmiştir.

Şekil 30. “Doğum Günü Hediyesi” İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018a).

6. Resimlerde, kullanılan renklerde zıtlık (konstrastlık) unsuruna dikkat edilmiş midir?

Sanatçı ya da tasarımcı, görselde vurgulayacağı unsuru belirleyebilmiş; bunu şekil ve zemin ayrımına dikkat ederek yansıtabilmiştir. Zemin, görselin arka planında daha az dikkat çeken unsur; şekil ise görselin ön planında daha fazla dikkat çeken unsur olarak sunulmuştur. Vurgulanmak istenen figürler yani şekiller, zemine göre anlam kazanmakta ve daha önce algılanmaktadır. Sanatçı, görseldeki vurguyu yaparken bu iki unsurun zıtlığını göz önünde bulundurmıştır.

Eserde yer alan resimlerde en çok kullanılan renkler sakinliği, sonsuzluğu ve huzuru temsil eden mavi; yaşamın, sakinliğin ve huzurun temsilcisi olan yeşildir. Olayların yaşandığı zaman olan akşam, zemindeki koyu mavi gökyüzü ve deniz deseni ile ifade edilmiştir. Bu koyu renge karşılık hediye paketleri açık ve canlı renklerle tercih edilmiştir. Resimlemede kullanılan zıtlıklar, resimlemeye hareket ve canlılık kazandırmıştır. Renkler ve çizimler, okurun ilgisinin resme yönelmesini ve resimdeki figürlerin kolaylıkla algılanabilmesini sağlar niteliktedir.

7. Resimlemede orantı ve görsel hiyerarşi unsuruna dikkat edilmiş midir?

Resimlemede, ölçü ve oran ilkesi gerektiği gibi kurgulanmıştır. Sanatçı ve tasarımcı eserdeki görsellerde, evrende var olan oran gerçekliğinden kopmadan resimlerdeki figürler arasında ilişki kurabilmiştir. Örnek vermek gerekirse kediler ve kuşlar gerçekte olduğu gibi çocuklardan daha küçük; ağaçlar ise çocuklardan daha büyük bir şekilde resmedilmiştir. Resimlerdeki desenlerin/figürlerin boyutları iyi bir şekilde belirlenmiş, varlıkların boyutları gerçek yaşam ile eşdeğer oran-orantıda kullanılmıştır.

8. Resimler, kendi içerisinde ve eser içindeki tüm resimlerle bütünlük göstermekte midir?

Resimlerin içerisinde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişkili olması, resmin içerdiği mesajın okura aktarılmasına hizmet etmesi, resmin kendi içinde bir bütünlüğü olduğunu göstermektedir. Ayrıca kurguya göre sıralanmış resimler, görsel okuma yapılarak takip edilebilir niteliktedir. Birbiri ardına sıralanan resimlerin tümü eserin içinde bir bütünlük oluşturmaktadır.

9. Resimlerin tasarımında biçim, renk, hareket ve yön çeşitliliğine önem verilmiş midir?

Eserde yer alan görsellerde, şekil, renk, çizgi, leke ve gölgelerin ölçülü ve düzenli tekrarı ile tasarımda zenginlik sağlanmıştır. Görsellerdeki renklerin ve çizgilerin yönü figürlerin hareket halinde olduğunu sezdirmektedir. Resimlerde kullanılan düz, kıvrımlı, dikey ve yatay çizgiler görsellere ritim ve hareket katmaktadır.

Resimlemelerin tasarımda şekil, renk, hareket ve yön çeşitliliği kullanılarak, görseller ve eserin tamamı tek düzelikten kurtarılmıştır. Şekil 31, bu görüşü destekler niteliktedir.

Şekil 31. “Doğum Günü Hediyesi” İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018a).

10. Resimlemede, görsel devamlılık ilkesi göz önünde bulundurulmuş mudur?

Resimlemede göz, bir figürden diğerine doğru kesintisiz geçişler yapabilmektedir. Resimdeki görsel unsurlar, gözün normal hareketine uyacak şekilde (sağdan sola, yukarıdan aşağıya) konumlandırılmıştır. Resmin algılanma yönü okurun dikkatini dağıtmayacak biçimde düzenlenmiştir. Resimlerde yer alan figürlerin hareketliliği, çizimlerin yönü, renklerin uyumu görselin içindeki unsurların ritmini oluşturmaktadır. Bu ritim, görseldeki figürlerin birbirleri ile ilişik olduğunu hissettirmektedir. Görsellerin, eserin tümünde görselin kurgusuna yönelik olarak birbiri ardına sıralanması, görseller arasındaki devamlılığı oluşturan diğer unsurdur. Bütün bunlara dayanılarak denilebilir ki, resmin kendi içinde ve eserdeki resimlerin tümünde görsel devamlılık ilkesi gözetilmiştir.

11. Resimler, detaylı bir şekilde çizilmiş midir?

Resimlerde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişik olması, metnin ve görselin içerdiği amaca hizmet etmesi; kullanılan renklerin ve çizimlerin göz yormaması yalınlık ve basitlik ilkesine uyulduğunun göstergesidir. Yalın çizgilerle oluşturulan resimlerde, düz (ışık ve gölgenin az kullanıldığı ya da kullanılmadığı) renkler kullanılmamıştır. Resimlerin canlandığı varlıkların belirgin özellikleri çocukların dikkatini çekebilecek niteliktedir.

Eserin sadece görsellerden oluşması, okura aktarılacak istenen iletinin görsellerle somutlaştırılması, görsellerdeki figürlerin detaylı bir şekilde çizilmesi; karakterlerin

fiziksel ve kişilik özelliklerinin, duygu ve düşünce dünyalarının ayrıntılı çizimlerle yansıtılması, eserin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır.

12. Resimlerde olağanüstü figürler bulunmakta mıdır?

“Doğum Günü Hediyesi” isimli eserde olağanüstü özelliklere sahip bir görsel yer almamaktadır.

13. Eserdeki resimler özgün müdür?

Görsellerin, kurgulanan olayları ve okura aktarılacak istenen iletileri yansıtması, çizilen her resmin bu esere ait olduğunu düşündürmektedir. Resimler, çocuğa, kitabın konusuna ve olay örgüsüne uygundur. Sanatsal bir değer taşıyan resimler sanatçıya ve esere özgüdür.

14. Eserde, grafikler, fotoğraflar ve karikatürlere yer verilmiş midir?

Eserde, çocukların görsel algılarına hitap edecek resimler ve karikatürler kullanılmış; herhangi bir grafik ya da fotoğrafa yer verilmemiştir.

15. Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuş mudur?

Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuştur. Resimlemede kullanılan teknikler, çizimler, renk ve gölgeler; vurgu, denge, orantı ve görsel hiyerarşi, zıtlık (kontrastlık) vb. tasarım ilkeleri ile uyumludur. Aynı temel biçimde, boyuta, dokuya, renge ya da duyguya sahip unsurlar; bir tasarımda ideal bütünlüğü oluşturmuştur. Sanatçı, grafik tasarımda bir arada kullanabileceği öğeleri birbiriyle uyum sağlayacak bir şekilde düzenlemeyi başarmıştır.

1.3.3. Resim ve Metin İlişkisi

Bu bölümde, “Doğum Günü Hediyesi” isimli eserin içerik özellikleri tespit edilmiş; eserdeki resimlerin içerik özellikleri ile uyumu değerlendirilmiştir.

1. Eserde yer alan resimler hangi amaçla (metni tamamlayıcı resimler, metni yorumlayıcı resimler, süsleyici resimler) kullanılmıştır?

Tamamen görsellerden oluşan bu eserde hiçbir dilsel metin yer almamaktadır. Bu sebeple resimlerin dilsel metin ile ilişkisi çözümlenemeyecektir. Ancak okurun, resimleri görsel okuma yaparak yorumlaması, hayal gücü ve kelime hazinesi çerçevesinde dilsel bir eser yaratması mümkündür. Çünkü resimler, yaratılacak olan

metnin kurgusunu tamamlayıcı niteliktedir. Eserin ön ve arka kapağı, iç kapağı ve diğer tüm sayfalarında yer alan resimler metni tamamlayıcı ve yorumlayıcı resimlerdir (Bkz. Şekil- 26; Şekil- 31).

2. Resimler, metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımakta mıdır?

Çocukları ve yetişkinleri resimlerle karşılayan ve kendi hayal dünyaları, kelime hazineleri ile hikâye oluşturmaya davet eden bu eser, her yaştan okurun ilgisini çekebilecek niteliktedir. İlk sayfasında okuru, kocaman bir maviliğin içindeki küçük bir ada ile karşılayan yapıt, her sayfada yeni resimlemelere ve olaylara davet etmekte; edebî bir hikâye oluşturabilmeleri için okura küçük detaylar sunmaktadır. Yetişkinlere ve çocuklara, her okuyuşta yeni bir hikâye kapısı aralayan eser, yetişkin ve çocuğu ortak bir yaratım faaliyetinde birleştirebilir güçtedir.

Eserde yer alan tüm görseller yorumlamaya ve değerlendirmeye uygun resimlerdir. Okurun görsel metinleri kolaylıkla anlayabilmesi için, karakterin yaşadığı mekân, duygu durumları detaylı bir şekilde resmedilmiştir (Bkz. Şekil- 28).

3. Resimler, metnin temasını yansıtmakta mıdır?

Tamamı görsel ifadelerden oluşan bu eserin teması hayvan sevgisidir. Kahramanımıza verilen ve kocaman bir hediye paketine sarılmış küçük, kırmızı bir kuş yavrusunun, bireye çok büyük bir mutluluk yaşatabileceği okura sezdirilmeye çalışılmıştır. Kahramanımız, hediyeye ulaşmak için birçok kutu açmakta ve her kutuda yeni bir pakete ulaşmaktadır. Bu uzun süreç, aslında bireyi mutluluğa götüren yolun sabırla aşılması gerektiğine işaret etmektedir.

Kahramanımızın hikâye boyunca yanında olan kedisi, hikâyenin sonunda kavuştuğu küçük kırmızı kuşu, denizdeki balıklar, hemen hemen her sayfada olan martılar, tavşan şeklindeki hediye kutusu, çocuğa hayvan sevgisi aşılacak için tercih edilen motiflerdir. Olayların bir adada geçmesi, çevredeki ağaçlar, yemyeşil doğa, gökyüzünde parlayan ay, çocuğu doğaya karşı duyarlı ve doğayı seven bir birey olarak yetiştirmek için kullanılan diğer motiflerdir. Kahramanımız, hediye karşısında yaşadığı mutluluğu arkadaşlarıyla paylaşmak için paketleri onların yanında açmaktadır. Kahramanımızın yanından hiç ayrılmayan ve en yakın arkadaşı olan kedisi de bu esnada merakla onu izlemektedir. Bu durum da arkadaşlığın ve paylaşmanın bireyin hayatında

çok önemli bir yere sahip olduğuna işaret etmektedir. Kısacası hayvana, doğaya ve arkadaşına duyulan sevgi eserin tamamında hissedilmektedir.

Şekil 32 ve Şekil 33'te, karakterin bir hediye alması ve bu hediye karşısında yaşadığı mutluluk resmedilmiştir. Kahramanın kedisi de, yaşadığı bu mutlu ana şahit olmaktadır. Kahramanın, eserin sonunda kavuştuğu doğum günü hediyesi olan kırmızı kuş ve yaşattığı sevinç de “hayvan sevgisi” temasını destekler niteliktedir.

Şekil 32. “Doğum Günü Hediyesi” İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018a).

Şekil 33. “Doğum Günü Hediyesi” İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018a).

4. Resimler, metnin konusunu yansıtmakta mıdır?

Eserin konusunu oluşturan olaylar, denizin ortasındaki bir adayı fark etme ile başlar. Her sayfada bu adaya biraz daha yaklaşılr. Adadaki bu mekânın tüm detayları sunulduktan sonra bir evin penceresinden görünen ve yetişkin birinden hediye alan mutlu bir çocuk fark edilir. Çocuk hediyeyi alır almaz büyük bir sevinçle dışarı koşar. Paketi açıp yeni bir paketle karşılaşır; o paketi de açar sonrasında yeni bir paket, yeni

bir paket... Çocuğun her seferinde başka bir hediye paketiyle karşılaşması ve merakının kamçılanması hikâyedeki çatışmayı oluşturmaktadır. Çatışmaların son bulunduğu noktada kahramanımız bir yumurtaya ulaşır. Hediyeye ulaşma sürecinde tüm arkadaşları kahramanımızın yanındadır. Kahramanımızın hediyesine ulaşmasını merakla ve sabırla beklemektedirler. En sonunda çatlayan yumurtadan çıkan kuş kahramanımızı ve tüm arkadaşlarını sevindirmektedir.

Eserin konusu hediye alan bir çocuğun yaşadığı sevinç ve mutluluktur. Bu sevinç arkadaşlarla ve kuşlara düşman olarak bilinen kedi ile paylaşılmaktadır.

5. Resimler, metnin içeriği ile ilişkili midir?

Eserin tamamı görsel metinlerden oluşmakta, hiçbir sayfasında dilsel bir metin bulunmamaktadır. Bu sebeple bu madde çözümlenememiştir.

6. Resimlemede, olayın geçtiği ortam iyi canlandırılmış mıdır?

Hikâyedeki olaylar, kahramanlar, olayların geçtiği mekân bir gerçekliği yansıtmaktadır. Yaşadığımız dünyada kahramanımız gibi aldığı hediye karşısında mutlu olan, bu mutluluğu sevdikleriyle paylaşan birçok çocuk yaşamaktadır. Mekân olarak tercih edilen, temel geçim kaynağı balıkçılık olan bir ada, yaşadığımız dünyada birçok yerde hala mevcuttur. Kısacası kurgu, bir gerçeklikten hareket edilerek oluşturulmuştur. Eserdeki olaylar, olayın geçtiği ortam ve karakterler başarılı bir şekilde resmedilmiştir (Bkz. Şekil- 29).

7. Resimler, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyasını yansıtmakta mıdır?

Hikâyemizin neşeli ve enerjik kahramanı, görüntüsü ve kişilik özellikleriyle çocukların dikkatini çekebilecek bir karakterdir. Siyah saçlı, al yanaklı ve sevecen bir görüntüsü olan kahramanımız, doğayı ve hayvanları seven, arkadaşlarıyla vakit geçirmekten hoşlanan; meraklı, heyecanlı, sabırlı, paylaşımcı, birliğe önem veren bir bireydir.

Kahramanımız, hikâyenin başından sonuna kadar çok ani değişimler göstermeyen karakterlerdir. Kahramanımızın ve arkadaşlarının yaşantılarının, duygu ve düşüncelerinin apaçık bir biçimde resmedilmesi, okurun karakterle özdeşim kurabilmesini ve olumlu kişilik özelliklerini görmesini kolaylaştırabilir.

Hikâyenin ilk sayfasından son sayfasına kadar ana karakterimizin yanında olan bir kedi karakteri çizilmiştir. Sanatçının incelenen tüm eserlerinde var olan kedi motifi doğaya ve hayvanlara duyarlılığın sembolü niteliğindedir. Kedilere olan sevgisi bilinen Behiç Ak, hikâyelerindeki kedi karakteri ile çocuklara tüm hayvanları sevmeyi ve korumayı aşılama çalışmaktadır.

Şekil 34'te, karakterin aldığı hediye karşısında yaşadığı mutluluk, bu mutluluğu paylaşan arkadaşları aşağıdaki görsellerde sunulmuştur. Bu görsellerden hareketle, eserdeki resimlerin, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyalarını yansıttığı söylenebilir.

Şekil 34. “Doğum Günü Hediyesi” İsimli Eserdeki Karakterlere Yönelik Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018a).

8. Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile ilişkili midir?

Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile kısmen uyumludur. Kapaktaki görselde, elinde bir hediye paketi olan çocuk resmedilmiştir. Ancak bu hediyein kim tarafından hangi amaçla verildiği belli değildir. Çocuğun doğum günü olduğuna dair hiçbir figür bulunmamaktadır (Bkz. Şekil- 26).

Kitap kapağında yer alan kitap isminin yazımında hata yapılmıştır. “Doğumgünü Hediyesi” ifadesinin doğru yazımı “Doğum Günü Hediyesi” şeklindedir. Ayrı yazılması gereken kelime birleşik olarak yazılmıştır.

9. Resimler, çocukların kurguyu görsellerle takip edebilmelerine ve olayları zihninde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler, çocukların ve tüm okurların kurguyu görselle takip edebilmelerine ve olayları tasarlayabilmelerine imkân tanımaktadır. Görsellerin detaylı bir şekilde çizilmesi, kahramanın ve arkadaşlarının duygu durumlarının yansıtılması

okurun yaratıcılığı destekleyebilir. Şekil 35'te görüldüğü üzere, kahramanların yüz ifadelerinden yola çıkarak yaşadıkları duygu durumları yorumlanmaktadır.

Şekil 35. “Doğum Günü Hediyesi” İsimli Eserde Kurguyu ve Olayları Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018a).

1.3.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi

Bu bölümde Behiç Ak'ın “Doğum Günü Hediyesi” isimli eserinde bulunan değerler tespit edilmiştir. Behiç Ak'ın “Doğum Günü Hediyesi” isimli eserinde dilsel ifadeler yer almadığı için değerler yalnızca resimler üzerinden tespit edilmiştir. Bu sebeple değerler resimler ile ilişkilendirilerek açıklanacaktır.

1. Resimler, metinde yer alan toplumsal ve evrensel değerleri çocuğa sezdirebilecek nitelikte midir?

Eserdeki görsel metinlerde yer alan karakter çocuğa; akıl yürütme-mantıklı olma, arkadaşlık-dostluk, birlik ve beraberlik, dini değerler, doğal çevreye duyarlılık, empati, hayvan sevgisi, iletişime açıklık, mutlu olmak, önyargılı olmamak, paylaşımcı olma, sabırlı olma, umut etme, yakın çevreyle sağlıklı ilişkiler kurmanın önemini sezdirmektedir. Şekil 36'da, kahramanın aldığı hediyeyle sevinmesi ve bu duruma diğer arkadaşlarının da mutlu olması “arkadaşlık ve paylaşmanın önemini” yansıtmaktadır.

Şekil 36. “Doğum Günü Hediyesi” İsimli Eserde Değerlerini Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018a).

On altıncı ve on yedinci sayfada yer alan görselde, kahramanın hediye paketlerini açtıkça yeni paketlerle karşılaşması, buna şaşırması resmedilmiştir. Yanında olan arkadaşları da kahramanımız ile aynı hisleri paylaşmaktadır. Bu görsel “empati-duygudaşlık” kurmanın arkadaşlar arasındaki paylaşımda değerli olduğunu hissettirmektedir (Bkz. Şekil- 35).

Eserin ilk sayfasından son sayfasına kadar kahramanın yanında olan kedisi ve eserin son sayfasında resimlenen, doğum günü hediyesinin küçük kırmızı bir kuş olması “hayvan sevgisini” içermektedir. Bu değer, Şekil 37’de yer almaktadır.

Şekil 37. “Doğum Günü Hediyesi” İsimli Eserde “Hayvan Sevgisi” Değerini Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018a).

2. Aile, arkadaşlık, sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşma, yardımlaşma, dürüstlük, çalışkanlık, sorumluluk alma, adil olma, nazik davranma gibi soyut değerler resimlerle somutlaştırılmış mıdır?

Eserde yer alan tüm değerler görsel ifadelerde somutlaştırılmıştır. Örneğin, arkadaşlık ve sevgi gibi soyut kavramlar Şekil 38’de somutlaştırılmıştır. Burada kahramanımızın tüm arkadaşları, o doğum günü hediyesini açarken yanındadır. Bu arkadaşlarına eserin başından beri yanından ayrılmayan kedisi de dâhildir.

Şekil 38. “Doğum Günü Hediyesi” İsimli Eserde Değerlerin Somut Olarak İfade Edildiği Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018a).

3. Resimler toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne uygun mudur?

Eserin ön ve arka kapak resimlerinde, iç kapak resimlerinde ve içerisinde yer alan resimlerde toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne aykırı bir ifadeye rastlanmamıştır. Kültürümüzde çok önemli bir yere sahip olan saygı, sevgi, paylaşma, arkadaşlık gibi değerler görsellerle de ifade edilmiştir.

4. Resimler, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojileri içermekte midir?

Resimlerde, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojiler yer almamaktadır. Çocuğa, herhangi bir fikrin aşılması söz konusu değildir. Yazarın doğaya, hayvanlara ve insanlara karşı duyarlılığı eserin ilk sayfasından son sayfasına kadar hissedilmektedir. Ancak bu durum çocuğun kişilik gelişiminde herhangi bir tehlike oluşturmayacağı için sorun olarak görülmemiştir. Aksine yazarın bu duyarlılığını eserin görsel ve dilsel metinlerine aktarabilmesi bir başarı olarak değerlendirilmektedir.

5. Resimler, herhangi bir dinin ve ırkın üstünlüğünü benimser nitelikte midir?

Resimlerde herhangi bir ırkın ya da dinin üstünlüğü benimsenmemiştir. Farklı ten ve saç renklerine, farklı fiziksel özelliklere sahip çocuklar resmedilmiştir. Bu durum, sanatçının insana karşı olan saygısını ve duyarlılığını gözler önüne sermektedir.

Kahramanın yaşadığı adada, İslam dininin kutsal gördüğü camiye benzer bir yapı resmedilmiştir (Bkz. Şekil- 29).

6. Resimler, çocuğun bilinçaltına olumsuz mesajlar gönderecek ve çocuğun kişiliğini, duygu dünyasını kötü yönde etkileyecek (cinsellik ve şiddet) öğeler barındırmakta mıdır?

Resimlerde, çocuğun zihinsel ve kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyecek öğeler bulunmamaktadır. Eserdeki tüm çocuk karakterlerin kız ve erkek olarak belirlenmesi, her iki cinsiyetin de resimlerde eşit olarak ele alınması, cinsiyet ayrımının yapılmadığını göstermektedir.

1.4. GÖKDELENE GİREN BULUT ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR

1.4.1. Özet

“Gökdelene Giren Bulut” isimli eser 27 sayfalık bir hikâye kitabıdır. Eserin yazarı ve çizeri Behiç Ak’tır. Kitabın ilk basımı 2017 yılında yapılmıştır. Elimizdeki nüshası ise 2018 yılında yayımlanmıştır ve üçüncü baskıdır.

Behiç Ak’ın çevre duyarlılığını yansıttığı, şehir planını eleştirdiği “Gökdelene Giren Bulut” hikâyesi, masalsı anlatımıyla çocukların ilgisini çekebilecek niteliktedir. Onları, yumuşacık ve masmavi bulutların üzerinde kurulan dünyaya davet etmektedir.

Hikayemizin kahramanları, Koko ve çok sevdiği köpeği Bonbon’dur. Onlar, bulutları bile aşan kocaman binaların olduğu bir şehirde yaşamaktadır. Buradaki evler öyle yüksektir ki Koko odasının camından aşağı baktığında bazen bulutlardan yeryüzünü görememektedir. Bulutların kabarıp çoğaldığı bir gün Koko’nun odasının camından içeriye bir bulut girer ve hikâyemiz burada başlar.

Diğer bulutlardan ayrılıp odanın içine giren bulut, Koko’yu hem şaşırtır hem de heyecanlandırır. Koko, bulutu yakalamak için harekete geçer. Buluta temas ettiği anda ise yumuşaklığının büyümesine kapılır ve onunla ilgili hayaller kurar. Bulutun yumuşak

olması, Koko'nun buluttan bir şeyler yapabilmesine imkân tanır. İlk olarak bir koltuk yapar ve içine gömülüverir. Ardından köpeği Bonbon'un isteği olan araba ve sandal yapar, sonra bir at, sonra bir uçak... Buluttan yaptıkları uçak, bir anda odanın camından çıkarak gökyüzüne ulaşır. Koko ve Bonbon neye uğradıklarını şaşırırlar. Biraz korku biraz şaşkınlık eşliğinde yardım isteyip bağırırlar da seslerini duyuramazlar. Artık yapacak bir şeyleri yoktur ve buluta sınıksız sarılarak şehrin üzerinde yol alırlar.

Bu gezinti esnasında bir gökdelenin tepesinde yaşlı bir kadına rastlarlar. Bu kadının, şehir yaşamına sıkışıp kalan ve yaşamakta zorlanan bir sürü kediye sahip çıktığını görürler. Diğer gökdelenin üzerinde karşılaştıkları adam ve yanındaki kız da Koko ve Bonbon gibi bulutların üzerine çıkarlar. Ardından kediler ve onun sahibi olan kadın da bulutların üzerindeki yerini alır. Bulutlardan yapılan "Hoppala Hop Kenti" ilk sakinleri ile tanışmış olur. Kendi hayal güçleri ile bu kentte çaydanlık biçimli, elma kapılı, balık pencere evler yaparlar. Kediler de fazla nüfuslarını göz önünde bulundurarak kendilerine, buluttan kocaman bir şato yaparlar. Böylesine hayali ve böylesine güzel bir kenti gören yeryüzü insanları ise onlara, yaşadıkları kente imrenmeye başlarlar. Kendi dünyalarının sıkıcılığını ve yoruculuğunu geride bırakıp bulutların üzerine çıkarak şahsi arzularına göre oluşturdukları bu kentte yaşamaya başlarlar.

1.4.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Öğelerine Göre İncelenmesi

Bu bölümde "Gökdelen Giren Bulut" isimli kitabın biçimsel özellikleri tespit edilerek resimler, resimlerin tasarım ilke ve öğelerine uygunluğu incelenmiştir.

1. Eser, biçimsel özellikleri açısından (boyutu, kâğıdı, kapak ve ciltlemesi, yazı stili ve harflerin büyüklüğü) çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun mudur?

"Gökdelen Giren Bulut" isimli eserin kitap kapağı için ince karton kapak, sayfalar için de mat, kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kitap kapağının ciltsiz olması ve ciltlemede tel zımba kullanılması, kitabın yıpranmasına, sayfaların kopmasına ve kitabın kullanım süresinin kısalmasına sebebiyet verebilir. Ciltlemedeki bu eksiklikten dolayı çocuk ve yetişkin okurların kitabı dikkatli kullanması gerekir. Kitap kapağının ya da sayfalarının katlanmamasına özen gösterilmelidir.

Kitabın ön ve arka kapağında zemin olarak beyaz renk tercih edilmiştir. Ön kapağın sağ üst köşesinde mor bir daire içerisinde beyaz renkle yazılmış yazarın ismi yer almaktadır. Sol üst köşede, uçan bir buluta tutunan kırmızı pantolonlu, beyaz gömlekli, sarı saçlı bir erkek çocuğu ve yeşil bir köpek resmedilmiştir. Bu resmin hemen altında turuncu renkte yazılmış eser ismine yer verilmiştir. Eserin isminin ilk harfi büyük diğer harfleri küçük yazılmıştır. Sağ alt köşede ise kitabın basıldığı yayınevi belirtilmiştir. Ön kapak görselinde yeryüzünde bir kargaşa içerisinde yaşayan, şehrin trafiğine ve gürültüsüne boğulmuş insanların gökyüzündeki buluta baktığı an resmedilmiştir. Yeryüzünde yaşayan insanlar, kalabalığa ve trafiğe maruz kalmıştır. Gökyüzündeki bulutta ise sarı elbiseli bir kadın ve çocuk ile birçok renkli kedi yaşamaktadır. Bu bulutun üzerindeki tüm canlılar, yeryüzünde yaşayan insanlardan mutludur.

Kitabın arka kapağında yine ön kapağa benzer olarak kitabın ve yazarın, basıldığı yayınevinin ismi bulunmaktadır. Buna ek olarak kitabın uluslararası kod numarası ve denetim pulu kapağın sağ al köşesinde bulunmaktadır. Yine arka kapakta yazar, en çok bilinen öyküleri ile tanıtılmış ve hikâye özetlenmiştir. Çocukları kitaptaki maceraya davet eden bu metin, onlarda esere yönelik merak uyandırmayı amaçlamaktadır.

Arka kapak görseli yazarı ve eseri tanıtan metnin sağ tarafında bulunmaktadır. Bu görselde, hayvan şeklindeki bir bulutun üzerine oturan mavi gömlekli, pembe pantolonlu, sarı saçlı bir erkek çocuk ile yeşil köpeği, oyuncakları, yastığı vb. birçok nesne bulunmaktadır. Çocuk ve nesnelerin çizim tekniği okuyucuda, görseldeki her şeyin havada olduğunu hissettirmektedir. Açıklanan tüm detaylar Şekil 39'da yer almaktadır.

Şekil 39. “Gökdelene Giren Bulut” İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli

Kaynak: Ak, (2017a).

Kitabın iç kapakları mavi renkli bir zeminden oluşmaktadır. Ön ve arka iç kapakta, herhangi bir yazı ya da resim mevcut değildir. İlk sayfada ise yine kitabın ve yazarın, kitabın basıldığı yayınevinin ismi yer almakta; ön kapakta uçan buluta tutunan kahramanımız ve köpeğinin resmi bulunmaktadır. Kitabın son sayfasında ise yazar ve edebî kişiliği hakkında bilgilendirici bir metin ile kitabın künyesine yer verilmektedir. Yine bu sayfada gökyüzünde mavi bir bulutun üstünde zıplayan on üç adet kedi resmedilmiştir.

Hikâye ile bütünlük gösteren ön ve arka kapak çocukların ilgisini çekecek kadar renklidir. Ancak ön ve arka kapakta kitabın hangi yaş grubuna yönelik yazıldığı belirtilmemiştir. Kitap, kurgusu ve resimleri ile çok farklı yaş gruplarının ilgisini çekecek nitelikte olsa da okul öncesi ve ilk okuma dönemi çocuklarına hitap etmektedir.

Kitabın boyutu 23x20 cm büyüklüğündedir. Bu boyut, kitabın çocuklar tarafından rahatça taşınabilmesine, sayfalarının kolaylıkla çevrilebilmesine imkân tanımaktadır.

Kitabın iç sayfaları için mat kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kâğıt kaliteli ve dayanıklıdır. Ayrıca kâğıdın matlığı, okuma sürecinde herhangi bir parlama ya da yansımaya sebebiyet vermemektedir. Beyaz zemin üzerine yerleştirilen yazılar rahatça okunabilmektedir. Yazıların resimler üzerine yerleştirilmemesi, harflerin büyüklüğü; “pıt, pırrr, hoop hoop, Hoppala Hop Kenti” gibi bazı kelimelerin yazı karakterlerinin ve renklerinin farklı olması, okura metni okuma kolaylığı sağlar niteliktedir.

2. Resimlemede baskı net ve düzgün müdür?

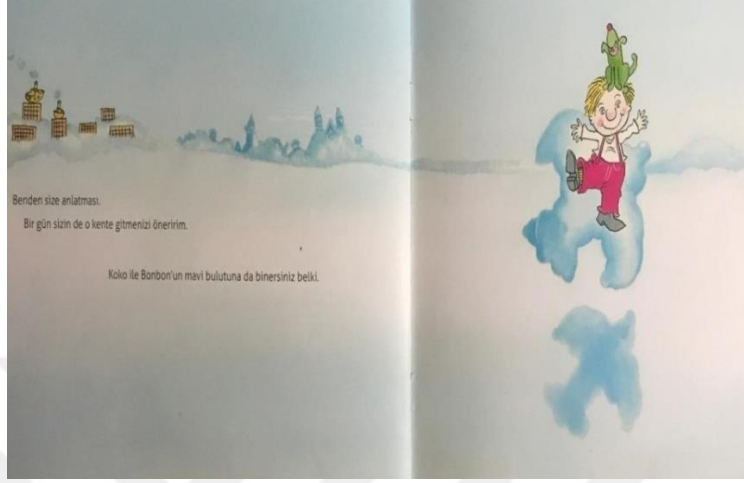
Eserdeki resimlemelerin baskısı net ve düzgündür. Görsellerdeki figürler, çizimler ve renkler rahatlıkla takip edilebilmektedir. Renklerde bulanıklaşma, kontörlerde kayma gözlemlenmemiştir. Renk ve çizim öğeleri gerektiği gibi kullanılmış, figürlerde herhangi bir soruna rastlanmamıştır. Resim ile metin üst üste gelmemiş, biri diğerinin algılanmasını engellememiştir.

3. Resimler, çocuklara uygun resimleme teknikleri (kurşun kalem ve kuru boya teknikleri, mürekkeple çizim teknikleri, keçeli kalem ve marker teknikleri, suluboya ve anilin boya teknikleri, pastel boya tekniği, guaj ve tempera teknikleri, akrilik boya tekniği, püskürtme tekniği, karışık teknikler) ile çizilmiş midir?

Şekil 40’da yer alan görselde “kalemle çizim ve sulu boya teknikleri” kullanıldığı görülmektedir. Bu teknikler sayesinde, renkler canlı ve saydam bir şekilde

kullanılmıştır. Eserdeki görseller ayrıntılı ve gerçekçi bir biçimde resmedilmiştir. Resimler incelendiğinde, kullanılan çizim ve boya tekniğinin çocuğa ve çocuk edebiyatının ilkelerine uygun olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 40. “Gökdelene Giren Bulut” İsimli Eserde Resimleme Tekniklerini Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2017a).

4. Resimlerde, resimlerin sayfaya yerleştirilmesinde denge unsuruna dikkat edilmiş midir?

Resimlemede, görsel ağırlık sayfanın alanın tamamına dağıtılmamıştır. Kitabın sol taraftaki sayfaları metne ayrılırken sağ taraftaki sayfalara resim yerleştirilmiş ve denge sağlanmaya çalışılmıştır. Bazı sayfalarda ise bu durum tam ters şekildedir. Şekil 41’de belirtildiği üzere görsellerin bulunduğu sayfada hiçbir kenar boşluğu bırakılmamış hatta resimler kendi sayfalarının haricinde metinlerin bulunduğu sayfaya da taşmıştır. Son sayfada ise resimler hiçbir kenar boşluğu olmaksızın sağ ve sol sayfayı kaplamaktadır. Metin ise bu görselin açık renkli yerinin üzerine siyah renk tercih edilerek yazılmıştır. Sanatçının resim ve metni yan yana tercih etmesinin sebebi görsel ve dilsel ifadelerin birbirini tamamladığını okuyucuya sezdirmek istemesi olduğu düşünülmektedir.

Şekil 41. “Gökdelene Giren Bulut” İsimli Eserde Denge Unsurunu İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2017a).

Yukarıdaki resimlerden görüldüğü üzere, metinlerin yer aldığı sayfalarda kenar boşluklarına dikkat edilmiştir. Ancak resimlerin olduğu sayfalarda herhangi bir kenar boşluğu bulunmamaktadır; resimler sayfanın tamamını kaplamaktadır.

Görseldeki öğeler; renk, çizgi, leke, nokta gibi unsurlar görselin tümüne yayılmıştır. Resimlemede, iyi orantılanmış ve dengelenmiş figürler kullanılmıştır. Eserdeki sayfa düzeni, kenar boşlukları, resim ve metin oranı gibi her şey belli bir düzen içindedir. Resimlemede kullanılan simetrik denge, görseli, metni ve eserin tamamını düzenli göstermektedir.

5. Resimlerde vurgulanmak istenen unsur belli midir?

Resimlemede yer alan görsel unsurlar, vurgulanmak istenen mesaja göre ölçülendirilmiştir. Görselde hangi figürün vurgulanmak istendiği anlaşılmakta; görselin içerdiği mesaj sezilmektedir. Ön plana çıkması gereken unsur ile ikinci planda kalması gereken unsur net bir şekilde ifade edilmiştir. Vurgulanmak istenen figürün diğer figürlerden yön, boyut, biçim, doku, ton ya da çizgi gibi unsurlar açısından rahatlıkla ayrılabilirdiği görülmektedir. Resimlemede vurgulanmak istenen mesaja göre renk, uzaklık, yakınlık, açıklık, koyuluk gibi ölçülendirme yapılmıştır. Sanatçı vurgulamak istediği unsur net bir şekilde belirlemiş ve sadece o unsuru ön plana almayı başarmıştır. Şekil 42'deki görsel örneği, bu görüşü destekler niteliktedir.

Şekil 42. “Gökdelene Giren Bulut” İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2017a).

Yukarıdaki görselde evlerin çok yüksek olduğu, trafik karmaşasının yaşandığı; şehirde yaşamamanın zor olması sebebiyle insanların bazılarının yaşamlarını gökdelenlerin çatısında sürdürdüğü resmedilmiştir. Burada vurgulanmak istenen asıl öğe, gökdelenlerle sarılmış kalabalık şehir örneğidir. Görselin bu amaca hizmet ettiği düşünülmektedir.

6. Resimlerde, kullanılan renklerde zıtlık (konstrastlık) unsuruna dikkat edilmiş midir?

Sanatçı ya da tasarımcı, görselde vurgulayacağı unsuru belirleyebilmiş; bunu şekil ve zemin ayrımına dikkat ederek yansıtabilmiştir. Zemin, görselin arka planında daha az dikkat çeken unsur; şekil ise görselin ön planında daha fazla dikkat çeken unsur olarak sunulmuştur. Vurgulanmak istenen figürler yani şekiller, zemine göre anlam kazanmakta ve daha önce algılanmaktadır. Sanatçı, görseldeki vurguyu yaparken bu iki unsurun zıtlığını göz önünde bulundurmıştır.

Eserde yer alan resimlerde en çok kullanılan renkler sakinliği, sonsuzluğu ve huzuru temsil eden mavi; en parlak ve dikkat çekici renk olan sarıdır. Bu açık renkler arka plan olarak kullanıldığında, üzerindeki figürler daha koyu renklerle resmedilmiştir. Arka planın beyaz ya da açık renk olduğu görsellerde de figürlerin renklendirilmesinde canlı renkler tercih edilmiştir. Resimlemede kullanılan zıtlıklar, resimlemeye hareket ve canlılık kazandırmıştır.

7. Resimlemede orantı ve görsel hiyerarşi unsuruna dikkat edilmiş midir?

Resimlemede, ölçü ve oran ilkesi gerektiği gibi kurgulanmıştır. Sanatçı ve tasarımcı eserdeki görsellerde, evrende var olan oran gerçekliğinden kopmadan

resimlerdeki figürler arasında ilişki kurabilmiştir. Örnek vermek gerekirse hayvanlar gerçekte olduğu gibi insanlardan daha küçük; binalar insanlardan daha büyük resmedilmiştir. Resimlerdeki desenlerin/figürlerin boyutları iyi bir şekilde belirlenmiş, varlıkların boyutları gerçek yaşam ile eşdeğer oran-orantıda kullanılmıştır.

8. Resimler, kendi içerisinde ve eser içindeki tüm resimlerle bütünlük göstermekte midir?

Eserdeki resimlerin tümü, metnin yan sayfasında konumlandırılmıştır. Metnin içeriğine yönelik olan, iletisini destekleyen bu resimler metin ile bir bütünlük oluşturmaktadır.

Resimlerin içerisinde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişkili olması, resmin içerdiği mesajın okura aktarılmasına hizmet etmesi, resmin kendi içinde bir bütünlüğü olduğunu göstermektedir. Ayrıca kurguya göre sıralanmış resimler, yalnızca görsel okuma yapılarak bile takip edilebilir niteliktedir. Birbiri ardına sıralanan resimlerin tümü, eserin içinde bir bütünlük oluşturmaktadır.

9. Resimlerin tasarımında biçim, renk, hareket ve yön çeşitliliğine önem verilmiş midir?

Eserdeki görsellerde şekil, renk, çizgi, leke ve gölgelerin ölçülü ve düzenli tekrarı ile tasarımda zenginlik sağlanmıştır. Görsellerdeki renklerin ve çizgilerin yönü figürlerin hareket halinde olduğunu sezdirmektedir. Resimlerde kullanılan düz, kıvrımlı, dikey ve yatay çizgiler görsellere ritim ve hareket katmaktadır. Resimlemelerin tasarımda şekil, renk, hareket ve yön çeşitliliği kullanılarak, görseller ve eserin tamamı tek düzelikten kurtarılmıştır. Tespit edilen bu durumlar Şekil 43'te belirtilmiştir.

Şekil 43. “Gökdelene Giren Bulut” İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2017a).

10. Resimlemede, görsel devamlılık ilkesi göz önünde bulundurulmuş mudur?

Resimlemede göz, bir figürden diğerine doğru kesintisiz geçişler yapabilmektedir. Resimdeki görsel unsurlar, gözün normal hareketine uyacak şekilde (sağdan sola, yukarıdan aşağıya) konumlandırılmıştır. Resmin algılanma yönü okurun dikkatini dağıtmayacak biçimde düzenlenmiştir. Resimlerde yer alan figürlerin hareketliliği, çizimlerin yönü, renklerin uyumu görselin içindeki unsurların ritmini oluşturmaktadır. Bu ritim, görseldeki figürlerin birbirleri ile ilişik olduğunu hissettirmekte ve okurun ilgisini çekmektedir. Görsellerin, eserin tümünde görselin kurgusuna yönelik olarak birbiri ardına sıralanması, görseller arasındaki devamlılığı oluşturan diğer unsurdur. Bütün bunlara dayanılarak denilebilir ki, resmin kendi içinde ve eserdeki resimlerin tümünde görsel devamlılık ilkesi gözetilmiştir.

11. Resimler, detaylı bir şekilde çizilmiş midir?

Resimlerde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişik olması, metnin ve görselin içerdiği amaca hizmet etmesi; kullanılan renklerin ve çizimlerin göz yormaması yalınlık ve basitlik ilkesine uyulduğunun göstergesidir. Yalın çizgilerle oluşturulan resimlerde, düz (ışık ve gölgenin az kullanıldığı ya da kullanılmadığı) renkler kullanılmamıştır. Resimlerin canlandığı varlıkların belirgin özellikleri çocukların dikkatini çekmektedir.

Metinde yer alan iletinin görsellerle somutlaştırılması, görsellerdeki figürlerin detaylı bir şekilde çizilmesi; karakterlerin fiziksel ve kişilik özelliklerinin, duygu ve düşünce dünyalarının ayrıntılı çizimlerle yansıtılması, eserin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır.

12. Resimlerde olağanüstü figürler bulunmakta mıdır?

Eserin kurgusunda ve resimlemesinde olağanüstü figürler bulunmaktadır. Gökdelenin bir dairesinde yaşayan çocuğun odasına küçük, mavi bir bulutun girmesi; çocuğun ve köpeğinin bu buluttan şekiller yapması, buluttan çeşitli oyuncaklar yaparak oynamaları; bulutun çocuğu ve köpeği üzerine alıp gökyüzünde gezmesi, insanların bulutların üzerinde şehir kurması; kurulan bu şehirde kedilerin de kendilerine şato yapması hayali bir gerçekliğin ürünüdür. Gerçek yaşamda böyle olayların yaşanması mümkün değildir. Görseller de metnin içeriğini yansıttığı için sıralanan bu olayların

hepsi resmedilmiştir. Bu sebeple hem metinde hem de görsellerde olağanüstü figürler bulunmaktadır.

13. Eserdeki resimler özgün müdür?

Eserdeki görsellerin, metinde yer alan olayları ve iletileri yansıtmaları, çizilen her resmin bu esere ait olduğunu düşündürmektedir. Resimler, çocuğa, kitabın konusuna, metne uygundur. Sanatsal bir değer taşıyan resimler sanatçıya ve esere özgüdür.

14. Eserde, grafikler, fotoğraflar ve karikatürlere yer verilmiş midir?

Eserde, çocukların görsel algılarına hitap edecek resimler ve karikatürler kullanılmış; herhangi bir grafik ya da fotoğrafa yer verilmemiştir.

15. Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuş mudur?

Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuştur. Resimlemede kullanılan teknikler, çizimler, renk ve gölgeler; vurgu, denge, orantı ve görsel hiyerarşi, zıtlık (kontrastlık) vb. tasarım ilkeleri ile uyumludur. Aynı temel biçimde, boyuta, dokuya, renge ya da duyguya sahip unsurlar; bir tasarımda ideal bütünlüğü oluşturmuştur. Sanatçı, grafik tasarımda bir arada kullanabileceği öğeleri birbiriyle uyum sağlayacak bir şekilde düzenlemeyi başarmıştır.

1.4.3. Resim ve Metin İlişkisi

Bu bölümde, “Gökdelene Giren Bulut” isimli eserdeki metnin içerik özellikleri tespit edilmiş; eserdeki resimlerin metin ve içerik özellikleri ile uyumu değerlendirilmiştir.

1. Eserde yer alan resimler hangi amaçla (metni tamamlayıcı resimler, metni yorumlayıcı resimler, süsleyici resimler) kullanılmıştır?

Eserin ön ve arka kapağı, iç kapağı ve diğer tüm sayfalarında yer alan resimler metni tamamlayıcı ve yorumlayıcı resimlerdir. Ön kapakta, gökdelenin bir kısmını çevreleyen, insanları ve hayvanları üzerinde taşıyan bir bulut resmedilmiştir. Bulutun üzerindeki canlıların yüz ifadesi, burada mutlu olduklarını destekler niteliktedir. Şehirdeki karmaşada yaşayan ve bulutların üzerinde yaşayan insanlara özenerek bakan insanlar da bu görselde resmedilmiştir (Bkz. Şekil- 39).

On sekiz ve on dokuzuncu sayfadaki görsellerde, bulutların üzerinde yaşam kuran, kendilerine evler inşa eden insanlar resmedilmiştir. Resmin yanındaki metinde anlatılan olay, görsel ile desteklenmiştir (Bkz. Şekil- 43).

2. Resimler, metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Metnin hemen yanında yer alan görseller, okurun metinde sunulan olayı görsel olarak da görmesine, olayları kolaylıkla anlamasına, karakterlerin görünüşleri ve yüz ifadeleri ile olayları yorumlayıp değerlendirmesine yardımcı olmaktadır. Şekil 44'te görüldüğü üzere kahramanlarımız odalarına giren bulutun birden dışarı çıkması ile neye uğradıklarını şaşırmış ve büyük endişe yaşamışlardır. Düşmemek için bu buluta sınıksız tutunmuş ve şehrin karmaşasını izlemişlerdir.

Şekil 44. “Gökdelene Giren Bulut” İsimli Eserde Metni Yorumlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2017a).

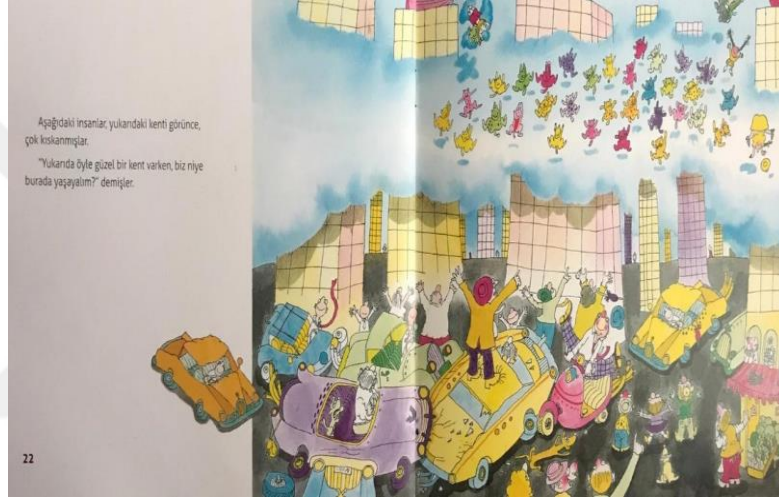
3. Resimler, metnin temasını yansıtmakta mıdır?

Yüksek binaların, şehrin karmaşasının içinde, kendine ve diğer tüm insanlara buluttan bir dünya yaratan; herkesin mutlu olduğu bu dünyada yaşayan Koko ve köpeği Bonbon'un hikâyesini anlatan eserin teması “çevre”dir. Yaşadıkları şehirden hiç memnun olmayan, doğanın tahrip edilmesinden şikâyetçi olan insanların, kendilerine ve doğaya zarar vermeden özgürce bir dünya yaratma çabaları, yetişkin ve çocuk okuru hayali bir dünya ile tanıştırır.

Birlik ve beraberliğin olduğu; insanın, hayvanların ve doğanın sevildiği, iyiliğin, yardımseverliğin, paylaşmanın, arkadaşlığın önemli görüldüğü “Hoppala Hop Kenti”nde geçen olaylar, her yaştan okurun ilgisini çekebilecek niteliktedir. Hikâye, büyüdükçe düşlem gücü zayıflayan yetişkin okuru ve hayal etmekten asla vazgeçmeyen çocuk okuru masalsı dünyasına hapsedecektir.

Şekil 45’te, şehrin trafiğinden, kalabalığından bunalmış insanların ve hayvanların, gökyüzündeki bulutun üzerinde keyiflerince yaşayan insanlara imrenmesi resmedilmiştir. Resmin yanında yer alan metinde de ifade edildiği üzere insanlar, sıkıcı şehir hayatından kurtulup gökyüzündeki şehirde yaşamak istemektedirler.

Şekil 45. “Gökdelene Giren Bulut” İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2017a).

4. Resimler, metnin konusunu yansıtmakta mıdır?

Eserin konusunu oluşturan olaylar, gökyüzüne kadar yükselen bir evde yaşayan Koko’nun odasının camından içeriye mavi bir bulutun girmesi ile başlar. Koko ve köpeği Bonbon, bu buluttan çeşitli oyuncaklar yaparlar. En son yaptıkları bulut uçak, odanın camından gökyüzüne doğru uçar. Gökyüzünde olmaktan korkan kahramanlar, çaresizce buluta sınıksız sarılırlar ve şehrin üzerinde yol alırlar. Koko ve Bonbon’u bulut üzerinde gören ve şehir hayatının karmaşasından yorulan tüm insanlar ve hayvanlar, kendilerine gökyüzünde bir şehir kurarlar. Tamamen hayal güçleri ve kendi istekleri doğrultusunda yarattıkları bu şehirde özgürlüğü, iyiliği, yardımlaşmayı ve dayanışmayı temel alarak yaşamlarına devam ederler.

Eserin konusu, şehirde yaşadıkları hayattan memnun olmayan insanların yarattıkları hayali bir dünyada mutluluğa ve özgürlüğe kavuşmalarıdır. Bu dünya,

isteyen tüm insanlarla ve hayvanlarla paylaşılmaktadır. Açıklanan tüm olaylar, metinlerin yanında yer alan görsellerde yansıtılmıştır.

5. Resimler, metnin içeriği ile ilişkili midir?

Eserde yer alan tüm resimler metnin içeriği ile ilgilidir. Şekil 46’da görüldüğü gibi, görseller metnin hemen yanında yer almaktadır. Metindeki ifadeleri örnekleyen ve destekleyen figürler, resimlerde yer almakta; görseller metni tüm detayları ile yansıtmaktadır. Şekil 46’da, kahramanımız Koko ve Bonbon’un odalarına giren buluttan at yapmaları, bu bulut at ile odanın içinde gezmeleri resmedilmiştir. Metinde ve görselde ifade edilen bu durum, metin ile resmin birbiri ile ilişik olduğunu göstermektedir.

Şekil 46. “Gökdelene Giren Bulut” İsimli Eserde Metnin İçeriğine Yönelik Tasarlanan Bir Görsel Örneği

Kaynak: Ak, (2017a).

6. Resimlemede, olayın geçtiği ortam iyi canlandırılmış mıdır?

Hikâyedeki olaylar ve olayların geçtiği mekân, bir fantastik bir gerçekliğin ürünüdür. Çocukların düşlem gücüne hitap etmesi; yardımcı karakterlerin yine çocuk olan ana karakter ile ortak bir duygu ve düşünce dünyasında buluşması, küçük yaştaki okurları etkileyebilecek güçtedir.

Yaşadığımız dünyada Koko ve diğerleri gibi şehir hayatından bunalan; kendini köylere, sahil kasabalarına atan, huzuru ve dinginliği, doğayı tercih eden birçok insan yaşamaktadır. Hikayenin başında mekân olarak tercih edilen metropol, ülkemizde ve dünyanın birçok yerinde mevcuttur. Ancak gökyüzünde kurulan bulut şehri düşlerle bezenmiş bir şehirdir. Kısacası kurgu, var olan bir gerçeklik ile hayali bir gerçekliğin harmanlanması ile oluşturulmuştur. Eserdeki olaylar, olayın geçtiği ortam ve karakterler başarılı bir şekilde resmedilmiştir.

7. Resimler, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyasını yansıtmakta mıdır?

Hikâyemizin kahramanı Koko, görüntüsü ve kişilik özellikleriyle çocukların dikkatini çekebilecek bir karakterdir. Sarı saçlı, al yanaklı, güler yüzlü, kahramanımız, her çocuk gibi oyun oynamayı seven, köpeğiyle vakit geçirmekten hoşlanan; özgürlüğüne düşkün, dostluğa, birliğe ve paylaşmaya önem veren, meraklı ve yaratıcı bir karakterdir.

Kahramanımız, hikâyenin başından sonuna kadar çok ani değişimler göstermeyen karakterlerdir. Kahramanımızın ve diğer karakterlerin yaşantılarının, duygu ve düşüncelerinin apaçık bir biçimde ifade edilmesi ve resmedilmesi, okurun karakterle özdeşim kurabilmesini ve olumlu kişilik özelliklerini görmesini kolaylaştırabilir. Hikâyenin ilk sayfasından son sayfasına kadar ana karakterimizin yanında olan yeşil bir köpek, karakteri çizilmiştir. Bonbon, kahramanın yakın arkadaşıdır. Behiç Ak, hikâyelerindeki tüm hayvan karakterler ile çocuklara tüm hayvanları sevmeyi ve korumayı aşılama çalışmaktadır.

Hikâyedeki karakterlerimiz Koko ve Bonbon'un bulutun üzerinde odadan dışarı çıkmaları sonucu yaşadıkları kaygı, onları gören insanların da bulutun üzerine çıkmak istemesi aşağıdaki resimlerde yer almaktadır. Eserdeki resimlerin, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyalarını yansıttığı söylenebilir (Bkz. Şekil- 44).

8. Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile ilişkili midir?

Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile kısmen uyumludur. Ön kapakta, gökdelenin bir kısmını çevreleyen, insanları ve hayvanları üzerinde taşıyan bir bulut resmedilmiştir. Bulutun üzerindeki canlıların yüz ifadesi, burada mutlu olduklarını destekler niteliktedir. Şehirdeki karmaşada yaşayan ve bulutların üzerinde yaşayan insanlara özenerek bakan insanlar da bu görselde resmedilmiştir. Bulutun gökdelenin bir kısmını çevrelemesi, bulutun gökdelene girdiğini ve çıktığını yansıtmamaktadır (Bkz. Şekil- 39).

9. Resimler, çocukların kurguyu görsellerle takip edebilmelerine ve olayları zihninde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler, çocukların ve tüm okurların kurguyu görselle takip edebilmelerine ve olayları zihinlerinde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân

tanınmaktadır. Metinde anlatılan olaylar, hemen yanındaki görsellerde de çizimle ifade edildiği için okurlar, yaşanan olayları, olayların sebep ve sonuçlarını, karakterlerin duygu ve düşünce dünyalarını detaylı bir şekilde görebilmektedir.

1.4.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi

Bu bölümde Behiç Ak'ın “Gökdelene Giren Bulut” isimli eserinde bulunan değerler tespit edilmiştir. Resimler detaylı bir şekilde incelenmiş; resimlerin metinde yer alan değerleri yansıtıp yansıtmadığı değerlendirilmiştir.

Behiç Ak'ın “Gökdelene Giren Bulut” isimli eserinde tespit edilen değerler ve bu değerlerin yer aldığı cümleler aşağıda belirtilmiştir:

1. Dayanışma

“Kediler de ‘Biz artık yaşasak yaşasak, bulutlardan bir şatoda yaşarız.’ deyip, kendilerine kocaman bir şato yapmışlar” (Ak, 2017a: 20).

2. Doğal Çevreye Duyarlılık

“Bir saat içinde, hep beraber, çaydanlık biçimli, mantar suratlı, tavşan kafalı, balık pencereli, elma kapılı bir sürü ev yapmışlar” (Ak, 2017a: 18).

3. Eleştirel ve Sorgulayıcı Olma

“Bulutun üstünde nasıl duruyorsun? Biz de bulutların üzerine atlarsak senin gibi düşmeden durabilir miyiz” (Ak, 2017a: 14).

4. Hayvan Sevgisi

“Minik Koko ve köpeği Bonbon, bulutlara tepeden bakan bu gökdelenlerden birinde yaşarmış” (Ak, 2017a: 5).

“Kadının sağında, solunda, üstünde hatta ceplerinde bir sürü kedi varmış” (Ak, 2017a: 14).

5. İşbirlikçi Olma-Grup Halinde Çalışmaya Önem Verme

“Zıp, zıp, o köşeden bu köşeye savrulup evin altını üstüne getirmişler” (Ak, 2017a: 11).

“Koko ile Bonbon buluta sımsıkı tutunmuş uçarlarken” (Ak, 2017a: 14).

“Hep beraber, hoophoop diye hoplamaya başlamışlar bulutların üstünde” (Ak, 2017a: 16).

“Bir saat içinde, hep beraber, çaydanlık biçimli, mantar suratlı, tavşan kafalı, balık pencere, elma kapılı bir sürü ev yapmışlar” (Ak, 2017a: 18).

“Kediler de ‘Biz artık yaşasak yaşasak, bulutlardan bir şatoda yaşarız.’ deyip, kendilerine kocaman bir şato yapmışlar” (Ak, 2017a: 20).

6. Merhamet-Şefkat

“Zavallı kedilere yaşayacak yer kalmadı. Ne yapayım, ben de onları buraya çıkardım” (Ak, 2017a: 14).

7. Mutlu Olmak

“Büyük bir sevinçle, buluttan bir koltuk yapıp, içine gömülüvermiş” (Ak, 2017a: 8).

8. Yaratıcılık-Üretkenlik

“İstediğimiz her şeyi yapabiliriz ondan” (Ak, 2017a: 8).

“Büyük bir sevinçle, buluttan bir koltuk yapıp, içine gömülüvermiş” (Ak, 2017a: 8).

“Daha sonra bir at yapmışlar, mavi buluttan” (Ak, 2017a: 11).

“O ara Koko’nun aklına parlak bir fikir gelmiş. ‘Bulutlardan bir kent yapalım ve ismini Hoppala Hop Kenti koyalım.’ demiş” (Ak, 2017a: 18).

“Bir saat içinde, hep beraber, çaydanlık biçimli, mantar suratlı, tavşan kafalı, balık pencere, elma kapılı bir sürü ev yapmışlar” (Ak, 2017a: 18).

“Kediler de ‘Biz artık yaşasak yaşasak, bulutlardan bir şatoda yaşarız.’ deyip, kendilerine kocaman bir şato yapmışlar” (Ak, 2017a: 20).

Eserin incelenmesi sonucunda 8 değer tespit edilmiştir. Bu değerlerin resimler ile ilişkisi, aşağıdaki sorular çerçevesinde değerlendirilmiştir:

1. Resimler, metinde yer alan toplumsal ve evrensel değerleri çocuğa sezdirebilecek nitelikte midir?

Eserdeki görsel ve dilsel metinlerde yaratılan karakterler çocuğa; “dayanışma, doğal çevreye duyarlı olma, hayvan sevgisi, işbirlikçi olma, merhametli olma, yaratıcı-üretken olma” gibi değerlerin önemini sezdirmektedir.

Metinde tespit edilen toplumsal ve evrensel değerler, resimler ile desteklenmiştir. Şekil 47’de, bir binanın çatısında kedileri ile yaşayan bir kadın resmedilmiştir. Bu görsel çocuğa, hayvan sevgisini hissettirmektedir.

Şekil 47. “Gökdelene Giren Bulut” İsimli Eserde Değerlerini Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2017a).

Şekil 48’de, bulutların üzerinde yaşamaya alışan, kendilerine evler yapan insanlar ve hayvanlar resmedilmiştir. Yirmi birinci sayfada ise kedilerin işbirliği yaparak çalışması, bu işbirliği sonucunda kendilerine bir şato üretmeleri resmedilmiştir. Burada birlik, dayanışma, grup halinde çalışma, yaratıcılık-üretkenlik gibi değerler okura sezdirilmiştir.

Şekil 48. “Gökdelene Giren Bulut” İsimli Eserde Değerleri İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2017a).

2. Aile, arkadaşlık, sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşma, yardımlaşma, dürüstlük, çalışkanlık, sorumluluk alma, adil olma, nazik davranma gibi soyut değerler resimlerle somutlaştırılmış mıdır?

Eserde metin ile resimler bir bütünlük sağlamaktadır. Dilsel metinde yer alan ifadeler, iletiler ve değerler görsel ifadelerde somutlaştırılmıştır. Örneğin, doğanın tahribi, çarpık kentleşme, karmaşık şehir hayatı gibi bir gerçeklik yirmi iki ile yirmi altıncı sayfalar arasında resmedilmiştir. Buradaki insanlar bulutlardan kurulan şehir imrenmekte ve orada yaşamak istemektedir. Bulutların üzerinde yaşayan insanlar ise kendi kurdukları şehri diğer insanlarla paylaşmakta, birlikte çok daha güzel bir yaşam alanı yaratmaktadır (Bkz. Şekil- 45; Şekil- 48).

3. Resimler toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne uygun mudur?

Eserin ön ve arka kapak resimlerinde, iç kapak resimlerinde ve içerisinde yer alan resimlerde toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne aykırı bir ifadeye rastlanmamıştır. Kültürümüzde çok önemli bir yere sahip olan saygı, sevgi, komşuluk ilişkileri, paylaşma, yardımlaşma, hoşgörü gibi değerler görsellerle de ifade edilmiştir.

4. Resimler, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojileri içermekte midir?

Yazar bu eserde, çarpık kentleşme, büyük şehirlerde yaşanan sorunlar, karmaşalar, gökdelenlere sıkışan hayatlar gibi sorunları işlemektedir. Yeryüzünde yapılan bir binada yaşayan ancak yüksekliğinden dolayı sokağı göremeyen evler birçok şehrin kaderidir. Bu evlerde yaşamak zorunda kalan, doğadan mahrum yaşayan birçok insan bulunmaktadır. Behiç Ak da bu eserinde, şehircilik sorununu ele almış, birçok okura yaşadığı sorunu edebî dili ve sanatsal çizimleriyle anlatmıştır.

Resimlerde, yukarıda sıralanan sorunlar haricinde sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojiler yer almamaktadır. Çocuğa, herhangi bir fikrin aşılması söz konusu değildir. Yazarın doğaya, hayvanlara ve insanlara karşı duyarlılığı eserin ilk sayfasından son sayfasına kadar hissedilmektedir. Ancak bu durum çocuğun kişilik gelişiminde herhangi bir tehlike oluşturmayacağı için sorun olarak görülmemiştir. Aksine yazarın bu duyarlılığını eserin görsel ve dilsel metinlerine aktarabilmesi bir başarı olarak değerlendirilmektedir.

5. Resimler, herhangi bir dinin ve ırkın üstünlüğünü benimser nitelikte midir?

Resimlerde herhangi bir ırkın ya da dinin üstünlüğü benimsenmemiştir. Farklı ten ve saç renklerine, farklı fiziksel özelliklere sahip çocuklar ve yetişkinler resmedilmiştir. Bu durum, sanatçının insana karşı olan saygısını ve duyarlılığını gözler önüne sermektedir.

6. Resimler, çocuğun bilinçaltına olumsuz mesajlar gönderecek ve çocuğun kişiliğini, duygu dünyasını kötü yönde etkileyecek (cinsellik ve şiddet) öğeler barındırmakta mıdır?

Resimlerde, çocuğun zihinsel ve kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyecek öğeler bulunmamaktadır. Çocuk ve yetişkin karakterlerin kadın ve erkek olarak belirlenmesi, her iki cinsiyetin de gerek metinde gerek resimlerde eşit olarak ele alınması, cinsiyet ayrımının yapılmadığını göstermektedir.

1.5. KARADENİZ'DEKİ YUNUS ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR

1.5.1. Özet

“Karadeniz’deki Yunus” isimli eser 32 sayfalık bir hikâye kitabıdır. Kitabın yazarı Behiç Ak, tasarımcısı ise Gözde Bitir Tufan’dır. Kitabın hiçbir sayfasında, sayfa numaraları belirtilmemiştir. Kitabın ilk basımı 2007 yılında yapılmıştır. Elimizdeki nüshası ise 2018 yılında yayımlanmıştır ve on üçüncü baskıdır.

İnsanların bitmeyen tüketim arzusunun, doğaya ve hayvanların yaşamına kendi çıkarları neticesinde dâhil oluşunun ve bilinçsiz avlanmanın ele alındığı bu hikâye, çocuklara doğa ve hayvan sevgisini aşılamaktadır.

Hikâyemiz, Karadeniz’in küçük bir köyünde geçmektedir. Bu köyde insanlar geçimini balıkçılık yaparak sağlar. Balıkçılar, balıkların sattıktan sonra ellerinde kalanları tarlaları için gübre olarak kullanırlar. Bu köydeki balıkçılardan birinin İsmail adında bir oğlu vardır. İsmail ve ailesi deniz kenarında bir evde yaşamaktadır.

İsmail, babasını ve diğer balıkçıları avlanmaya uğurlar; odasının camından da avda olan bu teknelerini izler. Yine bir gece denizdeki balıkçı teknelerini izlerken odasının camına güleç yüzlü, kocaman bir yunus gelir. İsmail bu koca balığı görünce çok şaşırır. Heyecandan bağırınca ise yunus kaçar gider. Hayvanları seven ve bir adet de

kedi besleyen İsmail, saatlerce yunusun gelmesini bekler. Ancak uyuyup kalır. Ertesi sabah avdan dönen balıkçıların sesiyle uyanır ve onları karşılamaya gider. Ama her avdan elleri dolu ve mutlu dönen balıkçılar bu sabah hiç balık avlayamadan dönerler. Babası, kendilerini üzgün gören İsmail'e durumu açıklar ve denizde hiç balık kalmadığını söyler.

Balıkçılar, balıkla dolu denizin bir gecede nasıl bomboş kaldığını istişare etmek üzere İsmail'in evinde toplanırlar. Herkes fikrini beyan eder. Kimisi güneşe, rüzgâra, yağmura bağlar bu yokluğu. Balıkçılardan biri ise bu yokluğun denizde gördüğü yunustan kaynaklandığını öne sürer. Bu büyük balığın küçük balıkları korkutup kaçırmış olabileceğini dile getirir. Bu durum balıkçılara mantıklı gelir ve sebebin yunus balığı olduğuna ikna olurlar. Odanın kapısından bu konuşmaları dinleyen İsmail, duyduklarına çok şaşırır. Küçük balıkların güleç yüzlü yunustan nasıl korktuğuna anlam veremez.

Odasının camından tıkırtılar geldiğini duyan İsmail, gidip baktığında yunusun geri döndüğünü görür. Balıkçıların onu bulamaması için odasının altında saklar; beslenme ihtiyacını da odanın tabanında açtığı delikten sağlar. Ona balıkçıların düşüncelerini anlatır. Yunus da olayın sandıkları gibi olmadığını, balıkların bittiğini anlatır. İsmail yunusun konuştuğuna şaşırır; bir yandan da koskoca denizde balıkların nasıl bitebildiğine anlam vermeye çalışır. Yunus ise bilinçsiz avlanmanın sonunda balıkçıların balıkları tükettiğini anlatır. O gece yunus ile İsmail arkadaş olurlar. Hatta yunus İsmail'i sırtına bindirir ve Karadeniz'in sularında, ay ışığının eşliğinde seyahat etmeye çıkarır.

Balıkçılar istişarenin ertesi gününden itibaren yunusu aramak üzere denize açılırlar. Her yeri aramalarına rağmen bir türlü bulamazlar. Çünkü yunus, İsmail tarafından korumaya alınır ve odanın altında saklanır. Yunus için günler odanın altında saklanmakla, gece ise İsmail'i denizde gezdirmekle geçer. Balıkçıların yine aramaya çıktığı bir gece Yunus İsmail ile denizde gezintiye çıkarlar. Balıkçılardan biri bunu görür ve diğerlerine haber verir. Tüm balıkçılar tekneleri ile yunusun etrafını çevirirler. Ancak İsmail'in balığın üzerinde olduğunu gören babası balığa zarar vermemelerini söyler. İsmail'i balıktan indirmek isteseler de o, buna ikna olmaz. Çünkü indiği an yunusa zarar vereceklerini bilir. Balıkçılara olayların iç yüzünü anlatmanın gerekli olduğunu düşünen İsmail, aslında balıkların yunustan korkup kaçmadığını, kendilerinin

çok fazla avlandığı için balıkların tükendiğini anlatır. Ardından da yunusun sırtında suyun derinliklerine dalarak gözden kaybolurlar.

Balıkçılar İsmail'in anlattıklarına çok şaşırır. Geri dönüp avlanmaları üzerine tartışmaya başlarlar. Balıkçılardan bazıları bilinçsiz avlandıklarına ikna olurken kimisi de bu duruma itiraz eder. Bu tartışmalar günlerce sürer, bu süre zarfında ise İsmail, hala yunusun üzerindedir. Yaptıkları hatanın farkına varan balıkçılar doğanın kendilerini cezalandırdığını düşünür; balıkçılığı bırakarak sebze meyve üretimine başlar. Kimisi ise balıkçılıktan başka bir işle uğraşamayacağını düşünür. Teknelerini kamyonlara yükleyip balıkçılık yapabilecekleri bir göl kenarına taşınırlar.

Yapılan hataların fark edilip bu yoldan dönülmesi üzerine İsmail, yunusun üzerinden iner ve köye döner. Yunus ise köylülerin sevgisini kazanır. Hatta köyün ismi “Yunus Köyü” olarak değiştirilir. Diğer köylerde balıkçılardan kaçan yunuslar da bu köye sığınmaya başlar; yaşamlarını burada sürdürürler.

1.5.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Öğelerine Göre İncelenmesi

Bu bölümde “Karadeniz’deki Yunus” isimli kitabın biçimsel özellikleri tespit edilerek resimler, resimlerin tasarım ilke ve öğelerine uygunluğu incelenmiştir.

1. Eser, biçimsel özellikleri açısından (boyutu, kâğıdı, kapak ve ciltlemesi, yazı stili ve harflerin büyüklüğü) çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun mudur?

“Karadeniz’deki Yunus” isimli eserin kitap kapağı için ince karton kapak, sayfalar için de mat, kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kitap kapağının ciltsiz olması ve ciltlemede tel zımba kullanılması, kitabın yıpranmasına, sayfaların kopmasına ve kitabın kullanım süresinin kısalmasına sebebiyet verebilir. Ciltlemedeki bu eksiklikten dolayı çocuk ve yetişkin okurların kitabı dikkatli kullanması gerekir. Kitap kapağının ya da sayfalarının katlanmamasına özen gösterilmelidir.

Kitabın ön kapağının zemin rengi beyaz, arka kapağının zemin rengi ise kahverengidir. Ön kapağın en üstünde, yazarın ismine yer verilmiştir. Yazarın ismi yazılırken hardal sarısı rengi bir köşeli ayraç ve yine hardal sarısı rengi ile büyük harf tercih edilmiştir. Yazarın isminin hemen altında kahverengi ile yazılmış eser adı bulunmaktadır. Kitabın ismi yazılırken kelimelerin ilk harfleri büyük, diğer harfleri

küçük tercih edilmiştir. “Karadeniz’deki” yazısındaki ikinci “a” harfinin hemen üzerinde küçük mavi bir yunus resmedilmiştir.

Ön kapakta, eserin isminin hemen altında kitabın görseli yer almaktadır. Bu görsel, ön kapağın tamamına yayılmamış, sınırları belirlenmiş kare bir alan içerisinde sunulmuştur. Görselde erkek bir çocuğun ve bir kedinin, deniz kenarındaki ahşap bir evde, gece vakitlerinde su üzerine sıçrayan pembe bir yunus balığını izlediği an resmedilmiştir. Gece vakti olduğu için ayın denize yansıdığı görülmektedir. Çocuğun yaşadığı bu odada bir adet yatak; duvarda asılı resim çerçeveleri ve saat, gaz lambası; rafta dizilmiş kitaplar ve lamba; pencere yanında bir saksıda yetiştirilen sarmaşık; üzerinde çiçekler ve çay bardağı bulunan orta sehpa ve yarısı görünen bir sandalye bulunmaktadır. Son olarak ön kapağın sağ alt köşesinde hardal sarısı renkli bir çizimin içerisinde kitabın basıldığı yayınevi belirtilmiştir.

Kitabın sırt bölümünde kahverengi ve hardal sarısı renkleri ile çizilmiş desenler bulunmaktadır. Bu desenler ön ve arka kapak arasında bir geçiş sağlamaktadır. Arka kapakta yine ön kapaktaki gibi yazarın ve kitabın adı bulunmaktadır. Bu isimlerdeki temel farklılık; kitabın isminin beyaz renklerle yazılması ve “Yunus” yazısındaki “s” harfinin üzerinde mavi bir yunusun resmedilmesidir.

Arka kapak görselinde yuvarlak, hardal sarısı rengindeki bir çerçeve içerisinde elindeki üzümlle yunusu besleyen bir çocuk resmedilmiştir. Bu çocuk ahşap zeminli, kahverengi duvarlı bir odada bulunmaktadır. Siyah saçlı, al yanaklı, kırmızı gecelikli bu çocuğun eli ile “Sus!” işareti yapıyor olması, yunusu gizli beslediğini düşündürmektedir. Çocuğun yunusu beslemek için getirdiği armut, üzüm vb. meyveler çocuğun hemen yanında çizilmiştir. Çocuğun diğer yanındaki kahverengi kedi ise şahit olduğu bu olay karşısında şaşkınlığını gizleyememiştir.

Bu görselin hemen altında beyaz renklerle yazılmış açıklayıcı bir metin bulunmaktadır. Bu metin çocuklarda, hikâyenin kurgusuna yönelik merak uyandırmayı amaçlamaktadır. Arka kapakta yer alan görselin solunda kitabın denetim pulu bulunmaktadır. Kapağın sol alt köşesinde beyaz bir çizim içerisinde kitabın basıldığı yayınevi; sağ alt köşesinde ise kitabın uluslararası kod numarası ile fiyatı yer almaktadır. Şekil 49’da yukarıda belirtilen tüm detaylar yer almaktadır.

Şekil 49. “Karadeniz’deki Yunus” İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli

Kaynak: Ak, (2018b).

Kitabın ön ve arka iç kapakları beyaz bir zeminden oluşmakta ve burada yer alan resimler iki sayfayı da kaplamaktadır. Burada dördü sol tarafa, ikisi sağ tarafa bakan altı adet mavi yunus resmedilmiştir. Ön iç kapaklardaki bu resim arka iç kapaklarda da tekrar edilmiştir.

Ön kapağın bir sonraki sayfasında üst kısımda “Birlikte Okuyalım” başlıklı bir açıklama metnine yer verilmiştir. Bu metin, hikâyeyi çocuklara okuyacak yetişkinlere yönelik yazılmıştır. Metni okuyan yetişkin ile çocuğun yaşayacakları deneyimler içten bir ifade ile belirtilmiştir. Aynı sayfanın altında ise mor bir yunusun üzerine oturmuş yeşil gömlekli, kırmızı pantolonlu, siyah çizmeli, siyah saçlı ve al yanaklı gülümseyen bir erkek çocuğu ve onun hemen arkasında bulunan kahverengi bir kedi resmedilmiştir. Bu sayfanın yanındaki sayfada ise tıpkı ön kapakta olduğu gibi yazarın, kitabın, yayınevinin ismine ve arka kapaktaki görsele yer verilmiştir.

İç kapaklardan sonra hikâyenin başladığı yere kadar olan sayfalarda kitabın ve yazarın ve yayınevinin adı tekrarlanmış; kitabın yayın koordinatörü, düzelteni, tasarımcısı belirtilmiştir. Ayrıca yayınevine ait detaylı bilgiler verilmiştir.

Hikâyenin bittiği sayfanın hemen ardından yazarın bu yayınevinden çıkan diğer eserlerine kapak resimleri ile yer verilmiştir. Bu sayfalarda pembe bir kuş, yeşil bir kedi ve turuncu bir köpek resmedilmiştir.

Kitabın arka iç kapağının bir önceki sayfasında, beş adet kalp bulunmakta; okurun kitabı sevip sevmediği sorgulanmaktadır. Hemen yan sayfada ise okura yönelik bir mesaj bulunmaktadır. Bu mesajın altında ise yayınevinin ismi yer almaktadır. Ön iç kapaktaki açıklayıcı metin, okurun ismini yazması için ayrılan bölüm; arka iç kapaktaki

kalpler yetişkinin ve çocuğun kitaba olan ilgisini artırabilir, kitabı benimsemelerini sağlayabilir.

Hikâye ile bütünlük gösteren ön ve arka kapak çocukların ilgisini çekecek kadar renklidir. Ön ve arka kapakta kitabın hangi yaş grubuna yönelik yazıldığı belirtilmemiştir. Kitap, kurgusu ve resimleri ile çok farklı yaş gruplarının ilgisini çekecek nitelikte olsa da okul öncesi ve ilk okuma dönemi çocuklarına hitap etmektedir.

Kitabın boyutu 19.5x24 cm büyüklüğündedir. Bu boyut, kitabın çocuklar tarafından rahatça taşınabilmesine, sayfalarının kolaylıkla çevrilebilmesine imkân tanımaktadır.

Kitabın iç sayfaları için mat kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kâğıt kaliteli ve dayanıklıdır. Ayrıca kâğıdın matlığı, okuma sürecinde herhangi bir parlama ya da yansımaya sebebiyet vermemektedir. Beyaz zemin üzerine yerleştirilen yazılar rahatça okunabilmektedir. Yazıların resimler üzerine yerleştirilmemesi, harflerin büyüklüğü okura metni okuma kolaylığı sağlamaktadır.

2. Resimlemede baskı net ve düzgün müdür?

Eserdeki resimlemelerin baskısı net ve düzgündür. Görsellerdeki figürler, çizimler ve renkler rahatlıkla takip edilebilmektedir. Renklerde bulanıklaşma, kontörlerde kayma gözlemlenmemiştir. Renk ve çizim öğeleri gerektiği gibi kullanılmış, figürlerde herhangi bir soruna rastlanmamıştır. Resim ile metin üst üste gelmemiş, biri diğerinin algılanmasını engellememiştir.

3. Resimler, çocuklara uygun resimleme teknikleri (kurşun kalem ve kuru boya teknikleri, mürekkeple çizim teknikleri, keçeli kalem ve marker teknikleri, suluboya ve anilin boya teknikleri, pastel boya tekniği, guaj ve tempera teknikleri, akrilik boya tekniği, püskürtme tekniği, karışık teknikler) ile çizilmiş midir?

Eserdeki görseller incelendiğinde, saydam olmayan renkler ve katman görünümünde olan boyalar görülmektedir. Mat görünümlü bu resimlerde “guaj boya/tempera tekniğinin” kullanıldığı görülmektedir. Resimler incelendiğinde, kullanılan çizim ve boya tekniğinin çocuğa ve çocuk edebiyatının ilkelerine uygun olduğu gözlemlenmektedir. Şekil 50’deki görsel örneği, bu görüşü destekler niteliktedir.

Şekil 50. “Karadeniz’deki Yunus” İsimli Eserde Resimleme Tekniklerine Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018b).

4. Resimlerin sayfaya yerleştirilmesinde denge unsuruna dikkat edilmiş midir?

Resimlemede, görsel ağırlık sayfanın alanın tamamına dağıtılmamıştır. Kitabın sol taraftaki sayfaları metne ayrılırken sağ taraftaki sayfalara resim yerleştirilmiş ve denge sağlanmaya çalışılmıştır. Resimler, kendi sayfalarının haricinde metinlerin bulunduğu sayfaya da taşmaktadır. Eserde böyle bir tasarım yapılmasının amacı görsel ve dilsel ifadelerin birbirini tamamladığını okuyucuya sezdirmektir.

Şekil 51’de görüldüğü üzere anlatılan olaylar hemen yanındaki resimlerle desteklenmiştir. Kitapta, metinlerin yer aldığı sayfalarda kenar boşluklarına dikkat edilmiştir. Resimlerin olduğu sayfalarda ise alt ve üst kenar boşlukları dengeli bir şekilde ayarlanırken sağ kenardan boşluk bırakılmamıştır.

Şekil 51. “Karadeniz’deki Yunus” İsimli Eserde Denge Unsurlarını İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018b).

Görseldeki öğeler; renk, çizgi, leke, nokta gibi unsurlar görselin tümüne yayılmıştır. Resimlemede, iyi orantılanmış ve dengelenmiş figürler kullanılmıştır. Resimlemede kullanılan simetrik denge, görseli, metni ve eserin tamamını düzenli göstermektedir.

5. Resimlerde vurgulanmak istenen unsur belli midir?

Resimlemede yer alan görsel unsurlar, vurgulanmak istenen mesaja göre ölçülendirilmiştir. Görselde hangi figürün vurgulanmak istendiği anlaşılmakta; görselin içerdiği mesaj sezilmektedir. Ön plana çıkması gereken unsur ile ikinci planda kalması gereken unsur net bir şekilde ifade edilmiştir. Vurgulanmak istenen figürün diğer figürlerden yön, boyut, biçim, doku, ton ya da çizgi gibi unsurlar açısından rahatlıkla ayrılabilirdiği görülmektedir. Resimlemede vurgulanmak istenen mesaja göre renk, uzaklık, yakınlık, açıklık, koyuluk gibi ölçülendirme yapılmıştır. Sanatçı vurgulamak istediği unsur net bir şekilde belirlemiş ve sadece o unsuru ön plana almayı başarmıştır.

Şekil 52. “Karadeniz’deki Yunus” İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018b).

Şekil 52’deki görselde vurgulanmak istenen konu, yunus ile kahramanın gizli arkadaşlığıdır. Eserin arka planının ve arka planda kalan figürlerin daha koyu renk tonlarında seçilmesi, kahramanlarımız yunus ve İsmail’in daha açık ve canlı renkler kullanılarak resmedilmesi vurgulanmak istenen konuyu daha ön plana çıkarmıştır.

6. Resimlerde, kullanılan renklerde zıtlık (konstrastlık) unsuruna dikkat edilmiş midir?

Tasarımcı, görselde vurgulayacağı unsuru belirleyebilmiş; bunu şekil ve zemin ayırımına dikkat ederek yansıtabilmiştir. Zemin, görselin arka planında daha az dikkat çeken unsur; şekil ise görselin ön planında daha fazla dikkat çeken unsur olarak

sunulmuştur. Vurgulanmak istenen figürler yani şekiller, zemine göre anlam kazanmakta ve daha önce algılanmaktadır. Sanatçı, görseldeki vurguyu yaparken bu iki unsurun zıtlığını göz önünde bulundurmıştır.

Eserde yer alan resimlerde en çok kullanılan renkler mavi, kahverengi ve sarıdır. Arka planda genellikle kahverengi ve lacivert tonlarında koyu renkler kullanılmıştır. Balıkçıların avlanma saatinin gece olması ve mekânın deniz ve oda içi olması bu renklerin kullanımını zorunlu kılmıştır. Sanatçı, koyu renklerin üzerinde kullandığı figürleri açık ve parlak renklerde tercih etmeye çalışmıştır. Resimlemede kullanılan zıtlıklar, resimlemeye hareket ve canlılık kazandırmıştır.

7. Resimlemede orantı ve görsel hiyerarşi unsuruna dikkat edilmiş midir?

Resimlemede, ölçü ve oran ilkesi gerektiği gibi kurgulanmıştır. Sanatçı ve tasarımcı eserdeki görsellerde, evrende var olan oran gerçekliğinden kopmadan resimlerdeki figürler arasında ilişki kurabilmiştir. Örnek vermek gerekirse yetişkinler gerçekte olduğu gibi çocuklardan daha büyük; tekneler insanlardan daha küçük; yunus, kahramanımız ve kedisinden daha büyük resmedilmiştir. Resimlerdeki desenlerin/figürlerin boyutları iyi bir şekilde belirlenmiş, varlıkların boyutları gerçek yaşam ile eşdeğer oran-orantıda kullanılmıştır.

8. Resimler, kendi içerisinde ve eser içindeki tüm resimlerle bütünlük göstermekte midir?

Eserdeki resimlerin tümü, metnin hemen yan sayfasında konumlandırılmıştır. Metnin içeriğine yönelik olan, iletisini destekleyen bu resimler metin ile bir bütünlük oluşturmaktadır.

Resimlerin içerisinde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişkili olması, resmin içerdiği mesajın okura aktarılmasına hizmet etmesi, resmin kendi içinde bir bütünlüğü olduğunu göstermektedir. Ayrıca kurguya göre sıralanmış resimler, yalnızca görsel okuma yapılarak bile takip edilebilir niteliktedir. Birbiri ardına sıralanan resimlerin tümü eserin içinde bir bütünlük oluşturmaktadır.

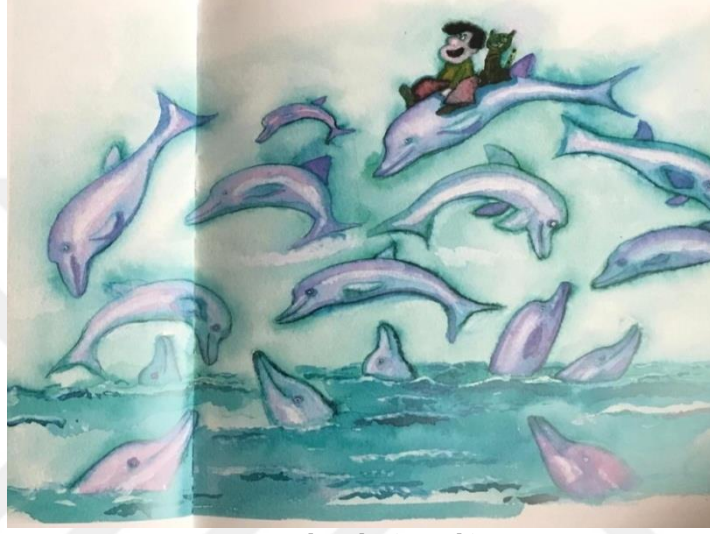
9. Resimlerin tasarımında biçim, renk, hareket ve yön çeşitliliğine önem verilmiş midir?

Hareketli resimler çocuklar açısından daha kolay anlaşılacağından resimlerin devingen özellikte olmasına özen gösterilmelidir. Resimlemede şekil, renk, çizgi, leke

ve gölgelerin ölçülü ve düzenli tekrarı ile tasarımda zenginlik sağlanmıştır. Görsellerdeki renklerin ve çizgilerin yönü figürlerin hareket halinde olduğunu sezdirmektedir. Resimlerde kullanılan düz, kıvrımlı, dikey ve yatay çizgiler görsellere ritim ve hareket katmaktadır.

Şekil 53'te görüldüğü üzere, resimlemelerin tasarımda şekil, renk, hareket ve yön çeşitliliği kullanılarak, görseller ve eserin tamamı tek düzelikten kurtarılmıştır.

Şekil 53. “Karadeniz’deki Yunus” İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018b).

10. Resimlemede, görsel devamlılık ilkesi göz önünde bulundurulmuş mudur?

Resimlemede göz, bir figürden diğerine doğru kesintisiz geçişler yapabilmektedir. Resimdeki görsel unsurlar, gözün normal hareketine uyacak şekilde (sağdan sola, yukarıdan aşağıya) konumlandırılmıştır. Resmin algılanma yönü okurun dikkatini dağıtmayacak biçimde düzenlenmiştir. Resimlerde yer alan figürlerin hareketliliği, çizimlerin yönü, renklerin uyumu görselin içindeki unsurların ritmini oluşturmaktadır. Bu ritim, görseldeki figürlerin birbirleri ile ilişik olduğunu hissettirmekte ve okurun ilgisini çekmektedir. Görsellerin, eserin tümünde görselin kurgusuna yönelik olarak birbiri ardına sıralanması, görseller arasındaki devamlılığı oluşturan diğer unsurdur. Bütün bunlara dayanılarak denilebilir ki, resmin kendi içinde ve eserdeki resimlerin tümünde görsel devamlılık ilkesi gözetilmiştir.

11. Resimler, detaylı bir şekilde çizilmiş midir?

Resimlerde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişik olması, metnin ve görselin içerdiği amaca hizmet etmesi; kullanılan renklerin ve çizimlerin göz yormaması yalınlık

ve basitlik ilkesine uyulduğunun göstergesidir. Yalın çizgilerle oluşturulan resimlerde, düz (ışık ve gölgenin az kullanıldığı ya da kullanılmadığı) renkler kullanılmamıştır. Resimlerin canlandığı varlıkların belirgin özellikleri çocukların dikkatini çekmektedir.

Metinde yer alan iletinin görsellerle somutlaştırılması, görsellerdeki figürlerin detaylı bir şekilde çizilmesi; karakterlerin fiziksel ve kişilik özelliklerinin, duygu ve düşünce dünyalarının ayrıntılı çizimlerle yansıtılması, eserin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır.

12. Resimlerde olağanüstü figürler bulunmakta mıdır?

Resimlerde olağanüstü olaylar ve görseller bulunmaktadır. Kahramanımız İsmail'in yunus ile arkadaş olması, onu sırtına alıp denizde gezdirmesi; yunusun konuşması, bilinçsiz avlanan balıkçıları uyarması hayal ürünüdür. Gerçek yaşamda bu olayların yaşanması mümkün değildir. Metin ile ilişik olan görseller, belirtilen bu durumları içermektedir.

13. Eserdeki resimler özgün müdür?

Görsellerin, metinde yer alan olayları ve iletileri yansıtması, çizilen her resmin bu esere ait olduğunu düşündürmektedir. Resimler, çocuğa, kitabın konusuna, metne uygundur. Sanatsal bir değer taşıyan resimler sanatçıya ve esere özgüdür.

14. Eserde, grafikler, fotoğraflar ve karikatürlere yer verilmiş midir?

Eserde, çocukların görsel algılarına hitap edecek resimler ve karikatürler kullanılmış; herhangi bir grafik ya da fotoğrafa yer verilmemiştir.

15. Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuş mudur?

Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuştur. Resimlemede kullanılan teknikler, çizimler, renk ve gölgeler; vurgu, denge, orantı ve görsel hiyerarşi, zıtlık (konstrastlık) vb. tasarım ilkeleri ile uyumludur. Aynı temel biçimde, boyuta, dokuya, renge ya da duyguya sahip unsurlar; bir tasarımda ideal bütünlüğü oluşturmuştur. Sanatçı, grafik tasarımda bir arada kullanabileceği öğeleri birbiriyle uyum sağlayacak bir şekilde düzenlemeyi başarmıştır.

1.5.3. Resim ve Metin İlişkisi

Bu bölümde, “Karadeniz’deki Yunus” isimli eserdeki metnin içerik özellikleri tespit edilmiş; eserdeki resimlerin metin ve içerik özellikleri ile uyumu değerlendirilmiştir.

1. Eserde yer alan resimler hangi amaçla (metni tamamlayıcı resimler, metni yorumlayıcı resimler, süsleyici resimler) kullanılmıştır?

Eserin ön ve arka kapağı, iç kapağı ve diğer tüm sayfalarında yer alan resimler metni tamamlayıcı ve yorumlayıcı resimlerdir. Ön ve arka kapaktaki görselde kahramanımız İsmail ve Yunus balığının resmedilmesi; iç sayfalarda metnin hemen yanında yer alan ve metinde anlatılan olayı görsel ile ifade eden resimler, bu görüşü destekleler niteliktedir (Bkz. Şekil- 49; Şekil- 52).

2. Resimler, metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Metnin hemen yanında yer alan görseller, okuyucunun metinde sunulan olayı görsel olarak da görmesine, olayları kolaylıkla anlamasına, karakterlerin görünüşleri ve yüz ifadeleri ile olayları yorumlayıp değerlendirmesine yardımcı olmaktadır. Şekil 54’te görüldüğü üzere, kahramanımızın sus işaret yaparak odasının altında duran Yunus’u beslemesi, ailesinden gizli bir şeyler yaptığı mesajını barındırmaktadır. Karakterlerin duruşları ve yüz ifadeleri metnin yorumlanmasında etkindir.

Şekil 54. “Karadeniz’deki Yunus” İsimli Eserde Metni Yorumlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018b).

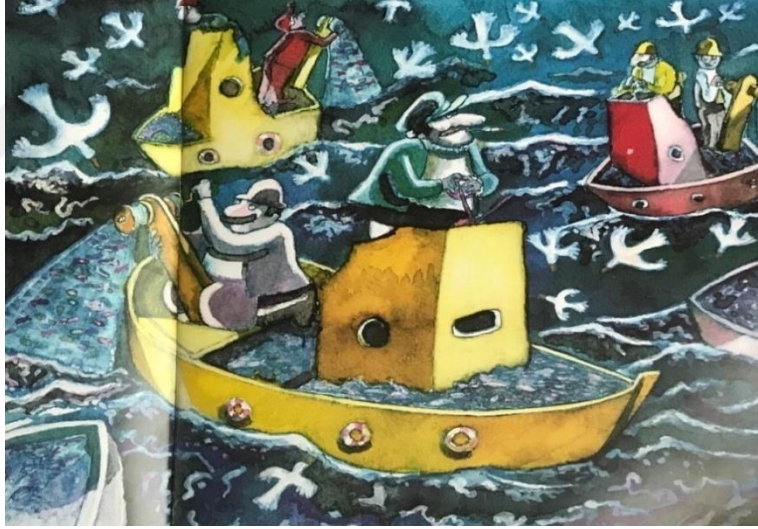
3. Resimler, metnin temasını yansıtmakta mıdır?

Bitmek bilmez açlığını bastırmak isteyen insanoğlunun hayvanlara verdiği zararı anlatan eserin teması, “bilinçsiz tüketim ve doğa tahribidir.” Balıkçıların bilinçsiz avlanmasının neticesinde balıkların azalması ve bir günah keçisi tayin edilmek istenmesi hikâyedeki asıl çatışmadır. Bu çatışma olayların başlamasına vesile olur.

İnsanoğlunun varlığından bugüne kadar süregelen açgözlülük, sınırsız ve bilinçsiz tüketim, çevreye ve hayvanların yaşam döngüsüne zarar verme, doğanın dengesini bozma, terbiye edilemeyen nefis, kendi hatasını görmeyip suçu başkasında arama gibi konulara değinen eser, yaşamın tam içerisinde bir kesit sunmaktadır. Bu sebeple yalnızca çocuklara değil yetişkinlere de ders verir niteliktedir.

Şekil 55’te, balıkçıların avlandıkları, balıklarla teknelerini doldurmalarına rağmen hala denize file atıp balık tuttukları resmedilmiştir. Bu görsel metnin teması olan bilinçsiz avlanmayı yansıtmaktadır.

Şekil 55. “Karadeniz’deki Yunus” İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018b).

4. Resimler, metnin konusunu yansıtmakta mıdır?

Olaylar Karadeniz’in küçük bir köyünde geçmektedir. Bu köydeki insanlar, balıkçılıkla uğraşmaktadır. Her gün avlanan ve balıkların bitmesine sebep olan köylüler, bunun sebebini bir türlü anlayamazlar. Denizde gördükleri Yunus’un balıkları yediğine ve o Yunus’un bunun bedelini ödemesi gerektiğine kanaat getirirler. Ancak balıkçılardan birinin oğlu olan kahramanımız İsmail, Yunus ile arkadaşlık eder ve olayın aslını öğrenir. Hatanın kendilerinde olduğunu anlayan köy halkın bir kısmı köyden göç eder, bir kısmı tarımla uğraşmaya başlar, bir kısmı da kendilerine yetecek

kadar balık avlamaya devam eder. Eserin dilsel metninde yer alan tüm olaylar, metinlerin yanında yer alan görsellerde yansıtılır.

5. Resimler, metnin içeriği ile ilişkili midir?

Eserde yer alan tüm resimler metnin içeriği ile ilgilidir. Şekil 56’da görüldüğü üzere, resimler metnin hemen yanında yer almaktadır. Metindeki ifadeleri örnekleyen ve destekleyen figürler, resimlerde yer almaktadır. Görseller metni tüm detayları ile yansıtmasa da, bahsedilen olayı ayrıntılı bir şekilde ifade etmektedir. Balıkçıların bilinçsiz avlanmaları ve yaptıkları bu hatadan der çıkarmaları sonucunda, balıkçıların bir kısmının avlanmaktan vazgeçip köyden gitmeleri aşağıdaki görselde resmedilmiştir. Metinde ve görselde ifade edilen bu durum, metin ile resmin birbiri ile ilişik olduğunu göstermektedir.

Şekil 56. “Karadeniz’deki Yunus” İsimli Eserde Metnin İçeriğine Yönelik Tasarlanan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018b).

6. Resimlemede, olayın geçtiği ortam iyi canlandırılmış mıdır?

Hikâyedeki olaylar ve olayların geçtiği mekân, yaşamda var olan bir gerçekliğin ürünüdür. Ülkemizde, Karadeniz’de ve diğer bölgelerdeki sahil kasabalarında, balıkçılıkla geçinen insanlar yaşamakta; dünyanın her yerinde tüketim çılgınlığı ve açgözlülük yaşanmaktadır. Ancak insanların hayvanlarla konuşması, hayvanların insanî özellikleri barındırması hayalî bir gerçekliktir. Kurgu, var olan bir gerçeklik ile hayalî bir gerçekliğin harmanlanması ile oluşturulmuştur. Eserdeki olaylar, olayın geçtiği ortam ve karakterler başarılı bir şekilde resmedilmiştir (Bkz. Şekil- 54; Şekil- 55).

Yaşamsal bir gerçeklikten hareket ederek oluşturulan eser çocukların düşlem gücüne hitap etmektedir. Bunun yanı sıra çocuklara ve tüm okurlara yaşamla ilgili önemli dersler vermektedir.

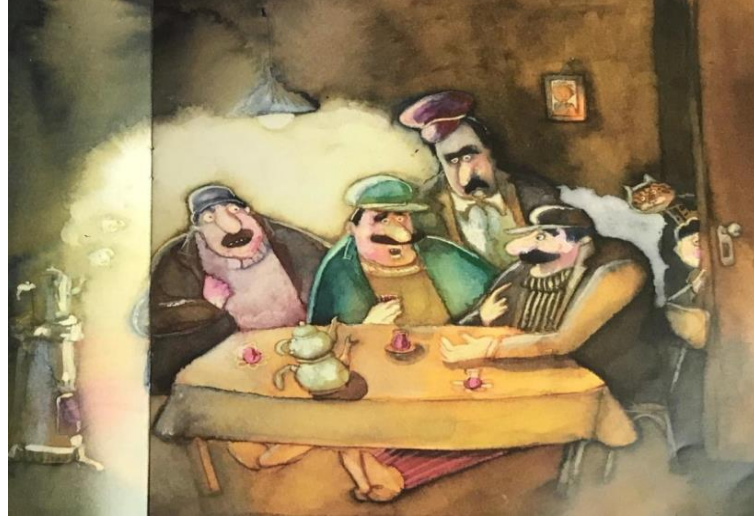
7. Resimler, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyasını yansıtmakta mıdır?

Hikâyemizin kahramanı İsmail ve olayların çözüme kavuşmasını sağlayan Yunus, çocukların dikkatini çekebilecek karakterlerdir. Sarı saçlı, al yanaklı, güler yüzlü, İsmail; hayvan severliği, doğaya ve hayvanlara karşı duyarlı oluşu, problemleri akıl yoluyla ve iletişimle çözüme kavuşturması, adaletli ve güvenilir oluşu, dürüstlüğü, cesareti, sabrı, ailesine bağlılığı ve dostluğa verdiği önem gibi karakteristik özellikleriyle çocuklara örnek olabilecek bir karakterdir. Yunus ise, güleç yüzlü, gerçekçi, hakkını arayan, cesaretli, diğer balıkların ve canlıların yaşam hakkına saygı duyan bir karakterdir. Köy halkı olarak çizilen yan karakterler ise, balıkçılıkla geçinen, doğa ve hayvanlar konusunda bilinçsiz, kendilerince yargı dağıtan, istişareye önem veren kişiler ile bu özelliklerin tam tersi özelliklere sahip bireyler olarak çizilirler. Okur, İsmail, Yunus ve olumlu kişilik özelliklerine sahip köy halkı sayesinde bir insanın nasıl olması gerektiğini; merhametsiz ve doğa düşmanı köy sakinleri sayesinde de nasıl olmaması gerektiğini sezebilir.

Kahramanımız, hikâyenin başından sonuna kadar çok ani değişimler göstermeyen bir karakterdir. Kahramanımızın ve diğer karakterlerin yaşantılarının, duygu ve düşüncelerinin apaçık bir biçimde ifade edilmesi ve resmedilmesi, okurun karakterle özdeşim kurabilmesini ve olumlu kişilik özelliklerini görmesini kolaylaştırmaktadır. Behiç Ak, İsmail'in yanından hiç ayrılmayan kedisi ve hikâyenin diğer bir kahramanı olan Yunus karakteri ile çocuklara tüm hayvanları sevmeyi ve korumayı aşılama çalışmaktadır. Yazar, doğaya, hayvanlara ve insanlara karşı duyarlılığın önemini her eserinde vurgulamaktadır.

Hikâyedeki karakterlerden örnek olarak seçtiğimiz balıkçılar, yaşadıkları sorun karşısında toplanıp istişare etmişlerdir. Denizdeki balıkların yok olmasına anlam veremeyen köy halkı oldukça şaşkındır. Bu durum, aşağıdaki Şekil 57'de detaylı bir biçimde resmedilmiştir. Eserdeki resimlerin, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyalarını yansıttığı söylenebilir.

Şekil 57. “Karadeniz’deki Yunus” İsimli Eserdeki Karakterlere Yönelik Örnek Bir Görsel

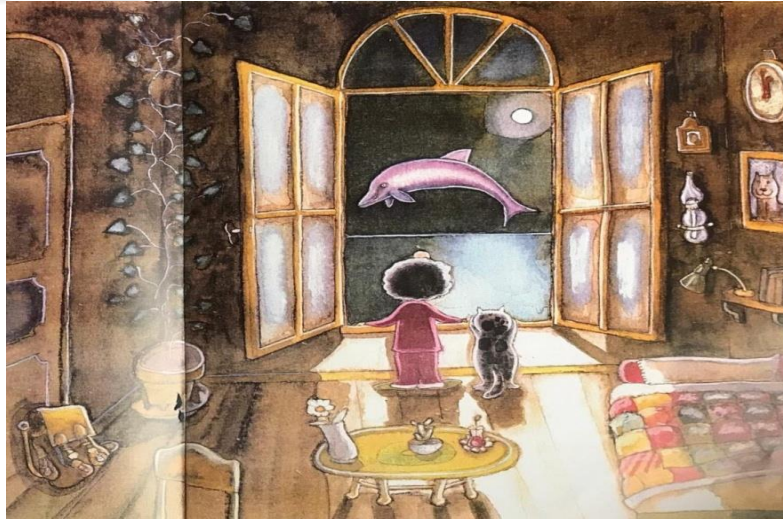

Kaynak: Ak, (2018b).

8. Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile ilişkili midir?

Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ile kısmen uyumludur. Şekil 58’de de görüldüğü gibi odasının camından denizdeki yunusu izleyen bir çocuk resmedilmiştir. Görselde, olayların Karadeniz’de geçtiğine dair bir figür yoktur. Ancak bu görselin eserin beş ve altıncı sayfalarında da yer alması içerik ile ilişkilendirilebilir.

Şekil 58. “Karadeniz’deki Yunus” İsimli Eserde Metnin İçeriğine Yönelik Tasarlanan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018b).

9. Resimler, çocukların kurguyu görsellerle takip edebilmelerine ve olayları zihninde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler, çocukların ve tüm okurların kurguyu görselle takip edebilmelerine ve olayları zihinlerinde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımaktadır. Metinde anlatılan olaylar, hemen yanındaki görsellerde de çizimle ifade

edildiği için okurlar, yaşanan olayları, olayların sebep ve sonuçlarını, karakterlerin duygu ve düşünce dünyalarını detaylı bir şekilde görebilmektedir.

1.5.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi

Bu bölümde Behiç Ak'ın “Karadeniz'deki Yunus” isimli eserinde bulunan değerler tespit edilmiştir. Resimler detaylı bir şekilde incelenmiş; resimlerin metinde yer alan değerleri yansıtır yansıtmadığı değerlendirilmiştir. Behiç Ak'ın “Karadeniz'deki Yunus” isimli eserinde tespit edilen değerler ve bu değerlerin yer aldığı cümleler aşağıda belirtilmiştir:

1. Alışkanlık

“İsmail her gece balık tutan teknelerin ışıklarına bakıp uyuyakalır, gün ağarmadan ise uyanıp onları karşılamak için yola koyulurmuş” (Ak, 2018b: 3).

2. Akıl Yürütme-Mantıklı Olma

“Bütün küçük balıkları onun korkutup kaçırdığını zannediyorum” (Ak, 2018b: 9).

“Yıllarca o kadar hamsi avlandı ki, sonunda bir tane bile kalmadı” (Ak, 2018b: 13).

“En sonunda balıkçıların büyük bir çoğunluğu, hamsilerin bitmesinin kendi hataları olduğunu kabul etmiş ve ‘doğanın kendilerini cezalandırdığına’ hükmetmişler” (Ak, 2018b: 23).

3. Arkadaşlık-Dostluk

“O gece, yunusla İsmail iyi arkadaş olmuşlar” (Ak, 2018b: 13).

4. Azim ve Kararlılık

“Balıkçılar ise küçük hamsilerin yunus yüzünden kaçtığına bir anda ikna oluvermişler ve onu yakalamaya karar vermişler” (Ak, 2018b: 11).

“Saatlerce denizin altını üstüne getirmişler, ama nafile, yunusu bir türlü bulamamışlar” (Ak, 2018b: 15).

“Balıkçılar teknelerine atlayıp yunusu yakalamak için seferber olmuşlar” (Ak, 2018b: 17).

5. Başarılı Olmak

“Uzunca bir kovalamacadan sonra balıkçılar, yunusun etrafını çevirmeyi başarmışlar” (Ak, 2018b: 19).

6. Eleştirel ve Sorgulayıcı Olma

“Güleç yüzlü bir yunus balığı, nasıl olurda bütün balıkları kaçırabilir?’ diye düşünmüş” (Ak, 2018b: 11).

“Peki, o zaman bu kadar hamsi nereye gitti?’ diye sormuş merakla” (Ak, 2018b: 11).

“Nasıl olabilir? Koskoca denizdeki balıklar nasıl bitebilir” (Ak, 2018b: 11).

7. Hayvan Sevgisi

“Aaa, bir yunus balığı bu!’ diye sevinçle çığlık atmış İsmail” (Ak, 2018b: 5).

“Köylüler yunusu çok sevmişler” (Ak, 2018b: 25).

8. İletişime Açıklık

“Çaresizlik içinde geriye dönüp ne yapacaklarını konuşmuşlar” (Ak, 2018b: 21).

9. İşbirlikçi Olma-Grup Halinde Çalışmaya Önem Verme

“Gece olunca balıkçılar, İsmaillerin evinde toplanıp “Denizdeki balıkların neden yok olduğunu” konuşmuşlar” (Ak, 2018b: 9).

“Ertesi gece balıkçılar teknelerine atlayıp yunusu aramaya çıkmışlar” (Ak, 2018b: 15).

“Balıkçılar teknelerine atlayıp yunusu yakalamak için seferber olmuşlar” (Ak, 2018b: 17).

10. İyi Niyet

“İsmail, odanın tabanına bir delik açıp günlerce yunusu oradan beslemiş” (Ak, 2018b: 15).

11. Kültürel Öğeleri Benimseme ve Değer Verme

“Bir zamanlar küçük hamsi balıklarıyla dolu olan Karadeniz’de balıkçıların keyfine diyecek yokmuş” (Ak, 2018b: 1).

“Karadeniz’in şirin mi şirin bir balıkçı köyünde, İsmail isminde bir çocuk yaşıyormuş” (Ak, 2018b: 3).

12. Meslek Sahibi Olmanın Önemi Kavrama

“İsmail’in babası da balıkçıymış” (Ak, 2018b: 3).

13. Merhamet-Şefkat

“Meğerse güleç yüzlü yunusu İsmail saklıyormuş... İsmail, odanın tabanına bir delik açıp günlerce yunusu oradan beslemiş” (Ak, 2018b: 15).

14. Mutlu Olmak

“Aaa, bir yunus balığı bu!’ diye sevinçle çılgılık atmış İsmail” (Ak, 2018b: 5).

15. Önyargılı Olmama

“‘Bir yunus balığı.’ diye cevap vermiş balıkçı. Bütün küçük balıkları onun korkutup kaçırdığını zannediyorum” (Ak, 2018b: 9).

16. Sabırlı Olmak

“İsmail, heyecan içinde yunusun tekrar görünmesini beklemiş. Saatler geçmiş, ama nafile, balık bir daha görünmemiş. İsmail de pencerenin önünde, öylece uyuyakalmış” (Ak, 2018b: 5).

17. Sorunlara Çözüm Arama

“Gece olunca balıkçılar, İsmail’in evinde toplanıp “Denizdeki balıkların neden yok olduğunu” konuşmuşlar” (Ak, 2018b: 9).

“Çaresizlik içinde geriye dönüp ne yapacaklarını konuşmuşlar” (Ak, 2018b: 21).

18. Sözünde Durmak

“İsmail de, ancak yunusu öldürmeyeceklerine söz verdiklerinde, onun sırtından ineceğini, yoksa ömür boyu orada yaşayacağını söylemiş” (Ak, 2018b: 19).

19. Yardımseverlik

“Gel zaman git zaman, başka balıkçılardan kaçan başka yunuslar da ‘Yunus Köyüne’ sığınmışlar” (Ak, 2018b: 25).

20. Yenilikçi Olma

“Hatta köylerinin ismini de ‘Yunus Köyü’ olarak değiştirmişler” (Ak, 2018b: 25)

21. Yerinde ve Doğru Davranma

“İsmail’in babası Yunus’un öldürmenin hamsileri geri getirmeyeceğini, balıkların ‘aşırı avlanmaktan’ bittiğine kendisinin de inandığını söylemiş” (Ak, 2018b: 21).

“Balıkçılıkla uğraşmayı bırakıp, sebze, meyve yetiştirmeye karar vermişler. ‘Biz balıkçılıktan başka bir iş yapamayız ki!’, deyip teknelerini kamyonlara yüklemişler ve karşı dağın arkasındaki göle taşınmışlar” (Ak, 2018b: 23).

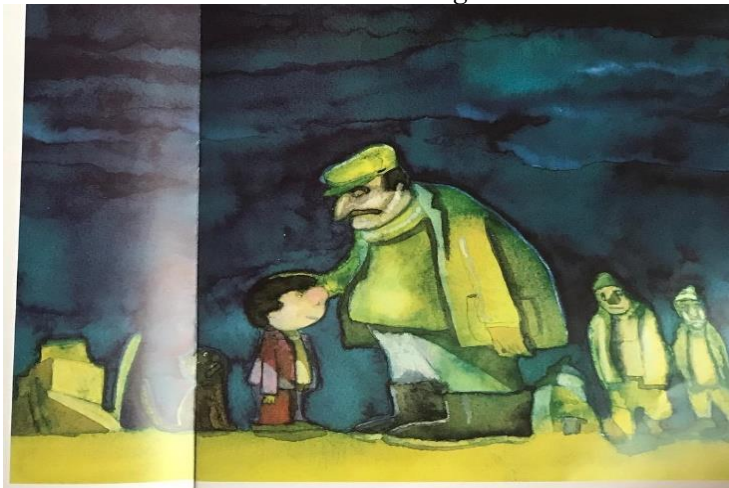
Eserin incelenmesi sonucunda 21 değer tespit edilmiştir. Bu değerlerin resimler ile ilişkisi, aşağıdaki sorular çerçevesinde değerlendirilmiştir:

1. Resimler, metinde yer alan toplumsal ve evrensel değerleri çocuğa sezdirebilecek nitelikte midir?

Eserdeki görsel ve dilsel metinlerde yaratılan çocuk karakter ve kişiselleştirilmiş karakter (Yunus) çocuğa; sevgi, dostluk, dayanışma, iyilik, arkadaşlık, doğruluk, dürüstlük vefalı olma, akıl yürütme-mantıklı olma, yardımseverlik, merhametli ve şefkatli olma, paylaşımın önemini sezdirmektedir.

Metinde tespit edilen toplumsal ve evrensel değerler, resimler ile desteklenmiştir. Şekil 59’da, metinde yer alan baba karakterinin çocuğunun başını okşarken resmedilmesi aile bireylerine karşı duyulan “sevgiyi ve merhameti” yansıtmaktadır.

Şekil 59. “Karadeniz’deki Yunus” İsimli Eserde Değerlerleri Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018b).

Onuncu sayfada yer alan görselde, balıkçıların bir toplantı düzenleyip yaşadıkları sorunları istişare ettiği an resmedilmiştir. Burada, sorunlara çözüm bulmak için çaba sarf edildiği, diğer bireylerle görüş alışverişinde bulunmanın sorunun çözümüne giden yolu kısaltacağı, dayanışmanın önemli olduğu yansıtılmaktadır (Bkz. Şekil- 57).

On altıncı sayfada, çocuk kahramanımızın, kedi ve yunusun dostluğu, sır paylaşımları resmedilmiştir (Bkz. Şekil- 54).

2. Aile, arkadaşlık, sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşma, yardımlaşma, dürüstlük, çalışkanlık, sorumluluk alma, adil olma, nazik davranma gibi soyut değerler resimlerle somutlaştırılmış mıdır?

Eserde metin ile resimler bir bütünlük sağlamaktadır. Dilsel metinde yer alan ifadeler, iletiler ve değerler görsel ifadelerde somutlaştırılmıştır. Bir önceki maddede bu durum görsellerle örneklendirilerek açıklanmıştır.

3. Resimler toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne uygun mudur?

Eserin ön ve arka kapak resimlerinde, iç kapak resimlerinde ve içerisinde yer alan resimlerde toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne aykırı bir ifadeye rastlanmamıştır. Kültürümüzde çok önemli bir yere sahip olan saygı, sevgi, paylaşma, yardımlaşma, komşuluk ilişkileri, hoşgörü gibi değerler görsellerle de ifade edilmiştir.

Eserde yaşanan olayların Karadeniz’de bir balıkçı köyünde yaşanıyor olması günümüzde var olan bir gerçekliktir. Deniz kenarına kurulan evler, balıkçılık ile geçinen aileler, sohbet ortamlarında içilen çaylar kültürümüzde var olan gerçekliklerdir.

4. Resimler, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojileri içermekte midir?

Resimlerde, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojiler yer almamaktadır. Çocuğa, herhangi bir fikrin aşılması söz konusu değildir. Ülkemizde ve dünyanın birçok yerinde var olan tüketim çılgınlığı, açgözlülük, bilinçsiz avlanma, doğanın dengesini bozma, hayvanlara zarar verme gibi olumsuz davranışlar eserde eleştirilen konulardır. Yazarın doğaya, hayvanlara ve insanlara karşı duyarlılığı eserin ilk sayfasından son sayfasına kadar hissedilmektedir. Ancak bu durum çocuğun kişilik gelişiminde herhangi bir tehlike oluşturmayaacağı için sorun olarak görülmemiştir.

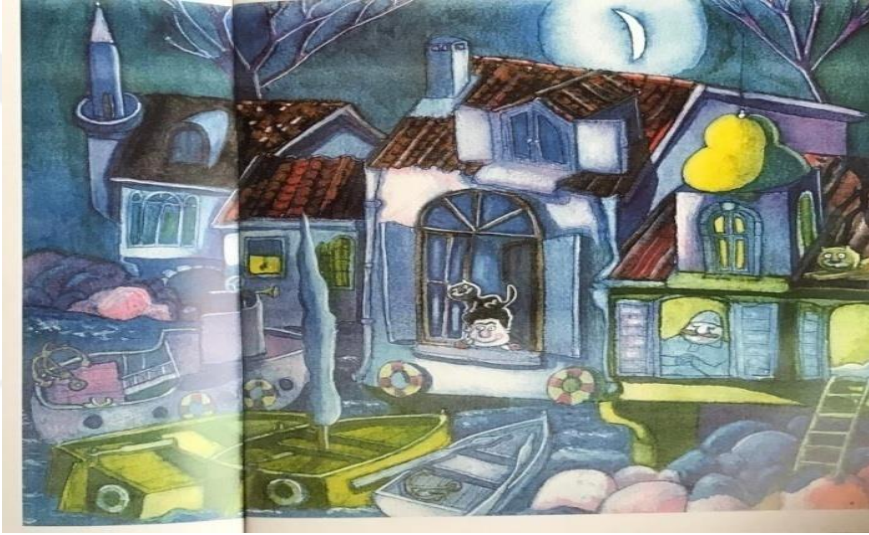
Aksine yazarın bu duyarlılığını eserin görsel ve dilsel metinlerine aktarabilmesi bir başarı olarak değerlendirilmektedir.

5. Resimler, herhangi bir dinin ve ırkın üstünlüğünü benimser nitelikte midir?

Resimlerde herhangi bir ırkın ya da dinin üstünlüğü benimsenmemiştir. Farklı ten ve saç renklerine, farklı fiziksel özelliklere sahip bireyler resmedilmiştir. Bu durum, sanatçının insana karşı olan saygısını ve duyarlılığını gözler önüne sermektedir.

Şekil 60’da, kahramanın yaşadığı sahil köyünde İslam dininin kutsal gördüğü, Müslümanların ibadet yeri olan cami resmedilmiştir.

Şekil 60. “Karadeniz’deki Yunus” İsimli Eserde Dinî Figürlerin Yer Aldığı Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018b).

6. Resimler, çocuğun bilinçaltına olumsuz mesajlar gönderecek ve çocuğun kişiliğini, duygu dünyasını kötü yönde etkileyecek (cinsellik ve şiddet) öğeler barındırmakta mıdır?

Resimlerde, çocuğun zihinsel ve kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyecek öğeler bulunmamaktadır. Çocuk ve yetişkin karakterlerin tamamı erkek olarak seçilmiş ve kadın karakterlere yer verilmemiştir.

1.6. KEDİ ADASI ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR

1.6.1. Özet

“Kedi Adası” isimli eser 32 sayfalık bir hikâye kitabıdır. Eserin yazarı Behiç Ak, tasarımcısı ise gözde Bitir Tufan’dır. Kitabın hiçbir sayfasında sayfa numaraları

belirtilmemiştir. Eserin ilk basımı 2009 yılında yapılmıştır. Elimizdeki nüshası ise 2019 yılında yayımlanmıştır ve on dokuzuncu baskıdır.

Hikâye, kedilerin yaşadığı, yazdan yaza bu yaşama insanların da dâhil olduğu bir ada geçmektedir. Kışın yorgunluğundan ve işlerin stresinden arınmak isteyen insanlar, yazın gelmesiyle birlikte kendilerini bu “Yazlıkçılar Adası”na atarlar. Burada balık tutar, denize girer, keyiflerine göre vakit geçirirler. Sonbaharın gelmesi ile yazlıkçılar, adadan ayrılmaya başlarlar. Kış boyu bu adaya hiç uğramadıkları için de bu süreçte adada yalnızca kediler yaşar.

Kediler için kış oldukça zor geçer. Hem soğukla hem açlıkla mücadele eden kediler, bu duruma bir çözüm aramaya başlar. Bilgiç olan bir kedi, insanlar gibi yaşamının kendileri için uygun olacağını dile getirir. Onlar gibi dükkân açıp ekmek yapmanın, süt alıp satmanın, yemek yapmanın kendilerini bu durumdan kurtarabileceğini açıklar. Bilgiç kedi, ihtiyaçları için gerekli olan maddi gücü ise kuracakları sirkten karşılayabileceklerini belirtir. Bu duruma ikna olan kediler sirk kurarlar ve akrobatik hareketler üzerinde çalışmaya başlarlar.

Sirk kurulduktan sonra bu durumu şehirdeki insanlara duyururlar. Kedilerin çabaları insanları oldukça meraklandırır. Kedi sirkini duyan insanlar, kış günü soğuğa aldırmadan adaya gelirler. Sahnedeki gösterileri şaşkınlıkla izlerler.

Kediler ise sirk sayesinde kazandıkları paralarla un, süt alıp yeme ihtiyaçlarını karşılamak üzere tatilcilerin dükkânlarını işletmeye başlarlar. Böylece her ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri kasapları, terzileri, fırınları, bakkalları olur. Barınmak için de tatilcilerin boş kalan evlerini kullanırlar.

Havaların ısınması ile birlikte, kış boyu yeterince çalıştıklarına kanaat getiren kediler, yazlıkçıların dükkânlarını ve evlerini temizlemeye başlarlar. Yazın gelmesiyle adaya dönen tatilciler evlerini ve dükkânlarını tertemiz bulunca çok şaşırırlar. Ancak onları bir sürpriz daha bekler. Kocaman bir buket çiçekler ve üzerinde bir not: “Her şey için teşekkürler, miyav miyav.”

1.6.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Öğelerine Göre İncelenmesi

Bu bölümde “Kedi Adası” isimli kitabın biçimsel özellikleri tespit edilerek resimler, resimlerin tasarım ilke ve öğelerine uygunluğu incelenmiştir.

1. Eser, biçimsel özellikleri açısından (boyutu, kâğıdı, kapak ve ciltlemesi, yazı stili ve harflerin büyüklüğü) çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun mudur?

“Kedi Adası” isimli eserin kitap kapağı için ince karton kapak, sayfalar için de mat, kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kitap kapağının ciltsiz olması ve ciltlemede tel zımba kullanılması, kitabın yıpranmasına, sayfaların kopmasına ve kitabın kullanım süresinin kısılmasına sebebiyet verebilir. Ciltlemedeki bu eksiklikten dolayı çocuk ve yetişkin okurların kitabı dikkatli kullanması gerekir. Kitap kapağının ya da sayfalarının katlanmamasına özen gösterilmelidir.

Kitabın ön kapağının zemin rengi beyaz, arka kapağının zemin rengi ise koyu yeşildir. Ön kapağın en üstünde, yazarın ismine yer verilmiştir. Yazarın ismi yazılırken turuncu renkte bir köşeli ayraç ve yine turuncu renkte olan büyük harf tercih edilmiştir. Yazarın isminin hemen altında yer alan kitap ismi, koyu yeşil renkle yazılmıştır. Kitabın ismi yazılırken kelimelerin ilk harfleri büyük, diğer harfleri küçük tercih edilmiştir. “Adası” yazısındaki “a” harfinin hemen üzerinde, ön sol patisinde çekiç olan, mor benekli, beyaz renkli bir kedi resmedilmiştir.

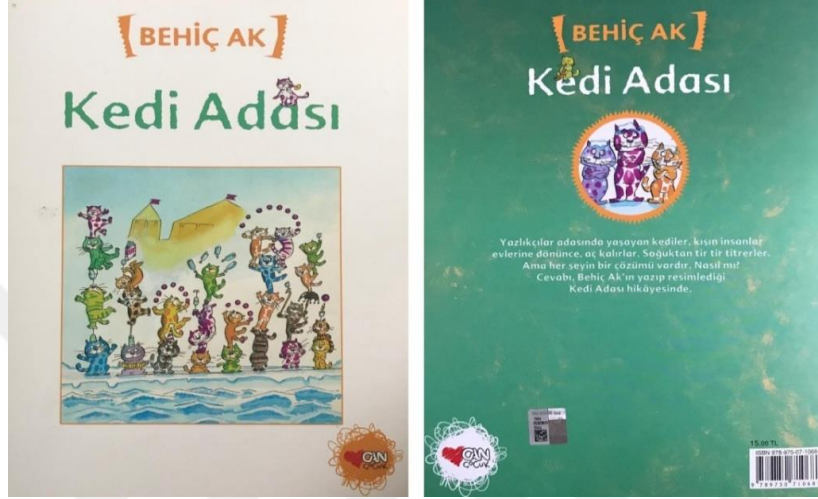
Ön kapakta, kitabın isminin hemen altında kitabın görseli yer almaktadır. Bu görsel, ön kapağın tamamına yayılmamış; sınırları belirlenmiş kare bir alan içerisinde sunulmuştur. Görselde deniz kenarında, sarı bir sirk çadırının önünde akrobatik hareketler yapan 25 adet kedi resmedilmiştir. Bu kediler günlük yaşamda karşılaşamayacağımız renklerde. Kedilerin mavi, mor, turuncu, yeşil, sarı renklerde olması oldukça dikkat çekicidir. Kedilerin bazıları denge hareketleri yaparken bazıları patileriyle top ve şişe çevirmektedir. Son olarak ön kapağın sağ alt köşesinde turuncu renkli bir çizimin içerisinde kitabın basıldığı yayınevi belirtilmiştir.

Kitabın sırt bölümünde koyu yeşil ve turuncu renkleri ile çizilmiş desenler bulunmaktadır. Bu desenler ön ve arka kapak arasında bir geçiş sağlamaktadır. Arka kapakta yine ön kapaktaki gibi yazarın ve kitabın adı bulunmaktadır. Bu isimlerdeki temel farklılık; kitabın isminin beyaz renklerle yazılması ve “Kedi” ismi yazılırken “e” harfinin üzerinde oturan yeşil bir kedinin üflemleri bir müzik aleti çalar şekilde resmedilmiş olmasıdır.

Arka kapak görselinde yuvarlak, turuncu bir çerçeve içerisinde karlı bir ortamda üşüyen lila, mor ve turuncu renklerde üç adet resmedilmiştir. Bu görselin hemen altında

beyaz renklerle yazılmış açıklayıcı bir metin bulunmaktadır. Bu metin çocukları hikâyenin kurgusuna çekerek merak uyandırmayı amaçlamaktadır. Arka kapağın sol alt köşesinde beyaz bir çizim içerisinde kitabın basıldığı yayınevi, hemen yanında kitabın denetim pulu bulunmakta; kapağın sağ alt köşesinde ise kitabın uluslararası kod numarası ile fiyatı yer almaktadır. Yukarıda belirtilen bilgiler Şekil 61’de yer almaktadır.

Şekil 61. “Kedi Adası” İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli

Kaynak: Ak, (2018c).

Kitabın ön ve arka iç kapakları beyaz bir zeminden oluşmakta ve burada yer alan resimler iki sayfayı da kaplamaktadır. Bu görselde çatı şeklinde tahta bir yapıyı inşa eden; bu yapıda müzik aleti çalan, akrobatik hareketler yapan, sallanan; yapının bir bölümüne çadır örtmeye çalışan renkli kediler resmedilmiştir. İki sayfada toplam 39 kedi bulunmaktadır ve her biri bir işle meşguldür. Ön ve arka kapakta, iç kapaklarda kedilerin her birinin çalışıyor olması, hikâyenin kurgusunun çalışmakla ilgili olduğuna işaret etmektedir.

Ön kapağın bir sonraki sayfasında, “Birlikte Okuyalım” başlıklı bir açıklama metnine yer verilmiştir. Bu metin, hikâyeyi çocuklara okuyacak yetişkinlere yönelik yazılmıştır. Metni okuyan yetişkin ile çocuğun yaşayacakları deneyimler içten bir ifade ile belirtilmiştir. Aynı sayfanın altında ise bir kayık üzerinde olan iki adet kedi resmedilmiştir. Bu kedilerden kahverengi olan kayığı kullanmakta; mor benekli beyaz kedi ise davul çalmaktadır. Bu sayfanın yanındaki sayfada ise tıpkı ön kapakta olduğu gibi yazarın, kitabın, yayınevinin ismine ve arka kapaktaki görsele yer verilmiştir.

İç kapaklardan sonra hikâyenin başladığı yere kadar olan sayfalarda kitabın ve yazarın ve yayınevinin adı tekrarlanmış; kitabın yayın koordinatörü, düzeltene, tasarımcısı belirtilmiştir. Ayrıca yayınevine ait detaylı bilgiler verilmiştir.

Kitabın arka iç kapağının bir önceki sayfasında, beş adet kalp bulunmakta; okurun kitabı sevip sevmeyi sorgulanmaktadır. Hemen yan sayfada okura yönelik bir mesaj bulunmaktadır; bu mesajın altında ise yayınevinin ismi yer almaktadır. Ön iç kapaktaki açıklayıcı metin, okurun ismini yazması için ayrılan bölüm; arka iç kapaktaki kalpler okurun kitabı benimsemesini sağlamaktadır.

Hikâyenin bittiği sayfanın arka yüzünde, yazarın bu yayınevinden çıkan diğer eserlerine, kapak resimleri ile yer verilmiştir. Bu sayfalarda pembe bir kuş, yeşil bir kedi ve turuncu bir köpek resmedilmiştir.

Hikâye ile bütünlük gösteren ön ve arka kapak çocukların ilgisini çekecek kadar renklidir. Resimler, okurun hayal dünyasını harekete geçirebilecek ve meraklarını kamçılacak niteliktedir. Ön ve arka kapakta kitabın hangi yaş grubuna yönelik yazıldığı belirtilmemiştir. Kitap, kurgusu ve resimleri ile çok farklı yaş gruplarının ilgisini çekecek nitelikte olsa da okul öncesi ve ilk okuma dönemi çocuklarına hitap etmektedir.

Kitabın boyutu 19.5x24 cm büyüklüğündedir. Bu boyut, kitabın çocuklar tarafından rahatça taşınabilmesine, sayfalarının kolaylıkla çevrilebilmesine imkân tanımaktadır.

Kitabın iç sayfaları için mat kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kâğıt kaliteli ve dayanıklıdır. Ayrıca kâğıdın matlığı, resimleri inceleme sürecinde herhangi bir parlama ya da yansıma sebebiyet vermemektedir.

2. Resimlemede baskı net ve düzgün müdür?

Eserdeki resimlemelerin baskısı net ve düzgündür. Görsellerdeki figürler, çizimler ve renkler rahatlıkla takip edilebilmektedir. Renklerde bulanıklaşma, kontörlerde kayma gözlemlenmemiştir. Renk ve çizim öğeleri gerektiği gibi kullanılmış, figürlerde herhangi bir soruna rastlanmamıştır. Resimdeki yoğun desenler ile metin üst üste gelmemiş, biri diğerinin algılanmasını engellemiştir.

3. Resimler, çocuklara uygun resimleme teknikleri (kurşun kalem ve kuru boya teknikleri, mürekkeple çizim teknikleri, keçeli kalem ve marker teknikleri, suluboya ve anilin boya teknikleri, pastel boya tekniği, guaj ve tempera teknikleri, akrilik boya tekniği, püskürtme tekniği, karışık teknikler) ile çizilmiş midir?

Şekil 62 incelendiğinde, resimlerin çiziminde “kalemle çizim ve sulu boya teknikleri” kullanıldığı görülmektedir. Bu teknikler sayesinde, renkler canlı ve saydam bir şekilde kullanılmıştır. Eserdeki görseller ayrıntılı ve gerçekçi bir biçimde resmedilmiştir. Resimler incelendiğinde, kullanılan çizim ve boya tekniğinin çocuğa ve çocuk edebiyatının ilkelerine uygun olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 62. “Kedi Adası” İsimli Eserde Resimleme Tekniklerine Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018c).

4. Resimlerin sayfaya yerleştirilmesinde denge unsuruna dikkat edilmiş midir?

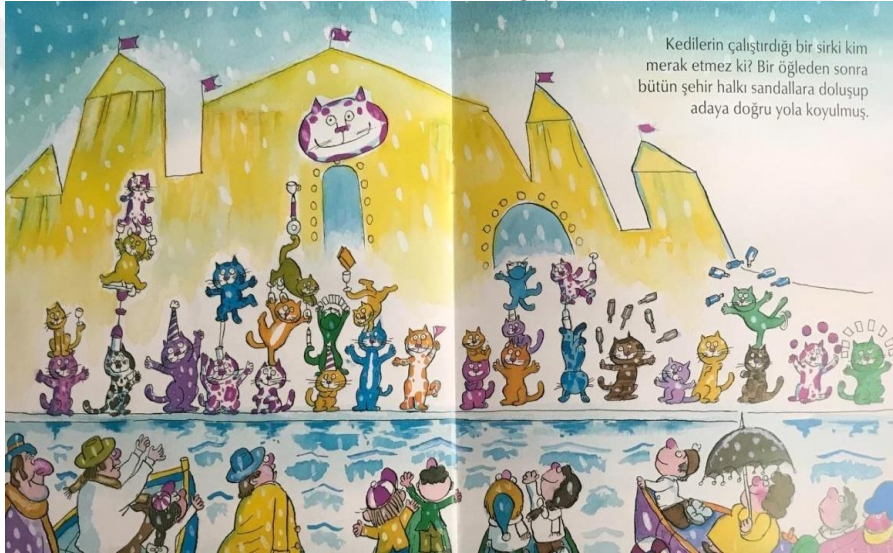
Hikâyenin sayfalarının tamamı görsellerle kaplanmış; kenar boşlukları bırakılmamıştır. Metinler ise siyah renkle yazılmış ve görsellerin açık renkli yerlerine yerleştirilmiştir. Kitaptaki sözel ifadeler olabildiğince kısa tutulmuş ve hikâye, resimlerle anlatılmıştır (Bkz. Şekil- 62). Görsel ve dilsel ifadelerin birbirini tamamladığı, okuyucuya sezdirilmek istenmiştir.

Görseldeki öğeler; renk, çizgi, leke, nokta gibi unsurlar görselin tümüne yayılmıştır. Renk, çizgi, leke gibi unsurlarla, görsellerdeki figürlerin hareket halinde olduğu sezdirilmiştir. Resimlemede, iyi orantılanmış ve dengelenmiş figürler kullanılmıştır. Resimlemede kullanılan simetrik denge, görseli, metni ve eserin tamamını düzenli göstermektedir.

5. Resimlerde vurgulanmak istenen unsur belli midir?

Resimlemede yer alan görsel unsurlar, vurgulanmak istenen mesaja göre ölçülendirilmiştir. Şekil 63'te hangi figürün vurgulanmak istendiği anlaşılmakta; görselin içerdiği mesaj sezilmektedir. Ön plana çıkması gereken unsur ile ikinci planda kalması gereken unsur net bir şekilde ifade edilmiştir. Vurgulanmak istenen figürün diğer figürlerden yön, boyut, biçim, doku, ton ya da çizgi gibi unsurlar açısından rahatlıkla ayrılabilirdiği görülmektedir. Resimlemede vurgulanmak istenen mesaja göre renk, uzaklık, yakınlık, açıklık, koyuluk gibi ölçülendirme yapılmıştır. Sanatçı vurgulamak istediği unsur net bir şekilde belirlemiş ve sadece o unsuru ön plana almayı başarmıştır.

Şekil 63. “Kedi Adası” İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018c).

Yukarıdaki görselde görüldüğü üzere, adaya sirk kuran kediler, gelen misafirlerini karşılamakta; onlara yapabildikleri akrobatik hareketleri sergilemektedir. Görselde sirk çadırı ve kediler, insanlardan daha fazla yer kaplamakta, belirgin bir şekilde vurgulanmaktadır.

6. Resimlerde, kullanılan renklerde zıtlık (konstrastlık) unsuruna dikkat edilmiş midir?

Sanatçı ya da tasarımcı, görselde vurgulayacağı unsuru belirleyebilmiş; bunu şekil ve zemin ayrımına dikkat ederek yansıtabilmiştir. Zemin, görselin arka planında daha az dikkat çeken unsur; şekil ise görselin ön planında daha fazla dikkat çeken unsur olarak sunulmuştur. Vurgulanmak istenen figürler yani şekiller, zemine göre anlam

kazanmakta ve daha önce algılanmaktadır. Sanatçı, görseldeki vurguyu yaparken bu iki unsurun zıtlığını göz önünde bulundurmuştur.

Eserde yer alan resimlerde en çok kullanılan renkler sakinliği, sonsuzluğu ve huzuru temsil eden mavidir. Olayın adada geçmesi, deniz ve gökyüzü figürleri bu rengin kullanılmasını gerekli kılmıştır. Olayların büyük bir bölümünün kış mevsiminde yaşanması sebebiyle beyaz renk de görsellere sıkça kullanılmıştır. Arka zemin olarak kullanılan bu renkler, ön plana çıkarılmak istenen figürlerin canlı ve parlak renklerde tercih edilmesini sağlamıştır. Kediler pembe, turuncu, sarı, mor gibi çeşitli renklerde resmedilmiştir.

7. Resimlemede orantı ve görsel hiyerarşi unsuruna dikkat edilmiş midir?

Resimlemede, ölçü ve oran ilkesi gerektiği gibi kurgulanmıştır. Sanatçı ve tasarımcı eserdeki görsellerde, evrende var olan oran gerçekliğinden kopmadan resimlerdeki figürler arasında ilişki kurabilmiştir. Örnek vermek gerekirse kediler gerçekte olduğu gibi insanlardan daha küçük; ağaçlar ve binalar insanlardan daha büyük resmedilmiştir. Resimlerdeki desenlerin/figürlerin boyutları iyi bir şekilde belirlenmiş, varlıkların boyutları gerçek yaşam ile eşdeğer oran-orantıda kullanılmıştır.

8. Resimler, kendi içerisinde ve eser içindeki tüm resimlerle bütünlük göstermekte midir?

Eserdeki resimlerin tümü, metnin hemen yan sayfasında konumlandırılmıştır. Metnin içeriğine yönelik olan, iletisini destekleyen bu resimler metin ile bir bütünlük oluşturmaktadır.

Resimlerin içerisinde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişkili olması, resmin içerdiği mesajın okura aktarılmasına hizmet etmesi, resmin kendi içinde bir bütünlüğü olduğunu göstermektedir. Ayrıca kurguya göre sıralanmış resimler, yalnızca görsel okuma yapılarak bile takip edilebilir niteliktedir. Birbiri ardına sıralanan resimlerin tümü, eserin içinde bir bütünlük oluşturmaktadır.

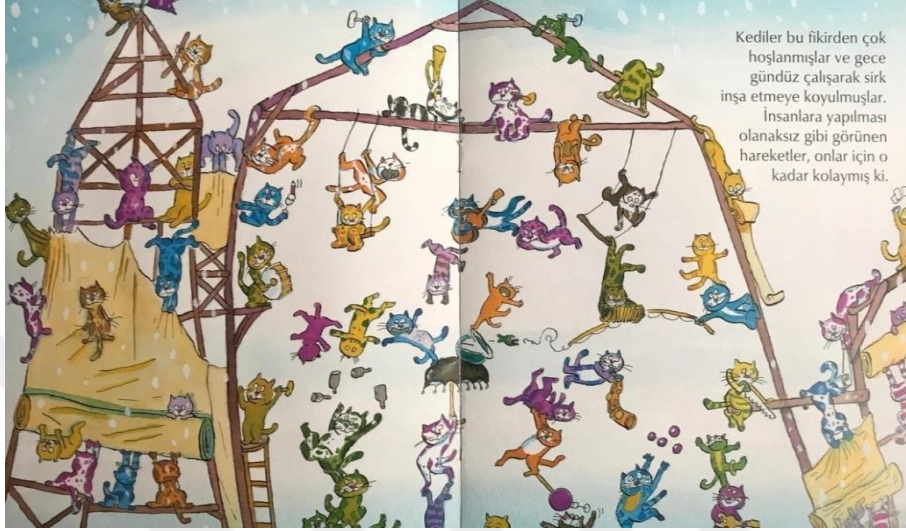
9. Resimlerin tasarımında biçim, renk, hareket ve yön çeşitliliğine önem verilmiş midir?

Eserdeki görsellerde şekil, renk, çizgi, leke ve gölgelerin ölçülü ve düzenli tekrarı ile tasarımda zenginlik sağlanmıştır. Şekil 64'te görüldüğü üzere, renklerin ve

Çizgilerin yönü, figürlerin hareket halinde olduğunu sezdirmektedir. Resimlerde kullanılan düz, kıvrımlı, dikey ve yatay çizgiler görsellere ritim ve hareket katmaktadır.

Resimlemelerin tasarımıda Şekil, renk, hareket ve yn çeşitliliği kullanılarak, görseller ve eserin tamamı tek düzelikten kurtarılmıştır.

Şekil 64. “Kedi Adası” İsimli Eserde Hareket ve Yn eŐitliliėini Yansıtan rnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018c).

Yukarıdaki resimde görüldüğü üzere, kediler kurmak istedikleri çadırın her bir köşesinde birlik olup çalışmaktadır. Kedilerin patilerindeki nesneler, duruşları, sanatçının kullandığı çizim tekniği resme hareket kazandırmıştır.

10. Resimlemede, görsel devamlılık ilkesi göz önünde bulundurulmuş mudur?

Resimlemede göz, bir figürden diğerine doğru kesintisiz geçişler yapabilmektedir. Resimdeki görsel unsurlar, gözün normal hareketine uyacak Şekilde (sağdan sola, yukarıdan aşağıya) konumlandırılmıştır. Resmin algılanma yönü okurun dikkatini dağıtmayacak biçimde düzenlenmiştir. Resimlerde yer alan figürlerin hareketliliği, çizimlerin yönü, renklerin uyumu görselin içindeki unsurların ritmini oluşturmaktadır. Bu ritim görseldeki figürlerin birbirleri ile ilişik olduğunu hissettirmekte ve okurun ilgisini çekmektedir. Görsellerin, eserin tümünde görselin kurgusuna yönelik olarak birbiri ardına sıralanması, görseller arasındaki devamlılığı oluşturan diğer unsurdur. Bütün bunlara dayanılarak denilebilir ki, resmin kendi içinde ve eserdeki resimlerin tümünde görsel devamlılık ilkesi gözetilmiştir.

11. Resimler, detaylı bir şekilde çizilmiş midir?

Resimlerde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişik olması, metnin ve görselin içerdiği amaca hizmet etmesi; kullanılan renklerin ve çizimlerin göz yormaması yalınlık ve basitlik ilkesine uyulduğunun göstergesidir. Yalın çizgilerle oluşturulan resimlerde, düz (ışık ve gölgenin az kullanıldığı ya da kullanılmadığı) renkler kullanılmamıştır. Resimlerin canlandığı varlıkların belirgin özellikleri çocukların dikkatini çekmektedir.

Metinde yer alan iletinin görsellerle somutlaştırılması, görsellerdeki figürlerin detaylı bir şekilde çizilmesi; karakterlerin fiziksel ve kişilik özelliklerinin, duygu ve düşünce dünyalarının ayrıntılı çizimlerle yansıtılması, eserin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır.

12. Resimlerde olağanüstü figürler bulunmakta mıdır?

Eserde olağanüstü olaylara ve bu olağanüstülükleri barındıran görsellere yer verilmiştir. Kedilerin konuşması, kendi ihtiyaçlarını giderecek işlerde çalışmaları, sirk kurup insanları davet etmeleri, insanların evlerini temizlemeleri hayali bir gerçekliktir. Gerçek yaşamda bu olayların yaşanması mümkün değildir. Metinlerle ilişik olan görseller, belirtilen bu durumları içermektedir.

13. Eserdeki resimler özgün müdür?

Görsellerin, metinde yer alan olayları ve iletileri yansıtması, çizilen her resmin bu esere ait olduğunu düşündürmektedir. Resimler, çocuğa, kitabın konusuna, metne uygundur. Sanatsal bir değer taşıyan resimler sanatçıya ve esere özgüdür.

14. Eserde, grafikler, fotoğraflar ve karikatürlere yer verilmiş midir?

Eserde, çocukların görsel algılarına hitap edecek resimler ve karikatürler kullanılmış; herhangi bir grafik ya da fotoğrafa yer verilmemiştir.

15. Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuş mudur?

Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuştur. Resimlemede kullanılan teknikler, çizimler, renk ve gölgeler; vurgu, denge, orantı ve görsel hiyerarşi, zıtlık (konstrastlık) vb. tasarım ilkeleri ile uyumludur. Aynı temel biçimde, boyuta, dokuya, renge ya da duyguya sahip unsurlar;

bir tasarımda ideal bütünlüğü oluşturmuştur. Sanatçı, grafik tasarımda bir arada kullanabileceği öğeleri birbiriyle uyum sağlayacak bir şekilde düzenlemeyi başarmıştır.

1.6.3. Resim ve Metin İlişkisi

Bu bölümde, “Kedi Adası” isimli eserdeki metnin içerik özellikleri tespit edilmiş; eserdeki resimlerin metin ve içerik özellikleri ile uyumu değerlendirilmiştir.

1. Eserde yer alan resimler hangi amaçla (metni tamamlayıcı resimler, metni yorumlayıcı resimler, süsleyici resimler) kullanılmıştır?

Eserin ön ve arka kapağı, iç kapağı ve diğer tüm sayfalarında yer alan resimler metni tamamlayıcı ve yorumlayıcı resimlerdir. Ön kapaktaki görselde deniz kenarındaki bir sirk çadırının önünde akrobatik hareketler yapan kediler; Şekil 65’te, adayı terk eden insanların ardından bakakalan kediler bu görüşü destekleler niteliktedir.

Şekil 65. “Kedi Adası” İsimli Eserde Metni Tamamlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018c).

2. Resimler, metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Metnin ile aynı sayfada yer alan görseller, okuyucunun metinde sunulan olayı görsel olarak da görmesine, olayları kolaylıkla anlamasına, karakterlerin görünüşleri ve yüz ifadeleri ile olayları yorumlayıp değerlendirmesine yardımcı olmaktadır.

Şekil 66’da görüldüğü üzere kahramanlarımız olan kedilerin kış günü yiyecek bulamamaları, soğuktan üşümeleri; onları mağdur etmemek için yaşlı kadının yiyecek

getirmesi metni anlaşılır kılmaktadır. Kedilerin üşüdüklerini belli eden duruşları, yaşlı kadını görünce mutlu olmaları, ihtiyaçlarının karşılanacağını umut etmeleri görsellerin yorumlanması ile anlaşılmaktadır. Karakterlerin duruşları ve yüz ifadeleri metnin yorumlanmasında ve değerlendirilmesinde etkindir.

Şekil 66. “Kedi Adası” İsimli Eserde Metni Yorumlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018c).

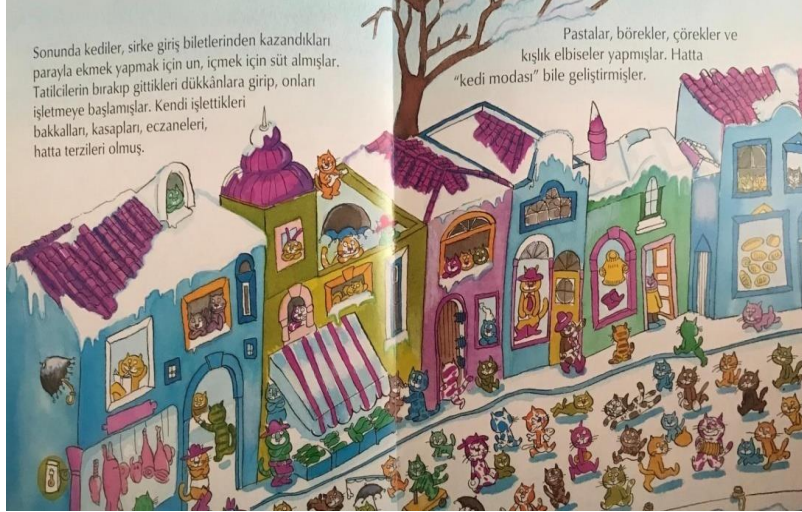
3. Resimler, metnin temasını yansıtmakta mıdır?

Yazları tüm canlılara, kışları ise yalnızca kedilere ait olan bir adada kurgulanan hikâyenin teması “çalışmaktır.” Bu tema ihtiyaçları gereği terzi, fırıncı, kasap vb. birçok meslek dalında çalışan kedilerin üretkenliği, başarısı, birliği ve dayanışması, paylaşması, emanete zarar vermemeleri gibi özellikleri neticesinde şekillenmiştir.

Hayvana, insana ve doğaya karşı zorbalığın hat safhada olduğu günümüz dünyasında, bilinçli bireyler yetiştirmek oldukça önemlidir. Bu eser ise birlik, dayanışma, yardımlaşma, paylaşma, çalışma ve üretme, sorumluluk alma; hayvanları sevmek, çevreyi koruma gibi birçok değeri barındırmaktadır. Eser kurgusu, görsel tasarımı ve içerdiği iletiler ile çocuk ve yetişkin okurların ilgisini çekebilecek niteliktedir.

Şekil 67’de, ihtiyaçlarını karşılayamayan kedilerin sirk kurması, para kazanması; fırın, terzi, manav, kasap gibi meslek dallarında çalışması yansıtılmıştır.

Şekil 67. “Kedi Adası” İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018c).

4. Resimler, metnin konusunu yansıtmakta mıdır?

Eserin konusunu oluşturan olaylar, insanların kış ayında adayı tek ettiği ve kedilerin yaşam mücadelesinde tek başlarına kaldıkları an başlar. Hikâyedeki çatışma, kedilerin hayatta kalabilmeleri için ihtiyaçlarını karşılama çabalarıdır. Bu çatışma aynı zamanda hikâyenin konusunu oluşturmaktadır.

Hikâye, yazın insan sesleriyle cıvılda cıvılda olan ancak kışın insanların terk ettiği “Yazlıkçılar Adası”nda geçer. Kış ortasında adada yalnız başlarına kalan ve yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayamayan kediler bu duruma bir çözüm yolu aramaya başlar. Bilge kedinin tavsiyesi ise insan gibi yaşamaktır. Yani kediler kendi ekmeklerini yapmalı, kıyafetlerini dikmelidirler. Bunun için gereken maddi birikimi ise kuracakları sirk sayesinde karşılamaya karar verirler. Gece gündüz çalışıp sirk kurarlar ve ada dışındaki insanları davet ederler. Maddi güçleri olan kediler, yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe yönelirler. Tüm ihtiyaçlarını kendileri karşılarlar. Barınma ihtiyaçlarını ise insanların yazlıklarında kalarak giderirler. Yaz yaklaştığında ise insanlara teşekkür notu bırakarak evleri terk ederler. Eserin konusunu meydana getiren tüm bu olaylar, görsellerde de ifade edilmektedir. Görseller, metnin konusunu yansıtmaktadır.

5. Resimler, metnin içeriği ile ilişkili midir?

Eserde yer alan tüm resimler metnin içeriği ile ilgilidir. Şekil 68’de görüldüğü gibi, resimler metin ile aynı sayfada yer almaktadır. Metindeki ifadeleri örnekleyen ve destekleyen figürler, resimlerde yer almaktadır. Görseller metni tüm detayları ile yansıtmaktadır. Kahramanlarımız olan kedilerin, yazlıkçılardan devraldıkları dükkânları ve evleri kullanmaları; yaz mevsimi yaklaştığında bu evleri ve dükkânları temizleyip

yazlıkçılara teslim etmek üzere temizlemeleri görseller ile yansıtılmıştır. Metinde ve görselde ifade edilen bu durum, metin ile resmin birbiri ile ilişik olduğunu göstermektedir.

Şekil 68. “Kedi Adası” İsimli Eserde Metnin İçeriğine Yönelik Tasarlanan Bir Görsel Örneği

Kaynak: Ak, (2018c).

6. Resimlemede, olayın geçtiği ortam iyi canlandırılmış mıdır?

Hikâyedeki olaylar ve olayların geçtiği mekân, yaşamda var olan bir gerçekliğin ürünüdür. Ülkemizde, yazları tatil yapılabilecek birçok ada bulunmakta; kışları çalışıp yazları dinlenmek üzere adaya giden insanlar yaşamaktadır. Ancak hayvanların yaşadıkları sorunlar karşısında fikir üretmesi, çözüm yolunun içlerindeki bilge bir kediden çıkması, kedilerin sirk kurup gösteri yapması, insanlarla konuşması, yazı yazabilmeleri hayalî bir gerçekliktir. Kurgu, var olan bir gerçeklik ile hayalî bir gerçekliğin harmanlanması ile oluşturulmuştur. Yaşamsal bir gerçeklikten hareket ederek oluşturulan eser çocukların düşlem gücüne hitap etmektedir. Eserdeki olaylar, olayın geçtiği ortam ve karakterler başarılı bir şekilde resmedilmiştir.

7. Resimler, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyasını yansıtmakta mıdır?

Hikâyemizin kahramanları kedilerdir. Öne çıkan özel bir karakter yoktur. Tüm kediler karşılaştıkları problemlerle baş etmeye çalışan, çalışkan, üretken; paylaşmaya ve dayanışmaya önem veren; çocukların özdeşim kurabileceği, örnek alabileceği karakteristik özelliklere sahiptir. Yazın adaya gelen yazlıkçılar, kışın çalışıp yazın dinlenen, gittikleri adada tatil yapan; diğer insanlarla vakit geçiren, kedileri seven ve besleyen kişilerdir. Ancak bu kişiler kış geldiğinde evlerine ve işlerine dönmektedir.

Hikâyede bahsedilen yaşlı kadın karakteri ise kışın bile kedileri yalnız bırakmayan, onlara yiyecek getiren, kedileri elinden geldiğince koruyan bir kişidir.

Kahramanlar, hikâyenin başından sonuna kadar çok ani değişimler göstermeyen karakterlerdir. Eserdeki tüm kedilerin ve diğer karakterlerin yaşantılarının, duygu ve düşüncelerinin apaçık bir biçimde ifade edilmesi ve resmedilmesi, okurun karakterle özdeşim kurabilmesini ve olumlu kişilik özelliklerini görmesini kolaylaştıracak niteliktedir. Behiç Ak'ın diğer eserlerinde ana kahramanın arkadaşı olarak yer alan kediler, bu eserin asıl kahramanları olmuşlardır. Behiç Ak'ın özelde kedilere, genelde tüm hayvanlara ve doğaya ve insanlara olan duyarlılığı, incelenen diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de ön plana çıkmıştır. Yazar kedi karakterleri ve kedileri koruyan ve seven yazlıkçılar üzerinden, çocuklara tüm hayvanları sevmeyi ve korumayı aşılamaya çalışmaktadır.

Şekil 69'da görüldüğü üzere, kedilerin insanlardan devraldıkları evleri ve dükkânları temizleyip insanlara geri teslim etmeleri; bu yardımlarından dolayı insanlara teşekkür etmek için bir buket çiçek ve teşekkür notu sunmaları, eserdeki resimlerin, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyalarını yansıttığına dair örneklerdir.

Şekil 69. “Kedi Adası” İsimli Eserdeki Karakterlere Yönelik Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018c).

8. Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile ilişkili midir?

Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile uyumludur. Eserin kapak görselinde deniz kenarında kurulan bir sirk in önünde akrobatik hareketler yapan kediler resmedilmiştir. Bu sirkte çalışan akrobatların kediler olduğu mesajı verilmiştir. Sirk in

deniz kenarında resmedilmesi, eserin ismindeki “ada” kelimesi ile ilişkilendirilmektedir. Buradaki resimde yalnızca kedilerin olması, başka hiçbir canlının görseline yer verilmemesi adada sadece kedilerin yaşadığını sezdirilmektedir (Bkz. Şekil- 61).

9. Resimler, çocukların kurguyu görsellerle takip edebilmelerine ve olayları zihninde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler, çocukların ve tüm okurların kurguyu görselle takip edebilmelerine ve olayları zihinlerinde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımaktadır. Metinde anlatılan olaylar, hemen yanındaki görsellerde de çizimle ifade edildiği için okur, yaşanan olayları, olayların sebep ve sonuçlarını, karakterlerin duygu ve düşünce dünyalarını detaylı bir şekilde görebilir. Şekil 70’te, bir kedinin sirkin kurulduğunu insanlara haber vermek için adadan ayrıldığı, insanların yanına gidince de davul eşliğinde duyuru yaptığı resmedilmiştir. Bu görsel, kurgunun resimlerden takip edilebileceğini; okurun metinde anlatılan olayları kolayca zihninde canlandırabileceğini gösterir niteliktedir.

Şekil 70. “Kedi Adası” İsimli Eserde Metindeki Olayları Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018c).

1.6.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi

Bu bölümde Behiç Ak’ın “Kedi Adası” isimli eserinde bulunan değerler tespit edilmiştir. Resimler detaylı bir şekilde incelenmiş; resimlerin metinde yer alan değerleri yansıtır yansıtmadığı değerlendirilmiştir. Behiç Ak’ın “Kedi Adası” isimli eserinde tespit edilen değerler ve bu değerlerin yer aldığı cümleler aşağıda belirtilmiştir:

1. Alışkanlık

“Allah’tan, şehirde yaşayan yaşlı bir kadın kedileri unutmaz, soğuğa aldırmadan her gün kayığa atlayıp adaya gelir ve kedilere yiyecek getirmiş” (Ak, 2018c: 7).

“Çok soğuk bir kış günü, kediler her zaman olduğu gibi kadının yolunu gözlüyormuş” (Ak, 2018c: 9).

2. Başarılı Olmak

“Sonunda sirklerini kurmuşlar” (Ak, 2018c: 13).

“Sonunda kediler sirke giriş biletlelerinden kazandıkları parayla ekmek yapmak için un, içmek için süt almışlar” (Ak, 2018c: 19).

3. Beceri Geliştirme

“Pastalar, börekler, çörekler ve kışlık elbiseler yapmışlar. Hatta ‘kedi modası’ bile getirmişler” (Ak, 2018c: 20).

4. Çalışkanlık

“Havalar ısınır ısınmaz, şehirde bütün kış boyunca çalışmaktan yorulan insanlar bu adaya gelir, yazı burada geçirirlermiş” (Ak, 2018c: 2).

“Onlar gibi dükkânlar açmalı, ekmek yapmalı, süt satıp para kazanmalı, lokantalarda ya da evimizde yemek yapıp karnımızı doyurmalıyız” (Ak, 2018c: 10).

“Adada bir sirk kurup para kazanabiliriz. Kazancımızla da dükkânları işletebiliriz” (Ak, 2018c: 10).

“Kediler bu fikirden çok hoşlanmışlar ve gece gündüz çalışarak sirk inşa etmişler” (Ak, 2018c: 12).

“Tatilcilerin bırakıp gittikleri dükkânlara girip, onları işletmeye başlamışlar. Kendi işlettikleri bakkalları, kasapları, eczaneleri, hatta terzileri olmuş” (Ak, 2018c: 19).

“Evleri ve dükkânları özenle temizleyip tatilcilere hazırlamışlar” (Ak, 2018c: 24).

5. Dayanışma

“Kediler bu fikirden çok hoşlanmışlar ve gece gündüz çalışarak sirk inşa etmişler” (Ak, 2018c: 12).

“Tatilcilerin bırakıp gittikleri dükkânlara girip, onları işletmeye başlamışlar” (Ak, 2018c: 19).

6. Dürüstlük ve Tarafsızlık

“Ama sudan pek hoşlanmayan kediler için kış gününde sandala binip ta şehre kadar gitmek hiç de kolay bir şey değilmiş doğrusu” (Ak, 2018c: 13).

“Pırıl pırıl evler ve dükkânlarla karşılaşınca çok sevinmişler doğrusu” (Ak, 2018c: 25).

7. Eleştirel ve Sorgulayıcı Olma

“Biz ne yapabiliriz? Fare yakalamaktan başka hiçbir şeyden anlamayız ki” (Ak, 2018c: 10).

“Kedilerin çalıştırdığı bir sirki kim merak etmez ki” (Ak, 2018c: 16).

8. Girişimcilik

“Kediler bu fikirden çok hoşlanmışlar ve gece gündüz çalışarak sirk inşa etmeye koyulmuşlar” (Ak, 2018c: 12).

9. Hayvan Sevgisi

“Ada kedilerle doluymuş. Yazlıkçılar bu sevimli kedileri çok sever, onları beslemekten zevk alırlarmış” (Ak, 2018c: 4).

“Zavallı kedicikler, adada onları besleyen kimse kalmadığı için açlıktan ölme ve soğuktan donma tehlikesiyle karşı karşıya kalırlarmış” (Ak, 2018c: 8).

10. Hedef Belirleme

“İçlerindeki akıllılardan küçük bir kedi söz alıp, ‘Artık biz de insanlar gibi yaşamasını öğrenmeliyiz.’ demiş” (Ak, 2018c: 10).

“Onlar gibi dükkânlar açmalı, ekmek yapmalı, süt satıp para kazanmalı, lokantalarda ya da evimizde yemek yapıp karnımızı doyurmalıyız” (Ak, 2018c: 10).

“Adada bir sirk kurup para kazanabiliriz. Kazancımızla da dükkânları işletebiliriz” (Ak, 2018c: 10).

11. İşbirlikçi Olma-Grup Halinde Çalışmaya Önem Verme

“Kediler bu fikirden çok hoşlanmışlar ve gece gündüz çalışarak sirk inşa etmişler” (Ak, 2018c: 12).

“Sonunda sirklerini kurmuşlar” (Ak, 2018c: 13).

“Sonunda kediler sirke giriş biletlerinden kazandıkları parayla ekmek yapmak için un, içmek için süt almışlar” (Ak, 2018c: 19).

“Tatilcilerin bırakıp gittikleri dükkânlara girip, onları işletmeye başlamışlar. Kendi işlettikleri bakkalları, kasapları, eczaneleri, hatta terzileri olmuş” (Ak, 2018c: 19).

“Evleri ve dükkânları özenle temizleyip tatilcilere hazırlamışlar” (Ak, 2018c: 24).

12. Merhamet-Şefkat

“Zavallı kedicikler, adada onları besleyen kimse kalmadığı için açlıktan ölme ve soğuktan donma tehlikesiyle karşı karşıya kalırlarmış” (Ak, 2018c: 8).

13. Mutlu Olmak

“Şehir halkı kedilerin hazırladığı nefes kesen gösteriyi izleyince hem çok şaşırılmış hem de çok mutlu olmuşlar” (Ak, 2018c: 18).

“Pırıl pırıl evler ve dükkânlarla karşılaşınca çok sevinmişler doğrusu” (Ak, 2018c: 25).

14. Nezaket Kurallarına Uyma- Görgü Kurallarına Uyma

“Onları dakikalarca alkışlayıp tekrar tekrar sahneye çağırmışlar” (Ak, 2018c: 18).

15. Planlı Olma

“Onlar gibi dükkânlar açmalı, ekmek yapmalı, süt satıp para kazanmalı, lokantalarda ya da evimizde yemek yapıp karnımızı doyurmalıyız” (Ak, 2018c: 10).

“Adada bir sirk kurup para kazanabiliriz. Kazancımızla da dükkânları işletebiliriz” (Ak, 2018c: 10).

“Sonunda sirklerini kurmuşlar. Sıra sirki insanlara duyurmaya gelmiş” (Ak, 2018c: 13).

16. Sabırlı Olmak

“Zavallı kedicikler günler, geceler boyunca yaşlı kadını beklemişler, ama ne gelen olmuş ne de giden” (Ak, 2018c: 8).

17. Sevgi

“Yazlıkçılar bu sevimli kedileri çok sever, onları beslemekten zevk alırlarmış” (Ak, 2018c: 4).

18. Sorunlara Çözüm Arama

“Sonunda beklemekten yorulup kendi aralarında toplantı yapmışlar” (Ak, 2018c: 10).

19. Teşekkür Etme-Minnettarlık

“Evlerine girdiklerindeyse, yanına küçük bir kâğıt ilâştirilmiş koca birer buket çiçek onları karşılamış. Kâğıtta şunlar yazılıymış: ‘Her şey için çok teşekkürler, miyav miyav’” (Ak, 2018c: 25).

20. Temizlik

“Evleri ve dükkânları özenle temizleyip tatilcilere hazırlamışlar” (Ak, 2018c: 24).

21. Umut Etme

“Çok soğuk bir kış günü, kediler her zaman olduğu gibi kadının yolunu gözlüyormuş” (Ak, 2018c: 8).

“Adada bir sirk kurup para kazanabiliriz. Kazancımızla da bu dükkânları işletebiliriz” (Ak, 2018c: 10).

22. Vefalı Olma

“Evlerine girdiklerindeyse, yanına küçük bir kâğıt ilâştirilmiş koca birer buket çiçek onları karşılamış. Kâğıtta şunlar yazılıymış: ‘Her şey için çok teşekkürler, miyav miyav’” (Ak, 2018c: 25).

23. Yaratıcılık-Üretkenlik

“Pastalar, börekler, çörekler ve kışlık elbiseler yapmışlar. Hatta ‘kedi modası’ bile getirmişler” (Ak, 2018c: 20).

24. Yardımseverlik

“Allah’tan şehirde yaşayan yaşlı bir kadın kedileri unutmaz, soğuğa aldırmandan her gün kayığa atlayıp adaya gelir ve kedilere yiyecek getirmiş” (Ak, 2018c: 7).

25. Yenilikçi Olma

“Hatta ‘kedi modası’ bile getirmişler” (Ak, 2018c: 20).

Eserin incelenmesi sonucunda 25 değer tespit edilmiştir. Bu değerlerin resimler ile ilişkisi, aşağıdaki sorular çerçevesinde değerlendirilmiştir:

1. Resimler, metinde yer alan toplumsal ve evrensel değerleri çocuğa sezdirebilecek nitelikte midir?

Eserdeki görsel ve dilsel metinlerde yaratılan kişiselleştirilmiş karakter olan kediler çocuğa; sevgi, dostluk, başarı, birliktelik, dayanışma, iyilik, vefalı olma, yardımseverlik, çalışkanlık, üretkenli ve yaratıcılık, paylaşım gibi değerleri sezdirmektedir.

Metinde tespit edilen toplumsal ve evrensel değerler, resimler ile desteklenmiştir. Örneğin; üç ve dördüncü sayfadaki görselde, hayvanları seven ve besleyen, çocuklarla ve yetişkinlerle selamlaşan insanlar resmedilmiştir. Yedinci ve sekizinci sayfada, bir kış günü kedileri beslemeye gelen yardımsever yaşlı bir kadın resmedilmiştir. Yirmi üç ve yirmi dördüncü sayfadaki görselde, insanlardan geçici süreliğine devraldıkları evleri ve dükkânları temizleyen kediler resmedilmiştir. Burada vefalı olma, çalışkanlık, emanete gözü gibi bakma, temizliğe önem verme gibi değerler ifade edilmiştir. Hikâyenin yirmi beş ve yirmi altıncı sayfasında ise nezaket kuralı olan teşekkür etme, çiçek ve not figürleri ile desteklenerek resmedilmiştir (Bkz. Şekil-66; Şekil- 67; Şekil- 69).

2. Aile, arkadaşlık, sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşma, yardımlaşma, dürüstlük, çalışkanlık, sorumluluk alma, adil olma, nazik davranma gibi soyut değerler resimlerle somutlaştırılmış mıdır?

Eserde metin ile resimler bir bütünlük sağlamaktadır. Dilsel metinde yer alan ifadeler, iletiler ve değerler görsel ifadelerde somutlaştırılmıştır.

3. Resimler toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne uygun mudur?

Eserin ön ve arka kapak resimlerinde, iç kapak resimlerinde ve içerisinde yer alan resimlerde toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne aykırı bir ifadeye rastlanmamıştır. Kültürümüzde çok önemli bir yere sahip olan saygı, sevgi, paylaşma, hoşgörü gibi değerler görsellerle de ifade edilmiştir.

4. Resimler, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojileri içermekte midir?

Resimlerde, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojiler yer almamaktadır. Çocuğa, herhangi bir fikrin aşılması söz konusu değildir. Behiç Ak'ın kedilere karşı olan sevgisi, eserin kahramanlarının kedi olarak yaratılmasında etken olduğu düşünülmektedir. Yazarın doğaya, hayvanlara ve insanlara karşı duyarlılığı eserin ilk sayfasından son sayfasına kadar hissedilmektedir. Ancak bu durum çocuğun kişilik gelişiminde herhangi bir tehlike oluşturmayacağı için sorun olarak görülmemiştir. Aksine yazarın bu duyarlılığını eserin görsel ve dilsel metinlerine aktarabilmesi bir başarı olarak değerlendirilmektedir.

5. Resimler, herhangi bir dinin ve ırkın üstünlüğünü benimser nitelikte midir?

Resimlerde herhangi bir ırkın ya da dinin üstünlüğü benimsenmemiştir. Farklı ten ve saç renklerine, farklı fiziksel özelliklere sahip çocuklar ve yetişkinler resmedilmiştir. Bu durum, sanatçının insana karşı olan saygısını ve duyarlılığını gözler önüne sermektedir.

6. Resimler, çocuğun bilinçaltına olumsuz mesajlar gönderecek ve çocuğun kişiliğini, duygu dünyasını kötü yönde etkileyecek (cinsellik ve şiddet) öğeler barındırmakta mıdır?

Resimlerde, çocuğun zihinsel ve kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyecek öğeler bulunmamaktadır. Çocuk ve yetişkin karakterlerin kadın ve erkek olarak belirlenmesi, her iki cinsiyetin de gerek metinde gerek resimlerde eşit olarak ele alınması, cinsiyet ayrımının yapılmadığını göstermektedir.

1.7. RÜZGÂRIN ÜZERİNDEKİ ŞEHİR ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR

1.7.1. Özet

“Rüzgârın Üzerindeki Şehir” isimli eser 32 sayfalık bir hikâye kitabıdır. Eserin yazarı Behiç Ak, tasarımcısı ise Gözde Bitir Tufan'dır. Kitabın hiçbir sayfasında sayfa numaraları belirtilmemiştir. Yapıtın ilk basımı 2009 yılında yapılmıştır. Elimizdeki nüshası ise 2018 yılında yayımlanmıştır ve on altıncı baskıdır.

Behiç Ak'ın masalsı bir anlatımla kurguladığı hikâye, çocukları başka bir dünyaya, rüzgârın üzerinde kurulan yeni bir kente götürmektedir. Çocukların düşlem gücüne hitap eden eser, yardımseverliğin eşsiz tadını ele almaktadır.

Eserdeki olaylar, sorumluluk sahibi, çalışkan insanların yaşadığı küçük bir kasaba geçmektedir. Bu kasabada herkes elini bir taşın altına koyar, üzerine düşen görevi yerine getirmek için çabalar. Bir gün kasabayı, nereden estiği belli olmayan bir rüzgâr kaplar. Bu rüzgâr o kadar şiddetlidir ki insanları, hayvanları ve yeryüzündeki tüm nesneleri çevreleyip havada savurur. Neye uğradıklarını şaşırان kasabalılar, gökyüzünde korku içinde bağırlar. Ancak rüzgâr onları sarıp sarmalar, rahatça hareket edebilmelerine imkân tanır.

Rüzgârın üzerinde sorunsuz hareket edebildiklerini gören insanlar şaşırırlar. Burada, dünyanın çeşitli yerlerinden toplanan balonlara, ekmeklere, çamaşırlara rastlarlar. Bulundukları yere ve gördüklerine anlam vermeyen insanlar, yere inmenin mümkün olmadığını kavrarlar. Bu sebeple rüzgârın üzerindeki yaşama alışmaya, ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırlar. Buğday tarlalarından topladıkları buğdaylardan şimşek ateşinde ekmek yapar; pişirdikleri yiyecekler ve meyvelerle karınlarını doyururlar.

Rüzgârın üzerindeki seyahat günlerce devam eder. Buradaki insanlar dünyayı dolaşıp uzak ülkelerdeki insanlarla dostluk kurarlar. Rüzgârın nereden nereye gideceğini, nereden eseceğini öğrenen insanlar, rüzgârın üzerindeki dostlarını bekleyip geldiklerinde coşku ile karşılarlar. Hatta yeryüzündeki insanlar rüzgârın üzerinde yaşayan insanlara hediyeler sunarlar. Rüzgârın üzerinde yaşayan insanlar da bu hediyelerin bir kısmını kendi ihtiyaçları için kullanır, bir kısmını da ihtiyaç sahibi insanlara götürürler. Rüzgâr, tüm insanlığın ulaşım, iletişim ve yardımlaşma aracı olur.

Buradaki yaşama alışan insanlar, birçok ülkeden taşıdıkları ürünleri kullanarak kendilerine ev yapar; yeni bir yaşam merkezi kurarlar. Bu merkeze de “Rüzgârın Üzerindeki Şehir” adını verirler. Burada mutlu bir yaşam süren insanlar, gittikleri yerlere de mutluluk taşırlar. Afrika'nın sıcağından bunalan hayvanlara dondurma, kutuplarda yaşayan canlılara meyveler, çölde yaşayan canlılara da su götürürler. Muhtaç olan insanların ve diğer canlıların gereksinimlerini karşılamayı, onları da mutlu etmeyi görev edinirler.

1.7.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Ögelerine Göre İncelenmesi

Bu bölümde “Rüzgârın Üzerindeki Şehir” isimli kitabın biçimsel özellikleri tespit edilerek resimler, resimlerin tasarım ilke ve ögelerine uygunluğu incelenmiştir.

1. Eser, biçimsel özellikleri açısından (boyutu, kâğıdı, kapak ve ciltlemesi, yazı stili ve harflerin büyüklüğü) çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun mudur?

“Rüzgârın Üzerindeki Şehir” isimli eserin kitap kapağı için ince karton kapak; sayfalar için de mat, kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kitap kapağının ciltsiz olması ve ciltlemede tel zımba kullanılması, kitabın yıpranmasına, sayfaların kopmasına ve kitabın kullanım süresinin kısılmasına sebebiyet verebilir. Ciltlemedeki bu eksiklikten dolayı çocuk ve yetişkin okurların kitabı dikkatli kullanması gerekir. Kitap kapağının ya da sayfalarının katlanmamasına özen gösterilmelidir.

Kitabın ön kapağının zemin rengi beyaz, arka kapağının zemin rengi ise mavidir. Ön kapağın en üstünde, yazarın ismine yer verilmiştir. Yazarın ismi yazılırken yeşil rengi bir köşeli ayraç ve yine yeşil rengi ile büyük harf tercih edilmiştir. Yazarın isminin hemen altında mavi renkte yazılmış kitap adı bulunmaktadır. Kitabın ismi yazılırken kelimelerin ilk harfleri büyük, diğer harfleri küçük tercih edilmiştir. “Rüzgârın” yazısındaki “z” harfine tutunan pembe ve beyaz çizgili elbiseli, saç örgülü bir kız resmedilmiştir.

Ön kapakta, kitabın isminin hemen altında kitabın görseli yer almaktadır. Bu görsel, ön kapağın tamamına yayılmamış; sınırları belirlenmiş kare bir alan içerisinde sunulmuştur. Görselde, esen rüzgârda uçan evler, insanlar, hayvanlar, yiyecekler ve nesneler bulunmaktadır. Uçan bu insanların bir kısmı eğlenirken bir kısmı da endişe duymaktadır. Ancak insanların gökyüzünde dilediğince hareket edip gündelik yaşamlarına devam edebiliyor olmaları; evlerin kapı ve pencerelerinin açık olması, gökyüzünde bir yaşam olduğuna işaret etmektedir. Ön kapağın sağ alt köşesinde ise yeşil renkli bir çizimin içerisinde kitabın basıldığı yayınevi belirtilmiştir.

Kitabın sırt bölümünde yeşil ve mavi renkleri ile çizilmiş desenler bulunmaktadır. Bu desenler ön ve arka kapak arasında bir geçiş sağlamaktadır. Arka kapakta yine ön kapaktaki gibi yazarın ve kitabın adı bulunmaktadır. Bu isimlerdeki temel farklılık; kitabın isminin beyaz renklerle yazılması ve “Rüzgârın” ismi yazılırken “r” harfinin üzerinde yatan endişeli bir erkek çocuğunun resmedilmiş olmasıdır.

Arka kapak görselinde yuvarlak, yeşil bir çerçeve içerisinde rüzgârda uçan insanlar, hayvanlar ve nesneler resmedilmiştir. Bu görselin hemen altında beyaz renklerle yazılmış açıklayıcı bir metin bulunmaktadır. Bu metin çocukları hikâyenin kurgusuna çekerek merak uyandırmayı amaçlamaktadır. Arka kapağın sol alt köşesinde beyaz bir çizim içerisinde kitabın basıldığı yayınevi; kapağın sağ alt köşesinde ise kitabın uluslararası kod numarası ile fiyatı yer almakta; bu ikisinin ortasında da kitabın denetim pulu bulunmaktadır. Yukarıda belirtilen durumlar Şekil 71’de yer almaktadır.

Şekil 71. “Rüzgârın Üzerindeki Şehir” İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli

Kaynak: Ak, (2018d).

Kitabın ön ve arka iç kapakları beyaz bir zeminden oluşmakta ve burada yer alan resimler iki sayfayı da kaplamaktadır. Bu görselde yine, rüzgârda uçan insanlar, hayvanlar, nesneler ve yiyecekler resmedilmiştir. Ön iç kapakta görsel, arka iç kapakta ayna çizim yöntemi ile yinelenmiştir.

Ön kapağın bir sonraki sayfasında, “Birlikte Okuyalım” başlıklı bir açıklama metnine yer verilmiştir. Bu metin, hikâyeyi çocuklara okuyacak yetişkinlere yönelik yazılmıştır. Metni okuyan yetişkin ile çocuğun yaşayacakları deneyimler içten bir ifade ile belirtilmiştir. Aynı sayfada rüzgârda uçan, elindeki kitabı rüzgârın şiddeti ile bırakmış; al yanaklı, endişeli ancak sakız şişiren bir erkek çocuk resmedilmiştir. Bu sayfanın yanındaki sayfada ise tıpkı ön kapakta olduğu gibi yazarın, kitabın, yayınevinin ismine ve arka kapaktaki görsele yer verilmiştir.

İç kapaklardan sonra hikâyenin başladığı yere kadar olan sayfalarda kitabın ve yazarın ve yayınevinin adı tekrarlanmış; kitabın yayın koordinatörü, düzelteni, tasarımcısı belirtilmiştir. Ayrıca yayınevine ait detaylı bilgiler verilmiştir.

Kitabın arka iç kapağının bir önceki sayfasında beş adet kalp bulunmakta; okurun kitabı sevip sevmediği sorgulanmaktadır. Hemen yan sayfada ise okura yönelik bir mesaj bulunmakta; bu mesajın altında ise yayınevinin ismi yer almaktadır. Ön iç kapaktaki açıklayıcı metin, okurun ismini yazması için ayrılan bölüm; arka iç kapaktaki kalpler okurun kitabı benimsemesini sağlar niteliktedir.

Hikâyenin bittiği sayfanın arka yüzünde, yazarın bu yayınevinden çıkan diğer eserlerine kapak resimleri ile yer verilmiştir. Bu sayfalarda pembe bir kuş, yeşil bir kedi ve turuncu bir köpek resmedilmiştir.

Hikâye ile bütünlük gösteren ön ve arka kapak, çocukların ilgisini çekecek kadar renklidir. Resimler, okurun hayal dünyasını harekete geçirebilecek ve meraklarını kamçılacak niteliktedir. Ön ve arka kapakta kitabın hangi yaş grubuna yönelik yazıldığı belirtilmemiştir. Kitap, kurgusu ve resimleri ile çok farklı yaş gruplarının ilgisini çekecek nitelikte olsa da okul öncesi ve ilk okuma dönemi çocuklarına hitap etmektedir.

Kitabın boyutu 19.5x24 cm büyüklüğündedir. Bu boyut, kitabın çocuklar tarafından rahatça taşınabilmesine, sayfalarının kolaylıkla çevrilebilmesine imkân tanımaktadır.

Kitabın iç sayfaları için mat kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kâğıt kaliteli ve dayanıklıdır. Ayrıca kâğıdın matlığı, resimleri inceleme sürecinde herhangi bir parlama ya da yansıma sebebiyet vermemektedir.

2. Resimlemede baskı net ve düzgün müdür?

Eserdeki resimlemelerin baskısı net ve düzgündür. Görsellerdeki figürler, çizimler ve renkler rahatlıkla takip edilebilmektedir. Renklerde bulanıklaşma, kontörlerde kayma gözlemlenmemiştir. Renk ve çizim öğeleri gerektiği gibi kullanılmış, figürlerde herhangi bir soruna rastlanmamıştır. Resimdeki yoğun desenler ile metin üst üste gelmemiş, biri diğerinin algılanmasını engellemiştir.

3. Resimler, çocuklara uygun resimleme teknikleri (kurşun kalem ve kuru boya teknikleri, mürekkeple çizim teknikleri, keçeli kalem ve marker teknikleri, suluboya ve anilin boya teknikleri, pastel boya tekniği, guaj ve tempera teknikleri, akrilik boya tekniği, püskürtme tekniği, karışık teknikler) ile çizilmiş midir?

Şekil 72 incelendiğinde, resimlerin çiziminde “kalem (kuru pastel boya) ile çizim ve sulu boya teknikleri” kullanıldığı görülmektedir. Bu teknikler sayesinde, renkler canlı ve saydam bir şekilde kullanılmıştır. Eserdeki görseller ayrıntılı ve gerçekçi bir biçimde resmedilmiştir. Resimler incelendiğinde, kullanılan çizim ve boya tekniğinin çocuğa ve çocuk edebiyatının ilkelerine uygun olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 72. “Rüzgârın Üzerindeki Şehir” İsimli Eserde Resimleme Tekniklerine Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018d).

4. Resimlerin sayfaya yerleştirilmesinde denge unsuruna dikkat edilmiş midir?

Kitabın sayfalarının tamamı görsellerle kaplanmış; kenar boşlukları bırakılmamıştır. Metinler ise siyah renkle yazılmış ve görsellerin açık renkli yerlerine yerleştirilmiştir. Kitaptaki sözel ifadeler olabildiğince kısa tutulmuş ve hikâye, resimlerle anlatılmıştır (Bkz. Şekil- 72). Görsel ve dilsel ifadelerin birbirini tamamladığı, okuyucuya sezdirilmek istenmiştir.

Eserde, metin ile görsel aynı sayfada bulunmaktadır. Görseldeki öğeler; renk, çizgi, leke, nokta gibi unsurlar görselin tümüne yayılmıştır. Renk, çizgi, leke gibi unsurlarla, görsellerdeki figürlerin hareket halinde olduğu sezdirilmiştir. Resimlemede, iyi orantılanmış ve dengelenmiş figürler kullanılmıştır. Resimlemede kullanılan simetrik denge, görseli, metni ve eserin tamamını düzenli göstermektedir.

5. Resimlerde vurgulanmak istenen unsur belli midir?

Resimlemede yer alan görsel unsurlar, vurgulanmak istenen mesaja göre ölçülendirilmiştir. Şekil 73'te, hangi figürün vurgulanmak istendiği anlaşılmakta; görselin içerdiği mesaj sezilmektedir. Ön plana çıkması gereken unsur ile ikinci planda kalması gereken unsur net bir şekilde ifade edilmiştir. Vurgulanmak istenen figürün diğer figürlerden yön, boyut, biçim, doku, ton ya da çizgi gibi unsurlar açısından rahatlıkla ayrılabilirdiği görülmektedir. Resimlemede vurgulanmak istenen mesaja göre renk, uzaklık, yakınlık, açıklık, koyuluk gibi ölçülendirme yapılmıştır. Sanatçı vurgulamak istediği unsur net bir şekilde belirlemiş ve sadece o unsuru ön plana almayı başarmıştır.

Şekil 73. “Rüzgârın Üzerindeki Şehir” İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018d).

Yukarıdaki resimde görüldüğü üzere kahramanlar, şiddetli bir rüzgârın etkisiyle havaya savrulmuştur. Neye uğradıklarını şaşırان insanlar birbirlerine tutunmuştur. İnsanların yaşadıkları bu olaydan ötürü endişe duydukları, saçlarının ve kıyafetlerinin rüzgârın şiddeti ile savrulduğu görselde başarılı bir şekilde ifade edilmiştir.

6. Resimlerde, kullanılan renklerde zıtlık (konstrastlık) unsuruna dikkat edilmiş midir?

Sanatçı ya da tasarımcı, görselde vurgulayacağı unsuru belirleyebilmiş; bunu şekil ve zemin ayrımına dikkat ederek yansıtabilmiştir. Zemin, görselin arka planında daha az dikkat çeken unsur; şekil ise görselin ön planında daha fazla dikkat çeken unsur olarak sunulmuştur. Vurgulanmak istenen figürler yani şekiller, zemine göre anlam kazanmakta ve daha önce algılanmaktadır. Sanatçı, görseldeki vurguyu yaparken bu iki unsurun zıtlığını göz önünde bulundurmıştır.

Eserde yer alan resimlerde en çok kullanılan renk sakinliği, sonsuzluğu ve huzuru temsil eden mavidir. Eserdeki olayların gökyüzünde geçmesi, insanların yaşadıkları şehri gökyüzünde rüzgârın üzerinde kurması, eserde bu rengin zemin olarak kullanılmasını gerekli kılmıştır. Zemin üzerine yerleştirilen figürler mavinin tonları ile açık ve parlak renkler kullanılarak resmedilmiştir. Resimlemede kullanılan zıtlıklar, resimlemeye hareket ve canlılık kazandırmıştır. Okurun ilgisinin resme yönelmesini ve resimdeki figürlerin kolaylıkla algılanabilmesini sağlamıştır.

7. Resimlemede orantı ve görsel hiyerarşi unsuruna dikkat edilmiş midir?

Resimlemede, ölçü ve oran ilkesi gerektiği gibi kurgulanmıştır. Tasarımcı eserdeki görsellerde, evrende var olan oran gerçeklikten kopmadan resimlerdeki figürler arasında ilişki kurabilmiştir. Örnek vermek gerekirse hayvanlar gerçekte olduğu gibi insanlardan daha küçük; binalar insanlardan daha büyük resmedilmiştir. Resimlerdeki desenlerin/figürlerin boyutları iyi bir şekilde belirlenmiş, varlıkların boyutları gerçek yaşam ile eşdeğer oran-orantıda kullanılmıştır.

8. Resimler, kendi içerisinde ve eser içindeki tüm resimlerle bütünlük göstermekte midir?

Eserdeki resimlerin tümü, metnin hemen yan sayfasında konumlandırılmıştır. Metnin içeriğine yönelik olan, iletisini destekleyen bu resimler metin ile bir bütünlük oluşturmaktadır.

Resimlerin içerisinde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişkili olması, resmin içerdiği mesajın okura aktarılmasına hizmet etmesi, resmin kendi içinde bir bütünlüğü olduğunu göstermektedir. Ayrıca kurguya göre sıralanmış resimler, yalnızca görsel okuma yapılarak bile takip edilebilir niteliktedir. Birbiri ardına sıralanan resimlerin tümü, eserin içinde bir bütünlük oluşturmaktadır.

9. Resimlerin tasarımında biçim, renk, hareket ve yön çeşitliliğine önem verilmiş midir?

Eserdeki resimlemede şekil, renk, çizgi, leke ve gölgelerin ölçülü ve düzenli tekrarı ile tasarımda zenginlik sağlanmıştır. Şekil 74'te, renklerin ve çizgilerin yönü figürlerin hareket halinde olduğunu sezdirmektedir. Resimlerde kullanılan düz, kıvrımlı, dikey ve yatay çizgiler görsellere ritim ve hareket katmaktadır.

Resimlemelerin tasarımıda şekil, renk, hareket ve yön çeşitliliği kullanılarak, görseller ve eserin tamamı tek düzelikten kurtarılmıştır.

Şekil 74. “Rüzgârın Üzerindeki Şehir” İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018d).

10. Resimlemede, görsel devamlılık ilkesi göz önünde bulundurulmuş mudur?

Resimlemede göz, bir figürden diğerine doğru kesintisiz geçişler yapabilmektedir. Resimlerdeki görsel unsurlar, gözün normal hareketine uyacak şekilde (sağdan sola, yukarıdan aşağıya) konumlandırılmıştır. Resmin algılanma yönü okurun dikkatini dağıtmayacak biçimde düzenlenmiştir. Resimlerde yer alan figürlerin hareketliliği, çizimlerin yönü, renklerin uyumu görselin içindeki unsurların ritmini oluşturmaktadır. Bu ritim görseldeki figürlerin birbirleri ile ilişik olduğunu hissettirmekte ve okurun ilgisini çekmektedir. Görsellerin, eserin tümünde görselin kurgusuna yönelik olarak birbiri ardına sıralanması, görseller arasındaki devamlılığı oluşturan diğer unsurdur. Bütün bunlara dayanılarak denilebilir ki, resmin kendi içinde ve eserdeki resimlerin tümünde görsel devamlılık ilkesi gözetilmiştir.

11. Resimler, detaylı bir şekilde çizilmiş midir?

Resimlerde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişik olması, metnin ve görselin içerdiği amaca hizmet etmesi; kullanılan renklerin ve çizimlerin göz yormaması yalınlık ve basitlik ilkesine uyulduğunun göstergesidir. Yalın çizgilerle oluşturulan resimlerde, düz (ışık ve gölgenin az kullanıldığı ya da kullanılmadığı) renkler kullanılmamıştır. Resimlerin canlandırdığı varlıkların belirgin özellikleri çocukların dikkatini çekmektedir.

Metinde yer alan iletinin görsellerle somutlaştırılması, görsellerdeki figürlerin detaylı bir şekilde çizilmesi; karakterlerin fiziksel ve kişilik özelliklerinin, duygu ve düşünce dünyalarının ayrıntılı çizimlerle yansıtılması, eserin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır.

12. Resimlerde olağanüstü figürler bulunmakta mıdır?

Eserde olağanüstü olaylar ve görseller bulunmaktadır. Bir kasabada aniden çıkan şiddetli bir rüzgâr, yeryüzündeki tüm canlıları ve cansız nesneleri havaya savurmuştur. İnsanlar, yaşadıkları bu olaydan ötürü çok büyük kaygı duysalar da bekledikleri olmamış; hiçbir canlı zarar görmemiştir. Rüzgârın şefkatli kollarında istedikleri gibi hareket eden insanlar, temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere değirmende un öğütüp şimşek ateşinde ekmek pişirmişlerdir. Yeryüzündeki insanlar, ulaşım gereksinimleri için dahi rüzgârı kullanmıştır. Belirtilen bu olağanüstü olaylar, görsellerde de resmedilmiştir.

13. Eserdeki resimler özgün müdür?

Eserdeki görsellerin, metinde yer alan olayları ve iletileri yansıtması, çizilen her resmin bu esere ait olduğunu düşündürmektedir. Resimler, çocuğa, kitabın konusuna, metne uygundur. Sanatsal bir değer taşıyan resimler sanatçıya ve esere özgüdür.

14. Eserde, grafikler, fotoğraflar ve karikatürlere yer verilmiş midir?

Eserde, çocukların görsel algılarına hitap edecek resimler ve karikatürler kullanılmış; herhangi bir grafik ya da fotoğrafa yer verilmemiştir.

15. Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuş mudur?

Resimlemede, tasarım elemanları; tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuştur. Resimlemede kullanılan teknikler, çizimler, renk ve gölgeler; vurgu, denge, orantı ve görsel hiyerarşi, zıtlık (konstrastlık) vb. tasarım ilkeleri ile uyumludur. Aynı temel biçimde, boyuta, dokuya, renge ya da duyguya sahip unsurlar; bir tasarımda ideal bütünlüğü oluşturmuştur. Sanatçı, grafik tasarımda bir arada kullanabileceği öğeleri birbiriyle uyum sağlayacak bir şekilde düzenlemeyi başarmıştır.

1.7.3. Resim ve Metin İlişkisi

Bu bölümde, “Rüzgârın Üzerindeki Şehir” isimli eserdeki metnin içerik özellikleri tespit edilmiş; eserdeki resimlerin metin ve içerik özellikleri ile uyumu değerlendirilmiştir.

1. Eserde yer alan resimler hangi amaçla (metni tamamlayıcı resimler, metni yorumlayıcı resimler, süsleyici resimler) kullanılmıştır?

Eserin ön ve arka kapağı, iç kapağı ve diğer tüm sayfalarında yer alan resimler metni tamamlayıcı ve yorumlayıcı resimlerdir. Ön ve arka kapaktaki görsellerde bulunan uçan evler, insanlar, hayvanlar ve diğer nesneler; eserin içinde metin ile aynı sayfada olan ve metni yansıtan resimler bu görüşü destekleler niteliktedir (Bkz. Şekil- 71; Şekil- 72).

2. Resimler, metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Metin ile aynı sayfada yer alan görseller, okuyucunun metinde sunulan olayı görsel olarak da görmesine, olayları kolaylıkla anlamasına; karakterlerin görünüşleri ve yüz ifadeleri ile olayları yorumlayıp değerlendirmesine yardımcı olmaktadır. Şekil 75’de görüldüğü üzere kahramanlarımız, rüzgâr sebebi ile savrulmakta; rüzgârın üzerinde yaşamaya çalışmaktadır. Beslenme ihtiyaçlarını karşılamak için ağaçlardan meyve toplamakta, buğdayları işleyip ekmek yapmaktadırlar. Buradan anlaşıldığı üzere insanlar, rüzgârın üzerinde yaşamaya alışmıştır. Karakterlerin duruşları ve yüz ifadeleri metnin yorumlanmasında etkindir.

Şekil 75. “Rüzgârın Üzerindeki Şehir” İsimli Eserde Metni Yorumlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018d).

3. Resimler, metnin temasını yansıtmakta mıdır?

Çalışkan ve yaşamlarından memnun olan insanların yaşadığı bir kasabadan hayali bir dünyaya geçiş yapılan eserin teması “dayanışma ve yardımlaşmadır.” Zor zamanlarında birbirlerine sığınan ve yardıma muhtaç olanlara yardım götüren insanların yaratıldığı eserde, doğa ile insan çatışması hâkimdir. Sıradan bir gün kasabada çok şiddetli bir rüzgârın çıkması ve bu rüzgârın insanları, hayvanları, bitkileri ve nesneleri havaya savurması olayların asıl başlangıç noktasıdır.

Birlik ve beraberliğin olduğu, insanın, hayvanların ve doğanın sevildiği; iyiliğin, yardımseverliğin, çalışıp üretmenin, paylaşmanın ve dayanışmanın, arkadaşlığın ve mutluluğun önemli görüldüğü bu hikâyede geçen olaylar her yaştan okurun ilgisini çekebilecek niteliktedir.

Eserdeki görsellerde, rüzgârın üzerinde yaşayan insanların ormanda yaşayan insanlara, kutuplarda yaşayan Eskimolara ve çöllerde yaşayan insanlara yiyecek ve içecek dağıttıkları resmedilmiştir. Şekil 76’da görüldüğü üzere “yardımlaşma ve dayanışma” teması resimlerde de işlenmiştir.

Şekil 76. “Rüzgârın Üzerindeki Şehir” İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018d).

4. Resimler, metnin konusunu yansıtmakta mıdır?

Eserin konusunu oluşturan olaylar, yeryüzündeki her şeyi gökyüzüne havalandırabilecek kadar güçlü olan bir rüzgârın, kasabayı etkisi altına alması ile başlar. Bu rüzgâr kasaba halkına, bilmedikleri bir dünyanın kapılarını aralar. Başta korkan ve neye uğradıklarını şaşırان insanlar, sonraları rüzgârın şefkatli kollarında huzurlu bir yaşam sürerler. Birçok ülke gezip birçok insanla tanışırılar. Gökyüzünde yaşayanlar,

yeryüzünde yaşayan ve yardıma muhtaç olan insanların ihtiyaçlarını karşılar; yeryüzündeki insanlar da gökyüzünde yaşayan insanlara hediyeler sunar.

Eserin konusu, şiddetli bir rüzgârın insanları kasabalarından ayırıp yeni, farklı, olağanüstülüklerle dolu bir dünyaya götürmesi; insanların ise bu dünyaya alışıp mutluluğu birlik ve paylaşımda bulmasıdır. Yukarıda açıklanan tüm olaylar, metnin yanında yer alan görsellerde yansıtılır.

5. Resimler, metnin içeriği ile ilişkili midir?

Eserde yer alan tüm resimler metnin içeriği ile ilgilidir. Şekil 77’de görüldüğü gibi, resimler metin ile aynı sayfada yer almaktadır. Metindeki ifadeleri örnekleyen ve destekleyen figürler, resimlerde yer almaktadır. Görseller metni tüm detayları ile yansıtmakta, metinde bahsedilen olaylar ayrıntılı bir şekilde ifade edilmektedir. Kahramanlarımızın rüzgârın üzerinde yaşamaya alışmaları, seyahatlerini uçakla değil rüzgâr ile yapmaları, mektup göndermek isteyen insanların bunu rüzgârın üzerindeki insanlara teslim etmesi aşağıdaki resimde yansıtılmıştır. Metinde ve görselde ifade edilen bu durum, metin ile resmin birbiri ile ilişik olduğunu göstermektedir.

Şekil 77. “Rüzgârın Üzerindeki Şehir” İsimli Eserde Metnin İçeriğine Yönelik Tasarlanan Bir Görsel Örneği

Kaynak: Ak, (2018d).

6. Resimlemede, olayın geçtiği ortam iyi canlandırılmış mıdır?

Hikâyedeki olaylar ve olayların geçtiği mekân bir fantastik bir gerçekliğin ürünüdür. Rüzgârın tüm şehri gökyüzüne taşıması, canlıların ve cansız varlıkların bu sırada hiçbir zarar görmemesi; insanların burada kendilerine yeni bir şehir ve yeni bir yaşam kurması, şimşek ateşinde yemeklerini yapmaları, bilmedikleri ülkelere gidip

oradaki insanların dillerini bilmemelerine rağmen konuşup anlaşmaları hayali bir gerçekliktir. Ancak insanların çalışıp üretmeleri, Afrika, çöller ya da kutuplarda insanların yaşadıkları sorunlar var olan bir gerçekliktir. Kurgu, var olan bir gerçeklik ile hayali bir gerçekliğin harmanlanması ile oluşturulmuştur. Eserdeki olaylar, olayın geçtiği ortam ve karakterler başarılı bir şekilde resmedilmiştir (Bkz. Şekil- 78; Şekil- 79).

Yaşamsal bir gerçeklikten hareket ederek oluşturulan eser çocukların düşlem gücüne hitap etmektedir. Bunun yanı sıra çocuklara ve tüm okurlara yaşamla ilgili birlik, beraberlik, yardımlaşma ve dayanışma, iyilik yapmak ve sevgi dolu olmak gibi önemli değerleri sezdirmektedir.

7. Resimler, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyasını yansıtmakta mıdır?

Hikâyenin öne çıkan, belirgin bir kahramanı yoktur. Tüm insanlar, karşılaştıkları problemlerle baş etmeye çalışan; çalışkan, üretken, yardımlaşmaya, paylaşmaya ve dayanışmaya önem veren; çocukların özdeşim kurabileceği, örnek alabileceği karakteristik özelliklere sahiptir. Herhangi bir kasabada yaşayan çalışıp üreten, çöllerde yaşayan ve su kıtlığı çeken, kutuplarda yaşayıp meyve yiyemeyen ve Afrika'da yaşayıp yiyecek bulamayan insanlar, yaşamsal gerçeklik ile ele alınmıştır.

Kahramanlarımız, hikâyenin başından sonuna kadar çok ani değişimler göstermeyen bir karakterlerdir. Şehir halkının yaşantılarının, duygu ve düşüncelerinin apaçık bir biçimde ifade edilmesi ve resmedilmesi, okurun karakterle özdeşim kurabilmesini ve olumlu kişilik özelliklerini görmesini kolaylaştırır niteliktedir. Behiç Ak'ın tüm eserlerinde var olan doğa faktörü ve hayvanlar bu eserde de kendini göstermektedir. Yazar, eserindeki dilsel ve görsel metinler ile okurda, doğaya, hayvanlara ve insanlara karşı duyarlılık oluşturmaya çalışmıştır.

Üç ve dördüncü sayfadaki görselde, rüzgârın gökyüzüne savurduğu insanların yaşadığı endişe; çölde su ihtiyacı karşılanan insanların ve hayvanların yaşadığı mutluluk detaylı bir şekilde resmedilmiştir. Eserdeki resimlerin, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyalarını yansıttığı söylenebilir (Bkz. Şekil- 73; Şekil- 76).

8. Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile ilişkili midir?

Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile uyumludur. Ön kapak görselinde, rüzgâr sebebiyle havada uçan evler, insanlar, hayvanlar ve nesneler resmedilmiştir. Buradaki insanların yaşadıkları durumdan memnun olması; evlerinde mutlu bir şekilde yaşamaları, çamaşır asma, örgü örme, oyun oynama gibi günlük işlerini yapabilmeleri burada kurdukları şehrin göstergesidir. Bu sebeple eserin ismi ve içeriği ile uyumludur (Bkz. Şekil- 71).

9. Resimler, çocukların kurguyu görsellerle takip edebilmelerine ve olayları zihninde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler, çocukların ve tüm okurların kurguyu görselle takip edebilmelerine ve olayları zihinlerinde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımaktadır. Metinde anlatılan olaylar, metin ile aynı sayfadaki görsellerde de çizimle ifade edildiği için okur, yaşanan olayları, olayların sebep ve sonuçlarını, karakterlerin duygu ve düşünce dünyalarını detaylı bir şekilde görebilmektedir.

1.7.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi

Bu bölümde Behiç Ak'ın “Rüzgârın Üzerindeki Şehir” isimli eserinde bulunan değerler tespit edilmiştir. Resimler detaylı bir şekilde incelenmiş; resimlerin metinde yer alan değerleri yansıtır yansıtmadığı değerlendirilmiştir. Behiç Ak'ın “Rüzgârın Üzerindeki Şehir” isimli eserinde tespit edilen değerler ve bu değerlerin yer aldığı cümleler aşağıda belirtilmiştir:

1. Arkadaşlık-Dostluk

“En uzak ülkelerdeki insanlarla bile tanışıp, sıcak dostluklar kurmuşlar” (Ak, 2018d: 11).

“Uzak ülkelerdeki dostlarıyla haberleşmek isteyenler, mektuplarını rüzgârın üzerinde yaşayanların emin ellerine teslim etmişler” (Ak, 2018d: 16).

2. Beceri Geliştirme

“Zamanla insanlar rüzgârın üzerinde yaşamayı iyice öğrenmişler” (Ak, 2018d: 18)

3. Birlik ve Beraberlik/Dayanışma

“Bu, o kadar güçlü bir rüzgârmış ki, kasabalılar uçmamak için birbirlerine tutunmak zorunda kalmışlar” (Ak, 2018d: 4).

“Adeta bir şehir kurmuşlar. Bu şehre bir de ad takmışlar: Rüzgârın Üzerindeki Şehir” (Ak, 2018d: 18).

4. Cömert Olmak

“Onlar bu hediyelerin bir kısmını ihtiyaçları için kullanmış, geri kalanınıysa, geçtikleri yoksul köylerdeki insanlara dağıtmışlar” (Ak, 2018d: 14).

5. Çalışkanlık

“Bir zamanlar ülkelerin birinde, minik bir kasabada, çalışkan ve mutlu insanlar yaşıyor” (Ak, 2018d: 2).

“Günlerden bir gün, kasabalılar işlerinden dönerlerken, nereden geldiği belli olmayan güçlü bir rüzgâr esmeye başlamış” (Ak, 2018d: 3).

“Rüzgâr, meyve ağaçlarının üzerinden geçtiği zaman meyve toplayıp, karınlarını doyurmuşlar” (Ak, 2018d: 9).

“Buğday tarlalarının üzerinden geçtiğindeyse buğday toplayıp, şimşeklerin ateşinde ekmek yapmışlar” (Ak, 2018d: 10).

6. Güvenirlilik

“Uzak ülkelerdeki dostlarıyla haberleşmek isteyenler, mektuplarını rüzgârın üzerinde yaşayanların emin ellerine teslim etmişler” (Ak, 2018d: 16).

7. Hayvan Sevgisi

“Afrika’nın ormanlarından geçerken, sıcaktan kan ter içinde kalmış hayvanlara dondurma dağıtmışlar” (Ak, 2018d: 20).

“Çöllerin üzerinden geçerken ise, biriktirdikleri suları susuzluktan kavrulmuş hayvanların ve insanların üzerine serperek, onları serinletmişler” (Ak, 2018d: 24).

8. İletişime Açıklık

“En uzak ülkelerdeki insanlarla bile tanışıp, sıcak dostluklar kurmuşlar” (Ak, 2018d: 11).

“Rüzgârı mektuplaşmak için bile kullananlar olmuş. Uzak ülkelerdeki dostlarıyla haberleşmek isteyenler, mektuplarını rüzgârın üzerinde yaşayanların emin ellerine teslim etmişler” (Ak, 2018d: 16).

9. Misafirperverlik

“Geldiklerinde de onları törenle karşılar olmuşlar” (Ak, 2018d: 12).

10. Mutlu Olmak

“Bir zamanlar ülkelerin birinde, minik bir kasabada, çalışkan ve mutlu insanlar yaşıyor” (Ak, 2018d: 2).

“Rüzgârın üzerinde yaşayanlar, geçtikleri her yere mutluluk götürmüş” (Ak, 2018d: 2).

“Kutupların dondurucu soğukunda yaşayan Eskimolara da, sıcak ülkelerin meyvelerini dağıtıp onları sevindirmişler” (Ak, 2018d: 22).

11. Paylaşımçı Olmak

“Rüzgâr büyük şehirlerin üzerinden geçtiği zaman, insanlar, şehrin yüksek binalarının tepesine çıkıp onlara hediye vermişler” (Ak, 2018d: 14).

“Onlar bu hediyelerin bir kısmını ihtiyaçları için kullanmış, geri kalanınıysa, geçtikleri yoksul köylerdeki insanlara dağıtmışlar” (Ak, 2018d: 14).

“Afrika’nın ormanlarından geçerken, sıcaktan kan ter içinde kalmış hayvanlara dondurma dağıtmışlar” (Ak, 2018d: 20).

12. Sabırlı Olmak

“Öyle ki, rüzgârın ne zaman, nereden geleceğini bilen bu yeni dostlar, onların yolunu dört gözle beklemeye koyulmuşlar” (Ak, 2018d: 12).

13. Uyumlu Olma

“Saatler sonra, havada rahatça ellerini kollarını hareket ettirebildiklerini, hatta rüzgârın üzerinde gezinebildiklerini fark edip, çok şaşırmışlar” (Ak, 2018d: 7).

“Gel zaman git zaman, bakmışlar ki yere inmenin olanağı yok, yavaş yavaş rüzgârın üzerinde yaşamayı öğrenmeye başlamışlar” (Ak, 2018d: 9).

“Zamanla insanlar rüzgârın üzerinde yaşamayı iyice öğrenmişler” (Ak, 2018d: 18).

14. Yaratıcılık-Üretkenlik

“Buğday tarlalarının üzerinden geçtiğindeyse buğday toplayıp, şimşeklerin ateşinde ekmek yapmışlar” (Ak, 2018d: 10).

“Birçok ülkeden taşıdıkları balon, bez, tahta parçası, elbise, çivi, teneke ve her çeşit eşyayı kullanarak kendilerine evler yapıp, çok da rahat yaşamaya başlamışlar” (Ak, 2018d: 18).

“Adeta bir şehir kurmuşlar. Bu şehre bir de ad takmışlar: Rüzgârın Üzerindeki Şehir” (Ak, 2018d: 18).

15. Yardımseverlik

“Onlar bu hediyelerin bir kısmını ihtiyaçları için kullanmış, geri kalanınıysa, geçtikleri yoksul köylerdeki insanlara dağıtmışlar” (Ak, 2018d: 14).

“Afrika’nın ormanlarından geçerken, sıcaktan kan ter içinde kalmış hayvanlara dondurma dağıtmışlar” (Ak, 2018d: 20).

“Kutupların dondurucu soğuşunda yaşayan Eskimolara da, sıcak ülkelerin meyvelerini dağıtıp onları sevindirmişler” (Ak, 2018d: 22).

“Çöllerin üzerinden geçerken ise, biriktirdikleri suları susuzluktan kavrulmuş hayvanların ve insanların üzerine serperek, onları serinletmişler” (Ak, 2018d: 24).

Eserin incelenmesi sonucunda 15 değer tespit edilmiştir. Bu değerlerin resimler ile ilişkisi, aşağıdaki sorular çerçevesinde değerlendirilmiştir:

1. Resimler, metinde yer alan toplumsal ve evrensel değerleri çocuğa sezdirebilecek nitelikte midir?

Eserdeki görsel ve dilsel metinlerde yaratılan karakterler çocuğa; sevgi, dostluk, başarı, birliktelik, dayanışma, iyilik, güvenilirlik, çalışmak ve üretmek, paylaşım, yardımseverlik, sabırlı olmak, hayvan sevgisi gibi değerlerin önemini sezdirmektedir.

Metinde tespit edilen toplumsal ve evrensel değerler, resimler ile desteklenmiştir. Örneğin; bir ve ikinci sayfalarda örgü ören, saman taşıyan, atı tamir eden, çamaşır asan insanlar resmedilmiş; yine dokuz ve onuncu sayfada meyve toplayan, değirmende buğday üreten, ekmek yapan insanlar resmedilmiş ve çalışmanın önemi sezdirilmeye çalışılmıştır (Bkz. Şekil- 75).

Üç ve dördüncü sayfada yer alan görselde, şiddetli rüzgâr karşısında çaresiz kalan insanların birbirine tutunması, birlik olması resmedilmiştir (Bkz. Şekil- 73).

On üç ve on dördüncü sayfadaki görselde rüzgârın üzerinde yaşayan insanların yeryüzündeki çocuk ve yetişkinlerle hediyeleşmesi; on dokuz ve yirminci sayfadaki görselde hayvanlarla dondurma paylaşımı; yirmi bir ve yirmi ikinci sayfadaki görselde kutuplarda yaşayan insanlara sebze ve meyve ikram edilmesi; yirmi üç ve yirmi dördüncü sayfadaki görselde ise çöllerde yaşayan insanlara ve hayvanlara su götürülmesi paylaşma ve yardımlaşma değerini yansıtmaktadır (Bkz, Şekil- 74; Şekil- 76).

2. Aile, arkadaşlık, sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşma, yardımlaşma, dürüstlük, çalışkanlık, sorumluluk alma, adil olma, nazik davranma gibi soyut değerler resimlerle somutlaştırılmış mıdır?

Eserde metin ile resimler bir bütünlük sağlamaktadır. Metinde yer alan ifadeler, iletiler ve değerler görsel ifadelerde somutlaştırılmıştır.

3. Resimler toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne uygun mudur?

Eserin ön ve arka kapak resimlerinde, iç kapak resimlerinde ve içerisinde yer alan resimlerde toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne aykırı bir ifadeye rastlanmamıştır. Kültürümüzde çok önemli bir yere sahip olan saygı, sevgi, paylaşma, hoşgörü gibi değerler görsellerle de ifade edilmiştir. Eserde yer alan Eskimolar, çölde yaşayan insanlar da kendi kültürlerine, giyim kuşamlarına göre resmedilmiştir.

4. Resimler, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojileri içermekte midir?

Resimlerde, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojiler yer almamaktadır. Metinde ifade edilen farklı ırklar ve kültürler, görsellerde kendi özgün özellikleriyle yansıtılmıştır. Çocuğa, herhangi bir fikrin aşılınması söz konusu değildir. Yazarın doğaya, hayvanlara ve insanlara karşı duyarlılığı eserin ilk sayfasından son sayfasına kadar hissedilmektedir. Ancak bu durum çocuğun kişilik gelişiminde herhangi bir tehlike oluşturmayacağı için sorun olarak görülmemiştir. Aksine yazarın bu duyarlılığını eserin görsel ve dilsel metinlerine aktarabilmesi bir başarı olarak değerlendirilmektedir.

5. Resimler, herhangi bir dinin ve ırkın üstünlüğünü benimser nitelikte midir?

Resimlerde herhangi bir ırkın ya da dinin üstünlüğü benimsenmemiştir. Farklı kültürlerle, yaşayışlara; ten ve saç renklerine, farklı fiziksel özelliklere sahip çocuklar ve yetişkinler resmedilmiştir. Bu durum, sanatçının insana karşı olan saygısını ve duyarlılığını gözler önüne sermektedir.

Şekil 78’de yer alan cami figürü, İslam âlemi için kutsal olan, Müslümanların ibadet ettiği bir yapıdır. Yazarın dinî bir öğeyi eserinde resmettiği görülmektedir. Ancak bu durum İslam dinini yüceltip diğer dinleri eleştirmek amacı gütmemektedir.

Şekil 78. “Rüzgârın Üzerindeki Şehir” İsimli Eserde Dinî Figür İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018d).

6. Resimler, çocuğun bilinçaltına olumsuz mesajlar gönderecek ve çocuğun kişiliğini, duygu dünyasını kötü yönde etkileyecek (cinsellik ve şiddet) öğeler barındırmakta mıdır?

Resimlerde, çocuğun zihinsel ve kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyecek öğeler bulunmamaktadır. Çocuk ve yetişkin karakterlerin kadın ve erkek olarak belirlenmesi, her iki cinsiyetin de gerek metinde gerek resimlerde eşit olarak ele alınması, cinsiyet ayrımının yapılmadığını göstermektedir.

1.8. UYURGEZER FİL ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR

1.8.1. Özet

“Uyurgezer Fil” isimli eser 32 sayfalık bir hikâye kitabıdır. Eserin yazarı Behiç Ak, tasarımcısı Gözde Bitir Tufan’dır. Kitabın hiçbir sayfasında sayfa numaraları belirtilmemiştir. Yapıtın ilk basımı 2007 yılında yapılmıştır. Elimizdeki nüshası ise 2018 yılında yayımlanmıştır ve yirmi üçüncü baskıdır.

Şehirlerde yaşayan insanların hayatını, sorunlarını, karşılaştıkları zorlukları edebî bir üslupla anlatan bu hikâye, büyük şehirlere hapsolmuş bireylere tanıdık gelecektir. Yaşarken belki tam olarak algılayamadıkları anları, yazarın tuttuğu ayna ile net bir şekilde idrak edeceklerdir.

Hikâyede bahsedilen şehirde, gürültüden dolayı zorluk çeken insanlar yaşar. İnsanlar, kendi çıkardıkları gürültüden dolayı iletişim kurmakta dahi sorun yaşarlar. Bu gürültü hayvanları da rahatsız eder ve kediler, köpekler, kuşlar, tavuklar şehri terk etmek zorunda kalır.

Günlerden bir gün şehre bir sirk gelir. Çocuklar yaşadıkları şehirde hayvanları göremedikleri için sirkle birlikte gelen hayvanları görünce şaşkınlık yaşarlar. Büyük küçük herkesi meraklandıran bu sirkte, incecik bir ipin üzerinde yürüyen Mambo isimli bir fil vardır. Yaptığı akrobatik hareketlerle herkesi kendine hayran bırakan Mambo’nun bir hastalığı vardır. Uyurgezerdir. Bundan haberdar olmayan insanlar, sabah olup dışarı çıkınca bir binanın üzerinde duran Mambo’ya rastlarlar. Şaşkınlıklarını gizleyemeyip bağırmağa başlarlar. Sirkın sahibi ise sessiz olmaları gerektiğini, Mambo’nun uyanması halinden binadan aşağıya düşebileceğini dile getirir. İnsanlar da olabildiğince sessiz yaşamaya başlarlar.

Ertesi gün ve onu izleyen günlerde de şehirdeki sessizlik Mambo sayesinde devam eder. İnsanlar artık arabalarının kornalarına basmaz; birbirlerine bağırma ve rahatça iletişim kurabilirler. Mambo ise şehir halkının yaşamına engel olduğunu düşünüp tedavi olmaya karar verir. Doktorun verdiği ilaç sayesinde derin uykuya dalar ve evlerin tepelerinde gezinmeyi bırakır. Bu durum şehri yeniden gürültüye sürükler. Ancak insanlar bu durumdan hiç de memnun olmazlar. Gözleri, evlerin tepesinde gezinen Mambo’yu arar.

İnsanlar, Mambo’yu ziyaret edip yeniden şehirde gezinmesi için ikna etmeye çalışırlar. Ancak sirkın başka bir şehre gideceği için Mambo insanların bu taleplerini karşılayamaz. Ertesi sabah uyanan halk bir binanın tepesinde yeniden Mambo’yu görünce çok sevinir. Sessiz sakin yaşamlarına devam ederler. Oysaki sirk başka bir şehre gitmiştir ve insanların binanın tepesinde gördükleri Mambo’nun heykelidir.

1.8.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Öğelerine Göre İncelenmesi

Bu bölümde “Uyurgezer Fil” isimli kitabın biçimsel özellikleri tespit edilerek resimler, resimlerin tasarım ilke ve öğelerine uygunluğu incelenmiştir.

1. Eser, biçimsel özellikleri açısından (boyutu, kâğıdı, kapak ve ciltlemesi, yazı stili ve harflerin büyüklüğü) çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun mudur?

“Uyurgezer Fil” isimli eserin kitap kapağı için ince karton kapak; sayfalar için de mat, kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kitap kapağının ciltsiz olması ve ciltlemede tel zımba kullanılması, kitabın yıpranmasına, sayfaların kopmasına ve kitabın kullanım süresinin kısalmasına sebebiyet verebilir. Ciltlemedeki bu eksiklikten dolayı çocuk ve yetişkin okurların kitabı dikkatli kullanması gerekir. Kitap kapağının ya da sayfalarının katlanmamasına özen gösterilmelidir.

Kitabın ön kapağının zemin rengi beyaz, arka kapağının zemin rengi ise mavi ve yeşil tonlarındadır. Ön kapağın en üstünde, yazarın ismine yer verilmiştir. Yazarın ismi yazılırken pembe rengi bir köşeli ayraç ve yine pembe rengi ile büyük harf tercih edilmiştir. Yazarın isminin hemen altında yer alan eser adı, mavi renkle yazılmıştır. Kitabın ismi yazılırken kelimelerin ilk harfleri büyük, diğer harfleri küçük tercih edilmiştir. “Uyurgezer” yazısındaki “r ve g” harflerinin arasında koşan turuncu ve beyaz gömlekli, yeşil pantolonlu bir erkek çocuğu resmedilmiştir.

Ön kapakta, kitabın isminin hemen altında kitabın görseli yer almaktadır. Bu görsel, ön kapağın tamamına yayılmamış; sınırları belirlenmiş kare bir alan içerisinde sunulmuştur. Görselde, bulutların üzerine kadar uzanan bir binanın üzerinde, pembe şapkalı, gözlüklü, yeşil renkli uyurgezer bir fil bulunmaktadır. Son olarak ön kapağın sağ alt köşesinde mavi renkli bir çizimin içerisinde kitabın basıldığı yayınevi belirtilmiştir.

Kitabın sırt bölümünde yeşil ve mavi renkler ile çizilmiş desenler bulunmaktadır. Bu desenler ön ve arka kapak arasında bir geçiş sağlamaktadır. Arka kapakta yine ön kapaktaki gibi yazarın ve kitabın adı bulunmaktadır. Bu isimlerdeki temel farklılık; kitabın isminin beyaz renklerle yazılması ve “Uyurgezer” ismi yazılırken “z” harfinden sonrasındaki “e” harfine bağırarak koşan mavi kıyafetli bir erkek çocuğunun resmedilmiş olmasıdır.

Arka kapak görselinde yuvarlak, mavi bir çerçeve içerisinde kollarını iki yana açmış yeşil kıyafetli, pembe papyonlu bir adam resmedilmiştir. Adamın elinde tuttuğu sihirbaz şapkası, bu kişinin sihirbazlık yaptığına ya da bir sirkte çalıştığına işaret etmektedir. Görselin hemen altında beyaz renklerle yazılmış açıklayıcı bir metin bulunmaktadır. Bu metin çocukları hikâyenin kurgusuna çekerek merak uyandırmayı amaçlamaktadır. Arka kapağın sol alt köşesinde mavi bir çizim içerisinde kitabın basıldığı yayınevi, kapağın sağ alt köşesinde ise kitabın uluslararası kod numarası ile fiyatı bulunmakta; bu ikisinin ortasında ise kitabın denetim pulu yer almaktadır. Yukarıda açıklanan bilgiler Şekil 79’da yer almaktadır.

Şekil 79. “Uyurgezer Fil” İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli

Kaynak: Ak, (2018f).

Kitabın ön ve arka iç kapakları beyaz bir zeminden oluşmakta; burada yer alan resimler iki sayfayı da kaplamaktadır. Ön iç kapaklardaki görsellerde bir yerden bir yere zıplayan ya da kaçan beş köpek, bir kuş ve on dört kedi bulunmaktadır. Bu hayvanların hepsi mutsuz ve endişelidir.

Arka iç kapaklarda ise bisiklet süren beş yetişkin ve bir çocuk ile kenarda konuşan iki insan vardır. Bisiklet kullanan beş kişi sol tarafa giderken diğer bir kişi sağ

tarafa gitmektedir. Buradaki insanların tümü, ön iç kapaktaki kedilerin tam tersine gayet huzurlu ve mutludur.

Ön kapağın bir sonraki sayfasında, “Birlikte Okuyalım” başlıklı bir açıklama metnine yer verilmiştir. Bu metin, hikâyeyi çocuklara okuyacak yetişkinlere yönelik yazılmıştır. Metni okuyan yetişkin ile çocuğun yaşayacakları deneyimler içten bir ifade ile belirtilmiştir. Aynı sayfanın altında ise bir tabureye çıkmış, mavi etekli, pembe gömlekli ve ayakkabılı, saçlı bağlı bir kız bulunmaktadır. Bu kız, elindeki sarıpatya buketini havaya doğru uzatmaktadır. Bu sayfanın yanındaki sayfada ise tıpkı ön kapakta olduğu gibi yazarın, kitabın, yayınevinin ismine ve arka kapaktaki görsele yer verilmiştir.

İç kapaklardan sonra hikâyenin başladığı yere kadar olan sayfalarda kitabın, yazarın ve yayınevinin adı tekrarlanmış; kitabın yayın koordinatörü, düzeltene, tasarımcısı belirtilmiştir. Ayrıca yayınevine ait detaylı bilgiler verilmiştir.

Kitabın arka iç kapağının bir önceki sayfasında, yazarın bu yayınevinden çıkan diğer eserlerine kapak resimleri ile yer verilmiştir. Bu sayfalarda pembe bir kuş, yeşil bir kedi ve turuncu bir köpek resmedilmiştir.

Hikâyenin bittiği sayfanın arka yüzünde, beş adet kalp bulunmakta; okurun kitabı sevip sevmeyeceği sorgulanmaktadır. Hemen yan sayfada okura yönelik bir mesaj bulunmakta; bu mesajın altında ise yayınevinin ismi yer almaktadır. Ön iç kapaktaki açıklayıcı metin, okurun ismini yazması için ayrılan bölüm; arka iç kapaktaki kalpler okurun, kitabı benimsemesine katkı sağlayacak faktörlerdir.

Hikâye ile bütünlük gösteren ön ve arka kapak, çocukların ilgisini çekecek kadar renklidir. Resimler, okurun hayal dünyasını harekete geçirebilecek ve meraklarını kamçılayacak niteliktedir. Ön ve arka kapakta kitabın hangi yaş grubuna yönelik yazıldığı belirtilmemiştir. Kitap, kurgusu ve resimleri ile çok farklı yaş gruplarının ilgisini çekecek nitelikte olsa da okul öncesi ve ilk okuma dönemi çocuklarına hitap etmektedir.

Kitabın boyutu 19.5x24 cm büyüklüğündedir. Bu boyut, kitabın çocuklar tarafından rahatça taşınabilmesine, sayfalarının kolaylıkla çevrilebilmesine imkân tanımaktadır.

Kitabın iç sayfaları için mat kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kâğıt kaliteli ve dayanıklıdır. Ayrıca kâğıdın matlığı, resimleri inceleme sürecinde herhangi bir parlama ya da yansımaya sebebiyet vermemektedir.

2. Resimlemede baskı net ve düzgün müdür?

Eserdeki resimlemelerin baskısı net ve düzgündür. Görsellerdeki figürler, çizimler ve renkler rahatlıkla takip edilebilmektedir. Renklerde bulanıklaşma, kontörlerde kayma gözlemlenmemiştir. Renk ve çizim öğeleri gerektiği gibi kullanılmış, figürlerde herhangi bir soruna rastlanmamıştır. Resimdeki yoğun desenler ile metin üst üste gelmemiş, biri diğerinin algılanmasını engellemiştir.

3. Resimler, çocuklara uygun resimleme teknikleri (kurşun kalem ve kuru boya teknikleri, mürekkeple çizim teknikleri, keçeli kalem ve marker teknikleri, suluboya ve anilin boya teknikleri, pastel boya tekniği, guaj ve tempera teknikleri, akrilik boya tekniği, püskürtme tekniği, karışık teknikler) ile çizilmiş midir?

Şekil 80 incelendiğinde, resimlerin çiziminde “kalemle çizim ve sulu boya tekniklerinin” kullanıldığı görülmektedir. Bu teknikler sayesinde, renkler canlı ve saydam bir şekilde kullanılmıştır. Eserdeki görseller ayrıntılı ve gerçekçi bir biçimde resmedilmiştir. Resimler incelendiğinde, kullanılan çizim ve boya tekniğinin çocuğa ve çocuk edebiyatının ilkelerine uygun olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 80. “Uyurgezer Fil” İsimli Eserde Resimleme Tekniklerine Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018f)

4. Resimlerin sayfaya yerleştirilmesinde denge unsuruna dikkat edilmiş midir?

Hikâyenin sayfalarının tamamı görsellerle kaplanmış; kenar boşlukları bırakılmamıştır. Metinler ise siyah renkle yazılmış ve görsellerin açık renkli yerlerine

yerleştirilmiştir. Kitaptaki sözel ifadeler olabildiğince kısa tutulmuş ve hikâye, resimlerle anlatılmıştır (Bkz. Şekil- 80). Görsel ve dilsel ifadelerin birbirini tamamladığı, okuyucuya sezdirilmek istenmiştir.

Görseldeki öğeler; renk, çizgi, leke, nokta gibi unsurlar görselin tümüne yayılmıştır. Renk, çizgi, leke gibi unsurlarla, görsellerdeki figürlerin hareket halinde olduğu sezdirilmiştir. Resimlemede, iyi orantılanmış ve dengelenmiş figürler kullanılmıştır. Resimlemede kullanılan simetrik denge, görseli, metni ve eserin tamamını düzenli göstermektedir.

5. Resimlerde vurgulanmak istenen unsur belli midir?

Resimlemede yer alan görsel unsurlar, vurgulanmak istenen mesaja göre ölçülendirilmiştir. Görselde, hangi figürün vurgulanmak istendiği anlaşılmakta; görselin içerdiği mesaj sezilmektedir. Ön plana çıkması gereken unsur ile ikinci planda kalması gereken unsur net bir şekilde ifade edilmiştir. Vurgulanmak istenen figürün diğer figürlerden yön, boyut, biçim, doku, ton ya da çizgi gibi unsurlar açısından rahatlıkla ayrılabilirdiği görülmektedir. Resimlemede vurgulanmak istenen mesaja göre renk, uzaklık, yakınlık, açıklık, koyuluk gibi ölçülendirme yapılmıştır.

Sanatçı, vurgulamak istediği unsuru net bir şekilde belirlemiş ve sadece o unsuru ön plana almayı başarmıştır (Bkz. Şekil- 80). Belirtilen resimde görüldüğü üzere kahramanımız olan yeşil fil, bir uyurgezerdir. Şehrin içerisinde uyurgezer bir vaziyette yürümektedir. Resimde, kahramanımızın bu özelliğini belirtmek için fil, diğer figürlerden daha büyük ve ön planda; diğer desenlerden kolay ayrılabilen bir renkte resmedilmiştir.

6. Resimlerde, kullanılan renklerde zıtlık (konstrastlık) unsuruna dikkat edilmiş midir?

Sanatçı ya da tasarımcı, görselde vurgulayacağı unsuru belirleyebilmiş; bunu şekil ve zemin ayırımına dikkat ederek yansıtabilmiştir. Zemin, görselin arka planında daha az dikkat çeken unsur; şekil ise görselin ön planında daha fazla dikkat çeken unsur olarak sunulmuştur. Vurgulanmak istenen figürler yani şekiller zemine göre anlam kazanmakta ve daha önce algılanmaktadır. Sanatçı, görseldeki vurguyu yaparken bu iki unsurun zıtlığını göz önünde bulundurmıştır.

Eserde yer alan resimlerde en çok kullanılan renk sakinliği, sonsuzluğu ve huzuru temsil eden mavi ve tonları; en parlak ve dikkat çekici renk olan sarı ve

tonlarıdır. Bu renkler zemin rengi olarak kullanıldığında, şekiller daha açık ve parlak renklerde ya da zemin renginin farklı tonunda kullanılmıştır. Resimlemede kullanılan zıtlıklar, resimlemeye hareket ve canlılık kazandırmıştır.

7. Resimlemede orantı ve görsel hiyerarşi unsuruna dikkat edilmiş midir?

Resimlemede, ölçü ve oran ilkesi gerektiği gibi kurgulanmıştır. Tasarımcı görsellerdeki figürlerde, evrende var olan oran gerçeklikten kopmadan ilişki kurabilmiştir. Örnek vermek gerekirse, hayvanlar gerçekte olduğu gibi insanlardan daha küçük; fil ve binalar insanlardan daha büyük resmedilmiştir. Resimlerdeki desenlerin/figürlerin boyutları iyi bir şekilde belirlenmiş, varlıkların boyutları gerçek yaşam ile eşdeğer oran-orantıda kullanılmıştır.

Resimlemede vurgulanmak istenen unsur, metnin ve görselin içerdiği mesaja göre ölçülendirilmiştir. Vurgulanmak istenen unsurun belirginliği, uzaklık-yakınlık ilkesi ve renginin açık-koyu olması gözetilerek tasarlanmıştır. Sanatçı, görselin okunmasını kolaylaştırmak, resme hareket ve canlılık katmak ve resmi eğlenceli hale getirmek için renk zıtlıklarından, uzaklık yakınlık ilişkisinden faydalanmıştır.

8. Resimler, kendi içerisinde ve eser içindeki tüm resimlerle bütünlük göstermekte midir?

Eserdeki resimlerin tümü, metin ile aynı sayfada konumlandırılmıştır. Metni açıklayan ve iletisini destekleyen resimler, metin ile bir bütünlük oluşturmaktadır.

Resimlerin içerisinde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişkili olması, resmin içerdiği mesajın okura aktarılmasına hizmet etmesi, resmin kendi içinde bir bütünlüğü olduğunu göstermektedir. Ayrıca kurguya göre sıralanmış resimler, yalnızca görsel okuma yapılarak bile takip edilebilir niteliktedir. Birbiri ardına sıralanan resimlerin tümü eserin içinde bir bütünlük oluşturmaktadır.

9. Resimlerin tasarımında biçim, renk, hareket ve yön çeşitliliğine önem verilmiş midir?

Eserdeki resimlerde şekil, renk, çizgi, leke ve gölgelerin ölçülü ve düzenli tekrarı ile tasarımda zenginlik sağlanmıştır. Şekil 81’de, renklerin ve çizgilerin yönü figürlerin hareket halinde olduğu belirtilmektedir. Resimlerde kullanılan düz, kıvrımlı, dikey ve yatay çizgiler görsellere ritim ve hareket katmaktadır.

Resimlemelerin tasarımıda şekil, renk, hareket ve yön çeşitliliği kullanılarak, görseller ve eserin tamamı tek düzelikten kurtarılmıştır.

Şekil 81. “Uyurgezer Fil” İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018f)

10. Resimlemede, görsel devamlılık ilkesi göz önünde bulundurulmuş mudur?

Eserdeki resimlemede göz, bir figürden diğerine doğru kesintisiz geçişler yapabilmektedir. Resimdeki görsel unsurlar, gözün normal hareketine uyacak şekilde (sağdan sola, yukarıdan aşağıya) konumlandırılmıştır. Resmin algılanma yönü okurun dikkatini dağıtmayacak biçimde düzenlenmiştir. Resimlerde yer alan figürlerin hareketliliği, çizimlerin yönü, renklerin uyumu görselin içindeki unsurların ritmini oluşturmaktadır. Bu ritim, görseldeki figürlerin birbirleri ile ilişik olduğunu hissettirmekte ve okurun ilgisini çekmektedir. Görsellerin, eserin tümünde görselin kurgusuna yönelik olarak birbiri ardına sıralanması, görseller arasındaki devamlılığı oluşturan diğer unsurdur. Bütün bunlara dayanılarak denilebilir ki, resmin kendi içinde ve eserdeki resimlerin tümünde görsel devamlılık ilkesi gözetilmiştir.

11. Resimler, detaylı bir şekilde çizilmiş midir?

Resimlerde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişik olması, metnin ve görselin içerdiği amaca hizmet etmesi; kullanılan renklerin ve çizimlerin göz yormaması yalınlık ve basitlik ilkesine uyulduğunun göstergesidir. Yalın çizgilerle oluşturulan resimlerde, düz (ışık ve gölgenin az kullanıldığı ya da kullanılmadığı) renkler kullanılmamıştır. Resimlerin canlandığı varlıkların belirgin özellikleri çocukların dikkatini çekmektedir.

Metinde yer alan iletinin görsellerle somutlaştırılması, görsellerdeki figürlerin detaylı bir şekilde çizilmesi; karakterlerin fiziksel ve kişilik özelliklerinin, duygu ve düşünce dünyalarının ayrıntılı çizimlerle yansıtılması, eserin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır.

12. Resimlerde olağanüstü figürler bulunmakta mıdır?

Eserin olay örgüsünde ve görsellerinde olağanüstü figürler bulunmaktadır. Kahramanımız olan filin, şehir hayatında yaşanan gürültü kirliliğini giderebilmesi, insanlarla konuşması; uyurgezerlik gibi insana özgü bir sağlık sorunu yaşaması, bu sağlık sorunu sebebiyle doktora gidip tedavi olmak istemesi olağanüstü olaylardır. Gerçek hayatta bu olayların yaşanması mümkün değildir. Metnin içeriğine yönelik çizilen resimler, belirtilen bu olayları yansıtmakta; olağanüstü figürler barındırmaktadır.

13. Eserdeki resimler özgün müdür?

Görsellerin, metinde yer alan olayları ve iletileri yansıtması, çizilen her resmin bu esere ait olduğunu düşündürmektedir. Resimler, çocuğa, kitabın konusuna, metne uygundur. Sanatsal bir değer taşıyan resimler sanatçıya ve esere özgüdür.

14. Eserde, grafikler, fotoğraflar ve karikatürlere yer verilmiş midir?

Eserde, çocukların görsel algılarına hitap edecek resimler ve karikatürler kullanılmış; herhangi bir grafik ya da fotoğrafa yer verilmemiştir.

15. Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuş mudur?

Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuştur. Resimlemede kullanılan teknikler, çizimler, renk ve gölgeler; vurgu, denge, orantı ve görsel hiyerarşi, zıtlık (kontrastlık) vb. tasarım ilkeleri ile uyumludur. Aynı temel biçimde, boyuta, dokuya, renge ya da duyguya sahip unsurlar; bir tasarımda ideal bütünlüğü oluşturmuştur. Sanatçı, grafik tasarımda bir arada kullanabileceği öğeleri birbiriyle uyum sağlayacak bir şekilde düzenlemeyi başarmıştır.

1.8.3. Resim ve Metin İlişkisi

Bu bölümde, “Uyurgezer Fil” isimli eserdeki metnin içerik özellikleri tespit edilmiş; eserdeki resimlerin metin ve içerik özellikleri ile uyumu değerlendirilmiştir.

1. Eserde yer alan resimler hangi amaçla (metni tamamlayıcı resimler, metni yorumlayıcı resimler, süsleyici resimler) kullanılmıştır?

Eserin ön ve arka kapağı, iç kapağı ve diğer tüm sayfalarında yer alan resimler metni tamamlayıcı ve yorumlayıcı resimlerdir. Ön kapaktaki görselde, uyuyan bir filin, bir bina üzerinde yürüdüğü resmedilmiştir. Binanın çatısı bulutların dahi üzerindedir. Bu çizim eseri tamamlayan ve okurun yorumlayabileceği bir görseldir. Üç ve dördüncü sayfada yer alan görseller, bu sayfalarda yer alan metnin içeriğini yansıtmakta ve metni tamamlamaktadır. İnsanların birbirleriyle bağırarak konuştuğunu yansıtan görsel, okurun iletişim sorunu ve gürültü kirliliği üzerine yorum yapabilmesini kolaylaştırır.

Şekil 82. “Uyurgezer Fil” İsimli Eserde Metni Tamamlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018f)

2. Resimler, metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Metin ile aynı sayfada yer alan görseller, okuyucunun metinde sunulan olayı görsel olarak da görmesine, olayları kolaylıkla anlamasına; karakterlerin görünüşleri ve yüz ifadeleri ile olayları yorumlayıp değerlendirmesine yardımcı olmaktadır. Şekil 83'te görüldüğü üzere büyük binaların olduğu ve gürültü kirliliğinin yaşandığı şehirde, bu sorunlara dayanamayan hayvanlar şehirden kaçmaktadır. Yaşam alanları kısıtlanan ve yüksek sesten rahatsız olan hayvanlar, insanların yarattığı bu sorundan kurtulmak istemektedir. Çizilen hayvan karakterlerin duruşları ve yüz ifadeleri metnin yorumlanmasında etkindir.

Şekil 83. “Uyurgezer Fil” İsimli Eserde Metni Yorumlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018f).

3. Resimler, metnin temasını yansıtmakta mıdır?

Eserin teması, büyük şehirlerde çok yoğun bir şekilde görülen ve insanların yaşamlarını zora sokan “ses kirliliğidir.” Eserdeki çatışma ise, insanlar ile yine insanların yarattığı ve tüm canlıları rahatsız eden gürültü kirliliği ile mücadele etme çabasıdır. Yani insan, kendi yarattığı bir doğa sorunu ile çatışmaktadır. Bu çatışma, insanların sessizliği ve huzuru bulmaları ile çözüme kavuşur.

Şekil 84’te insanların bağıarak iletişim kurduğu, hatta birbirlerini duyamayan insanların çareyi yüksek sesle konuşmakta bulduğu; Şekil 85’te trafik sebebi ile ortaya çıkan gürültü resmedilmiştir. Bu görsel örnekleri ve eserdeki diğer görseller metnin temasını yansıtır niteliktedir.

Şekil 84. “Uyurgezer Fil” İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018f).

Şekil 85. “Uyurgezer Fil” İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018f).

4. Resimler, metnin konusunu yansıtmakta mıdır?

Eserin konusunu oluşturan olaylar, büyük ve gürültülü bir şehirde geçmektedir. Burada yaşayan insanlar, yaptıkları gürültüden ötürü birbirleriyle anlaşmakta dahi zorluk çekmektedir. Bir gün şehre gelen bir sirk ile bu gürültülü ortam dağılır. Sirkte görevli olan Mambo isimdeki filin uyurgezer olması ve bir binanın üzerinde uyuması, tüm şehir halkını sessiz olmaya yönlendirir. Çünkü Mambo en ufak bir gürültüde uyanıp binadan aşağı düşebilir. İnsanlar yaşanan bu olay karşısında sessiz bir şehre ve huzurlu bir yaşama kavuşur. Sirkın başka bir şehre gidecek olması, şehir halkını korkutur. Hiç kimse eski günlerine dönmek istemez. Bir binanın üzerine Mambo'nun heykeli yapılarak şehrin sessizliğinin daim olması sağlanır.

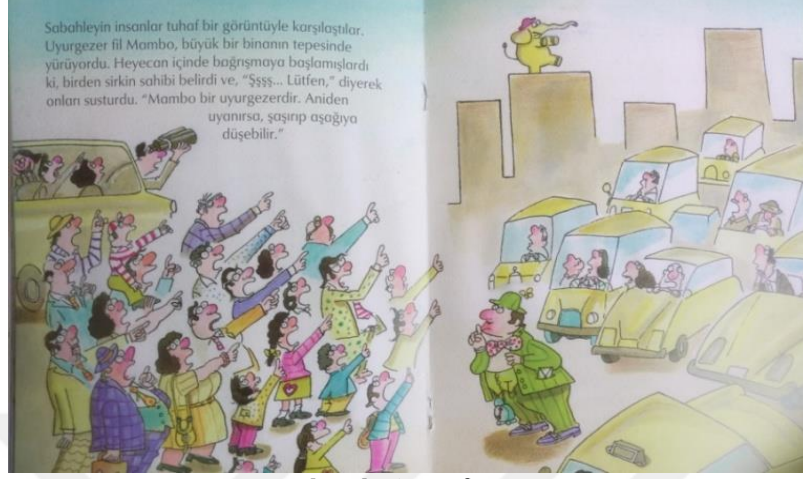
Büyük şehirlerde ve insan kalabalığının yaşandığı her yerde baş gösteren, insanı ruhsal ve fiziksel olarak yıpratıcı ve çevre kirliliğinin bir parçası olan ses kirliliği, çevreye ve hayvanların yaşam döngüsüne zarar verme, doğanın dengesini bozma gibi konulara değinen eser, yaşamın tam içerisinde bir kesit sunmaktadır. Eserdeki tüm olaylar, metin ile aynı sayfada yer alan görsellerde yansıtılır.

5. Resimler, metnin içeriği ile ilişkili midir?

Eserde yer alan tüm resimler metnin içeriği ile ilgilidir. Şekil 86'da görüldüğü gibi resimler, metin ile aynı sayfadadır. Metindeki ifadeleri örnekleyen ve destekleyen figürler resimlerde yer almaktadır. Görseller metni tüm detayları ile yansıtmaktadır. Kahramanımız uyurgezer fil, bir gece uyurken bir binanın tepesine çıkmıştır. Gürültülü olan bu şehirde filin birden uyanıp aşağı düşme ihtimali vardır. Bu sebeple filin görev

aldığı sirkin sahibi insanları uyarmaktadır. Metinde ve görselde ifade edilen bu durum, metin ile resmin birbiri ile ilişik olduğunu göstermektedir.

Şekil 86. “Uyurgezer Fil” İsimli Eserde Metnin İçeriğine Yönelik Tasarlanan Bir Görsel Örneği

Kaynak: Ak, (2018f).

6. Resimlemede, olayın geçtiği ortam iyi canlandırılmış mıdır?

Hikâyedeki olaylar ve olayların geçtiği mekân var olan bir gerçekliğin ürünüdür. Ülkemizde ve dünyada ses kirliliği yaşayan birçok şehir bulunmakta; bu şehirlerde birbirleriyle iletişim kurmakta bile zorlanan insanlar yaşamaktadır. Ancak insanların hayvanlarla konuşması, filden yardım beklemesi; insanların çözemediği bir sorunu filin uyuyarak çözmesi, Mambo'nun insanî özellikleri barındırması hayalî bir gerçekliktir. Kurgu, var olan bir gerçeklik ile hayalî bir gerçekliğin harmanlanması ile oluşturulmuştur. Eserdeki olaylar, olayın geçtiği ortam ve karakterler başarılı bir şekilde resmedilmiştir (Bkz. Şekil- 85; Şekil- 86).

Yaşamsal bir gerçeklikten hareket ederek oluşturulan eser çocukların düşlem gücüne hitap etmekte ve merakını kamçılamaktadır. Bunun yanı sıra okura yaşamla ilgili birlik, beraberlik, yardımlaşma ve dayanışma, iyilik yapmak ve sevgi dolu olmak gibi önemli değerleri sezdirmektedir.

7. Resimler, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyasını yansıtmakta mıdır?

Hikâyemizin kahramanı olan ve şehirde yaşanan sorunun çözüme kavuşmasını sağlayan Mambo, çocukların dikkatini çekebilecek bir karakterdir. Kocaman vücutlu, uzun boylu yeşil bir fil olan Mambo, güler yüzü, sevecenliği, ip üzerinde akrobatik hareketler yapabilecek yeteneğe ve cesarete sahip oluşu; sevgi, saygı, dostluk,

yardımlaşma gibi değerlere önem vermesi; doğaya, insanlara ve hayvanlara karşı duyarlı oluşu, ince fikirli olması, problemleri akıl yoluyla ve iletişimle çözüme kavuşturması gibi karakteristik özellikleriyle çocuklara örnek olabilecek bir karakterdir. Sirkin sahibi olarak çizilen karakter ise her zaman Mambo'nun yanında olan, onu koruyup kollayan, Mambo'nun sağlığı için insanları uyaran düşünceli bir karakterdir. Şehir halkı, sürekli gürültü yapan, birbirlerine bağırarak konuşan ve bu sebeple iletişim sorunu yaşayan; doğanın dengesini bozan, olumsuz kişilik özellikleri sergileyen karakterlerdir.

Kahramanımız, hikâyenin başından sonuna kadar çok ani değişimler göstermeyen bir karakterdir. Mambo'nun ve şehir halkının yaşantılarının, duygu ve düşüncelerinin apaçık bir biçimde ifade edilmesi ve resmedilmesi, okurun karakterle özdeşim kurabilmesini ve olumlu kişilik özelliklerini görmesini kolaylaştırmaktadır. Behiç Ak'ın tüm eserlerinde var olan doğa faktörü ve hayvanlar bu eserde kendini göstermektedir. Yazar, eserindeki dilsel ve görsel metinler ile okurda, doğaya, hayvanlara ve insanlara karşı duyarlılık oluşturmaya çalışmıştır.

Eserdeki resimlerin, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyalarını yansıttığı söylenebilir (Bkz. Şekil- 80; Şekil- 85).

8. Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile ilişkili midir?

Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile uyumludur. Şekilde de görüleceği gibi uyurgezer bir fil, bulutları bile aşan yüksek bir binanın tepesinde yürümektedir. Esere ismini veren bu uyurgezer fil, metindeki olayların da seyrini değiştirmekte, karakterlerin yaşamını olumlu yönde etkilemektedir (Bkz. Şekil-79).

9. Resimler, çocukların kurguyu görsellerle takip edebilmelerine ve olayları zihninde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler, çocukların ve tüm okurların kurguyu görselle takip edebilmelerine ve olayları zihinlerinde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımaktadır. Metinde anlatılan olaylar, aynı sayfadaki görsellerde de çizimle ifade edildiği için okur, yaşanan olayları, olayların sebep ve sonuçlarını, karakterlerin duygu ve düşünce dünyalarını detaylı bir şekilde görebilir. Şekil 87'de, rahatsızlığından dolayı üzüntü duyan Mambo'nun doktora gitmesi, hastalığına çare araması resmedilmiştir. Aynı sayfadaki metinde de bu durum anlatılmaktadır. İkinci görselde ise gürültülü şehir halkının Mambo'nun yeniden sessizliği sağlamasını istedikleri anlatılmaktadır. Şekil

88’de, insanların bir buket çiçek ile Mambo’dan yardım istedikleri resmedilmiştir. Örnek olarak sunulan bu görsellerde okur, bir yandan metni okuyarak bir yandan metni takip edebilir; yaşanan olayları somut bir şekilde görerek zihninde canlandırabilir.

Şekil 87. “Uyurgezer Fil” İsimli Eserde Metindeki Olayları Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018f).

Şekil 88. “Uyurgezer Fil” İsimli Eserde Metindeki Olayları Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018f).

1.8.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi

Bu bölümde Behiç Ak'ın “Uyurgezer Fil” isimli eserinde bulunan değerler tespit edilmiştir. Resimler detaylı bir şekilde incelenmiş; resimlerin metinde yer alan değerleri yansıtır yansıtmadığı değerlendirilmiştir. Behiç Ak'ın “Uyurgezer Fil” isimli eserinde tespit edilen değerler ve bu değerlerin yer aldığı cümleler aşağıda belirtilmiştir:

1. Alışkanlık

“Çok kısa zamanda şehir eski gürültülü hayatına geri döndü” (Ak, 2018f: 22).

2. Akıl Yürütme-Mantıklı Olma

“Ne kadar alçak sesle konuşuyorlarsa birbirlerini o kadar iyi duyuyorlardı” (Ak, 2018f: 15).

“Bütün şehirler bu kadar gürültülüyse, korkarım her yere benim heykelimi dikmek zorunda kalacaklar” (Ak, 2018f: 26).

3. Başarılı Olmak

“Mambo isimli şişman bir fil, incecik ipin üzerinde yürüyor, hortumuyla da kocaman bir topu havalara atıp tutuyordu” (Ak, 2018f: 10).

4. Beceri Geliştirme

“Mambo isimli şişman bir fil, incecik ipin üzerinde yürüyor, hortumuyla da kocaman bir topu havalara atıp tutuyordu” (Ak, 2018f: 10).

5. Nezaket Kurallarına Uyma- Görgü Kurallarına Uyma

“Sonunda bir buket kır çiçeği toplayıp Mambo’ya gittiler ve şehri gürültüden kurtarmasını istediler...Lütfen tekrar uyurgezer ol, binaların tepesinde yürü” (Ak, 2018f: 23-24).

6. Özgürlük

“Artık özgürce gürültü yapabiliriz” (Ak, 2018f: 20).

7. Sağlıklı Olmaya Önem Verme

“Mambo bir uyurgezerdir. Aniden uyanırsa, şaşırıp aşağıya düşebilir” (Ak, 2018f: 13).

“Hemen bir doktora giderek, uyurgezerlik hastalığını tedavi etmesini istedi” (Ak, 2018f: 17).

8. Sevgi

“Herkes Mambo’ya hayran kalmıştı” (Ak, 2018f: 10).

“Mambo’yu çok seven şehirli sus pus oldular” (Ak, 2018f: 15).

9. Sorunlara Çözüm Arama

“Bu yüzden şehirdekiler, seslerini birbirine duyurabilmek için sürekli bağırarak zorunda kalıyorlardı” (Ak, 2018f: 3).

“O yüzden seslerini daha da yükseltiyorlardı. Ama bu defa da şehir daha da gürültülü olduğu için seslerini yükselttikçe yükseltmek zorunda kalıyorlardı” (Ak, 2018f: 3-4).

“Hemen bir doktora giderek, uyurgezerlik hastalığını tedavi etmesini istedi” (Ak, 2018f: 17).

“Lütfen tekrar uyurgezer ol, binaların tepesinde yürü. Biz de seni uyandırmamak için bisiklete binelim, ayaklarımızın ucuna basarak yürüelim ve fısıltıyla konuşalım” (Ak, 2018f: 24).

“Bütün şehirler bu kadar gürültülüyse, korkarım her yere benim heykelimi dikmek zorunda kalacaklar” (Ak, 2018f: 26).

10. Uyumlu Olma

“Birbirlerine bağırma ve arabalarına binip, korna çalmayı kestiler... Mambo uyanmasın diye bisiklete binmeye, ayaklarına basarak yürümeye ve fısıltıyla konuşmaya başladılar” (Ak, 2018f: 15).

Eserin incelenmesi sonucunda 10 değer tespit edilmiştir. Bu değerlerin resimler ile ilişkisi, aşağıdaki sorular çerçevesinde değerlendirilmiştir:

1. Resimler, metinde yer alan toplumsal ve evrensel değerleri çocuğa sezdirebilecek nitelikte midir?

Eserdeki görsel ve dilsel metinlerde yaratılan kişiselleştirilmiş karakter çocuğa; sevgi, başarı özgürlük, uyumlu olma, sorunlara çözüm arama, nezaket-görgü kurallarına önem verme gibi değerleri sezdirmektedir.

Metinde tespit edilen toplumsal ve evrensel değerler, resimler ile desteklenmiştir. Örneğin; dokuz ve onuncu sayfadaki görselde, eserin ana karakteri olan filin incecik bir ip üzerinde yürümesi, hortumu ile top taşıması başarı değerini içermektedir. Bu gösteriyi izleyen insanların fili alkışlaması ve tebrik etmesi nezaket kurallarına uymayı, başarıyı desteklemeyi ifade etmektedir.

Şekil 89. “Uyurgezer Fil” İsimli Eserde Değerleri Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018f).

On yedi ve on sekizinci sayfada yer alan görselde, filin uyurgezerliğini tedavi ettirmek için doktora gitmesi, sağlığına önem vermesi, yaşadığı sağlık sorununa çözüm araması resmedilmiştir (Bkz. Şekil- 87).

Yirmi üçüncü ve yirmi dördüncü sayfalarda yer alan görsellerde, filin şehir halkına sessiz ve huzur içinde yaşamayı öğretmesi üzerine şehir halkının file olan teşekkürünü çiçek hediye ederek ifade etmesi resmedilmiştir. Bu görselde, yapılan bir iyiliğe karşılık şükranlarını ve hediyelerini sunma, nezaket kurallarına uyma resmedilmiştir (Bkz. Şekil-88).

2. Aile, arkadaşlık, sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşma, yardımlaşma, dürüstlük, çalışkanlık, sorumluluk alma, adil olma, nazik davranma gibi soyut değerler resimlerle somutlaştırılmış mıdır?

Eserde metin ile resimler bir bütünlük sağlamaktadır. Dilsel metinde yer alan ifadeler, iletiler ve değerler görsel ifadelerde somutlaştırılmıştır.

3. Resimler toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne uygun mudur?

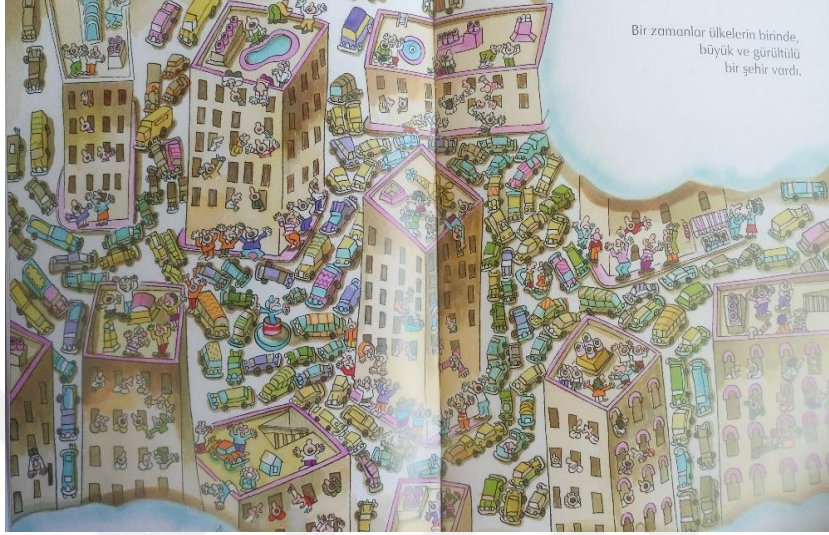
Eserin ön ve arka kapak resimlerinde, iç kapak resimlerinde ve içerisinde yer alan resimlerde toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne aykırı bir ifadeye rastlanmamıştır.

4. Resimler, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojileri içermekte midir?

Yazar bu eserde, şehirlerdeki karmaşaları, büyük binalara sıkışan hayatları, şehirlerdeki trafik sorununu, gürültü kirliliğini; doğanın tahribini, hayvanların yaşamlarının kısıtlanmasını eleştirmektedir. Şekil 90'da görüldüğü üzere, eserde çevre

kirliliğine yönelik bir eleştiri söz konusudur. Sirk hayvanlarının belirli görevleri yapabilmesi için doğal yaşamlarından koparılması, demir bir kafes içerisinde bir yerden bir yere taşınması görsellerde resmedilmiştir. Behiç Ak bu eserinde, şehircilik sorununu ele almış, birçok okura yaşadığı sorunu edebi dili ve sanatsal çizimleriyle anlatmıştır.

Şekil 90. “Uyurgezer Fil” İsimli Eserde Çevre Kirliliğine Yönelik Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018f).

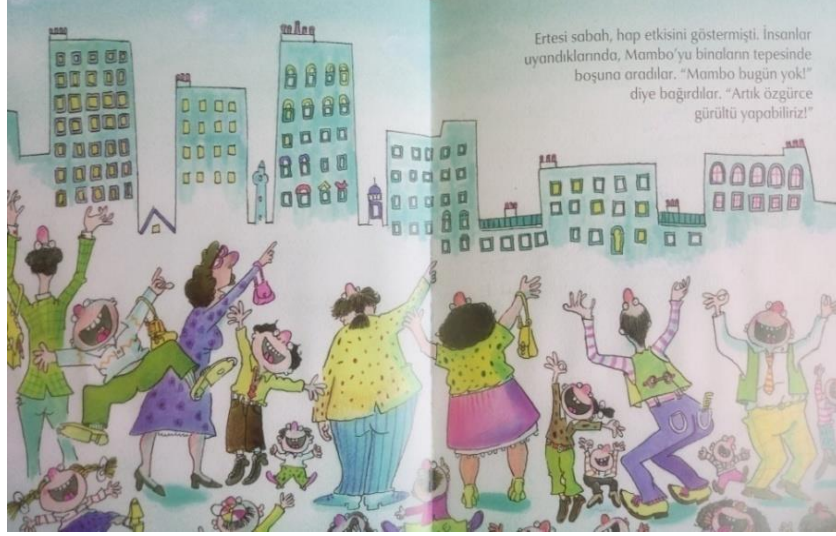
Resimlerde, yukarıda sıralanan sorunlar haricinde sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojiler yer almamaktadır. Çocuğa, herhangi bir fikrin aşılması söz konusu değildir. Yazarın doğaya, hayvanlara ve insanlara karşı duyarlılığı eserin ilk sayfasından son sayfasına kadar hissedilmektedir. Ancak bu durum çocuğun kişilik gelişiminde herhangi bir tehlike oluşturmayacağı için sorun olarak görülmemiştir. Aksine yazarın bu duyarlılığını eserin görsel ve dilsel metinlerine aktarabilmesi bir başarı olarak değerlendirilmektedir.

5. Resimler, herhangi bir dinin ve ırkın üstünlüğünü benimser nitelikte midir?

Resimlerde herhangi bir ırkın ya da dinin üstünlüğü benimsenmemiştir. Farklı ten ve saç renklerine, farklı fiziksel özelliklere sahip çocuklar ve yetişkinler resmedilmiştir. Bu durum, sanatçının insana karşı olan saygısını ve duyarlılığını gözler önüne sermektedir.

Şekil 91’de görüldüğü üzere, büyük binaların arasından görünen kubbe ve minare silueti; İslam âlemi için kutsal olan, Müslümanların ibadethanesi camilerdeki yapıyı anımsatmaktadır. Yazarın dini bir öğeyi eserinde resmettiği görülmektedir.

Şekil 91. “Uyurgezer Fil” İsimli Eserde Dinî Figürün Yer Aldığı Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018f).

6. Resimler, çocuğun bilinçaltına olumsuz mesajlar gönderecek ve çocuğun kişiliğini, duygu dünyasını kötü yönde etkileyecek (cinsellik ve şiddet) öğeler barındırmakta mıdır?

Resimlerde, çocuğun zihinsel ve kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyecek öğeler bulunmamaktadır. Çocuk ve yetişkin karakterlerin kadın ve erkek olarak belirlenmesi, her iki cinsiyetin de gerek metinde gerek resimlerde eşit olarak ele alınması, cinsiyet ayrımının yapılmadığını göstermektedir.

1.9. YÜKSEK TANSİYONLU ÇINAR AĞACI ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR

1.9.1. Özet

“Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı” isimli eser 32 sayfalık bir hikâye kitabıdır. Eserin yazarı ve çizeri Behiç Ak’tır. Kitabın ilk basımı 2009 yılında yapılmıştır. Elimizdeki nüshası ise 2017 yılında yayımlanmıştır ve on ikinci baskıdır.

Çocukların dünyasını, hayata bakış açısını bizlere sunan yazar, bu hikâyesinde hem baba kavramını hem de çocukların doğaya karşı olan duyarlılığını işlemiştir. Kahramanlarımız Ayşe ve Ahmet mahallelerindeki çınar ağacını babaları İbo ile özdeşleştirmiştir. Çınar ağacına bir şey olunca babalarına da aynısının olacağından endişe etmektedirler. Tatlı bir macerayla okuyucuyu düşünmeye, sorgulamaya sevk eden hikâye yetişkinlerin törpülenmesi gereken özelliklerini gözler önüne serer.

Eser Ayşe’nin, uyuyan babasının göğsünde yattığı, tam uykuya dalmak üzere olduğu bir anda, kardeşi Ahmet’in bağırarak eve gelmesiyle başlar. Ahmet telaşlı bir

şekilde mahalledeki çınar ağacının kuruduğunu Ayşe'ye açıklamaya çalışır. Ayşe daha buna anlam veremezken Ahmet ağacın kesildiğini söyler. Ayşe, bu ağacı babasına benzettiği için hemen babasının iyi olup olmadığını kontrol eder.

Çocukların babası İbo tansiyon hastasıdır, bu nedenle sürekli uyku halindedir. Çocuklar da babalarını sevdiklerinden bu uyku sürecinde, onun vücudunu oyun alanı gibi kullanırlar. Kedileri Sarman, kuşları İsmayil de babanın vücudunu mesken belirler.

Çınar ağacına gelince, bu ağaç köydeki tek ağaçtır. Köylüler balıktan dönünce teknelerini bu ağacın köklerine bağlarlar. Kadınlar yıkadıkları çamaşırları bu ağacın dallarında kurutur. Köy halkı çınar ağacına o kadar bağlıdır ki imam bile ezanı, çınarın tepesine kurduğu minareden okur.

Çocuklar için çınar ağacı ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü bu ağacın içinde çocuklardan başka kimsenin bilmediği bir kovuk vardır. Oda büyüklüğündeki bu kovuk çocukların özel alanıdır. Çınarın hasta olup kesilecek olması, çocukları endişelendirir ve çözüm yolu aramaya sevk eder. Ayşe bir gün gördüğü düş sayesinde çınara ne olduğunu keşfeder. Çınar babasına benzediğine göre onun da hastalığı yüksek tansiyondur ve tıpkı babası gibi atan bir kalbi vardır. Bu görüşünü arkadaşları ile paylaşan Ayşe, onları da bu duruma ikna eder. Böylece ağacın adı, “Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı” olur.

Bir gün, bu çınar ağacı kesilir. Çocuklar, çınara ulaştıklarında yapabilecek bir şey kalmadığının farkına varırlar. Çınarın kesilen gövdesine oturan Ayşe, köyün kültür merkezinin yok olmasına üzülür. Ahmet de yeni bir ağaç çıkar ümidiyle çınarın gövdesinden bir dal koparır ve bahçelerine eker. Ancak bu ümitleri hüsrarla sonuçlanır. Çocukların üzüntüsünü gören baba ağaç yetiştirmek için çocuklarına fikir verir. Ancak bu fikir alışverişi yarıda kalır; çünkü İbo yeniden uykuya dalar. Çocuklar buna rağmen ağaç yetiştirmenin püf noktalarını öğrenir ve çınarın yerine bir ağaç dikerler. Ayşe, Ahmet ve diğer çocuklarla birlikte bu ağaç da büyümeye devam eder.

1.9.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Öğelerine Göre İncelenmesi

Bu bölümde “Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı” isimli kitabın biçimsel özellikleri tespit edilerek resimler, resimlerin tasarım ilke ve öğelerine uygunluğu incelenmiştir.

1. Eser, biçimsel özellikleri açısından (boyutu, kâğıdı, kapak ve ciltlemesi, yazı stili ve harflerin büyüklüğü) çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun mudur?

“Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı” isimli eserin kitap kapağı için ince karton kapak, sayfalar için de mat, kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kitap kapağının ciltsiz olması ve ciltlemede tel zımba kullanılması, kitabın yıpranmasına, sayfaların kopmasına ve kitabın kullanım süresinin kısalmasına sebebiyet verebilir. Ciltlemedeki bu eksiklikten dolayı çocuk ve yetişkin okurların kitabı dikkatli kullanması gerekir. Kitap kapağının ya da sayfalarının katlanmamasına özen gösterilmelidir.

Kitabın ön kapağının sol üst köşesinde mor bir daire içerisinde beyaz renklerle yazarın ismine yer verilmiştir. Hemen altında ise eserin ismi yer almaktadır. Eserin ismi, kelimelerin ilk harfleri büyük diğer harfleri küçük olmakla birlikte kırmızı renk ile yazılmıştır. Kapağın sağ köşesinde kitabın basıldığı yayınevi belirtilmiştir. Kitabın aka kapağının zemin rengi beyaz tercih edilmiştir. Burada yine ön kapağa benzer olarak kitabın ve yazarın, basıldığı yayınevinin ismi bulunmaktadır. Buna ek olarak kitabın uluslararası kod numarası kapağın sağ al köşesinde, denetim pulu ise yayınevi belirtkesinin hemen üzerinde yer almaktadır. Yine arka kapakta yazar, en çok bilinen öyküleri ile tanıtılmış ve hikâye özetlenmiştir.

Kitabın ön ve arka kapağında, birbirini tamamlar nitelikte olan resimler bulunmaktadır. Ön kapağın sol üst köşesinde denizin ortasında bulunan pembe bir çınar ağacı resmedilmiştir. Bu çınar ağacının etrafında beyaz kuşlar uçmaktadır; çınarın köklerine ise rengârenk kayıklar bağlanmıştır. Bu görselle bağlantılı olan ve eserin isminin hemen üzerinde yer alan sarı bir kayıkta, bir kişi balık tutmaktadır. Ön kapağın alt kısmında yer alan görselde mantar şeklinde olan rengârenk evler bulunmaktadır. Bu evlerin camları balık şeklindedir ve üzerlerinde çeşitli geometrik şekiller bulunmaktadır. Ön kapak görselindeki evler, kayıklar, çınar ağacının denizin ortasında olması, eserdeki olayların bir sahil kasabasında geçtiğine ve burada yaşayan insanların balıkçılık ile geçindiğine yönelik ipucu vermektedir.

Eserin arka kapak görseli ön kapak ile birbirini tamamlar niteliktedir. Ön kapakta alt kısımda çizilen evler arka kapakta da devam etmektedir. Ön kapaktan farklı olarak bu görselin sol kısmında mavi ve mor tonlarında çizilmiş, merdiveninde çocuklar oturan bir cami bulunmaktadır. Arka kapakta, eserin isminin hemen altında birbiri

ardına koşan bir erkek çocuğu, ondan biraz büyük bir kız çocuğu ve yeşil şapkalı sarı bir kedi bulunmaktadır. Yukarıda açıklanan tüm bilgiler, Şekil 92’de yer almaktadır.

Şekil 92. “Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı” İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli

Kaynak: Ak, (2009).

Kitabın iç kapakları beyaz renkli bir zeminden oluşmaktadır. Ön ve arka iç kapakta da herhangi bir yazı ya da resim mevcut değildir. İlk sayfada ise kitabın ve yazarın, kitabın basıldığı yayınevinin ismi yer almakta; arka kapak görselinde birbiri ardına koşan erkek ve kız çocuğu ile iki kedi bulunmaktadır. Kitabın son sayfasında ise yazar ve edebî kişiliği hakkında bilgilendirici bir metin ile kitabın künyesine yer verilmektedir. Yine bu sayfada deniz ya da göl kenarında balık tutan bir kişi ve su yüzeyindeki taş üzerinde duran beyaz bir kuş resmedilmiştir.

Hikâye ile bütünlük gösteren ön ve arka kapak çocukların ilgisini çekecek kadar renklidir. Ancak kapakta kitabın hangi yaş grubuna yönelik yazıldığı belirtilmemiştir. Kitap, kurgusu ve resimleri ile çok farklı yaş gruplarının ilgisini çekecek nitelikte olsa da okul öncesi ve ilk okuma dönemi çocuklarına hitap etmektedir.

Kitabın boyutu 23x20 cm büyüklüğündedir. Bu boyut, kitabın çocuklar tarafından rahatça taşınabilmesine, sayfalarının kolaylıkla çevrilebilmesine imkân tanımaktadır.

Kitabın iç sayfaları için mat kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kâğıt kaliteli ve dayanıklıdır. Ayrıca kâğıdın matlığı, okuma sürecinde herhangi bir parlama ya da yansımaya sebebiyet vermemektedir.

2. Resimlemede baskı net ve düzgün müdür?

Eserdeki resimlemelerin baskısı net ve düzgündür. Görsellerdeki figürler, çizimler ve renkler rahatlıkla takip edilebilmektedir. Renklerde bulanıklaşma, kontrollerde kayma gözlemlenmemiştir. Renk ve çizim öğeleri gerektiği gibi kullanılmış, figürlerde herhangi bir soruna rastlanmamıştır. Resimdeki yoğun desenler ile metin üst üste gelmemiş, biri diğerinin algılanmasını engellememiştir.

3. Resimler, çocuklara uygun resimleme teknikleri (kurşun kalem ve kuru boya teknikleri, mürekkeple çizim teknikleri, keçeli kalem ve marker teknikleri, suluboya ve anilin boya teknikleri, pastel boya tekniği, guaj ve tempera teknikleri, akrilik boya tekniği, püskürtme tekniği, karışık teknikler) ile çizilmiş midir?

Şekil 93 incelendiğinde, resimlerin “kalemle çizim ve sulu boya teknikleri” kullanılarak çizildiği görülmektedir. Bu teknikler sayesinde, renkler canlı ve saydam bir şekilde kullanılmıştır. Eserdeki görseller ayrıntılı ve gerçekçi bir biçimde resmedilmiştir. Resimler incelendiğinde, kullanılan çizim ve boya tekniğinin çocuğa ve çocuk edebiyatının ilkelerine uygun olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 93. “Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı” İsimli Eserde Resimleme Tekniklerine Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2009).

4. Resimlerin sayfaya yerleştirilmesinde denge unsuruna dikkat edilmiş midir?

Hikâyenin sayfalarının tamamı görsellerle kaplanmış; kenar boşlukları bırakılmamıştır. Metinler ise siyah renkle yazılmış ve görsellerin açık renkli yerlerine yerleştirilmiştir. Yazarın dikkat çekmek istediği cümleler ile diyalog cümleleri kırmızı, mor, pembe ve beyaz renklerle yazılmıştır. Eserdeki görsel ve dilsel ifadeler birbirine

olabildiğince yakın konumlandırılmıştır. Bu tasarım, görsel ve dilsel ifadelerin birbirini tamamladığını okura sezdirmektedir.

Şekil 94. “Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı” İsimli Eserde Denge Unsurunu İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2009).

Şekil 94'te yer alan görseldeki öğeler; renk, çizgi, leke, nokta gibi unsurlar görselin tümüne yayılmıştır. Resimlemede, iyi orantılanmış ve dengelenmiş figürler kullanılmıştır. Kullanılan simetrik denge, görseli, metni ve eserin tamamını düzenli göstermektedir.

5. Resimlerde vurgulanmak istenen unsur belli midir?

Resimlemede yer alan görsel unsurlar, vurgulanmak istenen mesaja göre ölçülendirilmiştir. Görselde hangi figürün vurgulanmak istendiği anlaşılmakta; görselin içerdiği mesaj sezilmektedir. Ön plana çıkması gereken unsur ile ikinci planda kalması gereken unsur net bir şekilde ifade edilmiştir. Vurgulanmak istenen figürün diğer figürlerden yön, boyut, biçim, doku, ton ya da çizgi gibi unsurlar açısından rahatlıkla ayrılabilirdiği görülmektedir. Resimlemede vurgulanmak istenen mesaja göre renk, uzaklık, yakınlık, açıklık, koyuluk gibi ölçülendirme yapılmıştır. Sanatçı vurgulamak istediği unsur net bir şekilde belirlemiş ve sadece o unsuru ön plana almayı başarmıştır.

Şekil 95. “Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı” İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2009).

Şekil 95’te görüldüğü üzere kahramanımız Ayşe, köyün tek ağacı olan çınar ağacının kesilmiş gövdesinin üzerinde oturmaktadır. Kahramanımız ellerini oturduğu yerin hemen yanına dayamış, çınarın köklerinden ayrılan balıkçı teknelerini izlemektedir. Bu görsel, köyün yaşam merkezi olarak adlandırılan çınarın kesilmesi ve bu durumun köy halkının yaşamını olumsuz yönde etkilemesini anlatmaktadır.

6. Resimlerde, kullanılan renklerde zıtlık (konstrastlık) unsuruna dikkat edilmiş midir?

Sanatçı, görselde vurgulayacağı unsuru belirleyebilmiş; bunu şekil ve zemin ayırımına dikkat ederek yansıtabilmiştir. Zemin, görselin arka planında daha az dikkat çeken unsur; şekil ise görselin ön planında daha fazla dikkat çeken unsur olarak sunulmuştur. Vurgulanmak istenen figürler yani şekiller, zemine göre anlam kazanmakta ve daha önce algılanmaktadır. Sanatçı, görseldeki vurguyu yaparken bu iki unsurun zıtlığını göz önünde bulundurmuştur.

Eserde yer alan resimlerde en çok kullanılan renk sakinliği, sonsuzluğu ve huzuru temsil eden mavi ve tonlarıdır. Olayların bir adada geçmesi; çınarın adanın karşısında, denizin içinde yer alması ve gökyüzü deseninin resmedilmesi, mavi renginin yoğun olarak kullanılmasını gerektirmiştir. Mavi olarak çizilen zeminin üzerine yerleştirilen figürler açık ve parlak renklerde resmedilmiştir. Resimlemede kullanılan zıtlıklar, resimlemeye hareket ve canlılık kazandırmıştır. Çınar ağacı, mor renkte resmedilmiştir. Adadaki evler ise gerçekte var olan formlarından farklı bir biçimde,

farklı renklerde resmedilmiştir. Sanatçının eserinde kullandığı renkler ve tonlar okurun ilgisini çekebilecek niteliktedir.

7. Resimlemede orantı ve görsel hiyerarşi unsuruna dikkat edilmiş midir?

Resimlemede, ölçü ve oran ilkesi gerektiği gibi kurgulanmıştır. Sanatçı eserdeki görsellerde, evrende var olan oran gerçeklikten kopmadan, resimlerdeki figürler arasında ilişki kurabilmiştir. Örnek vermek gerekirse çınar ağacı ve evler gerçekte olduğu gibi insanlardan daha büyük; kedi, köpek, kaplumbağa gibi hayvanlar insanlardan daha küçük resmedilmiştir. Resimlerdeki desenlerin/figürlerin boyutları iyi bir şekilde belirlenmiş, varlıkların boyutları gerçek yaşam ile eşdeğer oran-orantıda kullanılmıştır.

8. Resimler, kendi içerisinde ve eser içindeki tüm resimlerle bütünlük göstermekte midir?

Eserdeki resimlerin tümü, metnin hemen yan sayfasında konumlandırılmıştır. Metnin içeriğine yönelik olan, iletisini destekleyen bu resimler metin ile bir bütünlük oluşturmaktadır.

Resimlerin içerisinde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişkili olması, resmin içerdği mesajın okura aktarılmasına hizmet etmesi, resmin kendi içinde bir bütünlüğü olduğunu göstermektedir. Ayrıca kurguya göre sıralanmış resimler, yalnızca görsel okuma yapılarak bile takip edilebilir niteliktedir. Birbiri ardına sıralanan resimlerin tümü, eserin içinde bir bütünlük oluşturmaktadır.

9. Resimlerin tasarımında biçim, renk, hareket ve yön çeşitliliğine önem verilmiş midir?

Eserdeki görsellerde şekil, renk, çizgi, leke ve gölgelerin ölçülü ve düzenli tekrarı ile tasarımda zenginlik sağlanmıştır. Şekil 96'da, renklerin ve çizgilerin yönü, figürlerin hareket halinde olduğu sezdirilmektedir. Resimlerde kullanılan düz, kıvrımlı, dikey ve yatay çizgiler görsellere ritim ve hareket katmaktadır. Resimlemelerin tasarımda şekil, renk, hareket ve yön çeşitliliği kullanılarak, görseller ve eserin tamamı tek düzelikten kurtarılmıştır.

Şekil 96. “Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı” İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2009).

10. Resimlemede, görsel devamlılık ilkesi göz önünde bulundurulmuş mudur?

Resimlemede göz, bir figürden diğerine doğru kesintisiz geçişler yapabilmektedir. Resimdeki görsel unsurlar, gözün normal hareketine uyacak şekilde (sağdan sola, yukarıdan aşağıya) konumlandırılmıştır. Resmin algılanma yönü okurun dikkatini dağıtmayacak biçimde düzenlenmiştir. Resimlerde yer alan figürlerin hareketliliği, çizimlerin yönü, renklerin uyumu görselin içindeki unsurların ritmini oluşturmaktadır. Bu ritim, görseldeki figürlerin birbirleri ile ilişik olduğunu hissettirmekte ve okurun ilgisini çekmektedir. Görsellerin, eserin tümünde eserin kurgusuna yönelik olarak birbiri ardına sıralanması, resimler arasındaki devamlılığı oluşturan diğer unsurdur. Bütün bunlara dayanılarak denilebilir ki, resmin kendi içinde ve eserdeki resimlerin tümünde görsel devamlılık ilkesi gözetilmiştir.

11. Resimler, detaylı bir şekilde çizilmiş midir?

Resimlerde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişik olması, metnin ve görselin içerdiği amaca hizmet etmesi; kullanılan renklerin ve çizimlerin göz yormaması yalınlık ve basitlik ilkesine uyulduğunun göstergesidir. Yalın çizgilerle oluşturulan resimlerde, düz (ışık ve gölgenin az kullanıldığı ya da kullanılmadığı) renkler kullanılmamıştır. Resimlerin canlandırdığı varlıkların belirgin özellikleri çocukların dikkatini çekmektedir.

Metinde yer alan iletinin görsellerle somutlaştırılması, görsellerdeki figürlerin detaylı bir şekilde çizilmesi; karakterlerin fiziksel ve kişilik özelliklerinin, duygu ve

düşünce dünyalarının ayrıntılı çizimlerle yansıtılması, eserin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır.

12. Resimlerde olağanüstü figürler bulunmakta mıdır?

Eserin olay örgüsünde olağanüstü figürler bulunmaktadır. Çınar ağacının denizin içinde kök salması, bir kuşun İbo karakterinin ağzına yuva yapması; çınar ağacının kovuğuna bir oyun odası olması; köyün cami minaresinin çınar ağacının bir dalına inşa edilmesi gerçek yaşamda karşılaşılabileceğimiz durumlar değildir. Metnin içeriğine yönelik çizilen görsellerde de belirtilen bu olayların resmedilmesi, görsellerde de olağanüstü figürlerin bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca görsellerde yer alan kedi ve köpeklerin, yeşil, mor, turuncu gibi renklerde çizilmesi yine hayali bir gerçekliktir.

13. Eserdeki resimler özgün müdür?

Görsellerin, metinde yer alan olayları ve iletileri yansıtması, çizilen her resmin bu esere ait olduğunu düşündürmektedir. Resimler, çocuğa, kitabın konusuna, metne uygundur. Sanatsal bir değer taşıyan resimler sanatçıya ve esere özgüdür.

14. Eserde, grafikler, fotoğraflar ve karikatürlere yer verilmiş midir?

Eserde, çocukların görsel algılarına hitap edecek resimler ve karikatürler kullanılmış; herhangi bir grafik ya da fotoğrafa yer verilmemiştir.

15. Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuş mudur?

Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuştur. Resimlemede kullanılan teknikler, çizimler, renk ve gölgeler; vurgu, denge, orantı ve görsel hiyerarşi, zıtlık (konstrastlık) vb. tasarım ilkeleri ile uyumludur. Aynı temel biçimde, boyuta, dokuya, renge ya da duyguya sahip unsurlar; bir tasarımda ideal bütünlüğü oluşturmuştur. Sanatçı, grafik tasarımda bir arada kullanabileceği öğeleri birbiriyle uyum sağlayacak bir şekilde düzenlemeyi başarmıştır.

1.9.3. Resim ve Metin İlişkisi

Bu bölümde, “Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı” isimli eserdeki metnin içerik özellikleri tespit edilmiş; eserdeki resimlerin metin ve içerik özellikleri ile uyumu değerlendirilmiştir.

1. Eserde yer alan resimler hangi amaçla (metni tamamlayıcı resimler, metni yorumlayıcı resimler, süsleyici resimler) kullanılmıştır?

Eserin ön ve arka kapağı, iç kapağı ve diğer tüm sayfalarında yer alan resimler metni tamamlayıcı ve yorumlayıcı resimlerdir. Ön ve arka kapaktaki görselde, çınar ağacının karşısında olan bir ada köyü resmedilmiştir. Mantar çatılı, balık pencere, çaydanlık bacası, rengârenk evler, metindeki olayın geçtiği adada yer almaktadır. Metnin içeriğine yönelik olan bu görsel metni tamamlar niteliktedir. Kapaktaki görsel, eserin sekiz ve dokuzuncu sayfasında da bulunmaktadır. Buradaki metin, görsel tarafından desteklenmiştir. Görselin özgünlüğü, ev figürlerinin farklılığı okurun resmi yorumlamasında etkindir. Bu görseller Şekil 97’de sunulmuştur

Şekil 97. “Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı” İsimli Eserde Metni Tamamlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2009).

2. Resimler, metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Metnin hemen yanında yer alan görseller, okuyucunun metinde sunulan olayı görsel olarak da algılamasına, olayları kolaylıkla anlamasına, karakterlerin görünüşleri ve yüz ifadeleri ile olayları yorumlayıp değerlendirmesine yardımcı olmaktadır. Şekil 93’te görüldüğü üzere kahramanlarımız Ayşe ve Ahmet, arkadaşları ile birlikte yaşlı çınarın kovuğunda vakit geçirmektedir. Görselle aynı sayfada yer alan metinde, bu yerin yalnızca çocuklar tarafından bilindiği ifade edilmektedir. Ancak, çocukların burada neler yaptığı, vakitlerini nasıl geçirdiği; kovuğun içerisinde hangi nesneler olduğu bahsedilmemiştir. Tüm bu detaylar resimdeki

figürlerle, karakterlerin eylemleriyle ve yüz ifadeleriyle desteklenmiştir. Okurun bu resme bakarak çocukların burada neler yaptıklarını yorumlaması ve değerlendirmesi beklenmektedir (Bkz. Şekil- 93).

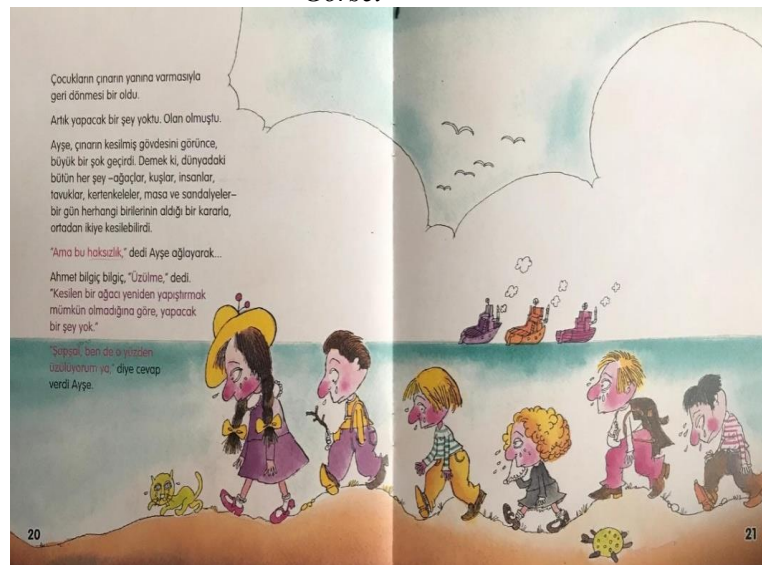
3. Resimler, metnin temasını yansıtmakta mıdır?

Eserin teması olan “doğa sevgisi”, dünyanın ortak mirası ve bütün insanların nefes kaynağı olan ağaçların kesilmesi çevresinde işlenmiştir. Tema, doğayı koruyup yeşertmek üzere hedef belirlemesi gereken insanların, kendi elleriyle yaşam kaynakları olan ağaçları tahrip etmesi üzerine şekillendirilmiştir.

Dünyamızın birçok yerinde hala baş gösteren ağaçları kesme, doğayı kirliletme; doğanın, insanların ve hayvanların yaşam döngüsüne zarar verme, doğanın dengesini bozma gibi konulara değinen eser, yaşamın tam içerisinde bir kesit sunmaktadır. Bu sebeple yalnızca çocuklara değil yetişkinlere de ders verir niteliktedir.

Eserin tüm görsellerinde doğaya ve canlılara karşı duyarlı olunması gerektiğini içeren figürler vardır. Bu duyarlılık; kedi martı, kaplumbağa, köpek gibi hayvan resimleriyle, çınar ağacı, fidan gibi bitkilerle; evlerin balık şeklindeki pencereleriyle yansıtılmıştır. Şekil 98’de çocukların ve hayvanların çınar ağacının kesilmesi üzerine yaşadığı üzüntü ve çaresizlik resmedilmiştir. Çocukların omuzlarının düşük, başlarının eğik ve gözlerinin yaşlı olması bu görüşümüzü destekler niteliktedir. Bu görsel de eserin temasını yansıtmaktadır.

Şekil 98. “Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı” İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2009).

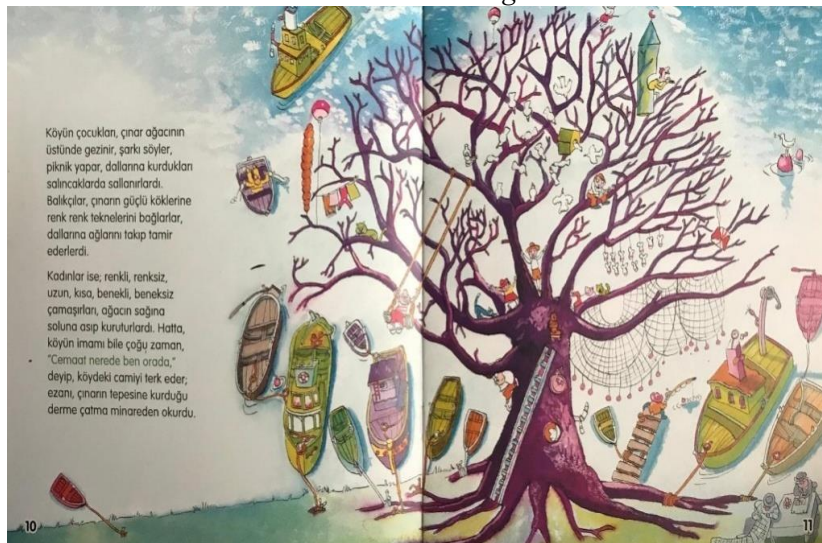
4. Resimler, metnin konusunu yansıtmakta mıdır?

Eserin konusunu oluşturan olaylar, bir gün Ahmet'in eve büyük bir telaşla gelip ablası Ayşe'ye, köylerindeki tek çınar ağacının kuruyup kesildiğini söylemesi ile başlar. Çınar ağacı ile babası arasında bir bağ olduğunu düşünen Ayşe hemen babasının yaşayıp yaşamadığını kontrol eder. Babasının herhangi bir problem yaşamadığını görünce çınar ağacının kesilmesi sorunu üzerine eğilir. Çocukların oyun alanı, kadınların çamaşırhanesi, imamın camisi, balıkçıların tekne koruyucusu olan çınarın kesilmesi mümkün değildir. Ama ne yazık ki köyün kültür merkezi olan çınar kesilmiştir. Bu duruma üzülen çocuklar ise yeniden bir çınar ağacı dikmenin akıllıca bir çözüm olduğuna inanır ve işe koyulurlar. Bir ağaç fidan onula büyümeye başlarlar. Açıklanan tüm olaylar, metinlerin yanında yer alan görsellerde yansıtılır.

5. Resimler, metnin içeriği ile ilişkili midir?

Eserde yer alan tüm resimler metnin içeriği ile ilgilidir. Aşağıdaki resimde görüldüğü gibi, resimler metin ile aynı sayfada yer almaktadır. Metindeki ifadeleri örnekleyen ve destekleyen figürler, resimlerde yer almaktadır. Şekil 99'da, metinde bahsedilen olaylar resmedilmiştir. Kahramanlarımızın, çınarı yaşam merkezi olarak benimsemeleri; kadınların çamaşır asmaları, çocukların oyun alanı olarak görmeleri, balıkçıların kayıklarını çınarın köklerine bağlamaları, imamın çınarın dalındaki minarede ezan okuması; hayvanların çınarın dallarına yuva yapması aşağıdaki örnek görselde yer almaktadır. Metinde ve görselde ifade edilen bu durum, metin ile resmin birbiri ile ilişik olduğunu göstermektedir.

Şekil 99. “Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı” İsimli Eserde Metnin İçeriğine Yönelik Tasarlanan Bir Görsel Örneği

Kaynak: Ak, (2009).

6. Resimlemede, olayın geçtiği ortam iyi canlandırılmış mıdır?

Hikâyedeki olaylar ve olayların geçtiği mekân var olan bir gerçekliğin ürünüdür. Ülkemizde ve dünyada balıkçılıkla geçinen sahil kasabaları ya da adalar hala mevcuttur. Yine ülkemizde ve diğer ülkelerde yaşlandığı ya da hastalandığı için; ekonomik çıkarlar için ya da keyif için birçok ağaç kesilmekte; ağaca, doğaya, hayvanlara ve insanlara büyük zararlar verilmektedir. Bunun aksine doğayı koruyan ve bunun için mücadele veren insanlar da vardır. Eserdeki olaylar, olayın geçtiği ortam ve karakterler başarılı bir şekilde resmedilmiştir.

Yaşamsal bir gerçeklikten hareket ederek oluşturulan eser çocukların düşlem gücüne hitap etmektedir. Bunun yanı sıra okurlara yaşamla ilgili birlik, beraberlik, yardımlaşma ve dayanışma, iyilik yapmak ve sevgi dolu olmak, doğayı ve hayvanları korumak gibi önemli değerleri sezdirmektedir.

7. Resimler, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyasını yansıtmakta mıdır?

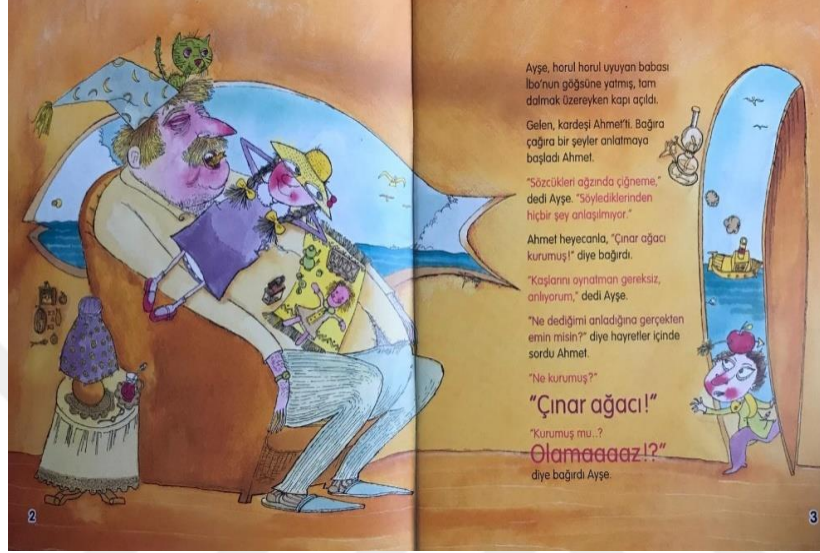
Hikâyemizin kahramanları olan Ayşe, Ahmet, İbo ve çınar ağacı çocukların dikkatini çekebilecek karakterlerdir. Ahmet ile Ayşe kardeşler. Kocaman vücutlu, uzun boylu, sarı saçlı, tansiyon hastası olduğu için sürekli uyuyan İbo ise, çocukların babasıdır. Kedileri Sarman'a, kuşları İsmayil'e, çocuklarına kucak açan kocaman yürekli bir babadır. Ayşe, güler yüzü, sevecenliği; sevgi, saygı, dostluk, birlik, yardımlaşma, dayanışma gibi değerlere önem vermesi; doğaya, insanlara ve hayvanlara karşı duyarlı oluşu, ince fikirli olması, problemleri akıl yoluyla ve iletişimle çözüme kavuşturması, analitik zekâsı gibi karakteristik özellikleriyle çocuklara örnek olabilecek bir karakterdir. Ahmet ise heyecanlı, doğayı ve hayvanları seven, arkadaşlarıyla ve ablasıyla vakit geçirmekten hoşlanan bir karakterdir.

Kahramanlarımız, hikâyenin başından sonuna kadar çok ani değişimler göstermeyen karakterlerdir. Ayşe'nin inandığı değerler üzerine mücadele etmesi, ağacın kesilmemesi için çabalaması; kesilen ağacın yerine yeni bir fidan dikmesi, onu kısmen de olsa amacına ulaştırmıştır. Ayşe, Ahmet ve diğer çocuklar ile köy halkının yaşantılarının, duygu ve düşüncelerinin apaçık bir biçimde ifade edilmesi ve resmedilmesi, okurun karakterle özdeşim kurabilmesini ve olumlu kişilik özelliklerini görmesini kolaylaştırmaktadır. Behiç Ak'ın tüm eserlerinde var olan doğa faktörü ve

hayvanlar bu eserde kendini göstermektedir. Yazar, eserindeki dilsel ve görsel metinler ile okurda, doğaya, hayvanlara ve insanlara karşı duyarlılık oluşturmaya çalışmıştır.

Şekil 100'den hareketle, eserdeki resimlerin, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyalarını yansıttığı söylenebilir.

Şekil 100. “Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı” İsimli Eserdeki Karakterlere Yönelik Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2009).

8. Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile ilişkili midir?

Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile uyumludur. Ön ve arka kapaktaki görselde, çınar ağacının karşısında olan bir ada köyü resmedilmiştir. Mantar çatılı, balık pencereli, çaydanlık bacalı, rengârenk evler, metindeki olayın geçtiği adadaki evlerdir. Kapaktaki bu görsel, eserin sekiz ve dokuzuncu sayfasında da bulunmaktadır. Çınar ağacının kapak görselinde dikkat çekici bir renkle ve diğer figürlerden ayrı olarak resmedilmesi; eserin isminde de çınar ağacına yüksek tansiyon gibi bir rahatsızlığın atfedilmesi, olayların çınar ağacı üzerinden gerçekleşeceğine yönelik bir ipucudur (Bkz. Şekil- 92).

9. Resimler, çocukların kurguyu görsellerle takip edebilmelerine ve olayları zihninde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler, çocukların ve tüm okurların kurguyu görselle takip edebilmelerine ve olayları zihinlerinde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımaktadır. Metinde anlatılan olaylar, aynı sayfadaki görsellerde de çizimle ifade edildiği için okurlar, yaşanan olayları, olayların sebep ve sonuçlarını, karakterlerin duygu ve düşünce dünyalarını detaylı bir şekilde görebilmektedir. Şekil 101'de, çınar

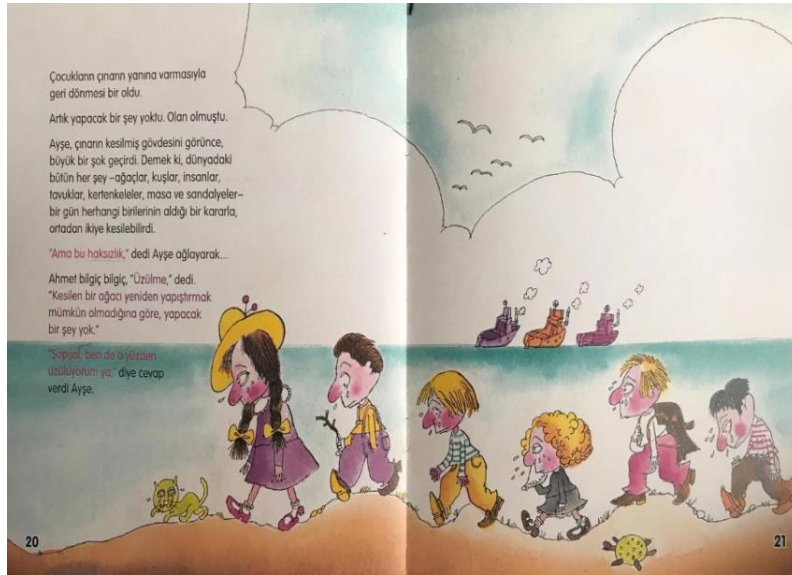
ağacının kesildiğini duyan çocukların, hayvanların, ağaçtan yapılan kalem, kitap ve defterlerin, olayın yaşandığı yere doğru koştuğu an resmedilmiştir. Bu üzücü haberi alan karakterler telaş içindedir. Şekil 102’de ise çocukların çınarın kesildiğini gözleriyle gördükten sonra yaşadıkları hüznün resmedilmiştir.

Şekil 101. “Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı” İsimli Eserde Metindeki Olayları Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2009).

Şekil 102. “Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı” İsimli Eserde Metindeki Olayları Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2009).

1.9.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi

Bu bölümde Behiç Ak'ın “Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı” isimli eserinde bulunan değerler tespit edilmiştir. Resimler detaylı bir şekilde incelenmiş; resimlerin

metinde yer alan değerleri yansıtır yansıtmadığı değerlendirilmiştir. Behiç Ak'ın “Yüksek Tansiyonlu ınar Ağacı” isimli eserinde tespit edilen değerler ve bu değerlerin yer aldığı cümleler aşağıda belirtilmiştir:

1. Aile Birliğine ve Akrabaya Önem Verme

“Sonra da babasının boynuna sarılıp, kalbinin küt küt atışını dinledi” (Ak, 2009: 4).

“Babalarının yumuşak, sevgi dolu bedeninin üstünde keyif atarlar” (Ak, 2009: 6).

“Ayşe ve Ahmet tam vazgeecekken, çocukların üzüntüsüne dayanamayan babaları İbo, dünyalara değişemediği uykusunu birkaç saniye terk ederek, ‘Bir ağaç yetiştirmek istiyorsanız...’ dedi” (Ak, 2009: 29).

2. Akıl Yürütme-Mantıklı Olma

“‘Köyün kültür merkezi yok oldu.’ Diye söylendi kendi kendine. ‘Böylece, içinde birbirimize masal anlattığımız kovuk da masal oldu’” (Ak, 2009: 22).

3. Araştırmacı Olma

“Her gördüğüne ‘Ağaç yetiştirmenin kolay bir yolu yok mu acaba?’ diye sormaya başladı” (Ak, 2009: 28).

4. Arkadaşlık-Dostluk

“Ayşe, ınar ağacıyla ilgili düşündüğü şeyleri, kısa zamanda köyün bütün çocuklarına anlatmıştı” (Ak, 2009: 16).

“Köyün bütün çocukları ve kedileri o yöne doğru koşuyordu” (Ak, 2009: 18).

5. Azim ve Kararlılık

“Bütün kış, bu küçük dal parçasına özenle baktılar, toprağını her gün denizden taşıdıkları suyla suladılar, havalandırıp gübrelediler. Hatta küçük kuş İsmayil'i ona şarkı söyleyip, moral vermesi için görevlendirdiler” (Ak, 2009: 26).

6. Bilimsellik-Bilgelik

“Bir ağaç yetiştirmek istiyorsanız... ilk önce, ağacın tuzlu suyla değil, tatlı suyla sulanması gerektiğini bilmelisiniz” (Ak, 2009: 29).

7. Çalışkanlık

“Bütün kış, bu küçük dal parçasına özenle baktılar, toprağını her gün denizden taşıdıkları suyla suladılar, havalandırıp gübrelediler” (Ak, 2009: 26).

“İbo’nun dediği gibi yaptılar: Onu her gün suladılar ve her akşam yanında bir güzel horladılar” (Ak, 2009: 29).

8. Demokrasi Bilinci

“Sonunda, oy çokluğuyla, Ayşe’nin dediklerinin doğru olduğuna ve bundan böyle ağacın isminin Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı olmasına karar verilmişti” (Ak, 2009: 16).

9. Dil Bilincine Sahip Olma

“Sözcükleri ağzında çiğneme,” dedi Ayşe. Söylediklerinden hiçbir şey anlaşılmıyor” (Ak, 2009: 3).

10. Dini Değerler

“Hatta köyün imamı bile çoğu zaman ‘Cemaat nerede ben orada,’ deyip, köydeki camiye terk eder; ezanı çınarın tepesine kurduğu derme çatma minareden okurdu” (Ak, 2009: 10).

11. Doğal Çevreye Duyarlılık

“Çınar ağacı! Kurumuş mu? Olamaaaaz!” (Ak, 2009: 3).

“Bir ağaç birdenbire kurumaz” (Ak, 2009: 4).

12. Eleştirel ve Sorgulayıcı Olma

“Ne dediğimi anladığına gerçekten emin misin” (Ak, 2009: 3).

“Nasıl olur? Birdenbire mi” (Ak, 2009: 4).

“Neee... Çına ağacını kestiler mi” (Ak, 2009: 4).

“Neyi buldun” (Ak, 2009: 14).

“Durup dururken bir ağacı niye kessinler ki” (Ak, 2009: 18).

“Hasta mıydı” (Ak, 2009: 18).

13. Girişimcilik

“Ayře, ınar aėacıyla ilgili dūřındūėu řeyleri, kısa zamanda kōyūn būtn çocuklarına anlatmıřtı” (Ak, 2009: 16).

14. Hakkını Kullanma-Gōzetme

“ ‘Ama bu haksızlık,’ dedi Ayşe ağlayarak” (Ak, 2009: 20).

15. Hayvan Sevgisi

“ Kedileri Sarman da, bu sūpūrge saçlı devin kafasında pineklemeye bayılırdı” (Ak, 2009: 6).

“Minik ve aıkgōz bir kuş... Çocuklar bu kuşa İsmayil adını takmışlardı” (Ak, 2009: 6).

16. İşbirlikçi Olma-Grup Halinde alışmaya Önem Verme

“Kendilerine yeni bir ağaç aramaya giden kuşları, veda şarkıları sōyleyerek uğurladılar” (Ak, 2009: 24).

“Būtn kıř, bu kūuk dal parçasına ōzenle baktılar, topraėını her gūn denizden tařıdıkları suyla suladılar, havalandırıp gūbrelediler” (Ak, 2009: 26).

“Hemen kořup, bir aėaç fidanı aldılar ve eski çınarın yerine diktiler... Onu her gūn suladılar ve her akřam yanında bir gūzel horladılar” (Ak, 2009: 29).

17. Meslek Sahibi Olmanın Önemini Kavrama

“ınar ağacı ise, balıkçılıkla uğraşan kōyūn tek ağacıydı” (Ak, 2009: 8).

18. Misafirperverlik

“Bir de, İbo’nun aėzını sūrekli açık tuttuėunu gōrūp, oraya yuva yapan davetsiz misafir vardı” (Ak, 2009: 6).

19. Sabırlı Olmak

“Būtn kıř, bu kūuk dal parçasına ōzenle baktılar, topraėını her gūn denizden tařıdıkları suyla suladılar, havalandırıp gūbrelediler” (Ak, 2009: 26).

20. Sağlıklı Olmaya Önem Verme

“İbo, yüksek tansiyonu olduğu için bir ağaç gibi yerinden kıpırdamadan yaşıyordu. Biraz hareket etse, tansiyonu yükselir, gözleri kararır, bayılacak gibi olurdu. Gerçi doktorlar ona hareket etmesi gerektiğini söylüyorlardı” (Ak, 2009: 5).

“Bizim çınarın da yüksek tansiyonu var” (Ak, 2009: 14).

21. Tecrübelerle Önem Verme

“İbo’nun dediği gibi yaptılar: Onu her gün suladılar ve her akşam yanında bir güzel horladılar” (Ak, 2009: 29).

22. Umut Etme

“Gecenin sonunda Ahmet, belki yeni bir çınar ağacı çıkar umuduyla çınarın yerde yatan kalın gövdesinden ince bir dal parçası kopardı” (Ak, 2009: 26).

“Bütün bunların sonunda, bir sabah kalktıklarında, bahçelerinde kocaman bir ağaçla karşılaşacaklarını sanıyorlardı” (Ak, 2009: 26).

Eserin incelenmesi sonucunda 22 değer tespit edilmiştir. Bu değerlerin resimler ile ilişkisi, aşağıdaki sorular çerçevesinde değerlendirilmiştir:

1. Resimler, metinde yer alan toplumsal ve evrensel değerleri çocuğa sezdirebilecek nitelikte midir?

Eserdeki görsel ve dilsel metinlerde yaratılan çocuk karakter okura; aile birliğine önem verme, akıl yürütme-mantıklı olma, araştırmacı olma, arkadaşlık-dostluk, azim ve kararlılık, bilimsellik-bilgelik, çalışkanlık, demokrasi bilinci, dil bilincine sahip olma, dini değerler, doğal çevreye duyarlılık, eleştirel ve sorgulayıcı olma, girişimcilik, hakkını kullanma-gözetme, hayvan sevgisi, işbirlikçi olma, meslek sahibi olmanın önemini kavrama, misafirperverlik, sabırlı olma, sağlıklı olmaya önem verme, tecrübelerle önem verme, umut etme gibi değerlerin önemini sezdirmektedir.

Metinde tespit edilen toplumsal ve evrensel değerler, resimler ile desteklenmiştir. Örneğin; ikinci ve üçüncü sayfada yer alan görselde kız çocuğunun babasının üzerinde rahat bir şekilde yatması, oyun alanını kurması babasına duyduğu güveni ve temsil etmektedir. Ayrıca uyuyan bu babanın kafasında pinekleyen bir kedi, açık kalan ağzına yuvan yapan kuş hayvanlara duyulan sevginin temsidir (Bkz. Şekil-99).

Sekiz ve dokuzuncu sayfada yer alan görseldeki tarım aletleri, balıkçı tekneleri çalışkanlığı; resim sağ köşesinde yer alan cami çizimi dini değeri; top oynayan çocuklar arkadaşlığı yansıtmaktadır (Bkz. Şekil- 97).

On ve on birinci sayfada yer alan büyük çınar, köklerine balıkçı teknelerinin bağlandığı, çocukların oyun alanı olarak gördüğü, imamın ezan okuduğu, kadınların çamaşır yıkayıp serdiği, kuşların ve kedilerin yaşadığı ortak bir yaşam alanı olarak resmedilmiştir. Burada doğanın ve ağaçların, insan ve hayvanlar için yaşam kaynağı olduğu sezdirilmiştir. Bu görselde çalışkanlık, arkadaşlık, doğa sevgisi, hayvan sevgisi, dini inanç gibi değerlere yer verilmiştir (Bkz. Şekil- 99).

Şekil 103'te karakterlerimiz Ayşe ve Ahmet'in, çınar ağacı kesildikten sonraki halleri resmedilmiştir. Çınar ağacının kesilmesine üzülen çocuklar çözüm yolları aramış, yeni bir ağaç yetiştirmeye niyet etmişlerdir. Çınarın gövdesinden kopardıkları çubuğu ekmişler ve günlerce bu çubuğun büyümesini beklemişlerdir. Bu görselde doğaya olan sevgi, sorunlara çözüm arama ve sabretme değerleri sezdirilmektedir.

Şekil 103. “Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı” İsimli Eserde Değerleri Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2009).

2. Aile, arkadaşlık, sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşma, yardımlaşma, dürüstlük, çalışkanlık, sorumluluk alma, adil olma, nazik davranma gibi soyut değerler resimlerle somutlaştırılmış mıdır?

Eserde metin ile resimler bir bütünlük sağlamaktadır. Metinde yer alan ifadeler, iletiler ve değerler görsel ifadelerde somutlaştırılmıştır. Bu durum yukarıdaki maddelerde görsellerle desteklenerek açıklanmıştır.

3. Resimler toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne uygun mudur?

Eserin ön ve arka kapak resimlerinde, iç kapak resimlerinde ve içerisinde yer alan resimlerde toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne aykırı bir ifadeye rastlanmamıştır. Kültürümüzde çok önemli bir yere sahip olan aile, dostluk, saygı, sevgi, paylaşma, hoşgörü gibi değerler görsellerle de ifade edilmiştir.

Eserdeki baba figürü tekli koltukta uyuyakalan ve çocuklarına, ailesine yaşam olan bir bireydir. Bizim kültürümüzdeki baba figürü de eşsine ve çocuklarına kol kanat geren, onları koruyan, yol gösteren güven kaynağıdır. Bu açıdan eserdeki baba, kültürümüzdeki baba anlayışı ile benzerlik göstermektedir.

4. Resimler, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojileri içermekte midir?

Resimlerde, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojiler yer almamaktadır. Çocuğa, herhangi bir fikrin aşılması söz konusu değildir. Eserde, ülkemizde ve tüm dünyada yaşanan doğa tahribi eleştirilmiştir. Yazarın doğaya, hayvanlara ve insanlara karşı duyarlılığı eserin ilk sayfasından son sayfasına kadar hissedilmektedir. Ancak bu durum çocuğun kişilik gelişiminde herhangi bir tehlike oluşturmayacağı için sorun olarak görülmemiştir. Aksine yazarın bu duyarlılığını eserin görsel ve dilsel metinlerine aktarabilmesi bir başarı olarak değerlendirilmektedir.

5. Resimler, herhangi bir dinin ve ırkın üstünlüğünü benimser nitelikte midir?

Resimlerde herhangi bir ırkın ya da dinin üstünlüğü benimsenmemiştir. Farklı ten ve saç renklerine, farklı fiziksel özelliklere sahip çocuklar ve yetişkinler resmedilmiştir. Bu durum, sanatçının insana karşı olan saygısını ve duyarlılığını gözler önüne sermektedir.

Kahramanların yaşadığı ada köyünde İslam dininin kutsal gördüğü, Müslümanların ibadet yeri olan cami resmedilmiştir. Ayrıca çınar ağacında bulunan minare ve imamın orada ezan okuması yine dini bir figürdür. Ancak burada İslam dinini yüceltip diğer dinleri eleştirme gibi bir durum söz konusu değildir. Türk kültürünün inancı olan din ve imgeleri yansıtılmıştır (Bkz. Şekil- 97; Şekil- 99).

6. Resimler, çocuğun bilinçaltına olumsuz mesajlar gönderecek ve çocuğun kişiliğini, duygu dünyasını kötü yönde etkileyecek (cinsellik ve şiddet) öğeler barındırmakta mıdır?

Resimlerde, çocuğun zihinsel ve kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyecek öğeler bulunmamaktadır. Çocuk ve yetişkin karakterlerin kadın ve erkek olarak belirlenmesi, her iki cinsiyetin de gerek metinde gerek resimlerde eşit olarak ele alınması, cinsiyet ayrımının yapılmadığını göstermektedir.

1.10. BENİM BİR KARIŞIM-TOMBİŞ KİTAPLAR SERİSİ 1 ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR

1.10.1. Özet

“Tombiş Kitaplar” serisinin ilk kitabı olan “Benim Bir Karışım” isimli eser 68 sayfalık bir hikâye kitabıdır. Eserin yazarı ve çizeri Behiç Ak’tır. Kitabın ilk basımı 2013 yılında yapılmıştır. Elimizdeki nüshası ise 2018 yılında yayımlanmıştır ve yirmi ikinci baskıdır.

Kahramanımız Memo, annesi ile yürüyüşe çıktığı bir gün inşaatlarda çalışan Ali Usta ile karşılaşır. Memo, Ali Usta ile selamlaşırken onun elinin kendi elinden çok büyük olduğunu fark eder. Ali Usta, Memo’nun bu durum karşısında şaşırdığını görür; elini Memo’nun eli ile kıyaslar. Kendi elinin çok küçük olduğunu gören Memo, bu duruma hem üzülür hem de şaşırır.

Memo’nun elinin küçük ve kendince ömür boyu aynı büyüklükte kalacak olması hoş bir durum değildir. Belki de Memo bunu, eksiklik olarak gördüğü için saklanması gereken bir sır olarak algılar. Ancak her şeyini paylaştığı ve en yakın arkadaşı Zeynep’e, sırrını anlatır. Zeynep ile bir karışımın muhasebesini yaptıktan sonra onun karışımın büyüklüğünü merak eder ve sorar. Aldığı cevap bir hayli ilginçtir. Çünkü Zeynep’in bir karışı tam sekiz nota büyüklüğündedir.

Memo, insanların karışlarının farklı boyutlarda olabileceğini düşünür, bunu teyit etmek için etrafındaki kişilere sormaya başlar. Ağabeyinin bir karışımın dünya haritası üzerinde Amerika ve Avrupa kıtaları arasındaki mesafe kadar; annesinin karışımın 6 saat, babasının karışımın gökyüzündeki ay kadar; gitarist Ahmet’in bir karışımın vücudunun sekizde biri kadar; oyuncu Selahattin’in karışımın senaryodaki bir sayfa kadar olduğunu öğrenir. Sıra çiçekçidedir ve ona göre bir karış karanfil kokusunun en

iyi duyulabildiği mesafedir. Arkadaşı Ayşe için bir karış bir yazıyı gözlüksüz okuyabildiği mesafedir. Bu cevaplar Memo için oldukça tuhaftır.

Memo aldığı tuhaf cevaplar karşısında kafa karışıklığı yaşar. Onun bu halini gören dedesi, bir karışın herkes için farklı anlamlara gelebileceğini açıklar. Ancak Memo hala kendi karışının ne kadar olduğunu bulamadığı için sorguya devam eder. Arkadaşı Recep için bir karışlık mesafe kazanabildiği bilyeler demektir. Emlakçı Muhsin için bir karış tam beş yüz bin lira; yaşlı amca için kulağının duyabildiği mesafedir.

Memo'ya bu konuda en sade ve net cevabı yakın arkadaşı olan Tombiş verir. Tombiş'e göre bir karış diğer elinin karışı kadardır. Yani bir karış yalnızca bir karıştır.

1.10.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Öğelerine Göre İncelenmesi

Bu bölümde “Benim Bir Karışım” isimli kitabın biçimsel özellikleri tespit edilerek resimler, resimlerin tasarım ilke ve öğelerine uygunluğu incelenmiştir.

1. Eser, biçimsel özellikleri açısından (boyutu, kâğıdı, kapak ve ciltlemesi, yazı stili ve harflerin büyüklüğü) çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun mudur?

“Benim Bir Karışım” isimli eserin kitap kapağı için ince karton kapak, sayfalar için de mat, kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kitap kapağının ciltsiz olması, kapağın çabuk yıpranmasına ve yırtılmasına sebep olabilir. Buna karşılık sayfaların ciltlenmesinde kullanılan iplikle dikiş tekniği, kitap sayfalarının uzun süre dağılmamasını; kitabın kullanım süresinin uzamasını sağlar.

Kitabın ön ve arka kapağında zemin olarak beyaz renk tercih edilmiştir. Ön kapağın üst köşesinde, sarı bir dikdörtgen çerçeve içerisinde beyaz renkte yazılmış kitap serisinin ismine yer verilmiştir. Bunun altında, büyük harflerle ve turuncu renkle yazılmış yazar ismi bulunmaktadır. Yazarın isminin altında sarı renkle ve büyük harflerle yazılmış; kabartmalı bir dokusu olan eser ismi yer almaktadır. Eserin ismi yazılırken kelimelerin “b, r, k, ş” harfleri büyük, diğerleri ise küçük tercih edilmiştir. Ön kapağın en altında ise kitabın basıldığı yayınevi belirtilmiştir.

Ön kapakta, kitabın isminin hemen altında kapak görseli yer almaktadır. Bu görsel, ön kapağın tamamına yayılmamış, sınırları belirlenmiş kare bir alan içerisinde sunulmuştur. Görselde mavi duvarlı bir odada, mavi bir masanın başına oturmuş,

elindeki sarı cetvelle karışını ölçen; beyaz gömlekli, siyah saçlı, al yanaklı, şaşkın ve düşünceli bir erkek çocuğu bulunmaktadır. Bu çocuğun sol yanında, ellerini izleyen şaşkın bir mor kedi bulunmaktadır. Çocuğun bulunduğu odanın duvarında asılı olan mavi bir çerçeve içerisinde, ölçümü yapılmış bir karış bulunmaktadır. Eserin ismi ve görseli birbirini tamamlamakta ve hikâyenin kurgusu hakkında ipucu vermektedir.

Kitabın arka kapağında sarı bir çerçeve içerisinde yazarın ve eserin ismi bulunmaktadır. Bunun altında, eserin içeriğine yönelik kısa bir metin yer almaktadır. Çocukları kitaptaki maceraya davet eden bu metin çocuklarda, esere yönelik merak uyandırmayı amaçlamaktadır. Metnin altında Tombiş Kitaplar serisinin diğer kitaplarına yer verilmiştir. Arka kapağın sol alt köşesinde yayınevinin ismi; sağ alt köşesinde kitabın uluslararası kod numarası ve denetim pulu bulunmaktadır. Arka kapak görseli yazarı ve eseri tanıtan metnin sol tarafında bulunmaktadır. Bu görselde, yine ön kapaktaki kahraman ve kedisi resmedilmiştir. Yukarıda açıklanan bilgiler Şekil 104'te sunulmuştur.

Şekil 104. “Benim Bir Karışım” İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli

Kaynak: Ak, (2013).

Kitabın iç kapakları beyaz renkli bir zeminden oluşmaktadır. Ön ve arka iç kapakta herhangi bir yazı ya da resim mevcut değildir. İlk sayfada ise yine kitabın ve yazarın ismi, Tombiş Kitaplar serisinin bütün kitapları belirtilmiş; beyaz bir zemine oturup düşüncelere dalan mor bir kedi resmedilmiştir.

Kitabın ikinci sayfasında eserin künyesine, yayınevinin detaylı bilgisine yer verilmiştir. Üçüncü sayfada yazar ve edebi kişiliği hakkında bilgilendirici bir metin

bulunmaktadır. Beşinci sayfada ise yazar, eser ve yayınevinin ismine yer verilmiş; kahramanımız ve kedisi resmedilmiştir.

Hikâye ile bütünlük gösteren ön ve arka kapak, çocukların ilgisini çekecek kadar renklidir. Kitap, kurgusu ve resimleri ile farklı yaş gruplarının ilgisini çekecek nitelikte olsa da okulöncesi ve ilkokul dönemi çocuklarına hitap etmektedir. Ancak ön ve arka kapakta kitabın hangi yaş grubuna yönelik yazıldığı belirtilmemiştir.

Kitabın boyutu 20x15 cm büyüklüğündedir. Bu boyut, kitabın çocuklar tarafından rahatça taşınabilmesine, sayfalarının kolaylıkla çevrilebilmesine imkân tanımaktadır.

Kitabın iç sayfaları için mat kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kâğıt kaliteli ve dayanıklıdır. Ayrıca kâğıdın matlığı, okuma sürecinde herhangi bir parlama ya da yansımaya sebebiyet vermemektedir. Beyaz zemin üzerine yerleştirilen yazılar rahatça okunabilmektedir. Yazıların resimler üzerine yerleştirilmemesi ve harflerin büyüklüğü okura metni okuma kolaylığı sağlamaktadır.

2. Resimlemede baskı net ve düzgün müdür?

Eserdeki resimlemelerin baskısı net ve düzgündür. Görsellerdeki figürler, çizimler ve renkler rahatlıkla takip edilebilmektedir. Renklerde bulanıklaşma, kontörlerde kayma gözlemlenmemiştir. Renk ve çizim öğeleri gerektiği gibi kullanılmış, figürlerde herhangi bir soruna rastlanmamıştır. Resim ile metin üst üste gelmemiş, biri diğerinin algılanmasını engellememiştir.

3. Resimler, çocuklara uygun resimleme teknikleri (kurşun kalem ve kuru boya teknikleri, mürekkeple çizim teknikleri, keçeli kalem ve marker teknikleri, suluboya ve anilin boya teknikleri, pastel boya tekniği, guaj ve tempera teknikleri, akrilik boya tekniği, püskürtme tekniği, karışık teknikler) ile çizilmiş midir?

Şekil 105 incelendiğinde, resmin “kuru boya ya da kuru pastel boya tekniği” kullanılarak çizildiği görülmektedir. Bu teknikler sayesinde, eserdeki görseller ayrıntılı ve gerçekçi bir biçimde resmedilmiştir. Resimler incelendiğinde, kullanılan çizim ve boya tekniğinin çocuğa ve çocuk edebiyatının ilkelerine uygun olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 105. “Benim Bir Karışım” İsimli Eserde Resimleme Tekniklerine Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2013)

4. Resimlerin sayfaya yerleştirilmesinde denge unsuruna dikkat edilmiş midir?

Kitabın sol taraftaki sayfaları büyük oranda metne ayrılırken sağ taraftaki sayfalara resim yerleştirilmiş ve denge sağlanmaya çalışılmıştır. Bazı sayfalarda ise bu durum tam ters şekildedir. Bu durum Şekil 106’da sunulmuştur. 35 ve 68 numaralı sayfalarda ise görsel ve kısa bir metin aynı sayfada yer almaktadır. Sanatçının resim ve metni yan yana tercih etmesinin sebebinin, görsel ve dilsel ifadelerin birbirini tamamladığını okuyucuya sezdirmek istemesi olduğu düşünülmektedir.

Şekil 106. “Benim Bir Karışım” İsimli Eserde Denge Unsurlarını İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2013).

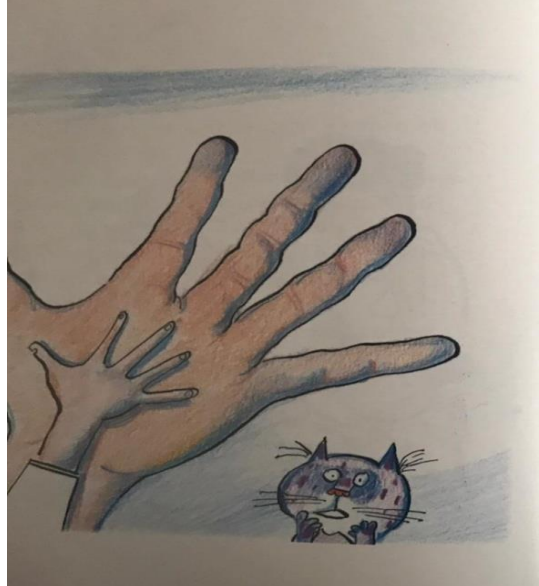
Yukarıdaki resimlerden görüldüğü üzere anlatılan olaylar hemen yanındaki resimlerle desteklenmiştir. Kitapta, metinlerin ve görsellerin yer aldığı sayfalarda kenar boşluklarına dikkat edilmiştir.

Görseldeki öğeler; renk, çizgi, leke, nokta gibi unsurlar görselin tümüne yayılmıştır. Renk, çizgi, leke gibi unsurlarla, görsellerdeki figürlerin hareket halinde olduğu sezdirilmiştir. Resimlemede, iyi orantılanmış ve dengelenmiş figürler kullanılmıştır. Resimlemede kullanılan simetrik denge, görseli, metni ve eserin tamamını düzenli göstermektedir.

5. Resimlerde vurgulanmak istenen unsur belli midir?

Resimlemede yer alan görsel unsurlar, vurgulanmak istenen mesaja göre ölçülendirilmiştir. Şekil 107’de, hangi figürün vurgulanmak istendiği anlaşılmakta; görselin içerdiği mesaj sezilmektedir. Ön plana çıkması gereken unsur ile ikinci planda kalması gereken unsur net bir şekilde ifade edilmiştir. Vurgulanmak istenen figürün diğer figürlerden yön, boyut, biçim, doku, ton ya da çizgi gibi unsurlar açısından rahatlıkla ayrılabilirdiği görülmektedir. Resimlemede vurgulanmak istenen mesaja göre renk, uzaklık, yakınlık, açıklık, koyuluk gibi ölçülendirme yapılmıştır. Sanatçı vurgulamak istediği unsur net bir şekilde belirlemiş ve sadece o unsuru ön plana almayı başarmıştır.

Şekil 107. “Benim Bir Karışım” İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2013).

Yukarıda görüldüğü üzere kahramanımız Memo ile Ali Usta karışlarını karşılaştırmaktadır. Memo'nun karışının Ali Usta'nın karışından küçük olduğu belirtilmektedir.

6. Resimlerde, kullanılan renklerde zıtlık (konstrastlık) unsuruna dikkat edilmiş midir?

Sanatçı, görselde vurgulayacağı unsuru belirleyebilmiş; bunu şekil ve zemin ayırımına dikkat ederek yansıtabilmiştir. Zemin, görselin arka planında daha az dikkat çeken unsur; şekil ise görselin ön planında daha fazla dikkat çeken unsur olarak sunulmuştur. Vurgulanmak istenen figürler yani şekiller, zemine göre anlam kazanmakta ve daha önce algılanmaktadır. Sanatçı, görseldeki vurguyu yaparken bu iki unsurun zıtlığını göz önünde bulundurmıştır.

Eserde yer alan resimlerde en çok kullanılan renk sakinliği, sonsuzluğu ve huzuru temsil eden mavi ve tonlarıdır. Şekil 108'deki görselin zemininde mavi ve beyaz renkleri kullanılmıştır. Zemin üzerine yerleştirilen figürlerin çiziminde ise canlı ve parlak renkler tercih edilmiştir. Resimlemede kullanılan zıtlıklar, resimlemeye hareket ve canlılık kazandırmıştır.

Şekil 108. “Benim Bir Karışım” İsimli Eserde Zıtlık Unsuruna Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2013).

7. Resimlemede orantı ve görsel hiyerarşi unsuruna dikkat edilmiş midir?

Resimlemede, ölçü ve oran ilkesi gerektiği gibi kurgulanmıştır. Sanatçı eserdeki görsellerde, evrende var olan oran gerçekliğinden kopmadan resimlerdeki figürler arasında ilişki kurabilmiştir. Örnek vermek gerekirse hayvanlar, saat, abajur gibi eşyalar gerçekte olduğu gibi insanlardan daha küçük; bina, ağaç gibi varlıklar insanlardan daha

büyük resmedilmiştir. Resimlerdeki desenlerin/figürlerin boyutları iyi bir şekilde belirlenmiş, varlıkların boyutları gerçek yaşam ile eşdeğer oran-orantıda kullanılmıştır.

8. Resimler, kendi içerisinde ve eser içindeki tüm resimlerle bütünlük göstermekte midir?

Eserdeki resimlerin tümü, metnin hemen yan sayfasında konumlandırılmıştır. Metnin içeriğine yönelik olan, iletisini destekleyen bu resimler metin ile bir bütünlük oluşturmaktadır.

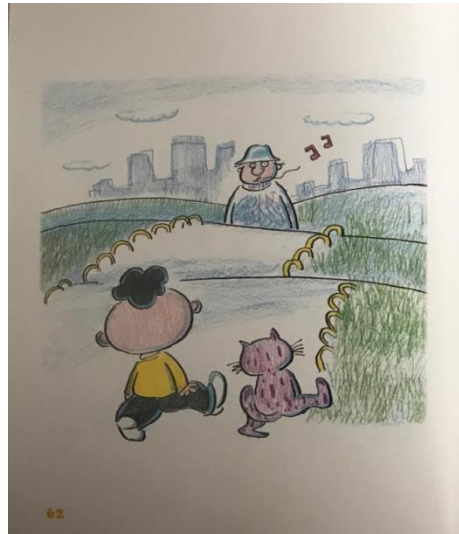
Resimlerin içerisinde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişkili olması, resmin içerdiği mesajın okura aktarılmasına hizmet etmesi, resmin kendi içinde bir bütünlüğü olduğunu göstermektedir. Ayrıca kurguya göre sıralanmış resimler, yalnızca görsel okuma yapılarak bile takip edilebilir niteliktedir. Birbiri ardına sıralanan resimlerin tümü, eserin içinde bir bütünlük oluşturmaktadır.

9. Resimlerin tasarımında biçim, renk, hareket ve yön çeşitliliğine önem verilmiş midir?

Eserdeki resimlerde şekil, renk, çizgi, leke ve gölgelerin ölçülü ve düzenli tekrarı ile tasarımda zenginlik sağlanmıştır. Şekil 109’da, renklerin ve çizgilerin yönü figürlerin hareket halinde olduğu sezdirilmektedir. Resimlerde kullanılan düz, kıvrımlı, dikey ve yatay çizgiler görsellere ritim ve hareket katmaktadır.

Resimlemelerin tasarımda şekil, renk, hareket ve yön çeşitliliği kullanılarak, görseller ve eserin tamamı tek düzelikten kurtarılmıştır.

Şekil 109. “Benim Bir Karışım” İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2013).

10. Resimlemede, görsel devamlılık ilkesi göz önünde bulundurulmuş mudur?

Resimlemede göz, bir figürden diğerine doğru kesintisiz geçişler yapabilmektedir. Resimdeki görsel unsurlar, gözün normal hareketine uyacak şekilde (sağdan sola, yukarıdan aşağıya) konumlandırılmıştır. Resmin algılanma yönü okurun dikkatini dağıtmayacak biçimde düzenlenmiştir. Resimlerde yer alan figürlerin hareketliliği, çizimlerin yönü, renklerin uyumu görselin içindeki unsurların ritmini oluşturmaktadır. Bu ritim, görseldeki figürlerin birbirleri ile ilişik olduğunu hissettirmekte ve okurun ilgisini çekmektedir. Görsellerin, eserin tümünde görselin kurgusuna yönelik olarak birbiri ardına sıralanması, görseller arasındaki devamlılığı oluşturan diğer unsurdur. Bütün bunlara dayanılarak denilebilir ki, resmin kendi içinde ve eserdeki resimlerin tümünde görsel devamlılık ilkesi gözetilmiştir.

11. Resimler, detaylı bir şekilde çizilmiş midir?

Resimlerde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişik olması, metnin ve görselin içerdiği amaca hizmet etmesi; kullanılan renklerin ve çizimlerin göz yormaması yalınlık ve basitlik ilkesine uyulduğunun göstergesidir. Yalın çizgilerle oluşturulan resimlerde, düz (ışık ve gölgenin az kullanıldığı ya da kullanılmadığı) renkler kullanılmamıştır. Resimlerin canlandığı varlıkların belirgin özellikleri çocukların dikkatini çekmektedir.

Metinde yer alan iletinin görsellerle somutlaştırılması, görsellerdeki figürlerin detaylı bir şekilde çizilmesi; karakterlerin fiziksel ve kişilik özelliklerinin, duygu ve düşünce dünyalarının ayrıntılı çizimlerle yansıtılması, eserin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır.

12. Resimlerde olağanüstü figürler bulunmakta mıdır?

Eserin olay örgüsünde, olağanüstü bir durum bulunmamaktadır. Ancak görsellerde yer alan mavi ağaç ve mor kedi, gerçek hayatta karşılaşılabileceğimiz varlıklar değildir. Bu iki figür, sanatçının hayal gücünün eseridir. Belirtilen iki örnek, görsellerde olağanüstü figürlerin bulunduğunu gösterir niteliktedir.

13. Eserdeki resimler özgün müdür?

Görsellerin, metinde yer alan olayları ve iletileri yansıtmaması, çizilen her resmin bu esere ait olduğunu düşündürmektedir. Resimler, çocuğa, kitabın konusuna, metne uygundur. Sanatsal bir değer taşıyan resimler, sanatçıya ve esere özgüdür.

14. Eserde, grafikler, fotoğraflar ve karikatürlere yer verilmiş midir?

Eserde, çocukların görsel algılarına hitap edecek resimler ve karikatürler kullanılmış; herhangi bir grafik ya da fotoğrafa yer verilmemiştir.

15. Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuş mudur?

Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuştur. Resimlemede kullanılan teknikler, çizimler, renk ve gölgeler; vurgu, denge, orantı ve görsel hiyerarşi, zıtlık (konstrastlık) vb. tasarım ilkeleri ile uyumludur. Aynı temel biçimde, boyuta, dokuya, renge ya da duyguya sahip unsurlar; bir tasarımda ideal bütünlüğü oluşturmuştur. Sanatçı, grafik tasarımda bir arada kullanabileceği öğeleri birbiriyle uyum sağlayacak bir şekilde düzenlemeyi başarmıştır.

1.10.3. Resim ve Metin İlişkisi

Bu bölümde, “Benim Bir Karışım” isimli eserdeki metnin içerik özellikleri tespit edilmiş; eserdeki resimlerin metin ve içerik özellikleri ile uyumu değerlendirilmiştir.

1. Eserde yer alan resimler hangi amaçla (metni tamamlayıcı resimler, metni yorumlayıcı resimler, süsleyici resimler) kullanılmıştır?

Eserde, metni tamamlayıcı ve süsleyici resimler kullanılmıştır. Eserin ön kapak görselinde, bir cetvel yardımıyla karışını ölçen bir çocuk resmedilmiştir. Yanındaki kedi de kendi patisini ölçmektedir. Kahramanın arkasındaki çerçevede, karış resmi bulunması bu görselin metni tamamlayıcı bir resim olduğunu gösterir (Bkz. Şekil-104).

Eserin iç sayfalarında yer alan görsellerde de metni tamamlayıcı ve süsleyici resimlerin kullanıldığı görülmektedir. Otuz altı ve otuz yedinci sayfalardaki görseller bunlara örnektir. Burada bir karakterin, kahramanımıza çocukluğunda çizdiği el izlerini gösterdiği resmedilmiştir. Hemen yan sayfadaki metinde de bu durum dilsel metin ile anlatılmıştır. Şekil 110’da sunulan, otuz altıncı sayfada yer alan görsel örneği metni

tamamlayıcı resimdir. Otuz yedinci sayfada metnin çevresinde çizilen el izleri yine içerik ile ilgilidir ancak eseri süsleyici bir resimdir.

Şekil 110. “Benim Bir Karışım” İsimli Eserde Metni Tamamlayıcı ve Süsleyici Resimlerden Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2013).

2. Resimler, metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Metnin hemen yanında yer alan görseller, okuyucunun metinde sunulan olayı görsel olarak da algılamasına, olayları kolaylıkla anlamasına, karakterlerin görünüşleri ve yüz ifadeleri ile olayları yorumlayıp değerlendirmesine yardımcı olmaktadır. Karışının boyutunu fark eden kahramanımız Memo, çocuk parkında olmasına rağmen eğlenmemektedir. Çünkü karışının küçük olduğunu, ömür boyu böyle kalacağını düşünmektedir. Bu görselin yanındaki metinde, görseldeki çizimin anlatılması metnin anlaşılmasını kolaylaştırır. Kahramanın üzgün bir yüz ifadesine sahip olması ve elini incelemesi görsel ve metnin yorumlanmasını ve değerlendirilmesini kolaylaştırır (Bkz. Şekil- 106).

3. Resimler, metnin temasını yansıtmakta mıdır?

Memo'nun annesiyle çıktığı bir gezinin sonucunda, çevresindeki insanların karışını keşfetme sürecini anlatan eserin teması “farklılıklardır.” Bu farklılıklar, Memo'nun kendi karışı ile diğer insanların karışını karşılaştırması, herkesin bir karışını farklı şekilde ifade etmesi ile anlatılır. Şekil 111'de, Memo'nun ağabeyi ve annesinin

karışlarını farklı nesneler üzerinden anlattığı görülmektedir. İkisinin karışı da bu karışın uzunluğunu ifade ediş şekilleri de farklıdır.

Şekil 111. “Benim Bir Karışım” İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Görseller

Kaynak: Ak, (2013).

4. Resimler, metnin konusunu yansıtmakta mıdır?

Eserin konusunu oluşturan olaylar, Memo’nun, inşaat ustası Ali ile karışını kıyaslaması ile başlar. Bu kıyas ona, kendi karışının ne kadar küçük olduğunu fark ettirir. Memo bu duruma üzülür ve diğer insanların karışını sorgulamaya başlar. Arkadaşı Zeynep’in bir karışının sekiz notaya; annesinin karışının altı saate, ağabeyinin karışının Amerika ve Avrupa arasındaki mesafeye, babasının karışının bir ay büyüklüğüne vb. denk geldiğini öğrenir. Herkesin bir karışı farklıdır; herkesin kendi karışına yönelik yaptığı yorum da farklıdır. En son Tombiş ile karşılaşan Memo, Tombiş’in bir karışının, sadece bir karış kadar olduğunu öğrenir. Eserdeki tüm olaylar, metinlerin yanında yer alan görsellerde yansıtılmaktadır.

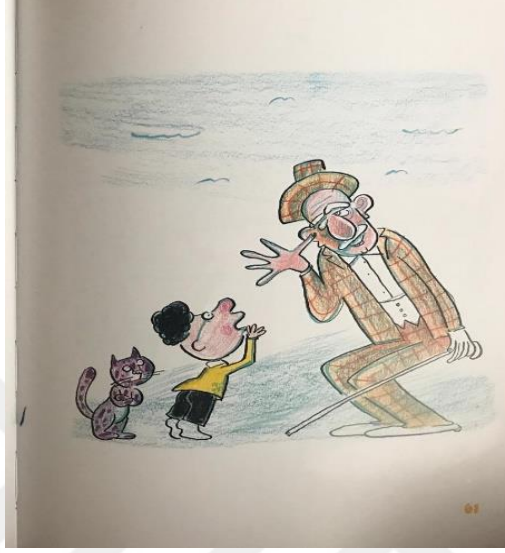
Eserin konusu, Memo’nun kendi karışının küçüklüğünün farkına varması ve bunun sonucunda çevresindeki diğer karışların boyunu öğrenme çabasıdır. Çocukların yaşama ve insanlara olan merakını içeren; araştırma, sorgulama, öğrenme, eleştirme, özgün ve yaratıcı olma gibi düşünme becerilerinin gelişimine katkı sağlayacak nitelikte olan eser, tam olarak çocukların dünyasını ve bakış açısını yansıtmaktadır. Ana kahramanın ve diğer kahramanların büyük bir bölümünün çocuk olması, çocuk okurun ilgisini çekebilecek niteliktedir.

5. Resimler, metnin içeriği ile ilişkili midir?

Eserde yer alan tüm resimler metnin içeriği ile ilgilidir. Metindeki ifadeleri örnekleyen ve destekleyen figürler, resimlerde yer almaktadır. Görseller metni tüm

detayları ile yansıtmasa da, bahsedilen olay ayrıntılı bir şekilde resmedilmiştir. Hikâyede, kahramanımız Memo, yaşlı bir adamla karşılaşmaktadır ve onun karışını merak etmektedir. Adam da duyma problemi yaşadığı için kendisine bir karış kalana kadar yaklaşması gerektiğini ifade etmektedir. Bu durum Şekil 112’de sunulmuştur.

Şekil 112. “Benim Bir Karışım” İsimli Eserde Metnin İçeriğine Yönelik Tasarlanan Örnek Bir Görsel

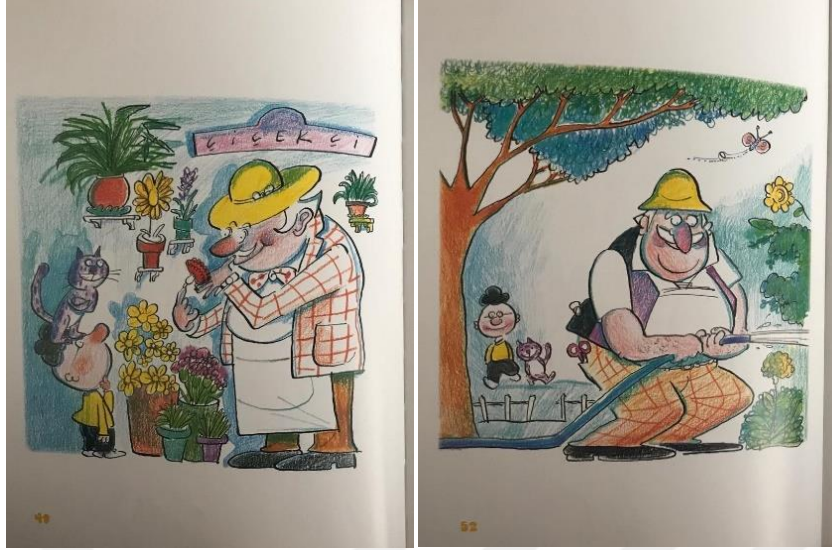
Kaynak: Ak, (2013).

6. Resimlemede, olayın geçtiği ortam iyi canlandırılmış mıdır?

Hikâyedeki olaylar ve olayların geçtiği mekân var olan bir gerçekliğin ürünüdür. Çocukların yeni bir şey keşfetmeleri, farklılıkları sorgulamaları, araştırmaları, yeni olan her şeyi öğrenmek istemeleri yaşamda var olan bir gerçekliktir. Olayların geçtiği mekânlar olan ev, mahalle, çiçekçi, resim atölyesi, kır vb. dünyada var olan ve birçok yerde karşılaşılabileceğimiz mekânlardır.

Olayların yaşandığı ortamlardan örnek olarak seçilen çiçekçi ve kahramanın dedesinin bahçesi Şekil 113’te sunulmuştur. Eserdeki olaylar, olayın geçtiği ortam ve karakterler başarılı bir şekilde resmedilmiştir.

Şekil 113. “Benim Bir Karışım” İsimli Eserde Olayların Geçtiği Yerleri Yansıtan Örnek Görseller

Kaynak: Ak, (2013).

Yaşamsal bir gerçeklikten hareket ederek oluşturulan eser çocukların düşlem gücüne hitap etmektedir.

7. Resimler, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyasını yansıtmakta mıdır?

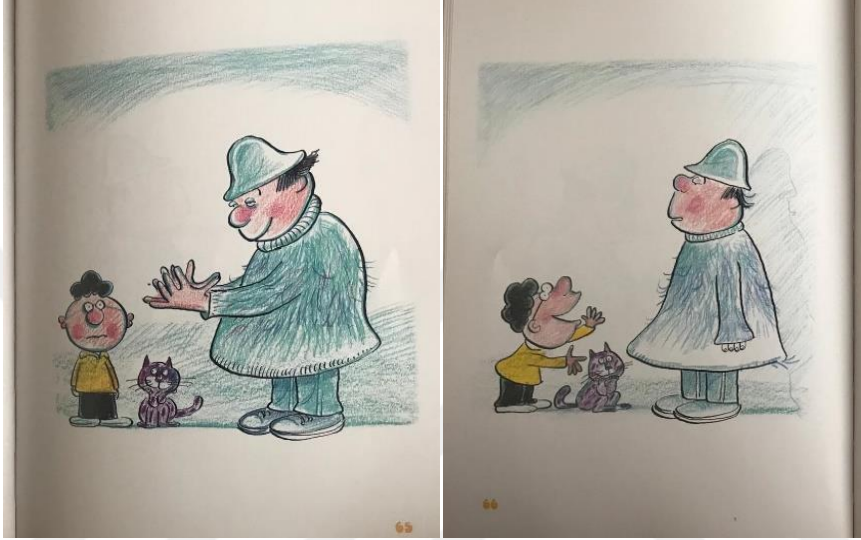
Hikâyemizin kahramanı olan Memo, görünüşü ve kişilik özellikleriyle çocukların dikkatini çekebilecek bir karakterdir. Tam bir çocuk gerçekliğine ve çocuk bakış açısına sahip olan Memo, çocuklara tanıdık gelecektir. Siyah saçlı, al yanaklı, güler yüzlü; meraklı, öğrenmeye istekli, araştıran, sorgulayan; ailesiyle, arkadaşlarıyla, mahalledeki diğer insanlarla iyi geçinen; insanlara ve hayvanlara karşı sevgi dolu, nezaket kurallarına hâkim, hoşgörülü, bireylere ve fikirlerine saygılı, dürüst bir karakter olan Memo, bu karakteristik özellikleriyle çocuklara örnek olabilecek bir karakterdir. Memo’nun sorularına içtenlikle cevap veren diğer tüm kahramanlar ise yaşamda karşımıza çıkabilecek karakterlerdir. Kimisi sevecen, tatlı dilli, mantıklı iken kimisi haylazdır. Hikâyenin diğer ana kahramanı olan Tombiş ise Memo’nun en yakın arkadaşıdır. Eserin kapak görselinde ve hikâyenin sonunda karşımıza çıkan Tombiş, al yanaklı, siyah saçlı, uzun boylu, tombul ve eğlenceli bir karakterdir. Memo’nun sorduğu sorulara her defasında beklenmedik bir o kadar da özgün ve mantıklı cevaplar veren Tombiş, çocukların eserde seveceği karakterlerden biridir.

Kahramanımız, hikâyenin başından sonuna kadar çok ani değişimler göstermeyen bir karakterdir. Memo’nun, Tombiş’in ve diğer tüm karakterlerin duygu ve düşüncelerinin apaçık bir biçimde ifade edilmesi ve resmedilmesi, okurun karakterle

özdeşim kurabilmesini ve olumlu kişilik özelliklerini görmesini kolaylaştırmaktadır. Behiç Ak'ın tüm eserlerinde var olan doğa faktörü ve hayvanlar bu eserde kendini göstermektedir. Yazar, eserindeki dilsel ve görsel metinler ile okurda, doğaya, hayvanlara ve insanlara karşı duyarlılık oluşturmaya çalışmıştır.

Şekil 114'te görüldüğü üzere, resimlerin karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyalarını yansıttığı söylenebilir.

Şekil 114. “Benim Bir Karışım” İsimli Eserdeki Karakterlere Yönelik Örnek Görseller

Kaynak: Ak, (2013).

8. Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile ilişkili midir?

Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile uyumludur. Şekil 104'te görüleceği gibi kahramanımız olan Memo, bir cetvel yardımıyla karışını ölçmektedir. Bir karışının kaç cm olduğunu öğrenmeye çalışmaktadır. Yanındaki kedisi de kendi patilerini ölçmektedir. Görseldeki bu eylemler eserin ismi ve içeriğindeki olaylar ile ilişkilidir (Bkz. Şekil- 104).

9. Resimler, çocukların kurguyu görsellerle takip edebilmelerine ve olayları zihninde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler, çocukların ve tüm okurların kurguyu görselle takip edebilmelerine ve olayları zihinlerinde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımaktadır. Metinde anlatılan olaylar, hemen yanındaki görsellerde de çizimle ifade edildiği için okurlar, yaşanan olayları, olayların sebep ve sonuçlarını, karakterlerin duygu ve düşünce dünyalarını detaylı bir şekilde görebilmektedir. Şekil 115'te, sırası ile Memo'nun en yakın arkadaşı Zeynep'e bir karışının ne kadar olduğunu sorması; Zeynep'in de çaldığı piyanonun notaları üzerinden karışının boyutunu açıklaması

resmedilmiştir. Eserdeki tüm resimler, metnin kurgusunu yansıtmakta; olayların sıralı bir şekilde takip edilebilmesini sağlamaktadır.

Şekil 115. “Benim Bir Karışım” İsimli Eserde Metindeki Olayları Yansıtan Örnek Görseller

Kaynak: Ak, (2013).

1.10.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi

Bu bölümde Behiç Ak’ın “Benim Bir Karışım” isimli eserinde bulunan değerler tespit edilmiştir. Resimler detaylı bir şekilde incelenmiş; resimlerin metinde yer alan değerleri yansıtip yansıtmadığı değerlendirilmiştir. Behiç Ak’ın “Benim Bir Karışım” isimli eserinde tespit edilen değerler ve bu değerlerin yer aldığı cümleler aşağıda belirtilmiştir:

1. Aile Birliğine ve Akrabaya Önem Verme

“Memo ve annesi dolaşmaya çıkmışlardı” (Ak, 2013: 7).

“Eve geldiğinde abisinin ellerine dikkat etti” (Ak, 2013: 18).

“Aynı soruyu annesine de sormalıydı” (Ak, 2013: 22).

“Gece olunca, Memo babasına da aynı soruyu sordu” (Ak, 2013: 25).

“Dedesine de aynı soruyu sormalıydı” (Ak, 2013: 53).

“Dedesi, her zaman olduğu gibi, neşe içinde bahçede çalışıyordu” (Ak, 2013: 53).

2. Akıl Yürütme-Mantıklı Olma

“Evet, eğer ellerim hiç büyümeseydi, küçük çocuk Ahmet’in karışlarıyla bugün boyum on beş karıştan fazla ederdi” (Ak, 2013: 37).

3. Araştırmacı Olma

“Aynı soruyu annesine de sormalıydı” (Ak, 2013: 22).

“Dedesine de aynı soruyu sormalıydı” (Ak, 2013: 53).

“Kim bilir, daha ne tür cevaplar alacaklardı insanlardan” (Ak, 2013: 49).

4. Arkadaşlık-Dostluk

“Zeynep’le her şey rahatlıkla konuşulabilir, her türlü dert ona rahatlıkla anlatılabilirdi” (Ak, 2013: 14).

“Memo, neşe içinde yürürken, Ayşe’yle karşılaştı” (Ak, 2013: 50).

“Biraz ileride bilye oynayan Recep’i gördü” (Ak, 2013: 56).

“İlerden en yakın arkadaşı Tombiş geliyordu” (Ak, 2013: 63).

5. Başarılı Olmak

“Büyük bir zafer kazanmış edasıyla, ‘Kafa karış oyununu yine ben kazandım ve çocukların bilyeleri benim oldu.’ dedi Memo’ya” (Ak, 2013: 56).

6. Bilimsellik-Bilgelik

“Sona Memo’ya dönüp, ‘Müzik farklı sesleri anlatan notalardan oluşur.’ dedi. Yedi temel nota vardır” (Ak, 2013: 17).

7. Doğal Çevreye Duyarlılık

“Örneğin, bir kaplumbağa için bir karış, on saniyelik yol demektir. Bir tavşan için, saniyenin üçte biri. Oysa bir biberiyenin bir karış uzaması için, bir yıl geçmesi gerekir. Bir civciv çok kısa bir zamanda bir karışlık tavuk olur. Bir kedi yavrusu da öyle” (Ak, 2013: 55).

8. Eleştirel ve Sorgulayıcı Olma

“Çok küçük... Peki, seninki” (Ak, 2013: 14).

“Ay o kadar mı? O kadar büyük mü yani” (Ak, 2013: 25).

“Nee, vücudun hiç büyümedi mi yani?” diye merakla sordu Memo” (Ak, 2013: 34).

“Bir karışın ne kadar, hiç düşündün mü?” diye sordu Memo” (Ak, 2013: 45).

“Yani o da ne demek oluyor?” diye sordu Memo” (Ak, 2013: 64).

9. Empati (Duygudaşlık)

“Ali Usta sanki onun düşüncelerini okumuş gibi, ‘Ellerim çok büyük, değil mi? dedi” (Ak, 2013: 8).

10. Hayvan Sevgisi

“Örneğin, bir kaplumbağa için bir karış, on saniyelik yol demektir. Bir tavşan için, saniyenin üçte biri.... Bir civciv çok kısa bir zamanda bir karışlık tavuk olur. Bir kedi yavrusu da öyle” (Ak, 2013: 55).

11. İletişime Açıklık

“Yolda bir çiçekçi gördü. ‘Bir çiçekçi için bir karışın anlamı nedir acaba?’ diye düşündü” (Ak, 2013: 49).

12. Kendini Tanıma

“Bir gün ellerimi keşfettim. Uzun zamandan beri artık sadece ellerimi basıyorum beyaz kâğıda” (Ak, 2013: 38).

13. Komşuluk İlişkilerine Önem Verme

“Bir düre sonra, Emlakçı Muhsin Amca’nın dükkânının önünden geçtiğini fark etti. Bu soruyu ona da sormalıydı” (Ak, 2013: 59).

14. Meslek Sahibi Olmanın Önemini Kavrama

“Yolda, mahallenin onarım işlerini yapan Ali Usta ile karşılaştılar” (Ak, 2013: 8).

15. Mutlu Olmak

“Memo, bir tablo yapmış olmanın verdiği sevinçle yolda yürürken, oyuncu Selahattin Abi’yi gördü” (Ak, 2013: 45).

“Memo, Selahattin Abi’nin cevabına çok sevinmişti” (Ak, 2013: 49).

16. Nezaket Kurallarına Uyma- Görgü Kurallarına Uyma

“Ali Usta, iriyarı bedeninden hiç beklenmedik bir zariflikle eğilerek, ‘Merhaba delikanlı, nasılsın bakalım?’ deyip Memo’ya elini uzattı. Memo da onun elini sıktı” (Ak, 2013: 8).

“Ayşe’nin gözleri bozuk olduğundan, selam verebilmek için ona yaklaşmak gerekirdi” (Ak, 2013: 50).

“Lütfen biraz daha yaklaşır mısın, yavrum” (Ak, 2013: 60).

17. Özgünlük

“Sanatçıların ne kadar ilginç fikirleri var. Kim bilir o, bir karışı hakkında neler düşünüyordur” (Ak, 2013: 45).

“Memo, şimdiye kadar hiç duymadığı türden bir cevapla karşılaşmıştı” (Ak, 2013: 46).

18. Özgürlük

“Memo, kendini hiç bu kadar özgür hissetmemişti” (Ak, 2013: 42).

19. Sanata ve Sanatçıya Saygı Duyma

“Zeynep, her zaman olduğu gibi küçük piyanosunun başına oturmuş, müzik yapıyordu” (Ak, 2013: 14).

“Sona Memo’ya dönüp, ‘Müzik farklı sesleri anlatan notalardan oluşur.’ dedi. Yedi temel nota vardır” (Ak, 2013: 17).

“Yolda, ‘Batı’dan Gelen Vahşiler’ topluluğunun gitaristi Ahmet’i gördü” (Ak, 2013: 33).

“Sen ressam Kadir Bey’i tanıyor musun” (Ak, 2013: 37).

“Resim yaparken fırça yerine ellerini kullanır” (Ak, 2013: 37).

“Memo, bir tablo yapmış olmanın verdiği sevinçle yolda yürürken, oyuncu Selahattin Abi’yi gördü” (Ak, 2013: 45).

“Sanatçıların ne kadar ilginç fikirleri var. Kim bilir o, bir karışı hakkında neler düşünüyordur” (Ak, 2013: 45).

20. Yakın Çevreyle Sağlıklı İlişkiler Kurma

“Karşıda bir tanıdığının geldiğini fark etti. Bu Ayla’ydı” (Ak, 2013: 28).

“Zeynep’le her şey rahatlıkla konuşulabilir, her türlü dert ona rahatlıkla anlatılabilirdi” (Ak, 2013: 14).

“Memo, neşe içinde yürürken, Ayşe’yle karşılaştı” (Ak, 2013: 50).

21. Yaratıcılık-Üretkenlik

“Yıllarca balıkları, yaprakları, ağaç kabuklarını, bozuk paraları boyadım ve beyaz kâğıda bastım. Böylelikle olağanüstü güzel tabloların sahibi oldum” (Ak, 2013: 38).

“Memo, bir tablo yapmış olmanın verdiği sevinçle yolda yürürken, oyuncu Selahattin Abi’yi gördü” (Ak, 2013: 45).

Eserin incelenmesi sonucunda 21 değer tespit edilmiştir. Bu değerlerin resimler ile ilişkisi, aşağıdaki sorular çerçevesinde değerlendirilmiştir:

1. Resimler, metinde yer alan toplumsal ve evrensel değerleri çocuğa sezdirebilecek nitelikte midir?

Eserdeki görsel ve dilsel metinlerde yaratılan karakterler çocuğa; aile birliğine ve akrabaya önem verme, akıl yürütme-mantıklı olma, araştırmacı olma, arkadaşlık-dostluk, başarılı olmak, bilimsellik-bilgelik, doğal çevreye duyarlılık, eleştirel ve sorgulayıcı olma, empati, hayvan sevgisi, iletişime açıklık, kendini tanıma, komşuluk ilişkilerine önem verme, meslek sahibi olmanın önemini kavrama, mutlu olmak, nezaket kurallarına uymak, özgünlük, özgürlük, sanata ve sanatçıya karşı duyarlılık, yakın çevreyle sağlıklı ilişkiler kurma, yaratıcılık, üretkenlik gibi değerlerin önemini sezdirmektedir.

Metinde tespit edilen toplumsal ve evrensel değerler, resimler ile desteklenmiştir. Örneğin; eserin ön ve arka kapak görsellerinde, iç kapak görsellerinde; eserin içerisindeki tüm resimlemelerde, kahramanın yanında yer alan kedisi, kahramanla kedinin dostluğunu ve hayvan sevgisini yansıtmaktadır (Bkz. Şekil- 104; Şekil- 106).

Şekil 116’da, kahramanımız Memo’nun başka bir karakterle selamlaşırken elini uzatması ve karşısındaki kişiye tebessüm etmesi bir nezaket göstergesidir. Bu resim, karakterin görgü kurallarına hâkim olduğunu, okuyucuya selamlaşma esnasında nasıl davranılması gerektiğini göstermektedir.

Şekil 116. “Benim Bir Karışım” İsimli Eserde Değerleri Yansıtan Örnek Bir Görsel

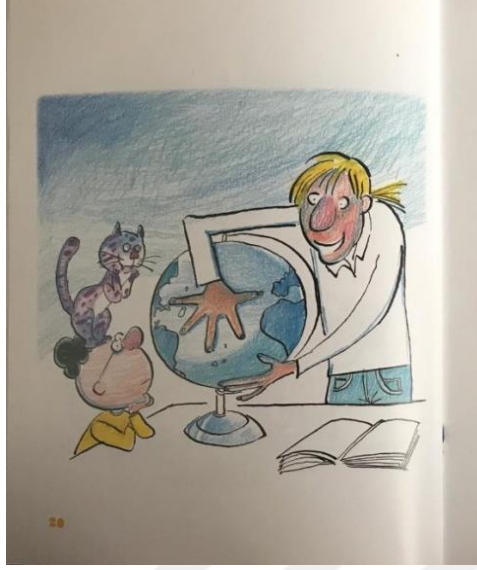
Kaynak: Ak, (2013).

On altı ve otuz ikinci sayfalarda yer alan görsellerde, kahramanın tanıdığı kişilerle iletişim kurduğu, bu kişilerin piyano ve gitar çaldığı görülmektedir. Buralardaki çizimlerde müzik sanatı ve yakın çevreyle kurulan iyi ilişkilere gönderme yapılmıştır. Kırk ve kırk birinci sayfalarda yer alan görselde ise resim tabloları ve bir ressam yer almaktadır. Bu ressam kahramanımıza resim sanatı ile ilgili bir şeyler anlatmakta; kahramanımız ve kedisi de onu hayretle dinlemektedir (Bkz. Şekil- 115; Şekil- 108).

2. Aile, arkadaşlık, sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşma, yardımlaşma, dürüstlük, çalışkanlık, sorumluluk alma, adil olma, nazik davranma gibi soyut değerler resimlerle somutlaştırılmış mıdır?

Eserde metin ile resimler bir bütünlük sağlamaktadır. Dilsel metinde yer alan ifadeler, iletiler ve değerler görsel ifadelerde somutlaştırılmıştır. Örneğin, aile bireyleri ile iletişim kurma, aile bireylerinin birbirine verdiği önem altı, yirmi ve yirmi dördüncü sayfalardaki görsellerdeki çizimlerle anlatılmıştır. Şekil 117’de, kahramanın sorduğu soruya ağabeyinin ciddi bir şekilde, konuyu örneklendirerek açıklama yaptığı görülmektedir.

Şekil 117. “Benim Bir Karışım” İsimli Eserde Değerlerin Somut Olarak İfade Edildiği Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2013).

3. Resimler toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne uygun mudur?

Eserin ön ve arka kapak resimlerinde, iç kapak resimlerinde ve içerisinde yer alan resimlerde toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne aykırı bir ifadeye rastlanmamıştır. Kültürümüzde çok önemli bir yere sahip olan aile ve komşu ilişkileri, yaşlılara hürmet, saygı, sevgi, paylaşma, hoşgörü gibi değerler görsellerle de ifade edilmiştir.

4. Resimler, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojileri içermekte midir?

Resimlerde, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojiler yer almamaktadır. Çocuğa, herhangi bir fikrin aşılması söz konusu değildir. Yazarın doğaya, hayvanlara, insanlara, sanata ve sanatçıya karşı duyarlılığı eserin ilk sayfasından son sayfasına kadar hissedilmektedir. Ancak bu durum çocuğun kişilik gelişiminde herhangi bir tehlike oluşturmayacağı için sorun olarak görülmemiştir. Aksine yazarın bu duyarlılığını eserin görsel ve dilsel metinlerine aktarabilmesi bir başarı olarak değerlendirilmektedir.

5. Resimler, herhangi bir dinin ve ırkın üstünlüğünü benimser nitelikte midir?

Resimlerde herhangi bir ırkın ya da dinin üstünlüğü benimsenmemiştir. Farklı ten ve saç renklerine, farklı fiziksel özelliklere sahip çocuklar ve yetişkinler

resmedilmiştir. Bu durum, sanatçının insana karşı olan saygısını ve duyarlılığını gözler önüne sermektedir.

6. Resimler, çocuğun bilinçaltına olumsuz mesajlar gönderecek ve çocuğun kişiliğini, duygu dünyasını kötü yönde etkileyecek (cinsellik ve şiddet) öğeler barındırmakta mıdır?

Resimlerde, çocuğun zihinsel ve kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyecek öğeler bulunmamaktadır. Çocuk ve yetişkin karakterlerin kadın ve erkek olarak belirlenmesi, her iki cinsiyetin de gerek metinde gerek resimlerde eşit olarak ele alınması, cinsiyet ayrımının yapılmadığını göstermektedir.

1.11. BİZİM TOMBİŞ TAŞTAN HİÇ ANLAMİYOR-TOMBİŞ KİTAPLAR SERİSİ 2 ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR

1.11.1. Özet

“Tombiş Kitaplar” serisinin ikinci kitabı olan “Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor” isimli eser 55 sayfalık bir hikâye kitabıdır. Eserin yazarı ve çizeri Behiç Ak’tır. Kitabın ilk basımı 2013 yılında yapılmıştır. Elimizdeki nüshası ise 2018 yılında yayımlanmıştır ve on beşinci baskıdır.

Bu kitapta Memo, taşların gizemini çözmeye çalışır. Bir yaz günü kedisi ile plajda gezerken gördüğü, mavi çizgili bir çakıl taşı Memo’nun ilgisini çeker. Memo böyle bir taş bulduğu için mutluluktan havalara zıplar. O esnada da bir martı ile karşılaşır. Gökyüzünde çocuk gören martı bunun sebebinin bulunan taş olduğunu öğrenir. Kuma inip taşı inceler ve bu taşın olağanüstü özelliklere sahip olduğunu; okyanustan geldiğini ve içine dalga seslerini gizlediğini söyler. Martı duyduğu dalga seslerinin ona geçmişini hatırlattığını, okyanusta geçen zamanlarını özlediğini dile getirir. Bunları duyan Memo için artık o taş çok önemlidir.

Taşın büyümesine kapılan Memo, onu kulağına dayayarak içinden gelen okyanus sesine odaklanır. Onun bu haline anlam veremeyen kaplumbağa neden taşı dinlediğini sorar. Memo ona durumu anlatır ve kaplumbağa da taşı inceler. Kaplumbağa taşın rüzgâr etkisi ile düzleştiğine ve taşın oldukça yaşlı olduğuna kanaat getirir. Memo, gördüğü her hayvana taş ile ilgili sorular sorar. Tavşana göre taşlar çok cesurdur ve hiçbir şeyden etkilenmezler. Kanaryaya göre taşın üzerindeki mavilikler hayran olunası güzelliğindedir ve kendi kanadında bu maviliklerin olmaması onun için bir eksikliktir.

Kurbağaya göre taş suya düştüğünde düzgün daireler çıkarabilecek kadar yeteneklidir ve bu yetenek onda yoktur. Bunu duyan Memo taşı göle atar ve dalgaları izler. Ancak taşı kaybeder. Gölün içindeki bir balık taşı geri getirir.

Memo, çok kıymetli olan taşına kavuşmanın mutluluğu ile yola koyulur. Yolda karşılaştığı kişilere de taşları inceletir ve yorumlarını alır. Büyükannesine göre taşın üzerindeki çizgiler, gençliğindeki yüz çizgilerine andırır. Memo'nun bu cevaptan sonra taşta olan hayranlığı iyice artar. Çünkü herkesin aynı şeye bakıp farklı şeyler görmesi, farklı anlamlar çıkarması taşın değerini artırır.

Memo'nun heyecanını ve sevincini söndüren kişi ise yine Tombiş olur. Tombiş'e göre taş sıradan bir taştır. Memo Tombiş'e taşın büyüsunü anlatsa da fayda etmez; Tombiş için taş sıradanlığını yitirmez. Memo'nun bu duruma canı çok sıkılır. Hayal gücü olmayan, birçok şeye karşı ilgisiz ve donuk olan Tombiş'in taştan hiç anlamadığına ikna olur.

1.11.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Öğelerine Göre İncelenmesi

Bu bölümde “Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor” isimli kitabın biçimsel özellikleri tespit edilerek resimler, resimlerin tasarım ilke ve öğelerine uygunluğu incelenmiştir.

1. Eser, biçimsel özellikleri açısından (boyutu, kâğıdı, kapak ve ciltlemesi, yazı stili ve harflerin büyüklüğü) çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun mudur?

“Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor” isimli eserin kitap kapağı için ince karton kapak, sayfalar için de mat, kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kitap kapağının ciltsiz olması, kapağın çabuk yıpranmasına ve yırtılmasına sebep olabilir. Buna karşılık sayfaların ciltlenmesinde kullanılan iplikle dikiş tekniği, kitap sayfalarının uzun süre dağılmamasını sağlayacaktır.

Kitabın ön ve arka kapağında zemin olarak beyaz renk tercih edilmiştir. Ön kapağın üst köşesinde, mavi bir dikdörtgen çerçevede beyaz renkte yazılmış kitap serisinin ismine yer verilmiştir. Bunun altında büyük harflerle ve turuncu renkle yazılmış yazar ismi bulunmaktadır. Yazarın isminin altında mavi renkle ve büyük harflerle yazılmış; kabartmalı bir dokusu olan eser ismi yer almaktadır. Eserin ismi yazılırken kelimelerin baş harfleri ve kelimelerdeki “b, t, ş, h, y, r” harfleri büyük,

diğerleri ise küçük tercih edilmiştir. Ön kapağın en altında kitabın basıldığı yayınevi belirtilmiştir.

Ön kapakta, kitabın isminin hemen altında kitabın görseli yer almaktadır. Bu görsel, ön kapağın tamamına yayılmamış, sınırları belirlenmiş kare bir alan içerisinde sunulmuştur. Görselde açık bir alanda, elinde bir taş tutan, sarı şortlu ve şapkalı, bağırarak bir çocuk ile mavi çizgili şortlu ve mavi şapkalı tumbul bir erkek çocuk resmedilmiştir. Çocukların şortlu olması hikâyenin deniz kenarında geçtiğine işaret etmektedir. Serinin önceki kitabından bilinen kahramanımızın başının üzerinde yine mor kedisi şaşkın bir ifade ile kendini göstermektedir. Eserin ismi ve görseli birbirini tamamlamakta ve hikâyenin kurgusu hakkında ipucu vermektedir.

Kitabın arka kapağında üst kısımda mavi bir çerçeve içerisinde yazarın ve eserin ismi bulunmakta; eserin içeriğine yönelik kısa bir metin yer almaktadır. Çocukları kitaptaki maceraya davet eden bu metin, çocuklarda esere yönelik merak uyandırmayı amaçlamaktadır. Metnin altında Tombiş Kitaplar serisinin diğer kitapları yer almaktadır. Arka kapağın sol alt köşesinde yayınevinin ismi; sağ alt köşesinde kitabın uluslararası kod numarası ve denetim pulu bulunmaktadır. Arka kapak görseli yazarı ve eseri tanıtan metnin sol tarafında bulunmaktadır. Bu görselde, yine ön kapaktaki kahraman ve kedisi resmedilmiştir. Yukarıda belirtilen bilgiler, Şekil 118’de sunulmuştur.

Şekil 118. “Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor” İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli

Kaynak: Ak, (2013a).

Kitabın iç kapakları beyaz renkli bir zeminden oluşmaktadır. Ön ve arka iç kapakta, herhangi bir yazı ya da resim mevcut değildir. İlk sayfada ise yine kitabın ve yazarın ismi, Tombiş Kitaplar serisinin bütün kitapları belirtilmiş; beyaz bir zemine oturup düşüncelere dalan mor bir kedi resmedilmiştir.

Kitabın ikinci sayfasında kitabın künyesine, yayınevinin detaylı bilgisine yer verilmiştir. Üçüncü sayfada yazar ve edebi kişiliği hakkında bilgilendirici bir metin bulunmaktadır. Beşinci sayfada ise yazar, eser ve yayınevinin ismine yer verilmiş; kayıpta kürek çeken mavi şapkalı, tombul bir erkek çocuğu resmedilmiştir.

Hikâye ile bütünlük gösteren ön ve arka kapak, çocukların ilgisini çekecek kadar renklidir. Kitap, kurgusu ve resimleri ile farklı yaş gruplarının ilgisini çekecek nitelikte olsa da okul öncesi ve ilkokul dönemi çocuklarına hitap etmektedir. Ancak ön ve arka kapakta kitabın hangi yaş grubuna yönelik yazıldığı belirtilmemiştir.

Kitabın boyutu 20x15 cm büyüklüğündedir. Bu boyut, kitabın çocuklar tarafından rahatça taşınabilmesine, sayfalarının kolaylıkla çevrilebilmesine imkân tanımaktadır.

Kitabın iç sayfaları için mat kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kâğıt kaliteli ve dayanıklıdır. Ayrıca kâğıdın matlığı, okuma sürecinde herhangi bir parlama ya da yansımaya sebebiyet vermemektedir. Beyaz zemin üzerine yerleştirilen yazılar rahatça okunabilmektedir. Yazıların resimler üzerine yerleştirilmemesi ve harflerin büyüklüğü okura metni okuma kolaylığı sağlamaktadır.

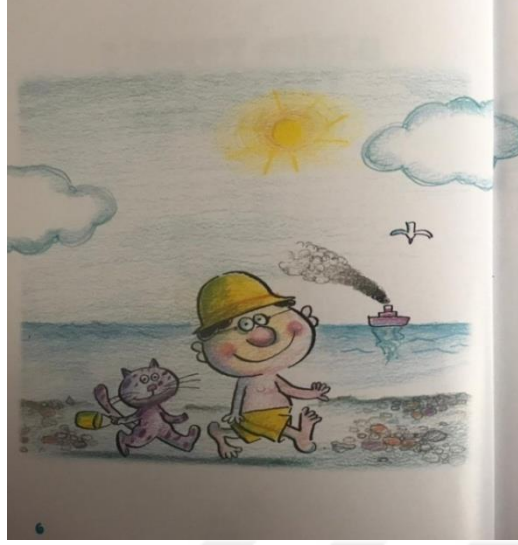
2. Resimlemede baskı net ve düzgün müdür?

Eserdeki resimlemelerin baskısı net ve düzgündür. Görsellerdeki figürler, çizimler ve renkler rahatlıkla takip edilebilmektedir. Renklerde bulanıklaşma, kontörlerde kayma gözlemlenmemiştir. Renk ve çizim öğeleri gerektiği gibi kullanılmış, figürlerde herhangi bir soruna rastlanmamıştır. Resim ile metin üst üste gelmemiş, biri diğerinin algılanmasını engellemiştir.

3. Resimler, çocuklara uygun resimleme teknikleri (kurşun kalem ve kuru boya teknikleri, mürekkeple çizim teknikleri, keçeli kalem ve marker teknikleri, suluboya ve anilin boya teknikleri, pastel boya tekniği, guaj ve tempera teknikleri, akrilik boya tekniği, püskürtme tekniği, karışık teknikler) ile çizilmiş midir?

Şekil 119 incelendiğinde, resmin “kuru boya ya da kuru pastel boya tekniği” kullanılarak yapıldığı görülmektedir. Bu teknikler sayesinde, eserdeki görseller ayrıntılı ve gerçekçi bir biçimde resmedilmiştir. Resimler incelendiğinde, kullanılan çizim ve boya tekniğinin çocuğa ve çocuk edebiyatının ilkelerine uygun olduğu gözlemlenmektedir. Aşağıdaki görsel örneği, bu görüşü destekler niteliktedir.

Şekil 119. “Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor” İsimli Eserde Resimleme Tekniklerine Örnek Bir Görsel

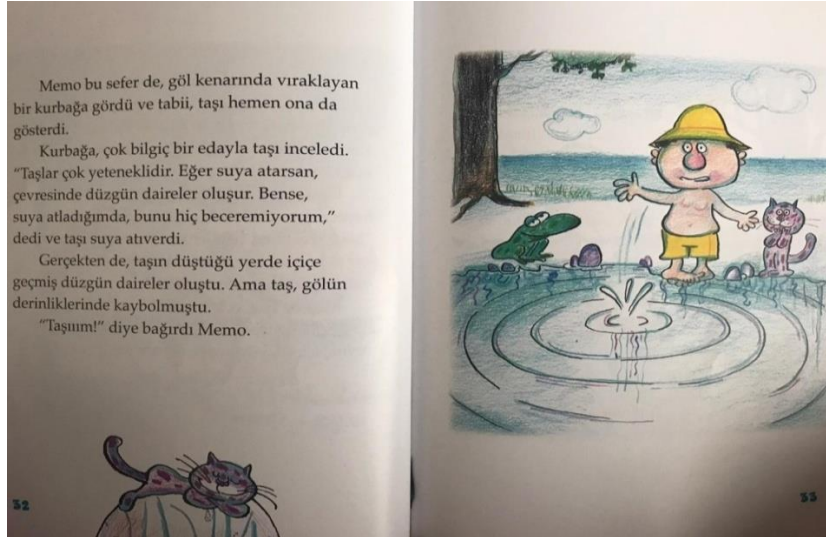

Kaynak: Ak, (2013a).

4. Resimlerin sayfaya yerleştirilmesinde denge unsuruna dikkat edilmiş midir?

Şekil 120’de görüldüğü üzere, kitabın sağ taraftaki sayfaları büyük oranda metne ayrılırken sol taraftaki sayfalara resim yerleştirilmiş ve denge sağlanmaya çalışılmıştır. Bazı sayfalarda ise bu durum tam ters şekildedir. Sanatçının resim ve metni yan yana tercih etmesinin sebebinin, görsel ve dilsel ifadelerin birbirini tamamladığını okuyucuya sezdirmek istemesi olduğu düşünülmektedir.

Şekil 120. “Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor” İsimli Eserde Denge Unsurlarını İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2013a).

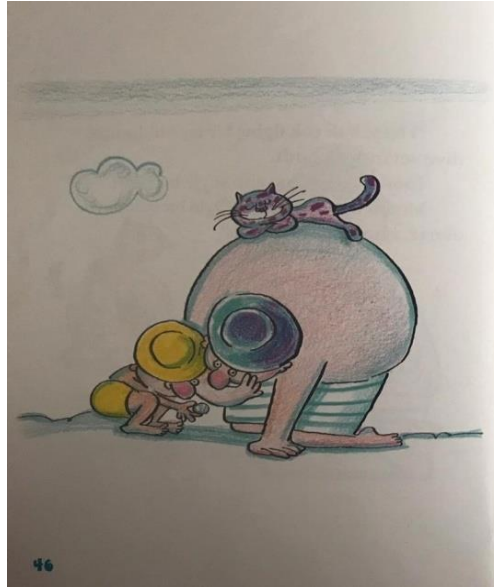
Yukarıdaki resimlerden görüldüğü üzere anlatılan olaylar hemen yanındaki resimlerle desteklenmiştir. Kitapta, metinlerin ve görsellerin yer aldığı sayfalarda kenar boşluklarına dikkat edilmiştir.

Görseldeki öğeler; renk, çizgi, leke, nokta gibi unsurlar görselin tümüne yayılmıştır. Renk, çizgi, leke gibi unsurlarla, görsellerdeki figürlerin hareket halinde olduğu sezdirilmiştir. Resimlemede, iyi orantılanmış ve dengelenmiş figürler kullanılmıştır. Resimlemede kullanılan simetrik denge, görseli, metni ve eserin tamamını düzenli göstermektedir.

5. Resimlerde vurgulanmak istenen unsur belli midir?

Resimlemede yer alan görsel unsurlar, vurgulanmak istenen mesaja göre ölçülendirilmiştir. Şekil 121’de hangi figürün vurgulanmak istendiği anlaşılmakta; görselin içerdiği mesaj sezilmektedir. Ön plana çıkması gereken unsur ile ikinci planda kalması gereken unsur net bir şekilde ifade edilmiştir. Vurgulanmak istenen figürün diğer figürlerden yön, boyut, biçim, doku, ton ya da çizgi gibi unsurlar açısından ayrılabilirdiği görülmektedir. Resimlemede vurgulanmak istenen mesaja göre renk, uzaklık, yakınlık, açıklık, koyuluk gibi ölçülendirme yapılmıştır.

Şekil 121. “Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor” İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2013a).

Yukarıdaki görselde, kahramanlarımız Memo ve Tombiş’in yere eğilerek dikkatli bir şekilde taşı inceledikleri an resmedilmiştir. Memo’nun bulduğu taş, kendisine göre gizemlidir. Ancak en yakın arkadaşı Tombiş’in de bu taş ile ilgili fikirleri önemlidir. Görselde diğer figürlerden daha küçük olarak çizilen taş, iki

karakterin de bu taşın üzerinde yoğunlaşması sanatçının bu figürü vurgulamak istediğini işaret etmektedir.

6. Resimlerde, kullanılan renklerde zıtlık (konstrastlık) unsuruna dikkat edilmiş midir?

Sanatçı, görselde vurgulayacağı unsuru belirleyebilmiş; bunu şekil ve zemin ayırımına dikkat ederek yansıtabilmiştir. Zemin, görselin arka planında daha az dikkat çeken unsur; şekil ise görselin ön planında daha fazla dikkat çeken unsur olarak sunulmuştur. Vurgulanmak istenen figürler yani şekiller, zemine göre anlam kazanmakta ve daha önce algılanmaktadır. Sanatçı, görseldeki vurguyu yaparken bu iki unsurun zıtlığını göz önünde bulundurmıştır.

Eserde yer alan resimlerde en çok kullanılan renk sakinliği, sonsuzluğu ve huzuru temsil eden mavi ve tonlarıdır. Resimlerin zemininde mavi ve beyaz renkleri kullanılmıştır. Zemin üzerine yerleştirilen figürlerin çiziminde ise canlı ve parlak renkler tercih edilmiştir. Resimlemede kullanılan zıtlıklar, resimlemeye hareket ve canlılık kazandırmıştır. Okurun ilgisinin resme yönelmesini ve resimdeki figürlerin kolaylıkla algılanabilmesini sağlamıştır.

Şekil 122. “Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor” İsimli Eserde Zıtlık Unsuruna Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2013a).

7. Resimlemede orantı ve görsel hiyerarşi unsuruna dikkat edilmiş midir?

Resimlemede, ölçü ve oran ilkesi gerektiği gibi kurgulanmıştır. Sanatçı ve tasarımcı eserdeki görsellerde, evrende var olan oran gerçekliğinden kopmadan resimlerdeki figürler arasında ilişki kurabilmiştir. Resimlerdeki desenlerin/figürlerin

boyutları iyi bir şekilde belirlenmiş, varlıkların boyutları gerçek yaşam ile eşdeğer oran-orantıda kullanılmıştır. Ancak birkaç görselde martı, kaplumbağa, tavşan ve balık figürleri kahramanımız ile yakın boyutlarda resmedilmiştir.

8. Resimler, kendi içerisinde ve eser içindeki tüm resimlerle bütünlük göstermekte midir?

Eserdeki resimlerin tümü, metnin hemen yan sayfasında konumlandırılmıştır. Metni açıklayan ve iletisini destekleyen resimler, metin ile bir bütünlük oluşturmaktadır.

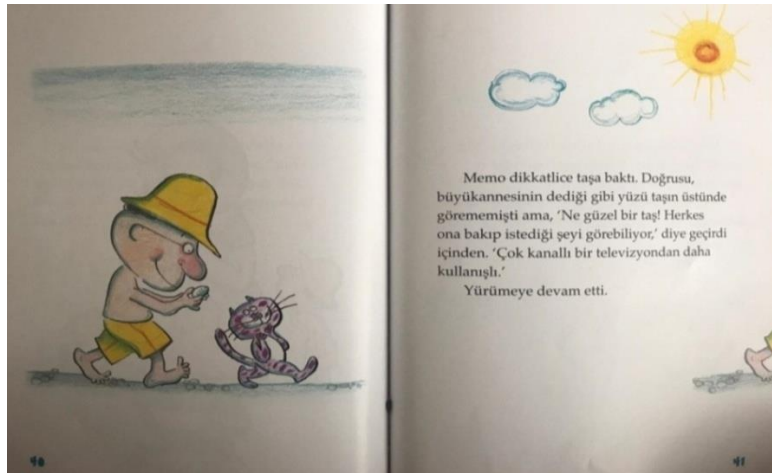
Resimlerin içerisinde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişkili olması, resmin içerdği mesajın okura aktarılmasına hizmet etmesi, resmin kendi içinde bir bütünlüğü olduğunu göstermektedir. Ayrıca kurguya göre sıralanmış resimler, yalnızca görsel okuma yapılarak bile takip edilebilir niteliktedir. Birbiri ardına sıralanan resimlerin tümü eserin içinde bir bütünlük oluşturmaktadır.

9. Resimlerin tasarımında biçim, renk, hareket ve yön çeşitliliğine önem verilmiş midir?

Eserdeki resimlerde şekil, renk, çizgi, leke ve gölgelerin ölçülü ve düzenli tekrarı ile tasarımda zenginlik sağlanmıştır. Şekil 123'te, renklerin ve çizgilerin yönü figürlerin hareket halinde olduğu sezdirilmektedir. Resimlerde kullanılan düz, kıvrımlı, dikey ve yatay çizgiler görsellere ritim ve hareket katmaktadır.

Resimlemelerin tasarımda şekil, renk, hareket ve yön çeşitliliği kullanılarak, görseller ve eserin tamamı tek düzelikten kurtarılmıştır.

Şekil 123. “Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor” İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2013a).

10. Resimlemede, görsel devamlılık ilkesi göz önünde bulundurulmuş mudur?

Resimlemede göz, bir figürden diğerine doğru kesintisiz geçişler yapabilmektedir. Resimdeki görsel unsurlar, gözün normal hareketine uyacak şekilde (sağdan sola, yukarıdan aşağıya) konumlandırılmıştır. Resmin algılanma yönü okurun dikkatini dağıtmayacak biçimde düzenlenmiştir. Resimlerde yer alan figürlerin hareketliliği, çizimlerin yönü, renklerin uyumu görselin içindeki unsurların ritmini oluşturmaktadır. Bu ritim, görseldeki figürlerin birbirleri ile ilişik olduğunu hissettirmekte ve okurun ilgisini çekmektedir. Görsellerin, eserin tümünde görselin kurgusuna yönelik olarak birbiri ardına sıralanması, görseller arasındaki devamlılığı oluşturan diğer unsurdur. Bütün bunlara dayanılarak denilebilir ki, resmin kendi içinde ve eserdeki resimlerin tümünde görsel devamlılık ilkesi gözetilmiştir.

11. Resimler, detaylı bir şekilde çizilmiş midir?

Resimlerde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişik olması, metnin ve görselin içerdiği amaca hizmet etmesi; kullanılan renklerin ve çizimlerin göz yormaması yalınlık ve basitlik ilkesine uyulduğunun göstergesidir. Yalın çizgilerle oluşturulan resimlerde, düz (ışık ve gölgenin az kullanıldığı ya da kullanılmadığı) renkler kullanılmamıştır.

Metinde yer alan iletinin görsellerle somutlaştırılması, görsellerdeki figürlerin detaylı bir şekilde çizilmesi; karakterlerin fiziksel ve kişilik özelliklerinin, duygu ve düşünce dünyalarının ayrıntılı çizimlerle yansıtılması, eserin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır.

12. Resimlerde olağanüstü figürler bulunmakta mıdır?

Eserin olay örgüsünde ve görsellerinde olağanüstü figürler bulunmaktadır. Memo'nun bulduğu taşı martı, kaplumbağa, tavşan, kanarya, kurbağa gibi hayvanlara göstermesi; belirtilen bu hayvanların taş ile ilgili fikirlerini konuşarak ifade etmeleri olay örgüsündeki hayali durumlardır. Eserdeki görsellerin metin ile ilişik olması, belirtilen bu olayların resimlerle de yansıtılmasını sağlamıştır. Ayrıca kahramanın yanında yer alan kedisi, serinin bu kitabında da mor renkte resmedilmiştir.

13. Eserdeki resimler özgün müdür?

Görsellerin, metinde yer alan olayları ve iletileri yansıtmaması, çizilen her resmin bu esere ait olduğunu düşündürmektedir. Resimler, çocuğa, kitabın konusuna, metne uygundur. Sanatsal bir değer taşıyan resimler sanatçıya ve esere özgüdür.

14. Eserde, grafikler, fotoğraflar ve karikatürlere yer verilmiş midir?

Eserde, çocukların görsel algılarına hitap edecek resimler ve karikatürler kullanılmış; herhangi bir grafik ya da fotoğrafa yer verilmemiştir.

15. Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuş mudur?

Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuştur. Resimlemede kullanılan teknikler, çizimler, renk ve gölgeler; vurgu, denge, orantı ve görsel hiyerarşi, zıtlık (konstrastlık) vb. tasarım ilkeleri ile uyumludur. Aynı temel biçimde, boyuta, dokuya, renge ya da duyguya sahip unsurlar; bir tasarımda ideal bütünlüğü oluşturmuştur. Sanatçı, grafik tasarımda bir arada kullanabileceği öğeleri birbiriyle uyum sağlayacak bir şekilde düzenlemeyi başarmıştır.

1.11.3. Resim ve Metin İlişkisi

Bu bölümde, “Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor” isimli eserdeki metnin içerik özellikleri tespit edilmiş; eserdeki resimlerin metin ve içerik özellikleri ile uyumu değerlendirilmiştir.

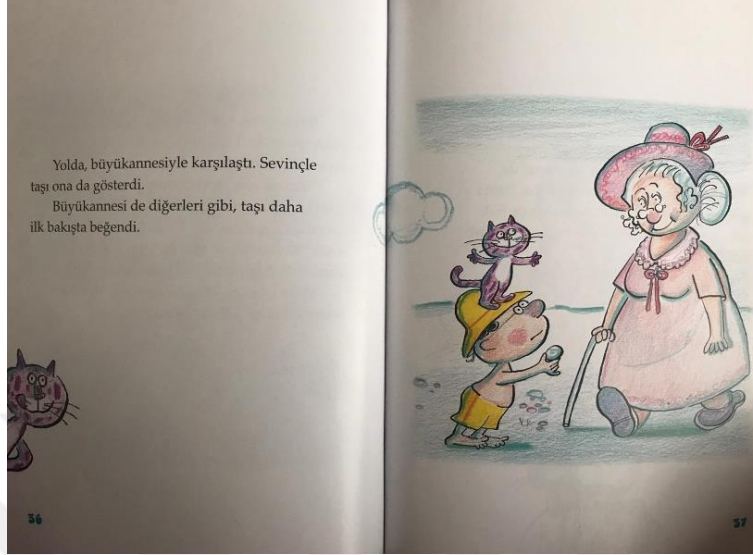
1. Eserde yer alan resimler hangi amaçla (metni tamamlayıcı resimler, metni yorumlayıcı resimler, süsleyici resimler) kullanılmıştır?

Eserdeki görseller metni tamamlayıcı ve süsleyici resimlerdir. Ön kapaktaki görselde, kahramanımız Memo, elinde bir taş tutmakta ve bir şeyden rahatsız olmuşçasına bağırmaktadır. Yanındaki arkadaşı Memo ise bu durumu umursamamaktadır. Bu görsel metni ve eserin ismini tamamlar niteliktedir (Bkz. Şekil-118).

Eserin iç sayfalarında yer alan görsellerde de metni tamamlayıcı ve süsleyici resimlerin kullanıldığı görülmektedir. Şekil 124’te, kahramanımız Memo’nun büyükannesine taş ile ilgili fikrini sorduğu an resmedilmiştir. Bu görsel yan sayfadaki metni tamamlar niteliktedir. Otuz altıncı sayfada sol alt köşede yer alan kedi görseli ise

kahramanımızın kedisidir. Eserin başından sonuna kadar Memo'nun yanında olan bu kedi, burada süsleyici resim olarak kullanılmıştır.

Şekil 124. “Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor” İsimli Eserde Metni Tamamlayıcı ve Süsleyici Resimlerden Örnek Bir Görsel

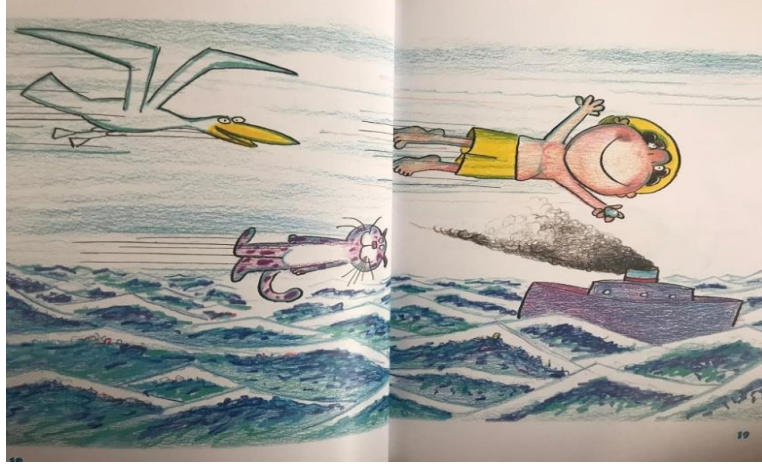

Kaynak: Ak, (2013a).

2. Resimler, metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Metnin hemen yanında yer alan görseller, okuyucunun metinde sunulan olayı görsel olarak da algılamasına, olayları kolaylıkla anlamasına, karakterlerin görünüşleri ve yüz ifadeleri ile olayları yorumlayıp değerlendirmesine yardımcı olmaktadır. Şekil 125'te görüldüğü üzere kahramanımız Memo, elindeki taşı yorumlayan martının söylediklerini hayal etmektedir. Martıya göre bu taş, okyanuslardan gelmiştir ve okyanusun sesini içerisinde tutmaktadır. Martı bu taşı dinledikten sonra okyanusun üzerinde uçtuğu günleri anımsamıştır. Memo da bu sözler üzerinde kedisi ve martı ile birlikte okyanusun üzerinde uçtuğunu hayal etmiştir. Dilsel metinde açıklanan bu olaylar bu görsellerde de sunulmuş, metnin anlaşılmasına yardımcı olmuştur. Karakterlerin duruşları ve yüz ifadeleri metnin yorumlanmasında etkindir.

Şekil 125. “Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor” İsimli Eserde Metni Yorumlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2013a).

3. Resimler, metnin temasını yansıtmakta mıdır?

Memo’nun kedisiyle çıktığı bir sahil gezisinde, mavi çizgili küçük bir taş bulmasını; bu taşın gizemini keşfetme sürecini anlatan eserin teması “farklılıklardır.” Bu farklılıklar, Memo’nun bulduğu taşta hayvanların ve insanların özgün yorumlarını katması ile anlatılır. Eserdeki çatışma Memo’nun fikirlerinin diğer insanlarla ve hayvanlarla çatıştığı noktada başlar ve Memo’nun herkesin kendi bakış açısının olduğunu fark ettiği yerde son bulur.

Aşağıdaki ilk görselde martının taşı büyüdü bulduğu ve içerisinde okyanus sesini duyduğu an resmedilmiştir. İkinci görselde ise Tombiş’e göre bu taşın sıradan bir taş olduğu, Memo’nun ise bu sıradanlığa itiraz ettiği an resmedilmiştir. Şekil 126’da sunulan görseller metnin temasına yöneliktir.

Şekil 126. “Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor” İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Görseller

Kaynak: Ak, (2013a).

4. Resimler, metnin konusunu yansıtmakta mıdır?

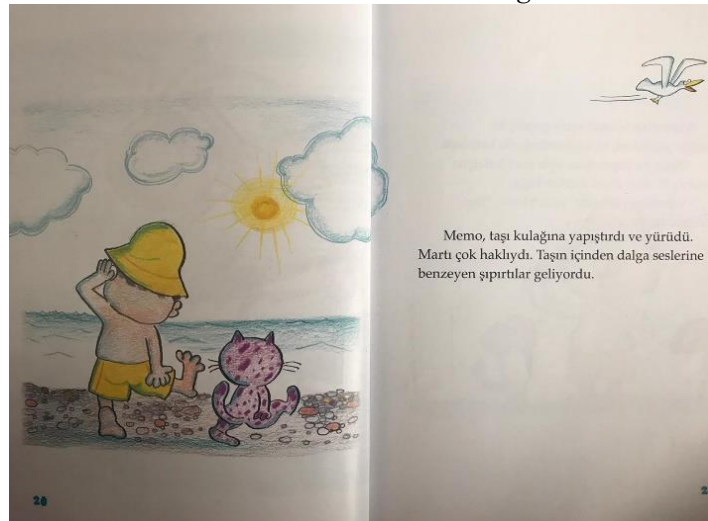
Eserin konusunu oluşturan olaylar, Memo'nun sahilde bir taş bulması ile başlar. Memo'ya göre bu taş çok özeldir. Taşın gizemini çözmek için martıya, kaplumbağaya, kurbağaya, balığa, tavşana, kanaryaya; büyükannesine ve son olarak yakın arkadaşı Tombiş'e sorar. Herkesin cevabı kendi yaşam izlerinden ve inandığı değerlerden izler taşır. Yine en ilginç ve dümdüz bir cevap Tombiş'ten gelir. Çünkü Tombiş'e göre bu taşın diğer taşlar gibi sıradandır ve hiçbir gizemi yoktur. Eserdeki tüm olaylar, metinlerin yanında yer alan görsellerde yansıtılmaktadır.

Eserin konusu, Memo'nun bulduğu taşın gizemini çözmek için araştırmalar yapması ve bir fikre ulaşmaya çabalamasıdır. Çocukların yaşama ve insanlara olan merakını içeren; araştırma, sorgulama, öğrenme, eleştirme, özgün ve yaratıcı olma gibi düşünme becerilerinin gelişimine katkı sağlayan eser, tam olarak çocukların dünyasını ve bakış açısını yansıtmaktadır. Ana kahramanın ve en yakın arkadaşının çocuk olması, eserdeki diğer kahramanların hayvan olması çocuk okurun ilgisini çekecek niteliktedir.

5. Resimler, metnin içeriği ile ilişkili midir?

Eserde yer alan resimler metnin içeriği ile ilgilidir. Şekil 127'de görüldüğü gibi, resimler metnin hemen yanında yer almaktadır. Metindeki ifadeleri örnekleyen ve destekleyen figürler, resimlerde de yer almaktadır. Kahramanımız Memo, sahilde bulduğu taşın içinden gelen sesleri dinlemektedir. Bu sesi dinlerken de bir yandan kedisi ile yürümektedir. Metinde ve görselde ifade edilen bu durum, metin ile resmin birbiri ile ilişik olduğunu göstermektedir.

Şekil 127. “Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor” İsimli Eserde Metnin İçeriğine Yönelik Tasarlanan Bir Görsel Örneği

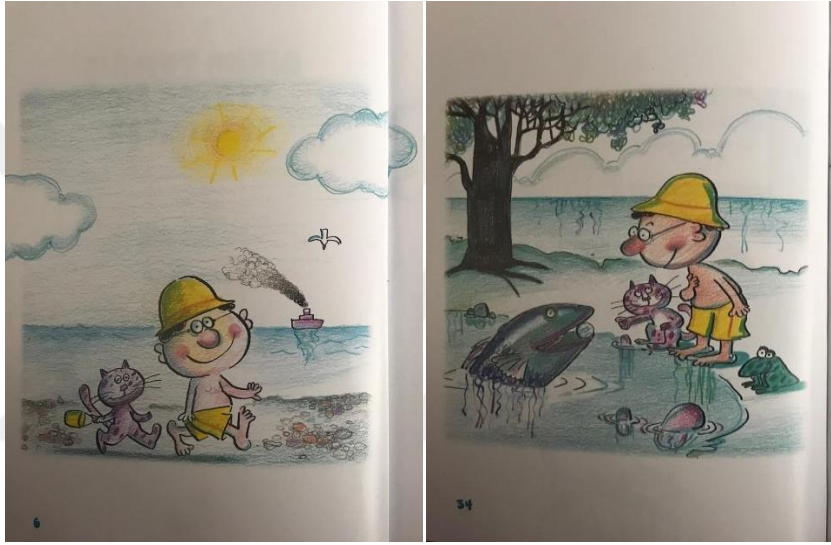

Kaynak: Ak, (2013a).

6. Resimlemede, olayın geçtiği ortam iyi canlandırılmış mıdır?

Hikâyedeki olaylar, var olan bir gerçeklik ile olağanüstü bir gerçekliğin harmanlanması ile oluşturulmuştur. Çocukların yeni bir şey keşfetmeleri, farklılıkları sorgulamaları, araştırmaları, yeni olan her şeyi öğrenmek istemeleri yaşamda var olan bir gerçekliktir. Ancak hayvanların konuşması hayali bir gerçekliktir. Olayların geçtiği mekânlar olan sahil, göl kenarı, mahalle vb. yerler, dünyada var olan ve birçok yerde karşılaşılabileceğimiz mekânlardır. Eserdeki olaylar, olayın geçtiği ortam ve karakterler Şekil 128’de sunulmuştur.

Şekil 128. “Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor” İsimli Eserde Olayların Geçtiği Mekânı Yansıtan Örnek Görseller

Kaynak: Ak, (2013a).

Yaşamsal bir gerçeklik ile hayali bir gerçekliğin bütünleştirilmesi ile oluşturulan eser çocukların düşlem gücüne hitap etmektedir.

7. Resimler, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyasını yansıtmakta mıdır?

Hikâyemizin kahramanı olan Memo, görünüşü ve kişilik özellikleriyle çocukların dikkatini çekebilecek bir karakterdir. Tam bir çocuk gerçekliğine ve çocuk bakış açısına sahip olan Memo, çocuklara tanıdık gelecektir. Siyah saçlı, al yanaklı, güler yüzlü; meraklı, öğrenmeye istekli, araştıran, sorgulayan; ailesiyle, arkadaşlarıyla, hayvanlarla iyi geçinen; insanlara ve hayvanlara karşı sevgi dolu, nezaket kurallarına hâkim, hoşgörülü, bireylere ve fikirlerine saygılı, dürüst bir karakter olan Memo, bu karakteristik özellikleriyle çocuklara örnek olabilecek bir karakterdir. Eserin kapak görselinde ve hikâyenin sonunda karşımıza çıkan Tombiş, al yanaklı, siyah saçlı, uzun boylu, tombul ve eğlenceli bir karakterdir. Memo’nun sorduğu sorulara her defasında

beklenmedik bir o kadar da özgün ve mantıklı cevaplar veren Tombiş, çocukların eserde seveceği karakterlerden biridir. Memo'nun araştırmasına katkıda bulunan ve kendi fikirlerini ifade eden hayvan karakterler yaşamda var olan ancak konuşmak gibi olağanüstü bir özelliğe sahip olmayan karakterlerdir. Behiç Ak, olayın akışını şekillendiren hayvan karakterlerle çocukların ilgisini çekmeyi amaçlamıştır.

Kahramanımız, hikâyenin başından sonuna kadar çok ani değişimler göstermeyen bir karakterdir. Memo'nun, Tombiş'in ve diğer tüm karakterlerin duygu ve düşüncelerinin apaçık bir biçimde ifade edilmesi ve resmedilmesi, okurun karakterle özdeşim kurabilmesini ve olumlu kişilik özelliklerini görmesini kolaylaştırmaktadır. Behiç Ak'ın tüm eserlerinde var olan doğa faktörü ve hayvanlar bu eserde kendini göstermektedir. Yazar, eserindeki dilsel ve görsel metinler ile okurda, doğaya, hayvanlara ve insanlara karşı duyarlılık oluşturmaya çalışmıştır.

Yukarıda sunulan örnek görsellerden hareketle eserdeki resimlerin, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyalarını yansıttığı söylenebilir (Bkz. Şekil- 128).

8. Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile ilişkili midir?

Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile uyumludur. Şekilde de görüleceği gibi kahramanımız Memo, bir deniz kenarında elinde bir taş tutmakta ve bir şeyden rahatsız olmuşçasına bağırılmaktadır Yanındaki arkadaşı Memo ise bu durumu umursamamaktadır. Memo'nun başının üstünde yatan kedi ise yaşanan bu olayı meraklı gözlerle izlemektedir. Bu kapak görselinin eserin içinde de yer alması; kahramanın elinde bir taş tutması, arkadaşı olan karakterin tombul ve umursamaz bir şekilde çizilmesi eserin ismi ile uyumludur. Çizilen bu karakterin, eserin isminde bahsedilen Tombiş olduğu yansıtılmaktadır (Bkz. Şekil- 118).

9. Resimler, çocukların kurguyu görsellerle takip edebilmelerine ve olayları zihninde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler, çocukların ve tüm okurların kurguyu görselle takip edebilmelerine ve olayları zihinlerinde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımaktadır. Metinde anlatılan olaylar, hemen yanındaki görsellerde de çizimle ifade edildiği için okurlar, yaşanan olayları, olayların sebep ve sonuçlarını, karakterlerin duygu ve düşünce dünyalarını detaylı bir şekilde görebilmektedir.

1.11.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi

Bu bölümde Behiç Ak'ın “Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor” isimli eserinde bulunan değerler tespit edilmiştir. Resimler detaylı bir şekilde incelenmiş; resimlerin metinde yer alan değerleri yansıtır yansıtmadığı değerlendirilmiştir. Behiç Ak'ın “Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor” isimli eserinde tespit edilen değerler ve bu değerlerin yer aldığı cümleler aşağıda belirtilmiştir:

1. Arkadaşlık-Dostluk

“Biraz sonra yolda, arkadaşı Tombiş'i gördü Memo” (Ak, 2013a: 42).

2. Azim ve Kararlılık

“Memo, konuyu geçiştirmeye niyetli değildi” (Ak, 2013a: 49).

3. Bilimsellik-Bilgelik

“Taşlar yaşlandıkça, rüzgârın etkisiyle aşınır ve pürüzsüz bir yüzeye sahip olurlar. Canlıların tam tersi yani” (Ak, 2013a: 24).

4. Doğal Çevreye Duyarlılık

“O gün hava pırl pırl, deniz tertemizdi”(Ak, 2013a: 7).

“Olağanüstü güzel bir taş bu” (Ak, 2013a: 7).

“‘Bu taş,’ dedi, ‘okyanustan gelmiş! Üstünde hala dalgaların sesi var’” (Ak, 2013a: 15).

5. Dürüstlük ve Tarafsızlık

“Bu taş hiç de ilginç gelmedi bana” (Ak, 2013a: 47).

6. Empati/Duygudaşlık

“O kadar büyük bir sevgiyle anlatıyordu ki, Memo bir an kuş olup okyanusların üzerinde martıyla birlikte uçtuğunu hissetti” (Ak, 2013a: 17).

7. Eleştirel ve Sorgulayıcı Olma

“Cesur bir taş diyebilir miyiz o zaman ona” (Ak, 2013a: 28).

“Peki, ya suda düzgün daireler çizmesi” (Ak, 2013a: 49).

“Peki, üstünde mavi çizgiler oluşu” (Ak, 2013a: 51).

“‘Nasıl gelmez?’ diye bağırdı Memo” (Ak, 2013a: 51).

“‘Bizim Tombiş’ diye iç geçirdi, ‘taştan hiç ama hiç anlamıyor’” (Ak, 2013a: 55).

8. Hayvan Sevgisi

“Memo, bu sarı gagalı beyaz kuşun, taş için neler söyleyeceğini çok merak ediyordu” (Ak, 2013a: 15).

“Memo, böyle kendinden geçmiş bir şekilde yürürken, bir kaplumbağa ile karşılaştı” (Ak, 2013a: 22).

“Yürürken yolda bir tavşan gördü” (Ak, 2013a: 27).

“Memo sesin geldiği yöne doğru yürüdüğünde, ağaç dalına konmuş, keyifle şarkı söyleyen bir kanarya ile karşılaştı” (Ak, 2013a: 31).

9. Mutlu Olmak

“Memo, ‘Üstünde mavi çizgiler olan bir taş bu!’ diye sevinçle bağırarak havaya fırladı” (Ak, 2013a: 11).

“Memo, ‘İşte çok önemli bir taş bulduğum bir kez daha ispatlandı.’ Diye düşündü ve sevinç içinde yürümeye devam etti” (Ak, 2013a: 31).

“Memo, taşına yeniden kavuşmanın verdiği sevinçle tekrar yola koyuldu” (Ak, 2013a: 35).

10. Paylaşımçı Olmak

“Sevincini onunla paylaşmalıydı” (Ak, 2013a: 42).

11. Sevgi

“O kadar büyük bir sevgiyle anlatıyordu ki, Memo bir an kuş olup okyanusların üzerinde martıyla birlikte uçtuğunu hissetti” (Ak, 2013a: 17).

“Zaten ben öteden beri taşlara hayranımdır” (Ak, 2013a: 27).

“Sonra da iç geçirerek, ‘Ah, ah, taşlara hayranım!’ dedi” (Ak, 2013a: 35).

12. Tecrübelerle Önem Verme

“Yolda, büyükannesini gördü. Sevinçle taşı ona da gösterdi” (Ak, 2013a: 36).

13. Umut Etme-Hayal Etme

“‘Belli ki bugün güzel şeyler olacak,’ diye düşündü” (Ak, 2013a: 7).

“Ahh, ahh! Keşke biz canlılar da taşlar gibi olabilsek de, yaşlandıkça derimiz daha pürüzsüz olsa” (Ak, 2013a: 24).

“Üstümde mavi bir noktanın olması için neler vermezdim” (Ak, 2013a: 31).

14. Yakın Çevreyle Sağlıklı İlişkiler Kurma-Sosyalliğe Önem Verme

“Yolda, büyükannesini gördü. Sevinçle taşı ona da gösterdi” (Ak, 2013a: 36).

Eserin incelenmesi sonucunda 14 değer tespit edilmiştir. Bu değerlerin resimlerle ilişkisi, aşağıdaki sorular çerçevesinde değerlendirilmiştir:

1. Resimler, metinde yer alan toplumsal ve evrensel değerleri çocuğa sezdirebilecek nitelikte midir?

Eserdeki görsel ve dilsel metinlerde yaratılan karakterler çocuğa; arkadaşlık-dostluk, azim ve kararlılık, bilimsellik-bilgelik, doğal çevreye karşı duyarlılık, dürüstlük-tarafsızlık, empati, eleştirel ve sorgulayıcı olma, hayvan sevgisi, mutlu olmak, paylaşımcı olmak, sevgi, tecrübelerle önem verme, umut etme, yakın çevreyle sağlıklı ilişkiler kurma-sosyalliğe önem verme gibi değerlerin önemini sezdirmektedir.

Metinde tespit edilen toplumsal ve evrensel değerler, resimler ile desteklenmiştir. Örneğin; eserin ön ve arka kapak görsellerinde, içerisindeki tüm resimlemelerde, kahramanın yanında yer alan kedisi, kahramanla kedinin dostluğunu ve hayvan sevgisini yansıtmaktadır (Bkz. Şekil- 118; Şekil- 128).

Yirmi beşinci ve otuz yedinci sayfada yer alan görsellerde, kahramanımız Memo’nun bulduğu taşı kaplumbağaya ve büyükannesine sorması, tecrübelerle önem verdiğinin göstergesidir. Çünkü büyükanne de kaplumbağa da yaşlıdır, hayatta edindiği tecrübeler bir çocuktan çok daha fazladır (Bkz. Şekil- 122; Şekil- 124).

2. Aile, arkadaşlık, sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşma, yardımlaşma, dürüstlük, çalışkanlık, sorumluluk alma, adil olma, nazik davranma gibi soyut değerler resimlerle somutlaştırılmış mıdır?

Eserde metin ile resimler bir bütünlük sağlamaktadır. Dilsel metinde yer alan ifadeler, iletiler ve değerler görsel ifadelerde somutlaştırılmıştır. Örneğin, yardımlaşma ve nazik davranma gibi değerler sayfa otuz üç ve otuz dördüncü sayfalardaki görsellerde ifade edilmiştir. Kahramanımız Memo, bulduğu çakıl taşını göle düşürmüş ve bundan dolayı hüznlenmiştir. Gölün derinliklerinde yaşayan balık, bu taşı bulup Memo’ya

vererek taşına kavuşmasına yardımcı olmuştur. Memo ise kıymetli taşını getiren balığa minnettarlığını ona tebessüm ederek ifade etmiştir (Bkz. Şekil- 128).

Memo'nun en yakın arkadaşı olan Tombiş, eserin sonunda karşımıza çıkmaktadır. Memo, bulduğu taş ile ilgili Tombiş'in ne düşündüğünü merak etmiş ve birlikte incelemişlerdir. Memo'nun arkadaşının fikrini önemsemesi ve onunla vakit geçirmesi arkadaşlık kavramına verdiği önemi sezdirmektedir (Bkz. Şekil- 121).

3. Resimler toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne uygun mudur?

Eserin ön ve arka kapak resimlerinde, iç kapak resimlerinde ve içerisinde yer alan resimlerde toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne aykırı bir ifadeye rastlanmamıştır. Kültürümüzde çok önemli bir yere sahip olan saygı, sevgi, paylaşma, hoşgörü gibi değerler görsellerle de ifade edilmiştir.

4. Resimler, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojileri içermekte midir?

Resimlerde, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojiler yer almamaktadır. Çocuğa, herhangi bir fikrin aşılması söz konusu değildir. Eserin başında kahramanın bulduğu taşı martıya, kaplumbağaya, tavşana, kanaryaya, kurbağa ve balığa sormasının, çocuğun kitaba karşı ilgi duymasını sağlamak ve çocuğa hayvan sevgisini aşlamak için yapılmış bir tercih olduğu düşünülmektedir. Yazarın doğaya, hayvanlara ve insanlara karşı duyarlılığı eserin ilk sayfasından son sayfasına kadar hissedilmektedir. Ancak bu durum çocuğun kişilik gelişiminde herhangi bir tehlike oluşturmayacağı için sorun olarak görülmemiştir. Aksine yazarın bu duyarlılığını eserin görsel ve dilsel metinlerine aktarabilmesi bir başarı olarak değerlendirilmektedir.

5. Resimler, herhangi bir dinin ve ırkın üstünlüğünü benimser nitelikte midir?

Resimlerde herhangi bir ırkın ya da dinin üstünlüğü benimsenmemiştir. Farklı ten ve saç renklerine, farklı fiziksel özelliklere sahip çocuklar ve yetişkinler resmedilmiştir. Bu durum, sanatçının insana karşı olan saygısını ve duyarlılığını gözler önüne sermektedir.

6. Resimler, çocuğun bilinçaltına olumsuz mesajlar gönderecek ve çocuğun kişiliğini, duygu dünyasını kötü yönde etkileyecek (cinsellik ve şiddet) öğeler barındırmakta mıdır?

Resimlerde, çocuğun zihinsel ve kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyecek öğeler bulunmamaktadır. Çocuk ve yetişkin karakterlerin kadın ve erkek olarak belirlenmesi, her iki cinsiyetin de gerek metinde gerek resimlerde eşit olarak ele alınması, cinsiyet ayrımının yapılmadığını göstermektedir.

1.12. BİZİM TOMBİŞ FİYONK MAKARNAYI ÇOK SEVİYOR-TOMBİŞ KİTAPLAR SERİSİ 3 ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR

1.12.1. Özet

“Tombiş Kitaplar” serisinin üçüncü kitabı olan “Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor” isimli eser 55 sayfalık bir hikâye kitabıdır. Eserin yazarı ve çizeri Behiç Ak’tır. Kitabın ilk basımı 2014 yılında yapılmıştır. Elimizdeki nüshası ise 2018 yılında yayımlanmıştır ve on birinci baskıdır.

Mesleklerin tanıtıldığı bu hikâye, Memo’nun boyunu ölçmesi ile başlar. Ancak Memo, bu ölçüm sonucunda boyunun uzamadığını görür ve üzülür. Çünkü onuniğin büyümek, pilot ve ressam olmak için önemli bir koşuldur.

Memo bir gün, ileride seçeceği mesleği hayal ederken sokakta bulur kendini. Postacı Mümtaz ile karşılaşır ve ona ileride hangi mesleği seçmesi konusunda akıl danışır. Mümtaz ise hayal ettiği mesleği yapması gerektiğini; kendisinin astronot olmak isteyip de olamadığını anlatır. Yolda yürürken Meliha Teyze ile karşılaşan Memo, ona da ileride ne olması gerektiğini sorar. Meliha buna cevap vermez ancak çocukken örümcek olmak istediğini anlatır. Hayvan olmak isteyen diğer kişi ise Ayşe Abla’dır. Ayşe kedileri çok sever; ona göre kedi olmak mutlu olmaktır. Halit Bey’i gören Memo ona da hangi mesleği seçmesi gerektiğini sorar. Halit Bey buna cevap vermez ancak rüzgâr olmanın bir ayrıcalık olduğuna inanır. Tüm bunları anlamaya çalışan Memo, balıkadam Mahut Bey ile karşılaşır ve ona da aynı soruyu yöneltir. Mahmut, Memo’yu bir mesleğe yönlendirmez. Ancak çocukluğundan beri suyu ve denizi çok sevdiğini, şimdi de sevdiği yerde sevdiği işi yaptığı için çok mutlu olduğunu söyler.

Mahmut’un anlattıklarının büyüsüne kapılan Memo balıkadam olmayı düşler ve buna karar verir. Ama önceden dinlediği ilgi çekici hikâyeleri de arka plana atmaz.

Astronot, örümcek, kedi, rüzgâr, balıkadam karışımı bir canlı olmayı hayal ederken Tombiş ile karşılaşır. Memo, dalgın dalgın yürüyen Tombiş’e ileride hangi mesleği seçmek istediğini sorar. Tombiş babasının lokantasında aşçı olmayı planlamaktadır. Önce garson olarak işe başlamalı, mutfağı tanımalı sonra da aşçı olmalıdır. Tombiş’in aşçı olmaktan daha büyük bir hayali de vardır. O, fiyonk makarna pişirme yarışmasında beşinci olmayı hayal etmektedir. Bundan daha büyük hayali ise reçel yapma yarışmasında üçüncü olmaktır. Memo’ya göre ise bu hayaller oldukça sıkıcıdır ve Tombiş anlattığı bu işlerden hiç anlamamaktadır.

1.12.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Öğelerine Göre İncelenmesi

Bu bölümde “Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor” isimli kitabın biçimsel özellikleri tespit edilerek resimler, resimlerin tasarım ilke ve öğelerine uygunluğu incelenmiştir.

1. Eser, biçimsel özellikleri açısından (boyutu, kâğıdı, kapak ve ciltlemesi, yazı stili ve harflerin büyüklüğü) çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun mudur?

“Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor” isimli eserin kitap kapağı için ince karton kapak, sayfalar için de mat, kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kitap kapağının ciltsiz olması, kapağın çabuk yıpranmasına ve yırtılmasına sebep olabilir. Buna karşılık sayfaların ciltlenmesinde kullanılan iplikle dikiş tekniği, kitap sayfalarının uzun süre dağılmamasını sağlar.

Kitabın ön ve arka kapağında zemin olarak beyaz renk tercih edilmiştir. Ön kapağın üst köşesinde, lacivert bir dikdörtgen çerçeve içerisinde beyaz renkle yazılmış, kitap serisinin ismine yer verilmiştir. Bunun altında büyük harflerle ve kırmızı renkle yazılmış yazar ismi bulunmaktadır. Yazarın isminin altında lacivert renkle ve büyük harflerle yazılmış; kabartmalı bir dokusu olan eser ismi yer almaktadır. Eserin ismi yazılırken kelimelerin baş harfleri ve kelimelerdeki “b, m, t, ş, y, n, k, r, y, e, v,” harfleri büyük, diğerleri ise küçük tercih edilmiştir. Ön kapağın en altında ise kitabın basıldığı yayınevi belirtilmiştir.

Ön kapakta, kitabın isminin hemen altında kitap görseli yer almaktadır. Bu görsel, ön kapağın tamamına yayılmamış, sınırları belirlenmiş kare bir alan içerisinde sunulmuştur. Görselde çimenlik bir alanda sarı ve beyaz kıyafetli, ellerini iki yana açıp

bağırarak bir erkek çocuğu ile onun yanında bulunan ve gürültüden dolayı kulağını kapatan mor bir kedi; elinde sarı bir servis tabağında fiyonk makarna getirmiş mavi kıyafetli tombul bir erkek çocuğu vardır. Bu tombul erkek çocuğunun başının üzerinde bulunan kalp, makarnayı sevdiğini düşündürmektedir. Eserin ismi ve görseli birbirini tamamlamakta ve hikâyenin kurgusu hakkında ipucu vermektedir.

Kitabın arka kapağında üst kısımda lacivert bir çerçeve içerisinde yazarın ve eserin ismi bulunmakta; eserin içeriğine yönelik kısa bir metin yer almaktadır. Çocukları kitaptaki maceraya davet eden bu metin, çocuklarda esere yönelik merak uyandırmayı amaçlamaktadır. Metnin altında Tombiş Kitaplar serisinin diğer kitapları yer almaktadır. Arka kapağın sol alt köşesinde yayınevinin ismi; sağ alt köşesinde kitabın uluslararası kod numarası ve denetim pulu bulunmaktadır. Arka kapak görseli yazarı ve eseri tanıtan metnin sol tarafında bulunmaktadır. Bu görselde, yine ön kapaktaki kahraman ve kedisi resmedilmiştir. Yukarıda belirtilen bilgiler, Şekil 129’da sunulmuştur.

Şekil 129. “Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor” İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli

Kaynak: Ak, (2014).

Kitabın iç kapakları beyaz renkli bir zeminden oluşmaktadır. Ön ve arka iç kapakta, herhangi bir yazı ya da resim mevcut değildir. İlk sayfada ise yine kitabın ve yazarın ismi, Tombiş Kitaplar serisinin bütün kitapları belirtilmiş; beyaz bir zemine oturup düşüncelere dalan mor bir kedi resmedilmiştir.

Kitabın ikinci sayfasında kitabın künyesine, yayınevinin detaylı bilgisine yer verilmiştir. Üçüncü sayfada, yazar ve edebî kişiliği hakkında bilgilendirici bir metin

bulunmaktadır. Beşinci sayfada ise yazar, eser ve yayınevinin ismine yer verilmiş; kahramanımız ve kedisi resmedilmiştir.

Hikâye ile bütünlük gösteren ön ve arka kapak, çocukların ilgisini çekecek kadar renklidir. Kitap, kurgusu ve resimleri ile farklı yaş gruplarının ilgisini çekecek nitelikte olsa da okul öncesi ve ilkokul dönemi çocuklarına hitap etmektedir. Ancak ön ve arka kapakta kitabın hangi yaş grubuna yönelik yazıldığı belirtilmemiştir.

Kitabın boyutu 20x15 cm büyüklüğündedir. Bu boyut, kitabın çocuklar tarafından rahatça taşınabilmesine, sayfalarının kolaylıkla çevrilebilmesine imkân tanımaktadır.

Kitabın iç sayfaları için mat kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kâğıt kaliteli ve dayanıklıdır. Ayrıca kâğıdın matlığı, okuma sürecinde herhangi bir parlama ya da yansımaya sebebiyet vermemektedir. Beyaz zemin üzerine yerleştirilen yazılar rahatça okunabilmektedir. Yazıların resimler üzerine yerleştirilmemesi ve harflerin büyüklüğü okura metni okuma kolaylığı sağlamaktadır.

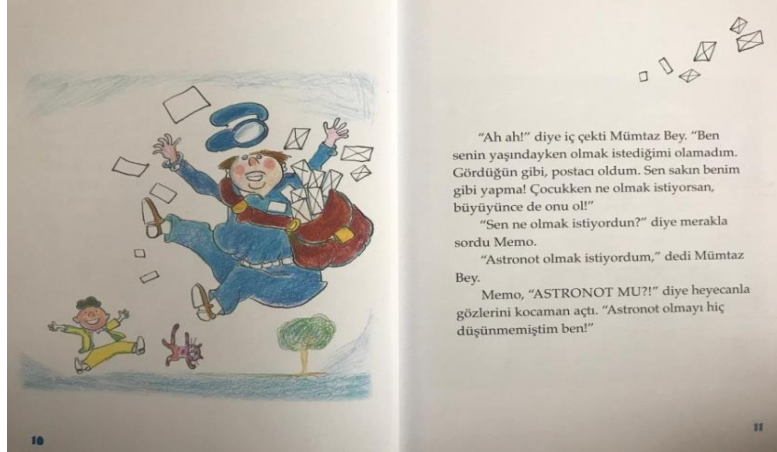
2. Resimlemede baskı net ve düzgün müdür?

Eserdeki resimlemelerin baskısı net ve düzgündür. Görsellerdeki figürler, çizimler ve renkler rahatlıkla takip edilebilmektedir. Renklerde bulanıklaşma, kontörlerde kayma gözlemlenmemiştir. Renk ve çizim öğeleri gerektiği gibi kullanılmış, figürlerde herhangi bir soruna rastlanmamıştır. Resim ile metin üst üste gelmemiş, biri diğerinin algılanmasını engellememiştir.

3. Resimler, çocuklara uygun resimleme teknikleri (kurşun kalem ve kuru boya teknikleri, mürekkeple çizim teknikleri, keçeli kalem ve marker teknikleri, suluboya ve anilin boya teknikleri, pastel boya tekniği, guaj ve tempera teknikleri, akrilik boya tekniği, püskürtme tekniği, karışık teknikler) ile çizilmiş midir?

Şekil 130 incelendiğinde, resimlerin yapımında “kuru boya ya da kuru pastel boya tekniği” kullanıldığı görülmektedir. Bu teknikler sayesinde, eserdeki görseller ayrıntılı ve gerçekçi bir biçimde resmedilmiştir. Resimlerde kullanılan çizim ve boya tekniğinin çocuğa ve çocuk edebiyatının ilkelerine uygun olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 130. “Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor” İsimli Eserde Resimleme Tekniklerine Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2014).

4. Resimlerin sayfaya yerleştirilmesinde denge unsuruna dikkat edilmiş midir?

Şekil 131’de görüldüğü üzere, kitabın sağ ve sol taraftaki sayfaları eşit oranda resim ve metin barındırmaktadır. Görsel için ayrılan bazı sayfalarda resim metnin olduğu sayfaya da taşmaktadır. Bazı sayfalarda ise görsel ve kısa bir metin aynı sayfada yer almaktadır. Sanatçının resim ve metni yan yana tercih etmesinin sebebinin, görsel ve dilsel ifadelerin birbirini tamamladığını okuyucuya sezdirmek istemesi olduğu düşünülmektedir.

Şekil 131. “Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor” İsimli Eserde Denge Unsurlarını İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2014).

Yukarıdaki resimde görüldüğü üzere anlatılan olaylar hemen yanındaki resimlerle desteklenmiştir. Kitapta, metinlerin ve görsellerin yer aldığı sayfalarda kenar boşluklarına dikkat edilmiştir.

Görseldeki öğeler; renk, çizgi, leke, nokta gibi unsurlar görselin tümüne yayılmıştır. Renk, çizgi, leke gibi unsurlarla, görsellerdeki figürlerin hareket halinde olduğu sezdirilmiştir. Resimlemede, iyi orantılanmış ve dengelenmiş figürler kullanılmıştır. Resimlemede kullanılan simetrik denge, görseli, metni ve eserin tamamını düzenli göstermektedir.

5. Resimlerde vurgulanmak istenen unsur belli midir?

Resimlemede yer alan görsel unsurlar, vurgulanmak istenen mesaja göre ölçülendirilmiştir. Şekil 132’de hangi figürün vurgulanmak istendiği anlaşılmakta; görselin içerdiği mesaj sezilmektedir. Ön plana çıkması gereken unsur ile ikinci planda kalması gereken unsur net bir şekilde ifade edilmiştir. Vurgulanmak istenen figürün diğer figürlerden yön, boyut, biçim, doku, ton ya da çizgi gibi unsurlar açısından ayrılabilirdiği görülmektedir. Resimlemede vurgulanmak istenen mesaja göre renk, uzaklık, yakınlık, açıklık, koyuluk gibi ölçülendirme yapılmıştır.

Şekil 132. “Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor” İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2014)

Yukarıdaki görselde, kahramanlarımız Memo, kedisi ve Tombiş resmedilmiştir. Tombiş’in elinde tuttuğu makarna tabağını Memo’ya göstermesi, Tombiş’in başının üzerindeki kalp figürü, onun makarnayı sevdiğinin göstergesidir. Memo ise bu durumdan hiç memnun değildir. O kadar yüksek sesle bağırmaktadır ki küçük dili görünmektedir. Ayrıca kedisi de Memo’nun sesinden ötürü kulaklarını kapatmaktadır.

6. Resimlerde, kullanılan renklerde zıtlık (konstrastlık) unsuruna dikkat edilmiş midir?

Sanatçı, görselde vurgulayacağı unsuru belirleyebilmiş; bunu şekil ve zemin ayırımına dikkat ederek yansıtabilmiştir. Zemin, görselin arka planında daha az dikkat çeken unsur; şekil ise görselin ön planında daha fazla dikkat çeken unsur olarak sunulmuştur. Vurgulanmak istenen figürler yani şekiller, zemine göre anlam kazanmakta ve daha önce algılanmaktadır. Sanatçı, görseldeki vurguyu yaparken bu iki unsurun zıtlığını göz önünde bulundurmıştır.

Eserde yer alan resimlerde en çok kullanılan renk sakinliği, sonsuzluğu ve huzuru temsil eden mavi ve tonlarıdır. Şekil 133'te görüldüğü üzere, resimlerin zemininde mavi ve beyaz renkleri kullanılmıştır. Zemin üzerine yerleştirilen figürlerin çiziminde ise canlı ve parlak renkler tercih edilmiştir. Resimlemede kullanılan zıtlıklar, resimlemeye hareket ve canlılık kazandırmıştır. Okurun ilgisinin resme yönelmesini ve resimdeki figürlerin kolaylıkla algılanabilmesini sağlamıştır.

Şekil 133. “Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor” İsimli Eserde Zıtlık Unsuruna Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2014).

7. Resimlemede orantı ve görsel hiyerarşi unsuruna dikkat edilmiş midir?

Resimlemede, ölçü ve oran ilkesi gerektiği gibi kurgulanmıştır. Sanatçı ve tasarımcı eserdeki görsellerde, evrende var olan oran gerçekliğinden kopmadan resimlerdeki figürler arasında ilişki kurabilmiştir. Resimlerdeki desenlerin/figürlerin boyutları iyi bir şekilde belirlenmiş, varlıkların boyutları gerçek yaşam ile eşdeğer oran-orantıda kullanılmıştır.

8. Resimler, kendi içerisinde ve eser içindeki tüm resimlerle bütünlük göstermekte midir?

Eserdeki resimlerin tümü, metnin hemen yan sayfasında konumlandırılmıştır. Metnin içeriğine yönelik olan, iletisini destekleyen bu resimler metin ile bir bütünlük oluşturmaktadır.

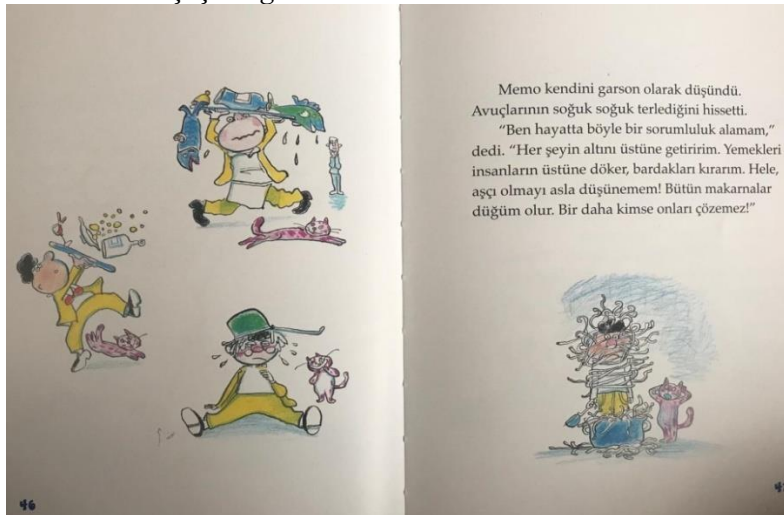
Resimlerin içerisinde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişkili olması, resmin içerdiği mesajın okura aktarılmasına hizmet etmesi, resmin kendi içinde bir bütünlüğü olduğunu göstermektedir. Ayrıca kurguya göre sıralanmış resimler, yalnızca görsel okuma yapılarak bile takip edilebilir niteliktedir. Birbiri ardına sıralanan resimlerin tümü eserin içinde bir bütünlük oluşturmaktadır.

9. Resimlerin tasarımında biçim, renk, hareket ve yön çeşitliliğine önem verilmiş midir?

Eserdeki resimlerde şekil, renk, çizgi, leke ve gölgelerin ölçülü ve düzenli tekrarı ile tasarımda zenginlik sağlanmıştır. Şekil 134'te renklerin ve çizgilerin yönü figürlerin hareket halinde olduğu sezdirilmektedir. Resimlerde kullanılan düz, kıvrımlı, dikey ve yatay çizgiler görsellere ritim ve hareket katmaktadır.

Resimlemelerin tasarımda şekil, renk, hareket ve yön çeşitliliği kullanılarak, görseller ve eserin tamamı tek düzelikten kurtarılmıştır.

Şekil 134. “Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor” İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2014).

10. Resimlemede, görsel devamlılık ilkesi göz önünde bulundurulmuş mudur?

Resimlemede göz, bir figürden diğerine doğru kesintisiz geçişler yapabilmektedir. Resimdeki görsel unsurlar, gözün normal hareketine uyacak şekilde (sağdan sola, yukarıdan aşağıya) konumlandırılmıştır. Resmin algılanma yönü okurun dikkatini dağıtmayacak biçimde düzenlenmiştir. Resimlerde yer alan figürlerin hareketliliği, çizimlerin yönü, renklerin uyumu görselin içindeki unsurların ritmini oluşturmaktadır. Bu ritim, görseldeki figürlerin birbirleri ile ilişik olduğunu hissettirmekte ve okurun ilgisini çekmektedir. Görsellerin, eserin tümünde görselin kurgusuna yönelik olarak birbiri ardına sıralanması, görseller arasındaki devamlılığı oluşturan diğer unsurdur. Bütün bunlara dayanılarak denilebilir ki, resmin kendi içinde ve eserdeki resimlerin tümünde görsel devamlılık ilkesi gözetilmiştir.

11. Resimler, detaylı bir şekilde çizilmiş midir?

Resimlerde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişik olması, metnin ve görselin içerdiği amaca hizmet etmesi; kullanılan renklerin ve çizimlerin göz yormaması yalınlık ve basitlik ilkesine uyulduğunun göstergesidir. Yalın çizgilerle oluşturulan resimlerde, düz (ışık ve gölgenin az kullanıldığı ya da kullanılmadığı) renkler kullanılmamıştır.

Metinde yer alan iletinin görsellerle somutlaştırılması, görsellerdeki figürlerin detaylı bir şekilde çizilmesi; karakterlerin fiziksel ve kişilik özelliklerinin, duygu ve düşünce dünyalarının ayrıntılı çizimlerle yansıtılması, eserin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır.

12. Resimlerde olağanüstü figürler bulunmakta mıdır?

Eserin kurgusunda ve görsellerinde olağanüstü figürler bulunmaktadır. İki kadın karakterin kendilerini örümcek ve kedi olarak hayal etmeleri görsellerle de ifade edilmiştir. Karakterlerin bu hayalleri yaşanması mümkün olmayan durumlardır. Görsellerde yer alan örümcek kadın ve kedi kadın figürleri; mor, mavi, turuncu kedi figürleri olağanüstü figürlerdir.

13. Eserdeki resimler özgün müdür?

Görsellerin, metinde yer alan olayları ve iletileri yansıtması, çizilen her resmin bu esere ait olduğunu düşündürmektedir. Resimler, çocuğa, kitabın konusuna, metne uygundur. Sanatsal bir değer taşıyan resimler sanatçıya ve esere özgüdür.

14. Eserde, grafikler, fotoğraflar ve karikatürlere yer verilmiş midir?

Eserde, çocukların görsel algılarına hitap edecek resimler ve karikatürler kullanılmış; herhangi bir grafik ya da fotoğrafa yer verilmemiştir.

15. Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuş mudur?

Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuştur. Resimlemede kullanılan teknikler, çizimler, renk ve gölgeler; vurgu, denge, orantı ve görsel hiyerarşi, zıtlık (konstrastlık) vb. tasarım ilkeleri ile uyumludur. Aynı temel biçimde, boyuta, dokuya, renge ya da duyguya sahip unsurlar; bir tasarımda ideal bütünlüğü oluşturmuştur. Sanatçı, grafik tasarımda bir arada kullanabileceği öğeleri birbiriyle uyum sağlayacak bir şekilde düzenlemeyi başarmıştır.

1.12.3. Resim ve Metin İlişkisi

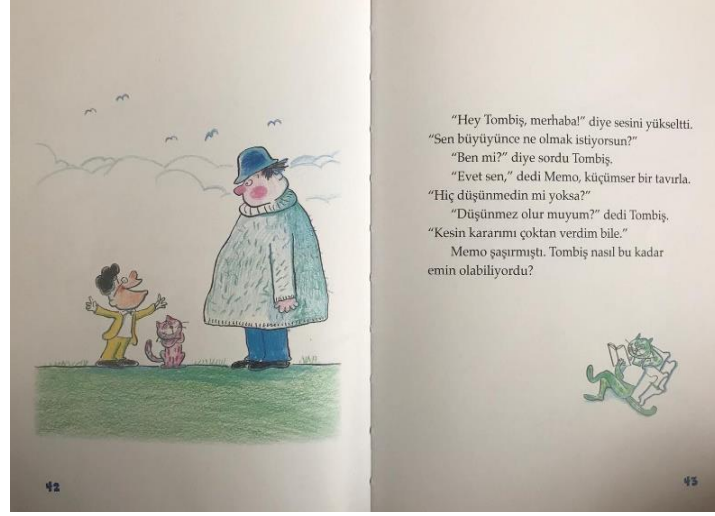
Bu bölümde, “Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor” isimli eserdeki metnin içerik özellikleri tespit edilmiş; eserdeki resimlerin metin ve içerik özellikleri ile uyumu değerlendirilmiştir.

1. Eserde yer alan resimler hangi amaçla (metni tamamlayıcı resimler, metni yorumlayıcı resimler, süsleyici resimler) kullanılmıştır?

Eserdeki görseller metni tamamlayıcı ve süsleyici resimlerdir. Ön kapaktaki görselde, kahramanımız Memo, kedisi ve en yakın arkadaşı Tombiş resmedilmiştir. Eseri okumadan dahi, Tombiş’in elinde tuttuğu makarna ve başının üzerindeki kalp ilişkilendirilerek, Tombiş’in makarnayı sevdiği anlaşılabılır. Eserin ismi ile uyumlu olan kapak görseli metni tamamlayıcı bir resimdir. Bu kapak görselinin kırk dokuzuncu sayfada da olması, burada anlatılan olayın görseli olarak sunulması, kapak görselinin metni tamamlayıcı resim olduğunun diğer ispatıdır (Bkz. Şekil- 129).

Şekil 135’te görüldüğü üzere, eserin iç sayfalarında yer alan görsellerde de metni tamamlayıcı ve süsleyici resimlerin kullanıldığı görülmektedir. Kırk üçüncü sayfada Memo’nun Tombiş’e büyüünce ne olmak istediğini sorduğu; Tombiş’in ise bu konuda bir kararı olduğu açıklanmıştır. Kırk ikinci sayfadaki görselde ise bu metin, görsel ifadelerle resmedilmiştir. Bu görsel yan sayfadaki metni tamamlar niteliktedir. Kırk üçüncü sayfada, sağ alt köşede yer alan, kitap okuyan kedi figürü ile eseri süsleyici bir resimdir.

Şekil 135. “Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor” İsimli Eserde Metni Tamamlayıcı ve Süsleyici Resimlerden Örnek Bir Görsel

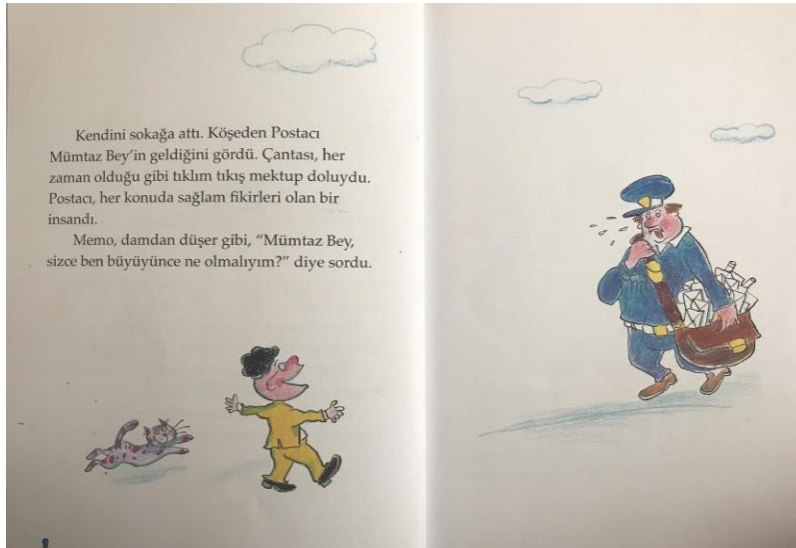

Kaynak: Ak, (2014).

2. Resimler, metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Metnin hemen yanında yer alan görseller, okuyucunun metinde sunulan olayı görsel olarak da algılamasına, olayları kolaylıkla anlamasına, karakterlerin görünüşleri ve yüz ifadeleri ile olayları yorumlayıp değerlendirmesine yardımcı olmaktadır. Şekil 136’da görüldüğü üzere kahramanımız Memo, mahallenin postacısı ile karşılaşmaktadır. Postacı, çantasındaki zarfların ağırlığından ötürü yorulmuş bir vaziyette resmedilmiştir. Karakterlerin duruşları ve yüz ifadeleri metnin anlaşılmasında yorumlanmasında etkindir.

Şekil 136. “Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor” İsimli Eserde Metni Yorumlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2014).

3. Resimler, metnin temasını yansıtmakta mıdır?

Eserin teması “mesleklerdir.” Bu meslekler, Memo’nun diğer insanların yaptığı ya da hayal ettiği meslekleri sorgulaması, herkesin bir meslek hakkında fikrini ifade etmesi ile anlatılır. Eserdeki çatışma ise Memo’nun meslekler hakkında diğer insanlarla yaşadığı fikir ayrılıklarıdır. Bu çatışma, Memo’nun herkesin kendi bakış açısının ve hayalinin olduğunu fark ettiği yerde son bulur.

Eserdeki görsellerde çeşitli meslek dallarında çalışanlar resmedilmiştir. Bu meslek grubundaki kişilerin çalışma şartları, çalıştıkları ortam görsellerde yansıtılmıştır. Eserdeki görseller metnin temasını yansıtmaktadır.

4. Resimler, metnin konusunu yansıtmakta mıdır?

Eserin konusunu oluşturan olaylar, Memo’nun, boyunu ölçerken büyümediğini ve pilot ve ressam olma hayaline kavuşmasına çok uzun süre olduğunu fark etmesi ile başlar. Diğer meslekleri keşfetmeye başlayan Memo, postacı, astronot, balıkadam gibi mesleklerle tanışır. Bunun yanı sıra bazı insanların da örümcek, kedi, rüzgâr gibi imkânsız varlıkları hayal ettiğini öğrenir. En son Tombiş ile karşılaşan Memo, Tombiş’in önce garson, sonra aşçı; fiyonk makarna pişirme yarışmasında beşinci, reçel yapma yarışmasında üçüncü olmayı hayal ettiğini öğrenir. Memo’ya göre bu hayaller oldukça sıradandır. Yukarıda açıklanan tüm olaylar, metinlerin yanında yer alan görsellerde yansıtılmaktadır.

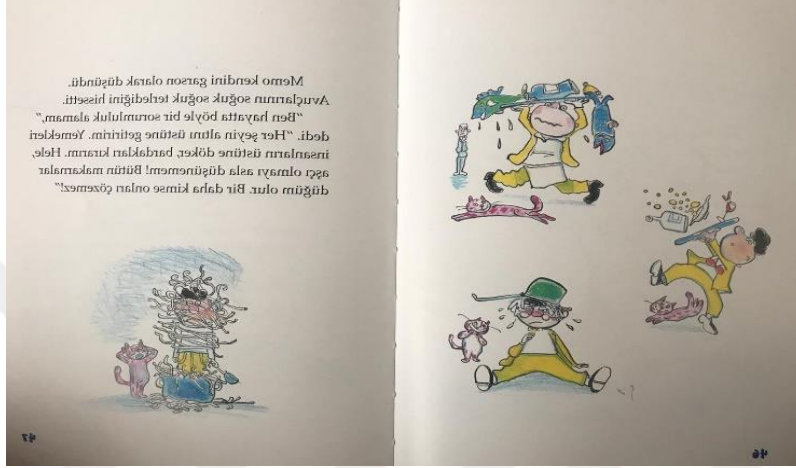
Eserin konusu, Memo’nun meslekleri öğrenme çabasıdır. Çocukların yaşama ve insanlara olan merakını içeren; araştırma, sorgulama, öğrenme, eleştirme, özgün ve yaratıcı olma gibi düşünme becerilerinin gelişimine katkı sağlayan eser, tam olarak çocukların dünyasını ve bakış açısını yansıtmaktadır. Ana kahramanın ve en yakın arkadaşının çocuk olması; diğer kahramanların ise çocukluk hayallerinden bahsetmesi, çocuk okurun ilgisini çekecek niteliktedir. Eser, kendi içinde sorgulamaktan hiç vazgeçmeyen bireylerin, içlerinde gizli kalmış çocuk yanlarını ortaya çıkaracak; belki de çocukken hayalini kurdukları meslekleri yeniden hatırlamalarına imkân tanıyacak güçtedir.

5. Resimler, metnin içeriği ile ilişkili midir?

Eserde yer alan tüm resimler metnin içeriği ile ilgilidir. Şekil 137’de görüldüğü gibi, resimler metnin hemen yanında yer almaktadır. Metindeki ifadeleri örnekleyen ve destekleyen figürler, resimlerde yer almaktadır. Aşağıda sunulan örnek görselde,

kahramanımız Memo, kendini garson ve aşçı olarak hayal etmektedir. Bu iki meslek grubunun da Memo'ya göre olmadığı dilsel metinde açıklanmış; görsel metindeki örneklerle desteklenmiştir. Buradaki görselde Memo, taşıdığı yemek tepsisindeki tüm yiyecek ve içecekleri yere dökmekte; yaptığı makarnaya dolanmaktadır. Metinde ve görselde ifade edilen bu durum, metin ile resmin birbiri ile ilişik olduğunu göstermektedir.

Şekil 137. “Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor” İsimli Eserde Metnin İçeriğine Yönelik Tasarlanan Bir Görsel Örneği

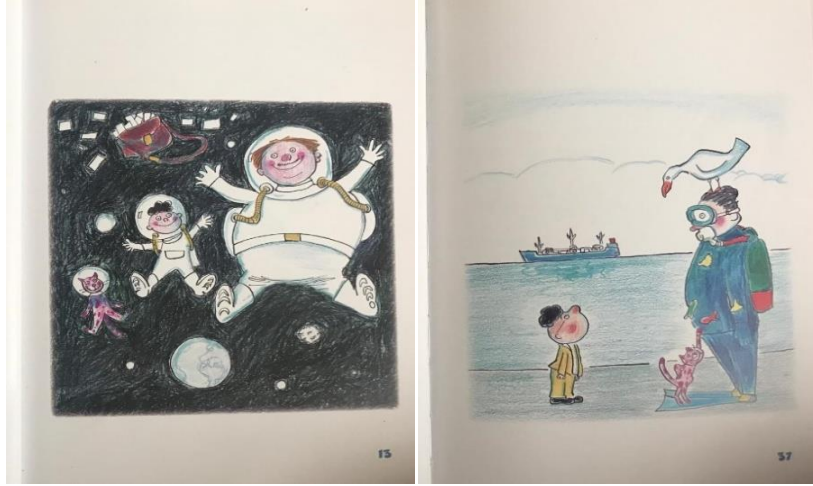

Kaynak: Ak, (2014).

6. Resimlemede, olayın geçtiği ortam iyi canlandırılmış mıdır?

Hikâyedeki olaylar ve olayların geçtiği mekân var olan bir gerçekliğin ürünüdür. Çocukların yeni bir şey keşfetmeleri, farklılıkları sorgulamaları, araştırmaları, yeni olan her şeyi öğrenmek istemeleri yaşamda var olan bir gerçekliktir. Olayların geçtiği mekânlar olan ev, mahalle, uzay boşluğu, deniz kenarı, kır vb. dünyada var olan ve birçok yerde karşılaşılabileceğimiz mekânlardır. Şekil 138’de sunulduğu üzere, eserdeki olaylar, olayın geçtiği ortam ve karakterler başarılı bir şekilde resmedilmiştir.

Şekil 138. “Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor” İsimli Eserde Olayların Geçtiği Mekânı Yansıtan Örnek Görseller

Kaynak: Ak, (2014).

Yaşamsal bir gerçeklikten hareket ederek oluşturulan eser çocukların düşlem gücüne hitap etmektedir

7. Resimler, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyasını yansıtmakta mıdır?

Hikâyemizin kahramanı olan Memo, görünüşü ve kişilik özellikleriyle çocukların dikkatini çekebilecek bir karakterdir. Tam bir çocuk gerçekliğine ve çocuk bakış açısına sahip olan Memo, çocuklara tanıdık gelecektir. Siyah saçlı, al yanaklı, güler yüzlü; meraklı, öğrenmeye istekli, araştıran, sorgulayan; ailesiyle, arkadaşlarıyla, mahalledeki diğer insanlarla iyi geçinen; insanlara ve hayvanlara karşı sevgi dolu, nezaket kurallarına hâkim, hoşgörülü, bireylere ve fikirlerine saygılı, dürüst bir karakter olan Memo, bu karakteristik özellikleriyle çocuklara örnek olabilecek bir karakterdir. Memo’nun sorularına içtenlikle cevap veren diğer tüm kahramanlar ise yaşamda karşımıza çıkabilecek karakterlerdir. Hikâyenin diğer ana kahramanı olan Tombiş ise Memo’nun en yakın arkadaşıdır. Eserin kapak görselinde ve hikâyenin sonunda karşımıza çıkan Tombiş, al yanaklı, siyah saçlı, uzun boylu, tombul ve eğlenceli bir karakterdir. Memo’nun sorduğu sorulara her defasında beklenmedik bir o kadar da özgün ve mantıklı cevaplar veren Tombiş, çocukların eserde seveceği karakterlerden biridir.

Kahramanımız, hikâyenin başından sonuna kadar çok ani değişimler göstermeyen bir karakterdir. Memo’nun, Tombiş’in ve diğer tüm karakterlerin duygu ve düşüncelerinin apaçık bir biçimde ifade edilmesi ve resmedilmesi, okurun karakterle özdeşim kurabilmesini ve olumlu kişilik özelliklerini görmesini kolaylaştırmaktadır.

Behiç Ak'ın tüm eserlerinde var olan doğa faktörü ve hayvanlar bu eserde kendini göstermektedir. Yazar, eserindeki dilsel ve görsel metinler ile okurda, doğaya, hayvanlara ve insanlara karşı duyarlılık oluşturmaya çalışmıştır.

Şekil 139'da sunulan resimlerden hareketle, eserdeki resimlerin, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyalarını yansıttığı söylenebilir.

Şekil 139. “Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor” İsimli Eserdeki Karakterlere Yönelik Örnek Görseller

Kaynak: Ak, (2014)

8. Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile ilişkili midir?

Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile uyumludur. Şekilde de görüleceği gibi kapaktaki görselde, kahramanımız Memo, kedisi ve en yakın arkadaşı Tombiş resmedilmiştir. Tombiş'in elinde tuttuğu makarna ve başının üzerindeki kalp, Tombiş'in makarnayı sevdiğine işaret etmektedir. Memo'nun bu durumu bağıarak karşılması, Memo'nun kedisinin de şiddetli sestten ötürü patileriyle kulaklarını kapatması esere yönelik merak uyandırmaktadır. Bu görselde Memo'nun neden bağırdığı anlaşılmamaktadır. Eserin ismi ile uyumlu olan kapak görseli, eserin içerisindeki bir sayfada da metni yansıtan bir resim olarak kullanılmıştır. Bu sebeplerle, kapak görselinin eserin ismi ve içeriği ile ilişkili olduğu söylenebilir (Bkz. Şekil- 129).

9. Resimler, çocukların kurguyu görsellerle takip edebilmelerine ve olayları zihninde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler, çocukların ve tüm okurların kurguyu görselle takip edebilmelerine ve olayları zihinlerinde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımaktadır. Metinde anlatılan olaylar, hemen yanındaki görsellerde de çizimle ifade

edildiği için okurlar, yaşanan olayları, olayların sebep ve sonuçlarını, karakterlerin duygu ve düşünce dünyalarını detaylı bir şekilde görebilmektedir. Eserdin dilsel metninde anlatılan olaylar, görsellerde de aynı sıra ile sunulmaktadır. Bu durum okurun, metni görsellerden de takip edebilmesini kolaylaştırmaktadır.

1.12.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi

Bu bölümde Behiç Ak'ın “Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor” isimli eserinde bulunan değerler tespit edilmiştir. Resimler detaylı bir şekilde incelenmiş; resimlerin metinde yer alan değerleri yansıtıp yansıtmadığı değerlendirilmiştir. Behiç Ak'ın “Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor” isimli eserinde tespit edilen değerler ve bu değerlerin yer aldığı cümleler aşağıda belirtilmiştir:

1. Arkadaşlık-Dostluk

“Ayşe Abla tam bir kedi dostuydu” (Ak, 2014: 20).

2. Bilimsellik-Bilgelik

“Uzayda hava olmadığından, hiç kimse sesin hızını kesemez...Yerçekimi olmadığından her şey hafifler” (Ak, 2014: 12).

3. Doğal Çevreye Duyarlılık

“Yazın sıcak günlerinde insanları serinletmek isterdim. Kışın soğuk soğuk esip insanları diriltmek ne hoş olurdu, düşünsene” (Ak, 2014: 33).

“Kirli havayı rüzgârla kaçırın; sokakları, odaları, koridorları temiz havayla dolduran poyraz rüzgârları kim sevmez” (Ak, 2014: 35).

“Güney rüzgârlarına açık bir evim var. Lodosu alıyor, ama poyrazı almıyor” (Ak, 2014: 35).

“Denizin içi rengârenk balıklar, midyeler, denizaneleri, batık gemiler ve anılarla doludur” (Ak, 2014: 39).

4. Eleştirel ve Sorgulayıcı Olma

“Büyüyünce ne olmalıyım?” diye düşündü. Hem pilot hem ressam olabilir miyim acaba” (Ak, 2014:7).

“Mümtaz Bey, sizce ben büyüyünce ne olmalıyım?” diye sordu” (Ak, 2014: 8).

“Demek, balıkadam olmak istiyordun ve sonunda oldun, öyle mi” (Ak, 2014: 36).

“Astronot, kedi, örümcek, balıkadam, rüzgâr olmak gibi şeyler varken beşinci olmakla vakit kaybedilir mi!’ diye bağırdı Memo” (Ak, 2014: 51).

5. Hayvan Sevgisi

“Örümceklerse öyle değil. Engebeleri kolaylıkla aşabiliyorlar, düz duvara tırmanabiliyorlar, suyun üstünde durabiliyor ve ağırları sayesinde havada uçabiliyorlar” (Ak, 2014: 19).

“Ayşe Abla tam bir kedi dostuydu” (Ak, 2014: 20).

“‘Çünkü’ diye cevap verdi Ayşe Abla, ‘kediler sevgi doludur. Her yerde mutlu olmasını bilirler...Filozofturlar. Çok meraklıdırlar” (Ak, 2014: 24-27).

6. Meslek Sahibi Olmanın Önemi Kavrama

“Hem pilot hem ressam olabilir miyim acaba” (Ak, 2014: 7).

“Çocukken ne olmak istiyorsan büyüyünce de onu ol” (Ak, 2014: 11).

“‘Babamın lokantasında aşçı olmak istiyorum,’ dedi Tombiş” (Ak, 2014: 44).

“‘Önce beş altı yıl işi öğrenmek için garsonluk yapacağım,’ dedi Tombiş. Sonra mutfakta çalışmaya başlarım” (Ak, 2014: 44).

7. Mutlu Olmak

“İnsan istediği gibi olmalı. Ben de öyle yaptım. Şimdi de çok mutluyum” (Ak, 2014: 36).

8. Nezaket Kurallarına Uyuma- Görgü Kurallarına Uyuma

“Hey, Tombiş, merhaba” (Ak, 2014: 43).

9. Okuma Alışkanlığı Kazanma

“Eminim ki, okuma yazma bilseler, dünyada yazılmış bütün kitapları hiç çekinmeden ve bıkmadan okurlardı” (Ak, 2014: 27).

“Meraklı bir kedi olup, sabahtan akşama kadar sobanın yanında kıvrılıp okumak, hoş bir şey olmalı” (Ak, 2014: 28).

10. Özgüven

“Her zamanki gibi, kendinden emin ve dalgın yürüyordu Tombiş” (Ak, 2014: 40).

“Düşünmez olur muyum? Dedi Tombiş” (Ak, 2014: 43).

“Kesin kararımı çoktan verdim bile” (Ak, 2014: 43).

“Tombiş nasıl bu kadar emin olabiliyordu” (Ak, 2014: 43).

11. Sanata ve Sanatçıya Saygı Duyma

“Ancak şiir yazarak serinleyebiliyorum” (Ak, 2014: 35).

“Kimsenin okumadığı şiirler, suya yazılmış sözler, en heyecanlı hikâyeler” (Ak, 2014: 39).

12. Tecrübelerle Önem Verme

“Mümtaz Bey, sizce ben büyüyence ne olmalıyım?’ diye sordu” (Ak, 2014: 8).

“Sence ben, büyüyünce ne olmalıyım” (Ak, 2014: 16).

13. Umut Etme/Hedef Belirleme

“Kesinlikle ben de balıkadam olmalıyım” (Ak, 2014: 39).

“Rüzgâr, astronot, balıkadam, örümcek ve kedi karışımı bir canlı olmayı düşleyerek, neşe içinde yürüdü Memo” (Ak, 2014: 40).

“‘Babamın lokantasında aşçı olmak istiyorum,’ dedi Tombiş”(Ak, 2014: 44).

“On yıl mutfakta çalıştıktan sonra da iyi bir aşçı olmak istiyorum” (Ak, 2014: 48).

“Fiyonk pişirme yarışmasında beşinci olmak istiyorum” (Ak, 2014: 48).

“Reçel yapma yarışmasında üçüncü olmak istiyorum” (Ak, 2014: 52).

14. Yakın Çevreyle Sağlıklı İlişkiler Kurma/Sosyalliğe Önem Verme

“Köşeden Postacı Mümtaz Bey’in geldiğini gördü...Mümtaz Bey, sizce büyüyünce ne olmalıyım” (Ak, 2014: 8).

“Uçar gibi giderken yolda Meliha Teyze’yi gördü...Meliha Teyze onu arabasına aldı” (Ak, 2014: 15-16).

“Birden, ileriden Ayşe Abla’nın geldiğini gördü” (Ak, 2014: 20).

“Memo, şair Halit Bey’in dediklerini anlamaya çalışırken, Balıkadam Mahmut Bey’le karşılaştı” (Ak, 2014: 36).

15. Yaratıcılık-Üretkenlik

“Ancak şiir yazarak serinleyebiliyorum” (Ak, 2014: 35).

Eserin incelenmesi sonucunda 15 değer tespit edilmiştir. Bu değerlerin resimler ile ilişkisi, aşağıdaki sorular çerçevesinde değerlendirilmiştir:

1. Resimler, metinde yer alan toplumsal ve evrensel değerleri çocuğa sezdirebilecek nitelikte midir?

Eserdeki görsel ve dilsel metinlerde yaratılan karakterler çocuğa; arkadaşlık-dostluk, bilimsellik-bilgelik, doğal çevreye duyarlılık, eleştirel ve sorgulayıcı olma, hayvan sevgisi, meslek sahibi olmanın önemini kavrama, mutlu olmak, nezaket-görgü kurallarına uyma, okuma alışkanlığı kazanma, özgüven, sanata ve sanatçıya karşı duyarlılık, tecrübelerle önem verme, umut etme-hedef belirleme, yakın çevreyle sağlıklı ilişkiler kurma-sosyallığe önem verme, yaratıcılık-üretkenlik” gibi değerlerin önemini sezdirmektedir.

Metinde tespit edilen toplumsal ve evrensel değerler, resimler ile desteklenmiştir. Örneğin; eserin ön ve arka kapak görsellerinde, iç kapak görsellerinde ve içerisindeki tüm resimlemelerde, kahramanın yanında yer alan kedisi, kahramanla kedinin dostluğunu ve hayvan sevgisini yansıtmaktadır.

Şekil 140’da sunulduğu üzere, eserdeki Ayşe karakterinin kedilerle gezmesi, onlarla vakit geçirmekten hoşlanması, kedi olmayı hayal etmesi, kedi dostu olarak ifade edilmesi, hayvan sevgisinin ifade edildiği bir görseldir.

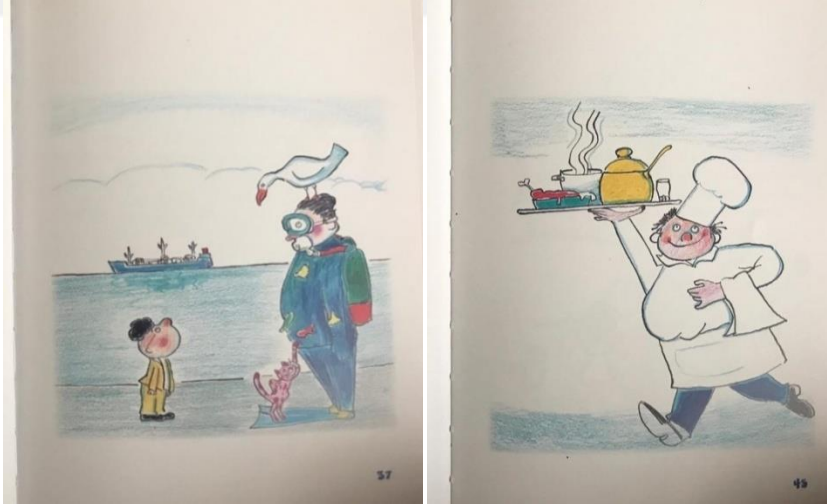
Şekil 140. “Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor” İsimli Eserde Değerlerini Yansıtan Örnek Görseller

Kaynak: Ak, (2014)

Şekil 141’de, balıkadam, aşçı/garson gibi mesleklerin bazı özellikleri yer almaktadır. Bu meslek gruplarının gerektirdiği yetenekler, çalışma şartları, zorlukları ve güzel yanları metinlerle anlatılmış; bu mesleklerde çalışanlar ise görsellerle örneklendirilmiştir.

Şekil 141. “Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor” İsimli Eserde Meslek Dallarına Yönelik Örnek Görseller

Kaynak: Ak, (2014)

Şekil 142’de, kedilerin öğrenmeye ve okumaya hevesli oldukları resmedilmiştir. Kedilerin okuma yazma bilme yeteneği olduğu takdirde, dünyada yazılmış bütün kitapları okuyabilecekleri metinde açıklanmıştır. Bunarı örnekleyen görseller de metnin çevresinde yer almaktadır.

Şekil 142. “Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor” İsimli Eserde Okuma Sevgisine Yönelik Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2014)

Şekil 143'te yer alan görselden anlaşıldığı üzere, Şair Halit Bey, şiir yazmayı çok sevmekte, edebiyata ilgi duymaktadır. Behiç Ak, yarattığı bu karakterle sanata ve edebiyata karşı duyarlılığı ifade etmektedir. Halit Bey'in kulak üstünde taşıdığı kalemi, şiirin ya da edebi bir metnin ilham geldiği her anda ve her yerde yazılabileceğini ifade etmektedir.

Şekil 143. “Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor” İsimli Eserde Sanata ve Sanatçıya Duyulan Sevgiyi Yansıtan Örnek Görseller

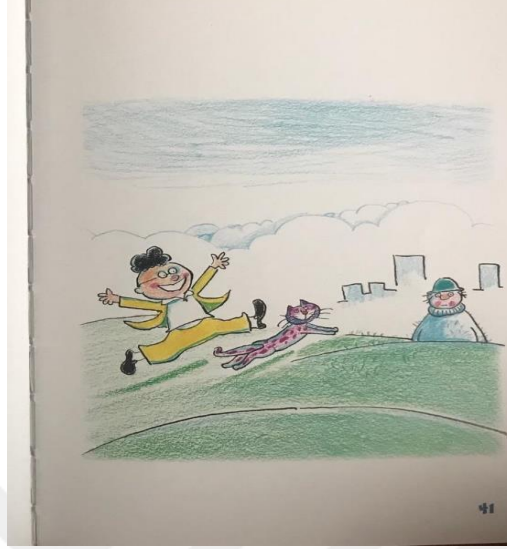
Kaynak: Ak, (2014).

2. Aile, arkadaşlık, sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşma, yardımlaşma, dürüstlük, çalışkanlık, sorumluluk alma, adil olma, nazik davranma gibi soyut değerler resimlerle somutlaştırılmış mıdır?

Eserde metin ile resimler bir bütünlük sağlamaktadır. Dilsel metinde yer alan ifadeler, iletiler ve değerler görsel ifadelerde somutlaştırılmıştır. Şekil 144'te, arkadaşlık

değeri, Memo'nun en sevdiği arkadaşı olan Tombiş ile karşılaştığı anda yaşadığı sevincin ifade edildiği görsel yer almaktadır.

Şekil 144. “Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor” İsimli Eserde Değerlerin Somut Olarak İfade Edildiği Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2014).

3. Resimler toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne uygun mudur?

Eserin ön ve arka kapak resimlerinde, iç kapak resimlerinde ve içerisinde yer alan resimlerde toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne aykırı bir ifadeye rastlanmamıştır. Kültürümüzde çok önemli bir yere sahip olan saygı, sevgi, hoşgörü gibi değerler görsellerle de ifade edilmiştir.

4. Resimler, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojileri içermekte midir?

Resimlerde, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojiler yer almamaktadır. Çocuğa, herhangi bir fikrin aşılması söz konusu değildir. Yazarın doğaya, hayvanlara, insanlara, sanata ve sanatçıya karşı duyarlılığı eserin tamamında hissedilmektedir. Ancak bu durum çocuğun kişilik gelişiminde herhangi bir tehlike oluşturmayacağı için sorun olarak görülmemiştir. Aksine yazarın bu duyarlılığını eserin görsel ve dilsel metinleri ile aktarabilmesi bir başarı olarak değerlendirilmektedir.

5. Resimler, herhangi bir dinin ve ırkın üstünlüğünü benimser nitelikte midir?

Resimlerde herhangi bir ırkın ya da dinin üstünlüğü benimsenmemiştir. Farklı ten ve saç renklerine, farklı fiziksel özelliklere; farklı meslek gruplarına ve hayallere

sahip çocuklar ve yetişkinler resmedilmiştir. Bu durum, sanatçının insana karşı olan saygısını ve duyarlılığını gözler önüne sermektedir.

6. Resimler, çocuğun bilinçaltına olumsuz mesajlar gönderecek ve çocuğun kişiliğini, duygu dünyasını kötü yönde etkileyecek (cinsellik ve şiddet) öğeler barındırmakta mıdır?

Resimlerde, çocuğun zihinsel ve kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyecek öğeler bulunmamaktadır. Çocuk ve yetişkin karakterlerin kadın ve erkek olarak belirlenmesi, her iki cinsiyetin de gerek metinde gerek resimlerde eşit olarak ele alınması, cinsiyet ayrımının yapılmadığını göstermektedir.

1.13. BEN NE ZAMAN DOĞDUM? -TOMBİŞ KİTAPLAR SERİSİ 4 ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR

1.13.1. Özet

“Tombiş Kitaplar” serisinin dördüncü kitabı olan “Ben Ne Zaman Doğdum?” isimli eser 55 sayfalık bir hikâye kitabıdır. Eserin yazarı ve çizeri Behiç Ak’tır. Kitabın ilk basımı 2015 yılında yapılmıştır. Elimizdeki nüshası ise 2018 yılında yayımlanmıştır ve dokuzuncu baskıdır.

Hikâye, kahramanımız Memo’nun yaşadığı evin penceresine bir kuş yuva yapması ile başlar. Memo ve meraklı kedisi her gün bu yuvanın içindeki yumurtaları izler, yumurtaların nasıl çatlayacağını merak ederler. Bu izleyiş günlerce devam eder ve nihayetinde yumurtalardan biri çatlar; kuş yavrusu yumurtadan çıkar. Memo heyecanla mutfaktaki annesinin yanına koşar; kuşun doğum günü için kutlama yapmaları gerektiğini söyler. İşi olan annesi Memo’yu oyalamak için doğdum tarihini hatırlayıp hatırlamadığını sorar. Memo ise doğum tarihini hatırlayamaz.

Memo, unuttuğu doğum tarihini öğrenmek için herkese sormaya başlar. Ancak kimse net bir tarih söylemez. Büyükannesi, yemek masasına serilen dantel örtünün bir parçasını gösterir; o parçayı ördüğü gün doğduğunu söyler. Ağabeyi, salonun duvarına çizdiği boy çizgilerinden birini gösterir; tam 160 cm olduğu gün doğduğunu söyler. Evlerinin bahçesindeki çiçeklerle ve ağaçlarla ilgilenen dedesi, hastalandığı için kesmek zorunda kaldıkları çınarın gövdesinden bir çizgi göstererek, Memo’nun doğum tarihinin çınarın o yaş çizgisi ile aynı tarihe denk geldiğini açıklar. Memo için ailesinden duyduğu bu cevaplar hem tuhaf hem de güzeldir.

Memo, doğum gününü herkese ve her şeye sormaya kararlıdır. Çevresindekiler tarafından değerli olup olmadığını merak eder. Doğum tarihini güneşe ve elma ağacına, göldeki balıklara ve kurbağalara da sorar. Güneş, tam yeni doğmak üzereyken doğduğunu; elma ise dallarının yeni çiçek açtığını, mevsimlerden bahar olduğunu anlatır. Göldeki balıklara o gün çok yağmur yağdığı için taşkın olduğunu, kurbağa ise en güzel sesi hayvan yarışmasında sonuncu olduğu gün doğduğunu söyler. Memo, doğum tarihinin herkes için güzel şeyler ifade etmediğini anlar. Bu sebeple bir de tanıdığı insanlara sormaya karar verir.

Doğum tarihini hatırlaması gereken sıradaki kişi amcasıdır. Oldukça kilolu olan amcası, kemerinden bir delik göstererek zayıf olduğu bir zaman dilimini işaret eder, Memo'ya o zamanlar doğduğunu açıklar. Önüne gelen herkese aynı soruyu soran Memo, kuzeni Ayşe ile karşılaşır ve bir de ondan cevap almak ister. Uzun saçlı olan Ayşe, Memo'nun doğduğu zamanlar saçının daha kısa boylarda olduğunu söyler. Arkadaşı Emre, Memo'nun 2. Dünya Savaşı'ndan 65 yıl sonra doğduğunu, inşaatçı Mahmut yaptığı bir bina ile aynı yaşta olduğunu söyler. En net tarih ise saatçi Dursun tarafından ifade edilir; o, saatine bakarak yılı, ayı, günü, saati hatta dakika ve salisesini dahi belirtir.

Duyduğu tüm bu cevaplardan keyiflenen Memo, karşıdan sevdiği arkadaşı Tombiş'in geldiğini görür. Onun için ne anlama geldiğini çok merak eder ve doğum tarihini ona da sorar. Tombiş bu tarihi gün, ay, yıl olarak söyler. Memo, Tombiş'in bu netliği karşısında şaşırır ve verdiği cevabı beğenmez. Herkesin özgün bir fikri varken Tombiş'in yoktur. Memo'ya göre Tombiş doğum günü işlerinden hiç anlamamaktadır.

1.13.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Öğelerine Göre İncelenmesi

Bu bölümde “Ben Ne Zaman Doğdum?” isimli kitabın biçimsel özellikleri tespit edilerek resimler, resimlerin tasarım ilke ve öğelerine uygunluğu incelenmiştir.

1. Eser, biçimsel özellikleri açısından (boyutu, kâğıdı, kapak ve ciltlemesi, yazı stili ve harflerin büyüklüğü) çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun mudur?

Eserin kitap kapağı için ince karton kapak, sayfalar için de mat, kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kitap kapağının ciltsiz olması, kapağın çabuk yıpranmasına ve yırtılmasına

sebepe olabilir. Buna karşılık sayfaların ciltlenmesinde kullanılan iplikle dikiş tekniğı, kitap sayfalarının uzun süre dağılmamasını sağlar.

Kitabın ön ve arka kapağında zemin olarak beyaz renk tercih edilmiştir. Ön kapağın üst köşesinde, pembe bir dikdörtgen çerçeve içerisinde beyaz renklerle kitap serisinin ismine yer verilmiştir. Bunun altında büyük harflerle ve turuncu renkle yazılmış yazar ismi bulunmaktadır. Yazarın isminin altında pembe renkle ve büyük harflerle yazılmış; kabartmalı bir dokusu olan eser ismi yer almaktadır. Eserin ismi yazılırken kelimelerin baş harfleri ve kelimelerdeki “ğ ve d” harfleri büyük, diğerleri ise küçük tercih edilmiştir. Ön kapağın en altında ise kitabın basıldığı yayınevi belirtilmiştir.

Ön kapakta, kitabın isminin hemen altında kitabın görseli yer almaktadır. Bu görsel, ön kapağın tamamına yayılmamış, sınırları belirlenmiş kare bir alan içerisinde sunulmuştur. Görselde, bir pencere önünde duran kuş yuvasındaki kuşların yumurtadan çıkışını izleyen, sarı gömlekli, siyah saçlı, al yanaklı, gülümseyen bir erkek çocuğı ile şaşkın bir mor kedi ve yavrularına yiyecek getiren beyaz bir kuş resmedilmiştir.

Kitabın arka kapağında üst kısımda pembe bir çerçeve içerisinde yazarın ve eserin ismi bulunmakta; eserin içeriğine yönelik kısa bir metin yer almaktadır. Çocukları kitaptaki maceraya davet eden bu metin, çocuklarda esere yönelik merak uyandırmayı amaçlamaktadır. Metnin altında, Tombiş Kitaplar serisinin diğer kitapları belirtilmiştir. Arka kapağın sol alt köşesinde, yayınevinin ismi ve kitabın denetim pulu; sağ alt köşesinde, kitabın uluslararası kod numarası bulunmaktadır. Arka kapak görseli yazarı ve eseri tanıtan metnin sol tarafında bulunmaktadır. Görselde, yine ön kapaktaki kahraman ve kedisi resmedilmiştir. Yukarıda ifade edilen bilgiler, Şekil 145’te sunulmuştur.

Şekil 145. “Ben Ne Zaman Doğdum?” İsimli Eserin Ön Ve Arka Kapak Görseli

Kaynak: Ak, (2015).

Kitabın iç kapakları beyaz renkli bir zeminden oluşmaktadır. Ön ve arka iç kapakta da herhangi bir yazı ya da resim mevcut değildir. İlk sayfada ise yine kitabın ve yazarın ismi, Tombiş Kitaplar serisinin bütün kitapları belirtilmiş; beyaz bir zemine oturup düşüncelere dalan mor bir kedi resmedilmiştir.

Kitabın ikinci sayfasında kitabın künyesine, yayınevinin detaylı bilgisine yer verilmiştir. Üçüncü sayfada, yazar ve edebi kişiliği hakkında bilgilendirici bir metin bulunmaktadır. Beşinci sayfada ise yazar, eser ve yayınevinin ismine yer verilmiş; kahramanımız ve kedisi ile koşar bir vaziyette resmedilmiştir.

Hikâye ile bütünlük gösteren ön ve arka kapak, çocukların ilgisini çekecek kadar renklidir. Kitap, kurgusu ve resimleri ile farklı yaş gruplarının ilgisini çekecek nitelikte olsa da okul öncesi ve ilkokul dönemi çocuklarına hitap etmektedir. Ancak ön ve arka kapakta kitabın hangi yaş grubuna yönelik yazıldığı belirtilmemiştir.

Kitabın boyutu 20x15 cm büyüklüğündedir. Bu boyut, kitabın çocuklar tarafından rahatça taşınabilmesine, sayfalarının kolaylıkla çevrilebilmesine imkân tanımaktadır.

Kitabın iç sayfaları için mat kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kâğıt kaliteli ve dayanıklıdır. Ayrıca kâğıdın matlığı, okuma sürecinde herhangi bir parlama ya da yansımaya sebebiyet vermemektedir. Beyaz zemin üzerine yerleştirilen yazılar rahatça okunabilmektedir. Yazıların resimler üzerine yerleştirilmemesi ve harflerin büyüklüğü okura metni okuma kolaylığı sağlamaktadır.

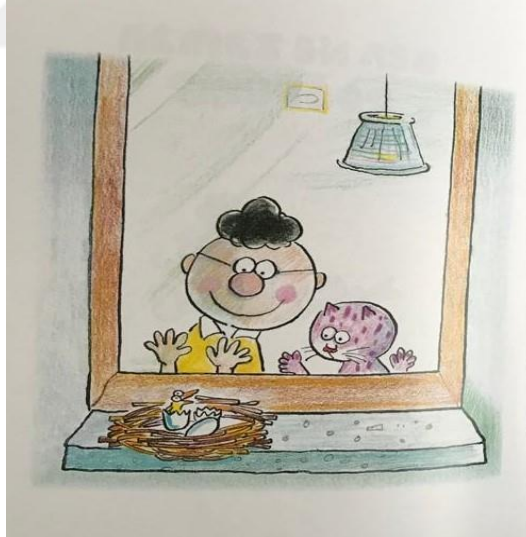
2. Resimlemede baskı net ve düzgün müdür?

Eserdeki resimlemelerin baskısı net ve düzgündür. Görsellerdeki figürler, çizimler ve renkler rahatlıkla takip edilebilmektedir. Renklerde bulanıklaşma, kontörlerde kayma gözlemlenmemiştir. Renk ve çizim öğeleri gerektiği gibi kullanılmış, figürlerde herhangi bir soruna rastlanmamıştır. Resim ile metin üst üste gelmemiş, biri diğerrinin algılanmasını engellememiştir.

3. Resimler, çocuklara uygun resimleme teknikleri (kurşun kalem ve kuru boya teknikleri, mürekkeple çizim teknikleri, keçeli kalem ve marker teknikleri, suluboya ve anilin boya teknikleri, pastel boya tekniğı, guaj ve tempera teknikleri, akrilik boya tekniğı, püskürtme tekniğı, karışık teknikler) ile çizilmiş midir?

Şekil 146 incelendiğinde, resmin “kuru boya ya da kuru pastel boya tekniğı” kullanılarak çizildiğı görülmektedir. Bu teknikler sayesinde, eserdeki görseller ayrıntılı ve gerçekçi bir biçimde resmedilmiştir. Resimler incelendiğinde, kullanılan çizim ve boya tekniğinin çocuğa ve çocuk edebiyatının ilkelerine uygun olduğı gözlemlenmektedir.

Şekil 146. “Ben Ne Zaman Doğdum?” İsimli Eserde Resimleme Tekniklerine Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2015).

4. Resimlerde, resimlerin sayfaya yerleştirilmesinde denge unsuruna dikkat edilmiş midir?

Resimlemede, görsel ağırlık sayfanın alanın tamamına dağıtılmamıştır. Kitabın sağ ve sol taraftaki sayfaları eşit oranda resim ve metin barındırmaktadır. Görsel için ayrılan bazı sayfalarda resim metnin olduğı sayfaya da taşmaktadır. Sanatçının resim ve

metni yan yana tercih etmesinin sebebinin, görsel ve dilsel ifadelerin birbirini tamamladığını okuyucuya sezdirmek istemesi olduğu düşünülmektedir.

Şekil 147. “Ben Ne Zaman Doğdum?” İsimli Eserde Denge Unsurunu İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2015).

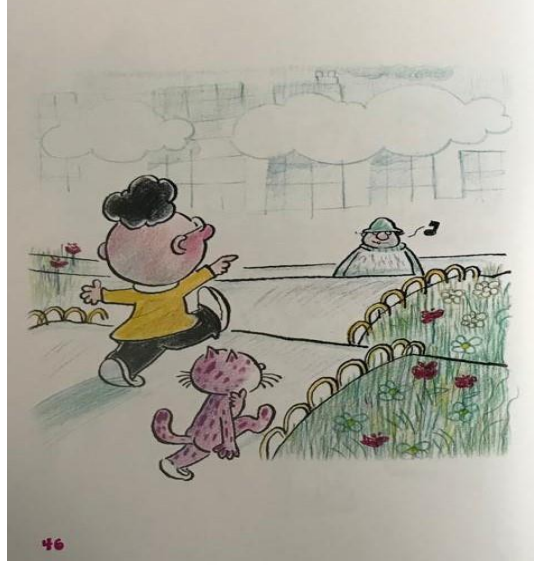
Şekil 147’de görüldüğü üzere anlatılan olaylar hemen yanındaki resimlerle desteklenmiştir. Kitapta, metinlerin ve görsellerin yer aldığı sayfalarda kenar boşluklarına dikkat edilmiştir.

Eserde yer alan görsellerdeki öğeler; renk, çizgi, leke, nokta gibi unsurlar görselin tümüne yayılmıştır. Renk, çizgi, leke gibi unsurlarla, görsellerdeki figürlerin hareket halinde olduğu sezdirilmiştir. Resimlemede, iyi orantılanmış ve dengelenmiş figürler kullanılmıştır. Resimlemede kullanılan simetrik denge, görseli, metni ve eserin tamamını düzenli göstermektedir.

5. Resimlerde vurgulanmak istenen unsur belli midir?

Resimlemede yer alan görsel unsurlar, vurgulanmak istenen mesaja göre ölçülendirilmiştir. Şekil 148’de görüldüğü üzere, resimlerde hangi figürün vurgulanmak istendiği anlaşılmakta; görselin içerdiği mesaj sezilmektedir. Ön plana çıkması gereken unsur ile ikinci planda kalması gereken unsur net bir şekilde ifade edilmiştir. Vurgulanmak istenen figürün diğer figürlerden yön, boyut, biçim, doku, ton ya da çizgi gibi unsurlar açısından rahatlıkla ayrılabilirdiği görülmektedir. Resimlemede vurgulanmak istenen mesaja göre renk, uzaklık, yakınlık, açıklık, koyuluk gibi ölçülendirme yapılmıştır. Sanatçı vurgulamak istediği unsur net bir şekilde belirlemiş ve sadece o unsuru ön plana almayı başarmıştır.

Şekil 148. “Ben Ne Zaman Doğdum?” İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2015).

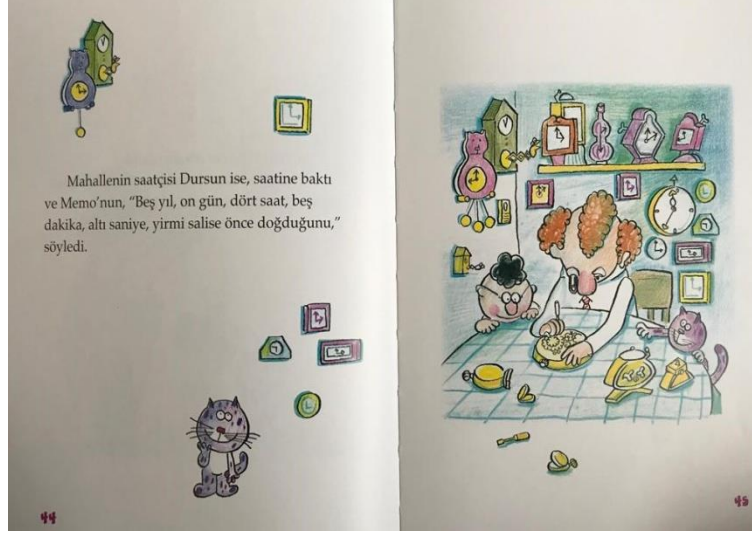
Yukarıdaki resimde görüldüğü üzere kahramanımız Memo, yolda yürürken arkadaşı Tombiş'i görmüştür. Sanatçının Memo ve kedisini Tombiş'e doğru yürürken ve onu işaret ederken resmetmesi, Tombiş'in vurgulandığını göstermektedir.

6. Resimlerde, kullanılan renklerde zıtlık (konstrastlık) unsuruna dikkat edilmiş midir?

Eserdeki görsellerde zemin, görselin arka planında daha az dikkat çeken unsur; şekil ise görselin ön planında daha fazla dikkat çeken unsur olarak sunulmuştur. Vurgulanmak istenen figürler yani şekiller zemine göre anlam kazanmakta ve daha önce algılanmaktadır. Sanatçı, görseldeki vurguyu yaparken bu iki unsurun zıtlığını göz önünde bulundurmuştur.

Eserde yer alan resimlerde en çok kullanılan renk sakinliği, sonsuzluğu ve huzuru temsil eden mavi ve tonlarıdır. Şekil 149'da görüldüğü üzere, resimlerin zemininde mavi ve beyaz renkleri kullanılmıştır. Zemin üzerine yerleştirilen figürlerin çiziminde ise canlı ve parlak renkler tercih edilmiştir. Resimlemede kullanılan zıtlıklar, resimlemeye hareket ve canlılık kazandırmıştır.

Şekil 149. “Ben Ne Zaman Doğdum?” İsimli Eserde Zıtlık Unsuruna Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2015).

7. Resimlemede orantı ve görsel hiyerarşi unsuruna dikkat edilmiş midir?

Resimlemede, ölçü ve oran ilkesi gerektiği gibi kurgulanmıştır. Sanatçı ve tasarımcı eserdeki görsellerde, evrende var olan oran gerçekliğinden kopmadan resimlerdeki figürler arasında ilişki kurabilmiştir. Resimlerdeki desenlerin/figürlerin boyutları iyi bir şekilde belirlenmiş, varlıkların boyutları gerçek yaşam ile eşdeğer oran-orantıda kullanılmıştır.

8. Resimler, kendi içerisinde ve eser içindeki tüm resimlerle bütünlük göstermekte midir?

Eserdeki resimlerin tümü, metnin hemen yan sayfasında konumlandırılmıştır. Metnin içeriğine yönelik olan, iletisini destekleyen bu resimler metin ile bir bütünlük oluşturmaktadır.

Resimlerin içerisinde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişkili olması, resmin içerdiği mesajın okura aktarılmasına hizmet etmesi, resmin kendi içinde bir bütünlüğü olduğunu göstermektedir. Ayrıca kurguya göre sıralanmış resimler, yalnızca görsel okuma yapılarak bile takip edilebilir niteliktedir. Birbiri ardına sıralanan resimlerin tümü eserin içinde bir bütünlük oluşturmaktadır.

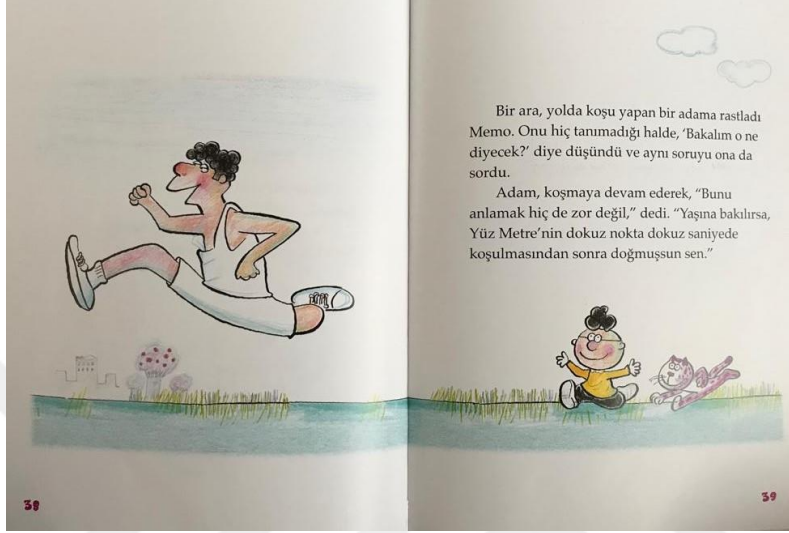
9. Resimlerin tasarımında biçim, renk, hareket ve yön çeşitliliğine önem verilmiş midir?

Eserdeki resimlerde şekil, renk, çizgi, leke ve gölgelerin ölçülü ve düzenli tekrarı ile tasarımda zenginlik sağlanmıştır. Şekil 150’de, renklerin ve çizgilerin yönü

figürlerin hareket halinde olduğunu sezdirmektedir. Resimlerde kullanılan düz, kıvrımlı, dikey ve yatay çizgiler görsellere ritim ve hareket katmaktadır.

Resimlemelerin tasarımda şekil, renk, hareket ve yön çeşitliliği kullanılarak, görseller ve eserin tamamı tek düzelikten kurtarılmıştır.

Şekil 150. “Ben Ne Zaman Doğdum?” İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2015).

10. Resimlemede, görsel devamlılık ilkesi göz önünde bulundurulmuş mudur?

Resimlemede göz, bir figürden diğerine doğru kesintisiz geçişler yapabilmektedir. Resimdeki görsel unsurlar, gözün normal hareketine uyacak şekilde (sağdan sola, yukarıdan aşağıya) konumlandırılmıştır. Resmin algılanma yönü okurun dikkatini dağıtmayacak biçimde düzenlenmiştir. Resimlerde yer alan figürlerin hareketliliği, çizimlerin yönü, renklerin uyumu görselin içindeki unsurların ritmini oluşturmaktadır. Bu ritim, görseldeki figürlerin birbirleri ile ilişik olduğunu hissettirmekte ve okurun ilgisini çekmektedir. Görsellerin, eserin tümünde görselin kurgusuna yönelik olarak birbiri ardına sıralanması, görseller arasındaki devamlılığı oluşturan diğer unsurdur. Bütün bunlara dayanılarak denilebilir ki, resmin kendi içinde ve eserdeki resimlerin tümünde görsel devamlılık ilkesi gözetilmiştir.

11. Resimler, detaylı bir şekilde çizilmiş midir?

Resimlerde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişik olması, metnin ve görselin içerdiği amaca hizmet etmesi; kullanılan renklerin ve çizimlerin göz yormaması yalınlık ve basitlik ilkesine uyulduğunun göstergesidir. Yalın çizgilerle oluşturulan resimlerde,

düz (ışık ve gölgenin az kullanıldığı ya da kullanılmadığı) renkler kullanılmamıştır. Resimlerin canlandırdığı varlıkların belirgin özellikleri çocukların dikkatini çekmektedir.

Metinde yer alan iletinin görsellerle somutlaştırılması, görsellerdeki figürlerin detaylı bir şekilde çizilmesi; karakterlerin fiziksel ve kişilik özelliklerinin, duygu ve düşünce dünyalarının ayrıntılı çizimlerle yansıtılması, eserin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır.

12. Resimlerde olağanüstü figürler bulunmakta mıdır?

Eserin kurgusunda olağanüstü olaylara yer verilmiştir. Kahramanımız Memo'nun doğduğu tarihi güneşe, elma ağacına, göle ve kurbağaya sorması; bu varlıkların Memo'nun sorusuna cevap vermesi gerçek hayatta karşılaşılmaması mümkün olmayan olaylardır. Eserdeki olayların yansıtıldığı görsellerde de bu olağanüstü durumlar resmedilmiştir. Kahramanın kedisinin mor olarak resmedilmesi, kırdaki bazı ağaçların mavi olarak çizilmesi görsellerde yer alan diğer olağanüstü figürlerdir.

13. Eserdeki resimler özgün müdür?

Görsellerin, metinde yer alan olayları ve iletileri yansıtması, çizilen her resmin bu esere ait olduğunu düşündürmektedir. Resimler, çocuğa, kitabın konusuna, metne uygundur. Sanatsal bir değer taşıyan resimler sanatçıya ve esere özgüdür.

14. Eserde, grafikler, fotoğraflar ve karikatürlere yer verilmiş midir?

Eserde, çocukların görsel algılarına hitap edecek resimler ve karikatürler kullanılmış; herhangi bir grafik ya da fotoğrafa yer verilmemiştir.

15. Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuş mudur?

Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuştur. Resimlemede kullanılan teknikler, çizimler, renk ve gölgeler; vurgu, denge, orantı ve görsel hiyerarşi, zıtlık (kontrastlık) vb. tasarım ilkeleri ile uyumludur. Aynı temel biçimde, boyuta, dokuya, renge ya da duyguya sahip unsurlar; bir tasarımda ideal bütünlüğü oluşturmuştur. Sanatçı, grafik tasarımda bir arada kullanabileceği öğeleri birbiriyle uyum sağlayacak bir şekilde düzenlemeyi başarmıştır.

1.13.3. Resim ve Metin İlişkisi

Bu bölümde, “Ben Ne Zaman Doğdum?” isimli eserdeki metnin içerik özellikleri tespit edilmiş; eserdeki resimlerin metin ve içerik özellikleri ile uyumu değerlendirilmiştir.

1. Eserde yer alan resimler hangi amaçla (metni tamamlayıcı resimler, metni yorumlayıcı resimler, süsleyici resimler) kullanılmıştır?

Eserdeki görseller metni tamamlayıcı ve süsleyici resimlerdir. Ön kapaktaki görselde, kahramanımız Memo ve kedisinin, bir kuş yuvasındaki yumurtadan yavruların çıkışını izlediği an resmedilmiştir. Kuşların dünyaya yeni gelmesi Memo’ya kendi doğum gününü sorgulatmaktadır. Bu görsel, eserin ismini yansıtmakta; eserin kurgusunun yorumlanmasını sağlamaktadır (Bkz. Şekil- 145).

Eserin iç sayfalarında yer alan görsellerde de metni tamamlayıcı ve süsleyici resimlerin kullanıldığı görülmektedir. Otuz sekiz ve otuz dokuzuncu sayfada Memo’nun koşu yapan bir adama ne zaman doğduğuna dair bir bilgisi olup olmadığını sorduğu dilsel ve görsel metinle ifade edilmiştir. Dilsel ve görsel metnin aynı içeriğe yönelik olması, resmin metni tamamladığına işarettir (Bkz. Şekil- 150).

2. Resimler, metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Metnin hemen yanında yer alan görseller, okuyucunun metinde sunulan olayı görsel olarak da algılamasına, olayları kolaylıkla anlamasına, karakterlerin görünüşleri ve yüz ifadeleri ile olayları yorumlayıp değerlendirmesine yardımcı olmaktadır. Şekilde görüldüğü üzere kahramanımız Memo ve ağabeyi, bir duvarın önünde durup buraya çizilen çizgilere bakmaktadır. Görselin yan sayfasındaki metinde ise Memo’nun ağabeyinin, Memo doğduğu zamanlardaki boyunun, gösterdiği çizgide olduğu ifade edilmektedir. Buradaki görsel, metni tamamlar niteliktedir (Bkz. Şekil- 147).

3. Resimler, metnin temasını yansıtmakta mıdır?

Eserin teması, “özel günlerdir.” Bu tema, doğum günü çerçevesinde ele alınmıştır. Memo’nun doğum günü tarihini unutması ve diğer insanlara o gün ile ilgili

sorular sorması eserde yaşanan çatışmalardır. Memo'nun en son Tombiş ile karşılaşması ve doğum günü tarihini gün, ay, yıl olarak öğrenmesi ile birlikte çatışma son bulur.

Eserde Memo, karşısına çıkan herkese kendi doğum gününü sormaktadır. Bu soruların sorulma anı görsellerde resmedilmiştir. Ancak hiçbir görselde doğum günü ile ilgili bir figür bulunmamaktadır.

4. Resimler, metnin konusunu yansıtmakta mıdır?

Eserin konusunu oluşturan olaylar, Memo'nun yeni çatlayan bir yumurtadan kuş yavrusu çıktığını fark edip kendi doğum günü tarihini sorgulaması ile başlar. Büyükannesi, ağabeyi, dedesi, amcası, kuzeni Ayşe, arkadaşı Emre, inşaat ustası Mahmut, saatçi Dursun, Memo'nun sorusuna hep kendilerince bir hikâye anlatarak cevap verirler. Hiç kimse net bir tarih söylemez. İnsanlarda acı tatlı hatıralar bırakan bu tarih hayvanlar ve varlıklar üzerinden de sorgulanır. Güneş, elma ağacı, kurbağa ve göl de Memo'ya o güne dair anımsadıkları olaylarla cevap verirler. Hala net bir tarih arayan Memo, en son Tombiş ile karşılaşır. Yine en ilginç ve dümdüz bir cevap Tombiş'ten gelir. Çünkü Tombiş'e göre Memo'nun doğum tarihi "yirmi altı nisan iki bin on"dur ve o güne dair anlatılacak ilginç hiçbir şey yoktur. Açıklanan tüm olaylar, metinlerin yanında yer alan görsellerde yansıtılmaktadır.

Eserin konusu, Memo'nun kendisi için önemli olduğu halde unuttuğu doğum günü tarihini öğrenme çabasıdır. Çocukların yaşama ve insanlara olan merakını içeren; araştırma, sorgulama, öğrenme, eleştirme, özgün ve yaratıcı olma gibi düşünme becerilerinin gelişimine katkı sağlayan eser, tam olarak çocukların dünyasını ve bakış açısını yansıtmaktadır. Ana kahramanın ve en yakın arkadaşının çocuk olması, Memo'ya verilen ilginç cevaplar, çocuk okurun ilgisini çekecek niteliktedir.

5. Resimler, metnin içeriği ile ilişkili midir?

Eserde yer alan tüm resimler metnin içeriği ile ilgilidir. Görseller metni tüm detayları ile yansıtmasa da, bahsedilen olay ayrıntılı bir şekilde resmedilmiştir. Kahramanımız Memo, mahallenin saatçisi Dursun ile kendi doğum tarihi üzerine konuştukları an resmedilmiştir. Saatçi, mesleğine yönelik terimlerle bu soruya cevap vermektedir. Metinde ve görselde ifade edilen bu durum, metin ile resmin birbiri ile ilişik olduğunu göstermektedir (Bkz. Şekil- 149).

6. Resimlemede, olayın geçtiği ortam iyi canlandırılmış mıdır?

Hikâyedeki olaylar, var olan bir gerçeklik ile olağanüstü bir gerçekliğin harmanlanması ile oluşturulmuştur. Çocukların kendilerine yönelik fikirleri merak etmeleri, insanlarda bıraktıkları izlenimleri öğrenmek istemeleri, farklılıkları sorgulamaları, araştırmaları yaşamda var olan bir gerçekliktir. Ancak hayvanların konuşması hayali bir gerçekliktir. Olayların geçtiği mekânlar olan ev, bahçe, kır, göl kenarı, saatçi dükkânı, futbol sahası, mahalle vb. yerler, dünyada var olan ve birçok yerde karşılaşılabileceğimiz mekânlardır.

Eserdeki olaylar, olayın geçtiği ortam ve karakterler başarılı bir şekilde resmedilmiştir. Yaşamsal bir gerçeklik ile hayali bir gerçekliğin bütünleştirilmesi ile oluşturulan eser çocukların düşlem gücüne hitap etmekte ve merakını kamçulamaktadır.

7. Resimler, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyasını yansıtmakta mıdır?

Hikâyemizin kahramanı olan Memo, görünüşü ve kişilik özellikleriyle çocukların dikkatini çekebilecek bir karakterdir. Tam bir çocuk gerçekliğine ve çocuk bakış açısına sahip olan Memo, çocuklara tanıdık gelecektir. Siyah saçlı, al yanaklı, güler yüzlü; meraklı, öğrenmeye istekli, araştıran, sorgulayan; ailesiyle, arkadaşlarıyla, hayvanlarla iyi geçinen; insanlara, hayvanlara ve doğaya karşı sevgi dolu, nezaket kurallarına hâkim, hoşgörülü, bireylere ve fikirlerine saygılı, dürüst bir karakter olan Memo, bu karakteristik özellikleriyle çocuklara örnek olabilecek bir karakterdir. Eserin kapak görselinde ve hikâyenin sonunda karşımıza çıkan Tombiş, al yanaklı, siyah saçlı, uzun boylu, tombul ve eğlenceli bir karakterdir. Memo'nun sorduğu sorulara her defasında beklenmedik bir o kadar da özgün ve mantıklı cevaplar veren Tombiş, çocukların eserde seveceği karakterlerden biridir. Memo'nun araştırmasına katkıda bulunan ve kendi fikirlerini ifade eden hayvan karakterler yaşamda var olan ancak konuşmak gibi olağanüstü bir özelliğe sahip olmayan karakterlerdir.

Kahramanımız, hikâyenin başından sonuna kadar çok ani değişimler göstermeyen bir karakterdir. Memo'nun, Tombiş'in ve diğer tüm karakterlerin duygu ve düşüncelerinin apaçık bir biçimde ifade edilmesi ve resmedilmesi, okurun karakterle özdeşim kurabilmesini ve olumlu kişilik özelliklerini görmesini kolaylaştırmaktadır. Behiç Ak'ın tüm eserlerinde var olan doğa faktörü ve hayvanlar bu eserde kendini

göstermektedir. Yazar, eserindeki dilsel ve görsel metinler ile okurda, doğaya, hayvanlara ve insanlara karşı duyarlılık oluşturmaya çalışmıştır.

Şekil 151'den hareketle eserdeki resimlerin, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyalarını yansıttığı söylenebilir.

Şekil 151. “Ben Ne Zaman Doğdum?” İsimli Eserdeki Karakterlere Yönelik Örnek Görseller

Kaynak: Ak, (2015).

8. Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile ilişkili midir?

Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriği ile uyumludur. Kapak görselinde, kahramanımız Memo ve kedisinin, bir kuş yuvasındaki yumurtadan yavruların çıkışını izlediği an resmedilmiştir. Kuşların dünyaya yeni gelmesi Memo'ya kendi doğum gününü sorgulatmaktadır. Bu sebeple görsel, eserin ismi ile ilişkilendirilebilir. Bu kapak görselinin altıncı sayfada da olması, burada anlatılan olayın görseli olarak sunulması, kapak görselinin içeriği ile ilişik olduğunun ispatıdır (Bkz. Şekil- 139).

9. Resimler, çocukların kurguyu görsellerle takip edebilmelerine ve olayları zihninde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler, çocukların ve tüm okurların kurguyu görselle takip edebilmelerine ve olayları zihinlerinde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımaktadır. Metinde anlatılan olaylar, hemen yanındaki görsellerde de çizimle ifade edildiği için okurlar, yaşanan olayları, olayların sebep ve sonuçlarını, karakterlerin duygu ve düşünce dünyalarını detaylı bir şekilde görebilmektedir. Şekil 152'de Memo'nun Tombiş ile karşılaşması; ona ne zaman doğduğunu sorması ve istediği bir cevabı alamaması resmedilmiştir. Eserin dilsel metninde anlatılan olaylar, görsellerde

de aynı sıra ile sunulmaktadır. Bu durum okurun, metni görsellerden de takip edebilmesini kolaylaştırmaktadır.

Şekil 152. “Ben Ne Zaman Doğdum?” İsimli Eserde Metindeki Olayları Yansıtan Örnek Görseller

Kaynak: Ak, (2015).

1.13.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi

Bu bölümde Behiç Ak'ın “Ben Ne Zaman Doğdum?” isimli eserinde bulunan değerler tespit edilmiştir. Resimler detaylı bir şekilde incelenmiş; resimlerin metinde yer alan değerleri yansıtıp yansıtmadığı değerlendirilmiştir.

Behiç Ak'ın “Ben Ne Zaman Doğdum?” isimli eserinde tespit edilen değerler ve bu değerlerin yer aldığı cümleler aşağıda belirtilmiştir:

1. Aile Birliğine ve Akrabaya Önem Verme

“Bunu büyükannene sor” (Ak, 2015: 8).

“Büyükanne, ben ne zaman doğdum?” diye sordu Memo” (Ak, 2015: 11).

“Bu soruyu büyük abisine de sormalıydı” (Ak, 2015: 16).

“Dede, benim ne zaman doğduğumu hatırlıyor musun?” diye sordu Memo” (Ak, 2015: 20).

2. Araştırmacı Olma

“Sahi, ben ne zaman doğmuştum?” diye sordu heyecanla” (Ak, 2015: 8).

“Büyükanne, ben ne zaman doğdum?” diye sordu Memo” (Ak, 2015: 11).

“Dede, benim ne zaman doğduğumu hatırlıyor musun?’ diye sordu Memo” (Ak, 2015: 20).

“Artık Memo her gördüğüne, kendisinin ne zaman doğduğunu sorup duruyordu” (Ak, 2015: 32).

3. Arkadaşlık-Dostluk

“Karşıdan, en sevdiği arkadaşı Tombiş geliyordu” (Ak, 2015: 47).

4. Azim ve Kararlılık

“Memo, sürdürmeye kararlıydı. “bugünü kaydetmeliyiz. Kuşun doğum günü olarak tarihe geçmeli” (Ak, 2015: 48).

5. Bilgiye Ulaşma Yollarını ve Tekniklerini Öğrenme

“Bunu büyükannene sor” (Ak, 2015: 8).

6. Bilimsellik-Bilgelik

“Büyükannenin bilmediği şey yoktu. Onda mutlaka her soruya verilecek bir cevap bulunurdu” (Ak, 2015: 11).

“Gövdesindeki bütün çizgileri sayarsan, ağacın da kaç yaşında olduğunu öğrenebilirsin.”...“Ağaçların yaşının, gövdelerindeki çizgiler sayılarak hesaplandığını yeni öğrenmişti” (Ak, 2015: 23).

“Sanırım ilkbahardı, dallarım yeni çiçek açmıştı” (Ak, 2015: 27).

7. Doğal Çevreye Duyarlılık

“Memo, ‘Bir kuş doğdu!’ diye bağırarak mutfığa koştu” (Ak, 2015: 7).

“Bahçede dedesi, çiçekleri suluyordu” (Ak, 2015: 20).

“Gövdesindeki bütün çizgileri sayarsan, ağacın da kaç yaşında olduğunu öğrenebilirsin” (Ak, 2015: 23).

“Memo, bahçedeki çimenlerin üstüne uzandı. Aynı soruyu, güneşe ve elma ağacına sordu” (Ak, 2015: 24).

“Gölde balıklar zıplıyor ve bir kurbağa ‘vırak vırak’ bağıırıyordu” (Ak, 2015: 29).

8. Eleştirel ve Sorgulayıcı Olma

“Acaba içinden ne zaman kuş çıkacak” (Ak, 2015: 7).

“Bizim Tombiş’ diye düşündü, ‘bu işlerden hiç ama hiç anlamıyor” (Ak, 2015: 55).

9. İletişime Açıklık

“Bir ara, yolda koşu yapan bir adama rastladı Memo. Onu hiç tanımadığı halde, ‘Bakalım o ne diyecek?’ diye düşündü ve aynı soruyu ona da sordu” (Ak, 2015: 39).

10. Komşuluk İlişkilerine Önem Verme

“Bu işlerin duvar inşaatını yapan Mahmut Usta kapı komşularıydı. Bu soruyu bir de ona sormalıydı” (Ak, 2015: 40).

“Mahallenin saatçisi Dursun ise, saatine baktı ve Memo’nun ‘Beş yıl, on gün, dört saat, beş dakika, altı saniye, yirmi salise önce doğduğunu’ söyledi” (Ak, 2015: 44).

11. Meslek Sahibi Olmanın Önemini Kavrama

“Bu işlerin duvar inşaatını yapan Mahmut Usta kapı komşularıydı. Bu soruyu bir de ona sormalıydı” (Ak, 2015: 40).

“Mahallenin saatçisi Dursun ise, saatine baktı ve Memo’nun ‘Beş yıl, on gün, dört saat, beş dakika, altı saniye, yirmi salise önce doğduğunu’ söyledi” (Ak, 2015: 44).

12. Mutlu Olmak

“Memo, ‘Bir kuş doğdu!’ diye bağırarak mutfağa koştu” (Ak, 2015: 7).

“Bu cevap da Memo’nun hoşuna gitmişti. Hoplaya zıplaya bahçeye çıktı” (Ak, 2015: 20).

13. Nezaket Kurallarına Uyma- Görgü Kurallarına Uyma

“Abisi, gülümseyerek Memo’yu salonun duvarlarından birinin önüne götürdü”... “‘İşte,’ dedi ‘sen, tam bu duvara bu çizgiyi çektiğim gün doğdun” (Ak, 2015: 19).

14. Özgüven

“Bunu bilmeyecek ne var?” dedi Tombiş” (Ak, 2015: 51).

15. Sabırlı Olmak

“Memo günlerdir o yumurtayı gözlüyor, ‘Acaba içinden ne zaman kuş çıkacak?’ diye annesine sorup duruyordu. İşte beklenen an gelmişti” (Ak, 2015: 7).

16. Sağlıklı Olmaya Önem Verme

“Amcası o kasar şişman, o kadar şişmandı ki, zorlukla yürüyebiliyordu” (Ak, 2015: 30).

“Bir ara, yolda koşu yapan bir adama rastladı Memo” (Ak, 2015: 39).

17. Tecrübelerle Önem Verme

“Büyükannenin bilmediği şey yoktu. Onsa mutlaka her soruya verilecek bir cevap bulunurdu” (Ak, 2015: 11).

18. Yakın Çevreyle Sağlıklı İlişkiler Kurma-Sosyalliğe Önem Verme

“Birden yolda amcasıyla karşılaştı” (Ak, 2015: 30).

“Kuzini Ayşe, eliyle saçlarının üstüne bir çizgi çekerek, ‘Senin doğduğun yıl, saçlarım tam buradaydı.’ dedi” (Ak, 2015: 33).

“Futbol sahasında top oynayan çocukların cevaplarıysa birbirinden farklıydı” (Ak, 2015: 34).

“Emre’nin verdiği cevapsa hayli ilginçti” (Ak, 2015: 37).

19. Yaratıcılık/Üretkenlik

“Masanın örtüsü, büyükannenin ördüğü küçük dantel parçalarında oluşuyordu. İşaretparmağını dantel parçalarından birinin üstüne bastırarak, ‘İşte,’ dedi, ‘sen tam bunu ördüğüm gün doğdun’ (Ak, 2015: 13).

“Sen doğduğunda, şu karşıda gördüğün apartmanın ikinci katını yeni bitirmiştik” (Ak, 2015: 43).

Eserin incelenmesi sonucunda 19 değer tespit edilmiştir. Bu değerlerin resimler ile ilişkisi, aşağıdaki sorular çerçevesinde değerlendirilmiştir:

1. Resimler, metinde yer alan toplumsal ve evrensel değerleri çocuğa sezdirebilecek nitelikte midir?

Eserdeki görsel ve dilsel metinlerde yaratılan karakterler çocuğa; aile birliğine ve akrabaya önem verme, araştırmacı olma, arkadaşlık-dostluk, azim ve kararlılık,

bilgiye ulaşma yollarını ve tekniklerini öğrenme, bilimsellik-bilgelik, doğal çevreye duyarlılık, eleştirel ve sorgulayıcı olma, iletişime açıklık, komşuluk ilişkilerine önem verme, meslek sahibi olmanın önemini kavrama, mutlu olmak, nezaket-görgü kurallarına uyma, özgüven, sabırlı olmak, sağlıklı olmaya önem verme, tecrübelerle önem verme, yakın çevreyle sağlıklı ilişkiler kurma-sosyallik ve yaratıcılık-üretkenlik değerlerin önemini sezdirmektedir.

Metinde tespit edilen toplumsal ve evrensel değerler, resimler ile desteklenmiştir. Örneğin; eserin ön ve arka kapak görsellerinde, iç kapak görsellerinde ve içerisindeki tüm resimlemelerde, kahramanın yanında yer alan kedisi, kahramanla kedinin dostluğunu ve hayvan sevgisini yansıtmaktadır (Bkz. Şekil- 139).

Şekil 153'te, kahramanımız Memo'nun doğum günü tarihini öğrenmek için büyükannesine danıştığı an resimlemiştir. Büyükanne de bu sorunun cevabını yaptığı bir dantel ile ilişkilendirerek açıklamıştır. Bu görseller, çocukların yetişkinlerden daha deneyimsiz olduğunu ve yetişkinlerin tecrübelerine ihtiyaçları olduğunu sezdirmektedir.

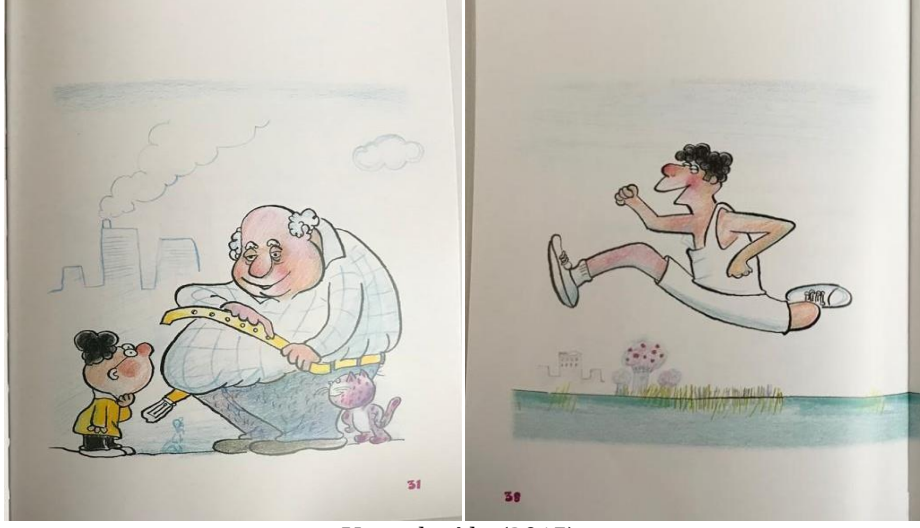
Şekil 153. “Ben Ne Zaman Doğdum?” İsimli Eserde Değerlerini Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2015).

Şekil 154'te ilk görselde bir yetişkinin kilosu öne çıkarılarak bel ölçümü yaptığı an; yanındaki görselde de spor yapan bir adam resmedilmiştir. Bu iki görsel de spor yapmanın ve sağlıklı olmanın önemini ifade etmektedir.

Şekil 154. “Ben Ne Zaman Doğdum?” İsimli Eserde “Sağlığa Önem Verme” Değerini Yansıtan Örnek Görseller

Kaynak: Ak, (2015).

Şekil 155’te inşaat ustası ve bir saat tamircisi resmedilmiştir. Bu görseller meslek dallarını tanıtmakta, çalışma şartları ile ilgili figürler içermektedir.

Şekil 155. “Ben Ne Zaman Doğdum?” İsimli Eserde Meslek Dallarına Örnek Olarak Sunulan Görseller

Kaynak: Ak, (2015).

2. Aile, arkadaşlık, sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşma, yardımlaşma, dürüstlük, çalışkanlık, sorumluluk alma, adil olma, nazik davranma gibi soyut değerler resimlerle somutlaştırılmış mıdır?

Eserde metin ile resimler bir bütünlük sağlamaktadır. Dilsel metinde yer alan ifadeler, iletiler ve değerler görsel ifadelerde somutlaştırılmıştır. Yukarıda görsel örneklerle açıklanan meslek dallarında çalışan insanlar; Memo’nun aldığı her cevaba

şaşırmamasına rağmen tebessüm ederek karşılık vermesi, insanlara karşı hoşgörölü olması değerlerin, resimlerle somutlaştırıldığını göstermektedir.

3. Resimler toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne uygun mudur?

Eserin ön ve arka kapak resimlerinde, iç kapak resimlerinde ve içerisinde yer alan resimlerde toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne aykırı bir ifadeye rastlanmamıştır. Kültürümüzde çok önemli bir yere sahip olan aile birliğı, yaşlılara hürmet, sayğı, sevgi, hoşgörü gibi değerler görsellerle de ifade edilmiştir.

4. Resimler, sanatçının ya da toplumun benimsediğı siyasî ideolojileri içermekte midir?

Resimlerde, sanatçının ya da toplumun benimsediğı siyasî ideolojiler yer almamaktadır. Çocuğa, herhangi bir fikrin aşılması söz konusu değildir. Yazarın doğaya, hayvanlara ve insanlara karşı duyarlılığı eserin ilk sayfasından son sayfasına kadar hissedilmektedir. Ancak bu durum çocuğun kişilik gelişiminde herhangi bir tehlike oluşturmayacağı için sorun olarak görülmemiştir. Aksine yazarın bu duyarlılığını eserin görsel ve dilsel metinler ile aktarabilmesi bir başarı olarak değerlendirilmektedir.

5. Resimler, herhangi bir dinin ve ırkın üstünlüğünü benimser nitelikte midir?

Resimlerde herhangi bir ırkın ya da dinin üstünlüğü benimsenmemiştir. Farklı ten ve saç renklerine, farklı fiziksel özelliklere sahip çocuklar ve yetişkinler resmedilmiştir. Bu durum, sanatçının insana karşı olan saygısını ve duyarlılığını gözler önüne sermektedir.

6. Resimler, çocuğun bilinçaltına olumsuz mesajlar gönderecek ve çocuğun kişiliğini, duygu dünyasını kötü yönde etkileyecek (cinsellik ve şiddet) öğeler barındırmakta mıdır?

Resimlerde, çocuğun zihinsel ve kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyecek öğeler bulunmamaktadır. Çocuk ve yetişkin karakterlerin kadın ve erkek olarak belirlenmesi, her iki cinsiyetin de gerek metinde gerek resimlerde eşit olarak ele alınması, cinsiyet ayrımının yapılmadığını göstermektedir.

1.14.TOMBİŞ MASKELİ BALOYA KATILMAK İSTEMİYOR-TOMBİŞ KİTAPLAR SERİSİ 5 ESERİNE İLİŞKİN BULGULAR

1.14.1. Özet

“Tombiş Kitaplar” serisinin beşinci ve son kitabı olan “Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor” isimli eser 47 sayfalık bir hikâye kitabıdır. Eserin yazarı ve çizeri Behiç Ak’tır. Kitabın ilk basımı 2018 yılında yapılmıştır. Elimizdeki nüshası ise 2018 yılında yayımlanmıştır ve ikinci baskıdır.

Hikâye, Memo’nun bir çınar ağacına asılan maskeli balo ilanını görmesi ile başlar. Memo bu balo ilanını hemen Tombiş’e söyler. Ancak Tombiş bu baloya katılamayacağını; bu sebeple de üzgün olduğunu belirtir. Sebebi ise, ağacın altındaki maskelerin hiçbirinin kendisini gizleyememesi ve baloya gelen herkes tarafından hemen tanınacak olmasıdır. Tombiş’in davete katılmamasının diğer sebebi de, tüm insanları maskesi varken bile tanınmasıdır. Çünkü insanlar bu durumdan hiç hoşlanmaz; kimlikleri eğlencenin başında ortaya çıktığı için tepki gösterirler. Bu tahminlerinin doğru olduğunu Memo’ya kanıtlar. Karşıdan solucan kılığında kırmızı küpeli biri gelmektedir ve bu kişi Zehra’dan başkası değildir. Tombiş onu küpelerinden tanır. Amasya elması kılığındaki Salih’i, gaz maskesi takan Melis’i, bulut kıyafeti giyen Yağmur’u, gangster kılığındaki Zeki’yi, kedi ve köpek kılığına bürünen Ekrem ve Çiğdem kardeşleri, zürafa kıyafeti giyen Mustafa’yı, denizkızı kıyafetli Saliha’yı, tavşan kılığındaki Nuri’yi, sargı bezleri içindeki Murat’ı hemen tanır. Bir bakışta insanların gizemini açığa çıkardığı için bu partilerin kendisi için uygun olmadığını söyler.

Memo, Tombiş’in bu partiye katılmasında fazla ısrarcı davranır. Tombiş ise en sonunda kimsenin onu sevmediğini, oyunlara bile dâhil edilmediğini söyleyerek ağlar. Bu durumun kendisini erkenden büyümeye mecbur ettiğini anlatır. Memo, bu düşüncesinin yanlış olduğunu, Tombiş ile oynamaktan mutlu olduğunu kanıtlamak ister. Tahterevalliye binerler ama Tombiş’i bir türlü havaya kaldıramaz. Bu sırada Memo’nun aklına parti kostümü ile ilgili harika bir fikir gelir. Tombiş bebek bir fil, Memo ise o filin sahibi Hintli bir adam olacaktır. Bu fikir sayesinde Memo da Tombiş de gönül rahatlığıyla baloya katılırlar ve birlikte çok eğlenirler.

1.14.2. Kitaptaki Resimlerin Tasarım İlke ve Ögelerine Göre İncelenmesi

Bu bölümde “Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor” isimli kitabın biçimsel özellikleri tespit edilerek resimler, resimlerin tasarım ilke ve ögelerine uygunluğu incelenmiştir.

1. Eser, biçimsel özellikleri açısından (boyutu, kâğıdı, kapak ve ciltlemesi, yazı stili ve harflerin büyüklüğü) çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun mudur?

Eserin kitap kapağı için ince karton kapak, sayfalar için de mat, kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kitap kapağının ciltsiz olması, kapağın çabuk yıpranmasına ve yırtılmasına sebep olabilir. Buna karşılık sayfaların ciltlenmesinde kullanılan iplikle dikiş tekniği, kitap sayfalarının uzun süre dağılmamasını sağlar.

Kitabın ön ve arka kapağında zemin olarak beyaz renk tercih edilmiştir. Ön kapağın üst köşesinde yeşil bir dikdörtgen çerçeve içerisinde beyaz renklerle kitap serisinin ismine yer verilmiştir. Bunun altında büyük harflerle ve turuncu renkle yazılmış yazar ismi bulunmaktadır. Yazarın isminin altında yeşil renkle ve büyük harflerle yazılmış; kabartmalı bir dokusu olan eser ismi yer almaktadır. Eserin ismi yazılırken kelimelerin tamamında büyük harf tercih edilmiştir. Ön kapağın en altında kitabın basıldığı yayınevi belirtilmiştir.

Ön kapakta, kitabın isminin hemen altında kitabın görseli yer almaktadır. Bu görsel, ön kapağın tamamına yayılmamış; sınırları belirlenmiş kare bir alan içerisinde sunulmuştur. Görselde, açık bir alanda kucağında birçok maske tutan ve bu durumdan memnun olmadığı yüz ifadesine yansıyan, mavi kıyafetli, tombul bir erkek çocuğu ile onun bu halini tebessüm ederek izleyen beyaz gömlekli, siyah pantolonlu, siyah saçlı, al yanaklı bir erkek çocuğu bulunmaktadır. Kahramanımızın diğer kitaplarda da yanından ayrılmayan mor renkli kedisi, tombul olan erkek çocuğunun kucağında olan köpek maskesine uzanmaktadır ve oldukça sinirlidir. Eserin ismi ve hemen altında yer alan kapak görseli birbirini tamamlamakta ve hikâyenin kurgusu hakkında ipucu vermektedir.

Kitabın arka kapağında üst kısımda yeşil bir çerçeve içerisinde yazarın ve eserin ismi bulunmakta; eserin içeriğine yönelik kısa bir metin yer almaktadır. Çocukları kitaptaki maceraya davet eden bu metin, çocuklarda esere yönelik merak uyandırmayı amaçlamaktadır. Metnin altında Tombiş Kitaplar serisinin diğer kitapları yer almaktadır.

Arka kapağın sol alt köşesinde yayınevinin ismi; sağ alt köşesinde kitabın uluslararası kod numarası ve denetim pulu bulunmaktadır. Arka kapak görseli yazarı ve eseri tanıtan metnin sol tarafında bulunmaktadır. Bu görselde, yine ön kapaktaki kahraman ve kedisi resmedilmiştir. Yukarıda ifade edilen tüm bilgiler Şekil 156’da sunulmuştur.

Şekil 156. “Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor” İsimli Eserin Ön ve Arka Kapak Görseli

Kaynak: Ak, (2018e).

Kitabın iç kapakları beyaz renkli bir zeminden oluşmaktadır. Ön ve arka iç kapakta da herhangi bir yazı ya da resim mevcut değildir. İlk sayfada ise yine kitabın ve yazarın ismi, Tombiş Kitaplar serisinin bütün kitapları belirtilmiş; beyaz bir zemine oturup düşüncelere dalan mor bir kedi resmedilmiştir.

Kitabın ikinci sayfasında kitabın künyesine, yayınevinin detaylı bilgisine yer verilmiştir. Üçüncü sayfada, yazar ve edebi kişiliği hakkında bilgilendirici bir metin bulunmaktadır. Beşinci sayfada ise yazar, eser ve yayınevinin ismine yer verilmiş; kahramanımız ve kedisi resmedilmiştir.

Hikâye ile bütünlük gösteren ön ve arka kapak, çocukların ilgisini çekecek kadar renklidir. Ön kapak görselinde Tombiş’in kucağında birçok maske bulunması ve bu durumdan hoşnut olmaması hikâyedeki olaylara yönelik ipucu vermektedir. Kitap, kurgusu ve resimleri ile farklı yaş gruplarının ilgisini çekecek nitelikte olsa da okul öncesi ve ilkokul dönemi çocuklarına hitap etmektedir. Ancak ön ve arka kapakta kitabın hangi yaş grubuna yönelik yazıldığı belirtilmemiştir.

Kitabın boyutu 20x15 cm büyüklüğündedir. Bu boyut, kitabın çocuklar tarafından rahatça taşınabilmesine, sayfalarının kolaylıkla çevrilebilmesine imkân tanımaktadır.

Kitabın iç sayfaları için mat kuşe kâğıt tercih edilmiştir. Kâğıt kaliteli ve dayanıklıdır. Ayrıca kâğıdın matlığı, okuma sürecinde herhangi bir parlama ya da yansımaya sebebiyet vermemektedir. Beyaz zemin üzerine yerleştirilen yazılar rahatça okunabilmektedir. Yazıların resimler üzerine yerleştirilmemesi ve harflerin büyüklüğü; dikkat çekmek istenen cümlelerin tamamının büyük harflerle yazılması okura metni okuma kolaylığı sağlamaktadır.

2. Resimlemede baskı net ve düzgün müdür?

Eserdeki resimlemelerin baskısı net ve düzgündür. Görsellerdeki figürler, çizimler ve renkler rahatlıkla takip edilebilmektedir. Renklerde bulanıklaşma, kontörlerde kayma gözlemlenmemiştir. Renk ve çizim öğeleri gerektiği gibi kullanılmış, figürlerde herhangi bir soruna rastlanmamıştır. Resim ile metin üst üste gelmemiş, biri diğerinin algılanmasını engellememiştir.

3. Resimler, çocuklara uygun resimleme teknikleri (kurşun kalem ve kuru boya teknikleri, mürekkeple çizim teknikleri, keçeli kalem ve marker teknikleri, suluboya ve anilin boya teknikleri, pastel boya tekniği, guaj ve tempera teknikleri, akrilik boya tekniği, püskürtme tekniği, karışık teknikler) ile çizilmiş midir?

Şekil 157 incelendiğinde, eserdeki resmin “kalemle çizim ve sulu boya teknikleri” kullanılarak çizildiği görülmektedir. Bu teknikler sayesinde, renkler canlı ve saydam bir şekilde kullanılmıştır. Eserdeki görseller ayrıntılı ve gerçekçi bir biçimde resmedilmiştir. Resimler incelendiğinde, kullanılan çizim ve boya tekniğinin çocuğa ve çocuk edebiyatının ilkelerine uygun olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 157. “Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor” İsimli Eserde Resimleme Tekniklerine Örnek Bir Görsel

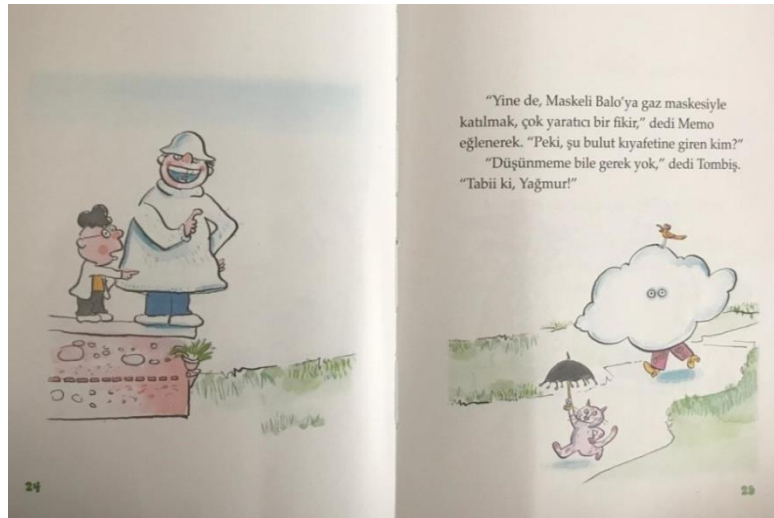

Kaynak: Ak, (2018e).

4. Resimlerde, resimlerin sayfaya yerleştirilmesinde denge unsuruna dikkat edilmiş midir?

Resimlemede, görsel ağırlık sayfanın alanın tamamına dağıtılmamıştır. Şekil 158’ de, kitabın sağ ve sol taraftaki sayfalarının, eşit oranda resim ve metin barındırdığı görülmektedir. Görsel için ayrılan bazı sayfalarda resim metnin olduğu sayfaya da taşmaktadır. Sanatçının resim ve metni yan yana tercih etmesinin sebebinin, görsel ve dilsel ifadelerin birbirini tamamladığını okuyucuya sezdirmek istemiştir.

Şekil 158. “Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor” İsimli Eserde Denge Unsurlarını İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018e).

Yukarıdaki resimlerden görüldüğü üzere anlatılan olaylar hemen yanındaki resimlerle desteklenmiştir. Görseldeki öğeler; renk, çizgi, leke, nokta gibi unsurlar

görselin tümüne yayılmıştır. Renk, çizgi, leke gibi unsurlarla, görsellerdeki figürlerin hareket halinde olduğu sezdirilmiştir. Resimlemede, iyi orantılanmış ve dengelenmiş figürler kullanılmıştır. Resimlemede kullanılan simetrik denge, görseli, metni ve eserin tamamını düzenli göstermektedir.

5. Resimlerde vurgulanmak istenen unsur belli midir?

Resimlemede yer alan görsel unsurlar, vurgulanmak istenen mesaja göre ölçülendirilmiştir. Şekil 159’da, hangi figürün vurgulanmak istendiği anlaşılmakta; görselin içerdiği mesaj sezilmektedir. Ön plana çıkması gereken unsur ile ikinci planda kalması gereken unsur net bir şekilde ifade edilmiştir. Vurgulanmak istenen figürün diğer figürlerden yön, boyut, biçim, doku, ton ya da çizgi gibi unsurlar açısından rahatlıkla ayrılabilirdiği görülmektedir. Resimlemede vurgulanmak istenen mesaja göre renk, uzaklık, yakınlık, açıklık, koyuluk gibi ölçülendirme yapılmıştır. Görselde ön plana çıkarılmak istenen maske figürleri hem sayıca çoktur hem de farklı renklerde ve şekillerde resmedilmiştir. Sanatçı vurgulamak istediği unsur net bir şekilde belirlemiş ve sadece o unsuru ön plana almayı başarmıştır.

Şekil 159. “Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor” İsimli Eserde Vurguyu İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018e).

6. Resimlerde, kullanılan renklerde zıtlık (konstrastlık) unsuruna dikkat edilmiş midir?

Eserdeki görsellerde zemin, görselin arka planında daha az dikkat çeken unsur; şekil ise görselin ön planında daha fazla dikkat çeken unsur olarak sunulmuştur. Vurgulanmak istenen figürler yani şekiller zemine göre anlam kazanmakta ve daha önce

algılanmaktadır. Sanatçı, görseldeki vurguyu yaparken bu iki unsurun zıtlığını göz önünde bulundurmıştır.

Eserde yer alan resimlerde en çok kullanılan renk sakinliği, sonsuzluğu ve huzuru temsil eden mavi ve tonlarıdır. Şekil 160'da görüldüğü üzere, resimlerin zemininde mavi ve beyaz renkleri kullanılmıştır. Zemin üzerine yerleştirilen figürlerin çiziminde ise canlı ve parlak renkler tercih edilmiştir. Resimlemede kullanılan zıtlıklar, resimlemeye hareket ve canlılık kazandırmıştır. Okurun ilgisinin resme yönelmesini ve resimdeki figürlerin kolaylıkla algılanabilmesini sağlamıştır.

Şekil 160. “Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor” İsimli Eserde Zıtlık Unsuruna Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018e).

7. Resimlemede orantı ve görsel hiyerarşi unsuruna dikkat edilmiş midir?

Resimlemede, ölçü ve oran ilkesi gerektiği gibi kurgulanmıştır. Sanatçı ve tasarımcı eserdeki görsellerde, evrende var olan oran gerçekliğinden kopmadan resimlerdeki figürler arasında ilişki kurabilmiştir. Resimlerdeki desenlerin/figürlerin boyutları iyi bir şekilde belirlenmiş, varlıkların boyutları gerçek yaşam ile eşdeğer oran-orantıda kullanılmıştır.

8. Resimler, kendi içerisinde ve eser içindeki tüm resimlerle bütünlük göstermekte midir?

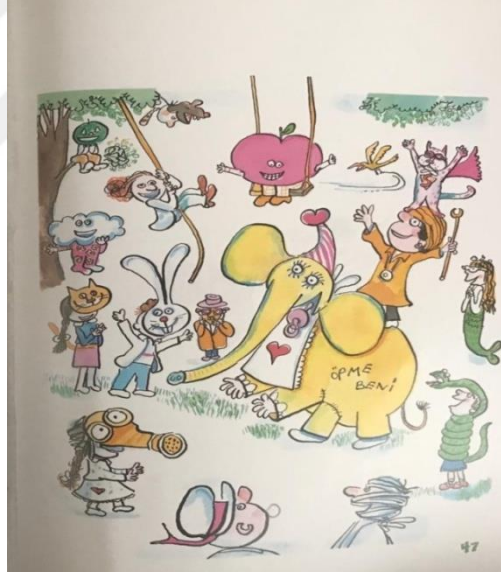
Eserdeki resimlerin tümü, metnin hemen yan sayfasında konumlandırılmıştır. Metnin içeriğine yönelik olan, iletisini destekleyen bu resimler metin ile bir bütünlük oluşturmaktadır.

Resimlerin içerisinde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişkili olması, resmin içerdiği mesajın okura aktarılmasına hizmet etmesi, resmin kendi içinde bir bütünlüğü olduğunu göstermektedir. Ayrıca kurguya göre sıralanmış resimler, yalnızca görsel okuma yapılarak bile takip edilebilir niteliktedir. Birbiri ardına sıralanan resimlerin tümü, eserin içinde bir bütünlük oluşturmaktadır.

9. Resimlerin tasarımında biçim, renk, hareket ve yön çeşitliliğine önem verilmiş midir?

Eserdeki resimlerde, şekil, renk, çizgi, leke ve gölgelerin ölçülü ve düzenli tekrarı ile tasarımda zenginlik sağlanmıştır. Şekil 161’de, resimlerde kullanılan renklerin ve çizgilerin, figürlerin hareket halinde olduğunu sezdirdiği görülmektedir. Resimlerde kullanılan düz, kıvrımlı, dikey ve yatay çizgiler görsellere ritim ve hareket katmaktadır. Resimlemelerin tasarımında şekil, renk, hareket ve yön çeşitliliği kullanılarak, görseller ve eserin tamamı tek düzelikten kurtarılmıştır.

Şekil 161. “Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor” İsimli Eserde Hareket ve Yön Çeşitliliğini Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018e).

10. Resimlemede, görsel devamlılık ilkesi göz önünde bulundurulmuş mudur?

Resimlemede göz, bir figürden diğerine doğru kesintisiz geçişler yapabilmektedir. Resimdeki görsel unsurlar, gözün normal hareketine uyacak şekilde (sağdan sola, yukarıdan aşağıya) konumlandırılmıştır. Resmin algılanma yönü okurun dikkatini dağıtmayacak biçimde düzenlenmiştir. Resimlerde yer alan figürlerin hareketliliği, çizimlerin yönü, renklerin uyumu görselin içindeki unsurların ritmini

oluşturmaktadır. Bu ritim, görseldeki figürlerin birbirleri ile ilişik olduğunu hissettirmekte ve okurun ilgisini çekmektedir. Görsellerin, eserin tümünde görselin kurgusuna yönelik olarak birbiri ardına sıralanması, görseller arasındaki devamlılığı oluşturan diğer unsurdur. Bütün bunlara dayanılarak denilebilir ki, resmin kendi içinde ve eserdeki resimlerin tümünde görsel devamlılık ilkesi gözetilmiştir.

11. Resimler, detaylı bir şekilde çizilmiş midir?

Resimlerde yer alan figürlerin birbirleri ile ilişik olması, metnin ve görselin içerdiği amaca hizmet etmesi; kullanılan renklerin ve çizimlerin göz yormaması yalınlık ve basitlik ilkesine uyulduğunun göstergesidir. Yalın çizgilerle oluşturulan resimlerde, düz (ışık ve gölgenin az kullanıldığı ya da kullanılmadığı) renkler kullanılmamıştır. Resimlerin canlandığı varlıkların belirgin özellikleri çocukların dikkatini çekmektedir.

Metinde yer alan iletinin görsellerle somutlaştırılması, görsellerdeki figürlerin detaylı bir şekilde çizilmesi; karakterlerin fiziksel ve kişilik özelliklerinin, duygu ve düşünce dünyalarının ayrıntılı çizimlerle yansıtılması, eserin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır.

12. Resimlerde olağanüstü figürler bulunmakta mıdır?

Eserin kurgusunda olağanüstü olaylar yer almamaktadır. Metnin içeriğini yansıtan görsellerde de olağanüstü figürler yer almamaktadır. Ancak serinin diğer kitaplarında olduğu gibi bu kitabında da kahramanımızın kedisi mor renkte resmedilmiştir. Bu durum gerçek hayatta karşılaşılabileceğimiz bir durum değildir.

13. Eserdeki resimler özgün müdür?

Görsellerin, metinde yer alan olayları ve iletileri yansıtması, çizilen her resmin bu esere ait olduğunu düşündürmektedir. Resimler, çocuğa, kitabın konusuna, metne uygundur. Sanatsal bir değer taşıyan resimler sanatçıya ve esere özgüdür.

14. Eserde, grafikler, fotoğraflar ve karikatürlere yer verilmiş midir?

Eserde, çocukların görsel algılarına hitap edecek için resimler ve karikatürler kullanılmış, herhangi bir grafik ya da fotoğrafa yer verilmemiştir.

15. Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuş mudur?

Resimlemede tasarım elemanları, tasarım ilkeleri doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturulmuştur. Resimlemede kullanılan teknikler, çizimler, renk ve gölgeler; vurgu, denge, orantı ve görsel hiyerarşi, zıtlık (konstrastlık) vb. tasarım ilkeleri ile uyumludur. Aynı temel biçimde, boyuta, dokuya, renge ya da duyguya sahip unsurlar; bir tasarımda ideal bütünlüğü oluşturmuştur. Sanatçı, grafik tasarımda bir arada kullanabileceği öğeleri birbiriyle uyum sağlayacak bir şekilde düzenlemeyi başarmıştır.

1.14.3. Resim ve Metin İlişkisi

Bu bölümde, “Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor” isimli eserdeki metnin içerik özellikleri tespit edilmiş; eserdeki resimlerin metin ve içerik özellikleri ile uyumu değerlendirilmiştir.

1. Eserde yer alan resimler hangi amaçla (metni tamamlayıcı resimler, metni yorumlayıcı resimler, süsleyici resimler) kullanılmıştır?

Eserdeki görseller metni tamamlayıcı ve süsleyici resimlerdir. Ön kapaktaki görselde, kahramanımız Memo, kedisi ve en yakın arkadaşı Tombiş resmedilmiştir. Bu görselde Tombiş’in üzerinde birçok maskenin bulunması ve üzgün olması maskeli bir eğlenceyi ve Tombiş’in gitmek istemediğini hissettirmektedir. Bu görsel, eserin ismini tamamlar niteliktedir (Bkz. Şekil- 156).

Eserin iç sayfalarında yer alan görsellerde de metni tamamlayıcı ve süsleyici resimlerin kullanıldığı görülmektedir. Şekil 162’de, zürafa kılığına girmiş birinin, Tombiş tarafından kolaylıkla tanınması, görsel ve dilsel ifadelerle açıklanmaktadır. Bu örnekte, metnin hemen yan sayfadaki görselde somut olarak sunulması, resmin metni tamamladığının ispatıdır. Metnin altında yer alan kedi ise, kahramanımızın kedisidir. Tavşan maskesi takan bu kedi, süsleyici resim olarak kullanılmıştır.

Şekil 162. “Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor” İsimli Eserde Metni Tamamlayıcı ve Süsleyici Resimlerden Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018e).

2. Resimler, metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler metnin anlaşılmasına, yorumlanmasına ve değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Metnin hemen yanında yer alan görseller, okuyucunun metinde sunulan olayı görsel olarak da algılamasına, olayları kolaylıkla anlamasına, karakterlerin görünüşleri ve yüz ifadeleri ile olayları yorumlayıp değerlendirmesine yardımcı olmaktadır. Şekil 163'te görüldüğü üzere, kahramanımız Tombiş, karşıdan gelen yılan kılığındaki kızın kim olduğunu doğru tahmin etmiş; Memo ise bu duruma şaşırmıştır. Buradaki metnin, görsel ile sunulması metnin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Karakterlerin duruşları ve yüz ifadeleri metnin yorumlanmasında etkindir.

Şekil 163. “Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor” İsimli Eserde Metni Yorumlayıcı Resimlerden Örnek Bir Görsel

3. Resimler, metnin temasını yansıtmakta mıdır?

Eserin teması “arkadaş sevgisidir.” Bireysel farklılıkların ele alındığı eser, bireyin kendine has özellikleriyle diğer insanlardan ayrıldığını anlatır. Eserdeki çatışma Memo ile Tombiş arasında yaşanır. Tombiş’in maskeli baloya katılmak istememesi ile başlayan çatışma, Memo’nun ikna etme çabalarıyla şekillenir. Tombiş’in maskeli baloya katılması ile de çatışma son bulur.

Şekil 164’te, kimsenin oynamak istemediği Tombiş ile yalnızca Memo’nun oynaması ve maskeli baloda eğlenen arkadaş grubu resmedilmiştir. Memo, fil kostümü giyen Tombiş’i yalnız bırakmamış, kendi kostümünü de o filin sahibi olarak tasarlamıştır.

Şekil 164. “Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor” İsimli Eserde Metnin Temasını Yansıtan Örnek Görseller

Kaynak: Ak, (2018e).

4. Resimler, metnin konusunu yansıtmakta mıdır?

Eserin konusunu oluşturan olaylar, Memo’nun bir çınar ağacına asılan maskeli balo ilanını görmesi ile başlar. Baloya gideceği için sevinen Memo’nun bir süre sonra hevesi kursağında kalır. Çünkü en yakın arkadaşı Tombiş, kendisine göre bir maske bulamadığı, her davetliyi maskesi ve kostümü olmasına rağmen tanıdığı için davete katılmak istemez. Memo ise Tombiş’i ikna etmek için her yolu dener. En sonunda Tombiş’i gizleyen bebek fil ve Hintli sahibi kostümleri ile davete katılırlar. Açıklanan tüm olaylar, metinlerin yanında yer alan görsellerde yansıtılmaktadır.

Eserin konusu, Memo’nun Tombiş’i maskeli baloya katılmak için ikna etme çabalarıdır. Çocukların yaşama ve insanlara olan merakını içeren; araştırma, sorgulama,

gözlemleme, öğrenme, eleştirme, özgün ve yaratıcı olma gibi düşünme becerilerinin gelişimine katkı sağlayan eser, tam olarak çocukların dünyasını ve bakış açısını yansıtmaktadır. Ana kahramanın ve diğer kahramanların çocuk olması, çocuk okurun ilgisini çekecek niteliktedir.

5. Resimler, metnin içeriği ile ilişkili midir?

Eserde yer alan tüm resimler metnin içeriği ile ilgilidir. Metindeki ifadeleri örnekleyen ve destekleyen figürler, resimlerde yer almaktadır. Görseller metni yansıtmakta, bahsedilen olayı ayrıntılı bir şekilde ifade etmektedir. Eserin içerisinden rastgele seçilen bir görselde ise kahramanımız Tombiş, yılan kostümü giyen Zehra'yı kulağındaki küpelerden dolayı tanınması; Zehra'nın da bu duruma sinirlenmesi resmedilmiştir. Bu resmin yan sayfasında yer alan metinde de görseldeki durum ifade edilmektedir (Bkz. Şekil- 160).

6. Resimlemede, olayın geçtiği ortam iyi canlandırılmış mıdır?

Hikâyedeki olaylar ve olayların geçtiği mekân var olan bir gerçekliğin ürünüdür. Çocukların yaşamlarına hayallerini ve aile yapılarını yansıtmaları, oyun oynamayı ve eğlenmeyi sevmeleri, farklılıkları sorgulamaları, araştırmaları, yeni olan her şeyi öğrenmek istemeleri, yetişkinlerin gözden kaçırdığı detayları fark edebilmeleri, hayal güçlerinin sınırsızlığı, yaşamda var olan bir gerçekliktir. Olayların geçtiği mekânlar olan kır ve park dünyada var olan ve birçok yerde karşılaşılabileceğimiz mekânlardır. Eserdeki olaylar, olayın geçtiği ortam ve karakterler başarılı bir şekilde resmedilmiştir.

Yaşamsal bir gerçeklikten hareket ederek oluşturulan eser çocukların düşlem gücüne hitap etmekte ve merakını kamçılamaktadır. Bunun yanı sıra çocuklara ve tüm okurlara yaşamla ilgili sevgi, vefa, hoşgörü, birlik ve beraberlik, arkadaşlık gibi değerleri sezdirmektedir.

7. Resimler, karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyasını yansıtmakta mıdır?

Sanatçı, eserdeki resimler ile karakterlerin fiziksel portresini, kişilik özelliklerini, duygu ve düşünce dünyalarını yansıtmayı başarmıştır. Hikâyemizin kahramanı olan Memo, görünüşü ve kişilik özellikleriyle çocukların dikkatini çekebilecek bir karakterdir. Tam bir çocuk gerçekliğine ve çocuk bakış açısına sahip olan Memo, çocuklara tanıdık gelecektir. Siyah saçlı, al yanaklı, güler yüzlü; meraklı, öğrenmeye istekli, araştıran, sorgulayan; ailesiyle, arkadaşlarıyla, mahalledeki diğer

insanlarla iyi geçinen; insanlara ve hayvanlara karşı sevgi dolu, nezaket kurallarına hâkim, hoşgörölü, bireylere ve fikirlerine saygılı, dürüst bir karakter olan Memo, bu karakteristik özellikleriyle çocuklara örnek olabilecek bir karakterdir. Hikâyenin diğier ana kahramanı olan Tombiş ise Memo'nun en yakın arkadaşısıdır. Tombiş, al yanaklı, siyah saçlı, uzun boylu, tombul; gözlem yeteneğı gelişmiş, eğlenceli, sevimli ve arkadaşlık ilişkileri kurmakta zorlanan bir karakterdir.

Kahramanımız, hikâyenin başından sonuna kadar çok ani değışimler göstermeyen bir karakterdir. Memo'nun, Tombiş'in ve diğier tüm karakterlerin duygu ve düşüncelerinin apaçık bir biçimde ifade edilmesi ve resmedilmesi, okurun karakterle özdeşim kurabilmesini ve olumlu kişilik özelliklerini görmesini kolaylaştırmaktadır. Behiç Ak'ın tüm eserlerinde var olan doğa faktörü ve hayvanlar bu eserde kendini göstermektedir. Yazar, eserindeki dilsel ve görsel metinler ile okurda, doğaya, hayvanlara ve insanlara karşı duyarlılık oluşturmaya çalışmıştır.

8. Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriğı ile ilişkili midir?

Kitap kapağındaki görsel, eserin ismi ve içeriğı ile uyumludur. Eserin kapak görselinde kahramanlarımız Memo ve Tombiş resmedilmiştir. Tombiş, kucağında çeşit çeşit maskeler olmasına rağmen mutsuzdur. Memo ise Tombiş'e bakmakta ve gülümsemektedir. Bu görsele bakıldığında, Tombiş'in maskelere karşı isteksiz olduğı anlaşılmaktadır. Görsel incelendiğinde, eserin ismi ile ilişkili olduğı anlaşılmaktadır. Bu görselin eserin on beşinci sayfada da kullanılması, burada yer alan metni yansıtmaları, kapak görselinin metnin içeriğı ile ilişik olduğunun ispatıdır (Bkz. Şekil- 156).

9. Resimler, çocukların kurguyu görsellerle takip edebilmelerine ve olayları zihninde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımakta mıdır?

Eserde yer alan resimler, çocukların ve tüm okurların kurguyu görselle takip edebilmelerine ve olayları zihinlerinde net bir şekilde canlandırabilmelerine imkân tanımaktadır. Metinde anlatılan olaylar, hemen yanındaki görsellerde de çizimle ifade edildiğı için okurlar, yaşanan olayları, olayların sebep ve sonuçlarını, karakterlerin duygu ve düşünce dünyalarını detaylı bir şekilde görebilmektedir.

1.14.4. Resim ve Değerler Eğitimi İlişkisi

Bu bölümde Behiç Ak'ın “Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor” isimli eserinde bulunan değerler tespit edilmiştir. Resimler detaylı bir şekilde incelenmiş; resimlerin metinde yer alan değerleri yansıtıp yansıtmadığı değerlendirilmiştir.

Behiç Ak'ın “Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor” isimli eserinde tespit edilen değerler ve bu değerlerin yer aldığı cümleler aşağıda belirtilmiştir:

1. Akıl Yürütme-Mantıklı Olma

“Nasıl olsa, partinin sonunda herkes birbirini tanıyor. Varsın, herkes seni önceden tanımış olsun” (Ak, 2018e: 17).

“‘Çünkü kırmızı küpelerini çıkarmayı unutmuşsun,’ diye cevap verdi. İki kilometre öteden ‘Biz Zehra’nın küpeleriyiz!’ diye bağıyorlar” (Ak, 2018e: 18).

“Tombiş, ‘Tabii ki Salih!’ diye cevap verdi. ‘Salih Amasyalıdır. Herkes elma kılığına girebilir. Ama özellikle nefis bir Amasya elması kılığına girebilmeyi, ancak bir Amasyalı akıl edebilir’” (Ak, 2018e: 21).

“Tombiş, ‘Şu gaz maskesi takmış olan da Melis bence,’ diye devam etti” (Ak, 2018e: 22).

“Düşünmene bile gerek yok,’ dedi Tombiş. ‘Tabii ki, Yağmur’” (Ak, 2018e: 25).

“Televizyonda sürekli polisiye film izlemekten bu hale geldi yavrucak” (Ak, 2018e: 27).

“‘Biliyorsun, Çiğdem kedi hastasıdır. Ekrem’se köpekleri çok sever. O yüzden, Ekrem’le Çiğdem kedi köpek gibi hiç anlaşılamazlar’” (Ak, 2018e: 28).

“Herkesten uzun gözükmek için zürafa kılığına girmiş olmalı” (Ak, 2018e: 31).

2. Araştırmacı Olma

“Acaba bu maskenin altında kim var” (Ak, 2018e: 17).

3. Arkadaşlık-Dostluk

“Memo durur mu, koşarak müjdeyi arkadaşı Tombiş’e ulaştırdı” (Ak, 2018e: 8).

“Ben oynuyorum ama.” dedi ve parktaki tahterevalliye oturdu” (Ak, 2018e: 40).

4. Başarılı Olmak

“Yüzme şampiyonudur. Onu balıklar bile geçemez. Tabii ki denizkızı kıyafetine girecek. Bu mahallede denizkızı kıyafetine girmeyi hak eden birisi varsa, o da Saliha’dır” (Ak, 2018e: 32).

“Benim olduğum takım mutlaka galip geliyor” (Ak, 2018e: 42).

5. Beceri Geliştirme

“Tombiş de rolünü çok iyi kavramıştı doğrusu. Gece boyunca hiçbir şeyin farkında olmayan küçük, sevimli bir bebek gibi davranmayı başardı” (Ak, 2018e: 46).

6. Eleştirel ve Sorgulayıcı Olma

“Ama sen niye böyle üzgünsün ki” (Ak, 2018e: 8).

“‘Neden?’ diye sordu Memo” (Ak, 2018e: 12).

“Zehra, ‘Her şeyi bilmek zorunda mısın sen?’ dedi ve ağlayarak uzaklaştı” (Ak, 2018e: 18).

“‘Nereden biliyorsun? Yüzü gözüküyor ki.’ dedi Memo” (Ak, 2018e: 22).

“Peki, şu bulut kıyafetine giren kim” (Ak, 2018e: 25).

“‘Peki, bu gangster kılığına girmiş olan kim?’ diye sordu” (Ak, 2018e: 27).

“Peki, bu kedi ve köpek maskelerinin altında kimler var?” diye sordu” (Ak, 2018e: 28).

“Peki, bu zürafa kıyafetinin içine girmiş olan kim” (Ak, 2018e:31).

7. Hayvan Sevgisi

“‘Biliyorsun, Çiğdem kedi hastasıdır. Ekrem’sse köpekleri çok sever’” (Ak, 2018e: 28).

8. Kendini Tanıma

“‘Çünkü’ dedi ‘ben o kadar kocaman ve uzun boyluyum ki, hangi maskeyi takarsam takayım herkes beni hemen tanıyor’” (Ak, 2018e: 14).

“Ben çok talihsiz bir insanım. İri, güçlü kuvvetli ve gereğinden fazla şeyin farkında olan bir tipim ben” (Ak, 2018e: 38).

“Kimse benimle oynamayınca ben de erkenden büyümek zorunda kaldım” (Ak, 2018e: 40).

9. Mutlu Olmak

“‘Heyy, bir haberim var!’ Diye sevinçle bağırdı” (Ak, 2018e: 8).

10. Nezaket Kurallarına Uyuma- Görgü Kurallarına Uyuma

“Lütfen beni buradan indirir misin” (Ak, 2018e: 40).

11. Planlı Olma

“Öyle bir kıyafete gireceğim, öyle bir maske takacağım ki, hiç kimse benim kim olduğumu anlayamayacak” (Ak, 2018e: 7)

12. Sevgi

“‘Böyle partilere bayılırım!’ diye bağırdı Memo” (Ak, 2018e: 7).

“Tavşan dişli Zeynep’e çok hayrandır” (Ak, 2018e: 35).

13. Sorunlara Çözüm Arama

“‘Ama bütün bu anlattıkların partiye katılmamız için bir engel değil.’ Sonra da ‘Bulduuum!’ diye bağırdı. ‘Seni küçük bir bebek haline sokacağız! Kimse seni tanımayacak’ (Ak, 2018e: 45).

14. Vefalı Olma

“Ben oynuyorum ama.” dedi ve parktaki tahterevalliye oturdu” (Ak, 2018e: 40).

15. Yaratıcılık-Üretkenlik

“‘Yine de, Maskeli Balo’ya gaz maskesiyle katılmak, çok yaratıcı bir fikir.’ dedi Memo eğlenerek” (Ak, 2018e: 25).

“‘Seni küçük bir bebek haline sokacağız! Kimse seni tanımayacak’ (Ak, 2018e: 45).

16. Yerinde ve Doğru Davranma

“‘Melis bu gaz maskesini babasının sigara içmesini protesto etmek için almıştı.’ dedi Tombiş. Babası da utancından sigarayı hemen bırakmıştı” (Ak, 2018e: 22).

Eserin incelenmesi sonucunda 16 değer tespit edilmiştir. Bu değerlerin resimler ile ilişkisi, aşağıdaki sorular çerçevesinde değerlendirilmiştir:

1. Resimler, metinde yer alan toplumsal ve evrensel değerleri çocuğa sezdirebilecek nitelikte midir?

Eserdeki görsel ve dilsel metinlerde yaratılan karakterler çocuğa; akıl yürütme-mantıklı olma, araştırmacı olma, arkadaşlık-dostluk, başarı, beceri geliştirme, eleştirel ve sorgulayıcı olma, hayvan sevgisi, kendini tanıma, mutlu olma, nezaket-görgü kurallarına uyma, planlı olma, sevgi, sorunlara çözüm arama, vefalı olma, yaratıcılık-üretkenlik, yerinde ve doğru davranma değerlerinin önemini sezdirmektedir.

Metinde tespit edilen toplumsal ve evrensel değerler, resimler ile desteklenmiştir. Örneğin; eserin ön ve arka kapak görsellerinde, iç kapak görsellerinde ve içerisindeki tüm resimlemelerde, kahramanın yanında yer alan kedisi, kahramanla kedinin dostluğunu ve hayvan sevgisini yansıtmaktadır (Bkz. Şekil- 156; Şekil- 157; Şekil- 161).

Şekil 165'te, Memo'nun en yakın arkadaşı olan Tombiş'in üzülüp ağlaması karşısında, Memo ve kedisinin de üzülmesi, empati-duygudaşlık kurma ve arkadaşlık değerlerini içermektedir.

Şekil 165. “Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor” İsimli Eserde Değerlerini Yansıtan Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018e).

Eserde, Tombiş'in diğer arkadaşlarından daha büyük ve daha iri olduğu ve bu sebeple her oyunu kazandığı; çevresinde oyun oynayabileceği arkadaşının kalmadığı ifade edilmiştir. Bu durumun anlatıldığı metnin hemen yanındaki görselde, oyun parkında Tombiş ile oynayan tek kişinin Memo olduğu resmedilmiştir. Şekil 166'da sunulan bu görsel, arkadaşına karşı vefanın örneğidir.

Şekil 166. “Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor” İsimli Eserde “Vefa ve Arkadaşlık” Değerini İçeren Örnek Bir Görsel

Kaynak: Ak, (2018e).

2. Aile, arkadaşlık, sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşma, yardımlaşma, dürüstlük, çalışkanlık, sorumluluk alma, adil olma, nazik davranma gibi soyut değerler resimlerle somutlaştırılmış mıdır?

Eserde metin ile resimler bir bütünlük sağlamaktadır. Dilsel metinde yer alan ifadeler, iletiler ve değerler görsel ifadelerde somutlaştırılmıştır. Bu durum, yukarıdaki maddede görsellerle örneklendirilerek açıklanmıştır.

3. Resimler toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne uygun mudur?

Eserin ön ve arka kapak resimlerinde, iç kapak resimlerinde ve içerisinde yer alan resimlerde toplumun gelenek ve göreneklerine, kültürüne aykırı bir ifadeye rastlanmamıştır. Kültürümüzde çok önemli bir yere sahip olan saygı, sevgi, vefa, hoşgörü gibi değerler görsellerle de ifade edilmiştir.

Eserin son sayfasına, Memo’nun Hintli kılığına girdiği resmedilmiştir. Burada Memo’nun giydiği kıyafetler ve fil sahibi olması, Hint kültürüne uygun figürlerdir (Bkz. Şekil- 161).

4. Resimler, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojileri içermekte midir?

Resimlerde, sanatçının ya da toplumun benimsediği siyasî ideolojiler yer almamaktadır. Çocuğa, herhangi bir fikrin aşılması söz konusu değildir. Yazarın

doğaya, hayvanlara ve insanlara karşı duyarlılığı eserin ilk sayfasından son sayfasına kadar hissedilmektedir. Ancak bu durum çocuğun kişilik gelişiminde herhangi bir tehlike oluşturmayaacağı için sorun olarak görülmemiştir. Aksine yazarın bu duyarlılığını eserin görsel ve dilsel metinler ile aktarabilmesi bir başarı olarak değerlendirilmektedir.

5. Resimler, herhangi bir dinin ve ırkın üstünlüğünü benimser nitelikte midir?

Resimlerde herhangi bir ırkın ya da dinin üstünlüğü benimsenmemiştir. Farklı ten ve saç renklerine, farklı fiziksel özelliklere; farklı görüş ve hayallere sahip çocuklar resmedilmiştir. Bu durum, sanatçının insana karşı olan saygısını ve duyarlılığını gözler önüne sermektedir.

6. Resimler, çocuğun bilinçaltına olumsuz mesajlar gönderecek ve çocuğun kişiliğini, duygu dünyasını kötü yönde etkileyecek (cinsellik ve şiddet) öğeler barındırmakta mıdır?

Resimlerde, çocuğun zihinsel ve kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyecek öğeler bulunmamaktadır. Çocuk karakterlerin kız ve erkek olarak belirlenmesi, her iki cinsiyetin de gerek metinde gerek resimlerde eşit olarak ele alınması, cinsiyet ayrımının yapılmadığını göstermektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada, Behiç Ak tarafından kaleme alınmış on dört resimli çocuk kitabı, çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından resimleme teknikleri, grafik tasarım özellikleri, resim ve metin ilişkisi, resimlerin değerler eğitime olan katkısı doğrultusunda incelenmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler, aşağıda belirtilmiştir:

Behiç Ak'ın yazdığı ve yazıp resimlediği eserler, biçimsel açıdan çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun olarak tasarlanmıştır.

Eserler, boyutu açısından çocukların rahatça taşıyabileceği, kendi başlarına sayfalarını çevirebileceği büyüklüktedir. Eserlerin boyutlarının birbirine yakın olması, çocukların kendi kütüphanelerini oluşturmalarına ve bu kütüphaneyi rahatça düzenlemelerine olanak tanır. Tombiş Kitaplar Serisi'nde yer alan beş kitap haricindeki kitapların sırt kısmında eserin adı, yazarı ve yayınevi yazmamaktadır.

İncelenen eserlerin dokuzunun (Bilyeler, Büyükanne ve Miyop Ejderha, Doğum Günü Hediyesi, Gökdelene Giren Bulut, Karadeniz'deki Yunus, Kedi Adası, Rüzgârın Üzerindeki Şehir, Uyurgezer Fil, Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı) ciltlemesinde tel zımba kullanıldığı tespit edilmiştir. Tombiş Kitaplar Serisi'nde yer alan beş eserin ciltlemesinde ise (Benim Bir Karışım, Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor, Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor, Ben Ne Zaman Doğdum, Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor) iplikle dikiş tekniği kullanılmıştır. Eserlerin ciltlemesinde belirlenen kusurların, kitabın kullanım süresini kısaltacağı düşünülmektedir.

Kitapların iç sayfalarında mat, kuşe kâğıt kullanılmıştır. Baskının netliğini artıran bu kâğıt, okura metni okuma kolaylığı sağlamaktadır.

Eserlerin tümünde kullanılan yazı stili ve harflerin büyüklüğü çocuklara okuma kolaylığı sağlayacak niteliktedir.

Kitaplardaki görsellerin çizim teknikleri (kurşun kalem ve kuru boya teknikleri, mürekkeple çizim teknikleri, keçeli kalem ve marker teknikleri, suluboya ve anilin boya teknikleri, pastel boya tekniği, guaj ve tempera teknikleri, akrilik boya tekniği, püskürtme tekniği, karışık teknikler) çocuğa ve çocuk edebiyatına uygun niteliktedir.

Sanatçının yazdığı ve yazıp resimlediği tüm eserlerde grafik tasarım ilkeleri (denge, vurgu, zıtlık/konstrastlık, orantı ve görsel hiyerarşi, bütünlük, biçim, renk, hareket ve yön çeşitliliği, görsel devamlılık) göz önünde bulundurulmuştur.

Sanatçının eserlerindeki görsel ürünler resim ve karikatürlerden oluşmaktadır. Hiçbir eserde grafik, tablo, fotoğraf gibi görsel ürünlere yer verilmemiştir.

Her eserin görselleri kendine özgüdür ve görseller sanat kaygısı güdülerek resmedilmiştir.

Behiç Ak'ın resimli çocuk hikâyelerinde yer alan resimlerin, metni tamamlayıcı ve yorumlayıcı resimler olduğu tespit edilmiştir. Eserlerinde kullandığı süsleyici resimler ise, metnin kurgusunda var olan karakterler ya da figürlerdir.

Eserlerin kapak resmi ve iç görselleri, metnin içeriğine yönelik olarak resmedilmiştir. Kitapların kapak görselleri eserin ismi ile ilişiktir; bu görsel eserin kurgusunun tahmin edilebilmesine olanak tanımaktadır. Eserlerin kapak görselleri çocukların ilgisini çekebilecek kadar renklidir. İç sayfalardaki görseller, metin ile yakın bir şekilde konumlandırılmıştır. Okurun metni dilsel ve görsel metinlerden aynı anda takip edebilmesi mümkündür. Görseller, metnin yorumlanmasına ve değerlendirilmesine katkı sağlar niteliktedir.

Dilsel metnin olay örgüsüne yönelik hazırlanan görseller, metnin temasını ve konusunu yansıtmaktadır. Olayların geçtiği ortam; karakterlerin fiziksel portresi, kişilik özellikleri, duygu ve düşünce dünyaları başarılı bir şekilde yansıtılmıştır.

İncelenen eserlerin görsel ifadeleri, çocuğun anlayacağı, çözümleyebileceği, içerdği iletiyi anlayabileceği kadar nettir. Ancak bu durum “Büyükanne ve Miyop Ejderha” isimli eserin görselleri için geçerli değildir. Belirtilen bu eserde kullanılan çizim teknikleri, renk çeşitliliği; birçok küçük figürün bir resimde yer alması okurun resmi bir bakışta algılamasını engellemektedir.

Behiç Ak'ın eserlerinde yer alan karakterler, fiziksel özellik olarak birbirine benzer niteliktedir. Bilyeler, Doğum Günü Hediyesi, Karadeniz'deki Yunus ve Tombiş Kitaplar serisindeki eserlerde yer alan karakter fiziksel olarak benzemektedir. Siyah saçlı, kısa boylu, al yanaklı, güler yüzlü vb. olan bu karakterler birbirini tekrar etmiştir. Eserler için yaratılan karakterlerin özgün bir görünüme sahip olması gerektiği düşünülmektedir.

Yazarın incelenen eserlerinde aile birliğine ve akrabaya önem verme, akıl yürütme-mantıklı olma, araştırmacı olma, arkadaşlık-dostluk, başarılı olma, bilimsellik-bilgelik, doğal çevreye duyarlılık, eleştirel ve sorgulayıcı olma, empati, hayvan sevgisi, iletişime açıklık, kendini tanıma, komşuluk ilişkilerine önem verme, meslek sahibi olmanın önemini kavrama, mutlu olma, nezaket kurallarına uyma, özgünlük, özgürlük, sanata ve sanatçıya karşı duyarlılık, yakın çevreyle sağlıklı ilişkiler kurma, yaratıcılık, üretkenlik gibi değerlerin yer aldığı görülmektedir. Behiç Ak'ın doğaya, hayvanlara, insanlara, sanata ve sanatçıya karşı duyarlılığı eserlerin ilk sayfasından son sayfasına kadar hissedilmektedir.

Sonuç olarak denilebilir ki Behiç Ak, kaleme aldığı resimli çocuk hikâyelerinde, çocuk edebiyatının temel ilkelerini gözetmiş; eserlerin biçim ve içerik özelliklerini bu ilkeler çevresinde belirlemiştir. Eserlerde yer alan görseller, resimleme teknikleri ve tasarım ilkelerine uygun bir şekilde çizilmiştir. Metinlerde yer alan değerler görsellerle de sezdirilmeye çalışılmış; çocukların değerler konusunda bilinçlenmesi hedeflenmiştir.

ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma sonucunda elde edilen bulgular neticesinde önerilerde bulunulmuştur. Öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Çocuk edebiyatı alanında eser veren yazarlar, çocuk edebiyatının temel ilkelerini, eserlerin barındırmaları gereken biçim ve içerik özelliklerini göz önünde bulundurmalıdır. Sanatçılar, eserlerini yalnızca çocuklara hoş vakit geçirmek için kaleme almamalıdır. Yazdığı edebî ürünlerde yer alan kurgu, karakterler, eğitsel iletiler ve değerler ile çocukların zihinsel, duyuşsal, dilsel, sosyal ve ahlaki eğitimlerine katkı sağlamalıdır.
- Yazarın incelenen eserlerinin ön veya arka kapağında, hangi yaş grubuna hitap ettiği belirtilmemiştir. Bu, eserlerin kusurlu yanıdır. Çocuk edebiyatı alanında yazılan eserlerde hedef kitle belirgin kılınmalıdır.
- Çocuklara yönelik yazılan edebî ürünler yazar, çizer (tasarımcı ya da ressam) ve yayınevi işbirliği içerisinde yaratılmalıdır. Yazar ve çizeri ayrı olan eserlerde, yazarın kaleme aldığı dilsel metin, metinde yer alan eğitsel iletiler ve değerler çizer ile paylaşılmalıdır. Eserin görsellerinin üretim aşamasında yazarın fikirlerine de önem verilmelidir. Eserin yazım ve çizim aşaması bittiğinde, yayınevinde bulunan tasarımcılar ve editörler eseri biçim ve içerik

özellikleri açısından değerlendirmeli; dilsel metinde ve görsellerde yer alan kusurları belirlemelidir.

- Çocuk edebiyatı ürünleri için görseller hazırlayan ressamalar ya da tasarımcılar, eserdeki tüm görsel ürünlerde grafik tasarım ilkelerine uymalıdır. Resimleri, edebî ürüne ve çocuğun gelişimine uygun resimleme teknikleri ile çizmelidir.
- Üniversitelerin resim-iş ve görsel tasarım bölümlerinde okuyan öğrencilere, çocuk edebiyatının tasarım ilkeleri konusunda eğitim verilmelidir.
- Öğretmenler ve öğretmen adayları çocuk edebiyatı alanında yazılan eserleri alana uygun olarak değerlendirebilmeli, eserlerin eksik ve nitelikli yanlarını eleştirebilecek yeterlilikte olmalıdır. Bu sebeple üniversitelerin Türkçe Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Çocuk Gelişimi bölümünde okuyan öğrencilere, çocuk edebiyatının yazınsal niteliği ve edebî ürünlerin tasarım ilkeleri konusunda eğitim verilmelidir.
- Çocuk edebiyatı alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde, eserlerin genellikle biçim ve içerik, dil ve anlatım özelliklerinin; muhteva ve karakter yaratım sürecinin (karakter özelliklerinin), okunabilirlik düzeylerinin ele alındığı, çocuğa görelilik açısından değerlendirildiği gözlemlenmiştir. Çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan görsellerin de dilsel metin kadar çocuk gelişimine katkı sağladığı bilinmektedir. Bu sebeple çocuk edebiyatı alanında eser veren tüm yazarların resimli çocuk kitapları görseller açısından incelenmeli, alana katkı sağlanmalıdır.
- Behiç Ak'ın incelenen eserlerinde milli değerler olan vatan, bayrak sevgisi, ulusal egemenlik gibi değerlere yer verilmediği tespit edilmiştir. Yazarın bundan sonra kaleme almayı düşündüğü eserlerde bu değerlere de yer vermesi beklenmektedir.
- Behiç Ak'ın incelenen eserlerinde yer alan değerler 2018 Türkçe Eğitim Programında yer alan değerler ile örtüşmektedir. Bu sebeple programda yer alan erdemler, birey ve toplum, okuma kültürü, iletişim, hak ve özgürlükler, kişisel gelişim, sağlık ve spor, zaman ve mekân, duygular, doğa ve evren başlıklı temalarda eserlerden uygun görülen parçalara, yer verilebilir.
- Sanatçının incelenen eserleri, okul öncesi ve ilköğretim düzeyindeki öğrenciler için uygun görülmüştür. Bu eserler, öğretmenler tarafından bu yaş

grubundaki öğrencilere öneri olarak sunulabilir, ebeveynler de gönül rahatlığı ile çocuklarına incelenen eserleri okutabilir. Ayrıca okullarda yapılan okuma saatlerinde yazarın incelenen eserleri okutulabilir.

- Eserlerde yer alan görseller, çocuğun metni takip edebilmesine, yorumlamasına ve değerlendirmesine olanak tanımaktadır. Okullarda, bu resimlerden yararlanılarak çocuğa görsel okuma yaptırılabilir. Öğrencilerin, resimleri yorumlaması, figürlerdeki resimler üzerine arkadaşları ile tartışması; görsellerden hareketle özgün bir edebî ürün yaratması sağlanabilir. Çocukların yazma ve konuşma becerilerinin gelişmesine, anadil eğitimine katkı sağlanabilir.
- Behiç Ak'ın diğer hikâye ve romanlarında yer alan görseller incelenebilir; bu görseller resimleme teknikleri ve tasarım ilkeleri, değerler eğitimi ve çocuk gelişimi çerçevesinde değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Ak, B. (2009). *Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağacı*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Ak, B. (2013). *Benim Bir Karışım Tombiş Kitaplar-1*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Ak, B. (2013a). *Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor Tombiş Kitaplar-2*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Ak, B. (2014). *Bizim Tombiş Fiyonk Makarnayı Çok Seviyor Tombiş Kitaplar-3*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Ak, B. (2015). *Ben Ne Zaman Doğdum? Tombiş Kitaplar-4*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Ak, B. (2017). *Bilyeler*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Ak, B. (2017a). *Gökdelene Giren Bulut*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Ak, B. (2018). *Büyükanne ve Miyop Ejderha*. İstanbul: Can Yayınları.
- Ak, B. (2018a). *Doğum Günü Hediyesi*. İstanbul: Can Yayınları.
- Ak, B. (2018b). *Karadeniz'deki Yunus*. İstanbul: Can Yayınları.
- Ak, B. (2018c). *Kedi Adası*. İstanbul: Can Yayınları.
- Ak, B. (2018d). *Rüzgârın Üzerindeki Şehir*. İstanbul: Can Yayınları.
- Ak, B. (2018e). *Tombiş Maskeli Baloya Katılmak İstemiyor Tombiş Kitaplar-5*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Ak, B. (2018f). *Uyurgezer Fil*. İstanbul: Can Yayınları.
- Akbaş, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Arseven, T. (2005). Mesaj Açısından Çocuk Kitapları. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, (104-105), 51-62.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 121-144.
- Aydın, M. (2011). Değerler, İşlevleri ve Ahlak Eğitime Bakış. *Eğitim ve Öğretim ve Araştırmaları Dergisi*, 7(19), 19-45.
- Aydın, M. Z. (2018). *Okulda Çalışan Herkesin Görevi Olarak Değerler Eğitimi*. http://mehmetzekiaydin.com/alimalarim/bddlddmsel_makaleler.html/ (Erişim Tarihi: 12.01.2019).
- Becer, E. (2006). *İletişim ve Grafik Tasarım*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Behiç Ak kimdir. (b.t). Aralık 24, 2019, <https://www.biyografistan.com/2013/08/behic-ak-kimdir-biyografisi.html/> (Erişim Tarihi: 24.12.2019).
- Canbay, H. (2011). *Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarının Doğacı Zekâ Alanı Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Çetişli, İ. (2011). *Edebiyat Sanatı ve Bilimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çılgın, A. S. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Çizgi çeşitleri ve anlamları. (b.t). Aralık 24, 2019, <https://fordizayn.wordpress.com/2013/09/17/cizgi-cesitleri-ve-anlamlari/> (Erişim Tarihi: 24.12.2019).
- Demirel, K. (2006). *Açıklamalı İnsani Terimler Sözlüğü*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Demirel, Ş. (2009). *Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dilidüzgün, S. (2004). *Çağdaş Çocuk Yazını*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Güngör, E. (2000). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Grafik tasarım nedir. (b.t). Aralık 24, 2019, https://tr.wikipedia.org/wiki/Grafik_tasarım/ (Erişim Tarihi: 24.12.2019).

- Kıbrıs, İ. (2010). *Çocuk Edebiyatı*. (Dördüncü Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Kuçuradi, I. (2003). *İnsan ve Değerleri*. (Üçüncü Baskı). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- MEB. (1981). *İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı*. İstanbul: MEB Yayınları.
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2015). *Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2017). *Türkçe Dersi (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2018). *Türkçe Dersi (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2018b.). *Sosyal Bilgiler Dersi (4, 5, 6, 7. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2019). *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Oğuzkan, A. F. (2001). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özdemir, S. S. (2007). “Behiç Ak ile Söyleşi; Mimar Olmak Mimar Olmamak”, <http://www.arkitera.com/s58-behic-ak.html/> (Erişim Tarihi: 06.12.2018).
- Renklerin anlamları. (b.t). Aralık 24, 2019, <http://www.renklerinanlamlari.com/renklerin-anlamlari.html/> (Erişim Tarihi: 06.12.2018).
- Saldamlı, A. (2013). *Bilimsel Araştırma ve Sunum Teknikleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Sever, S., Dilidüzgün S., Öztürk A., Adıgüzel Ö. (2005). *Çocuk Edebiyatı*. (Dördüncü Baskı), Eskişehir: TC. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1420.
- Sever, S. (2007). *Çocuk Edebiyatı Öğretimi Nasıl Olmalıdır? 2. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, (Yayıma Hazırlayan: Sedat Sever) Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, ss.41-56.
- Şirin, M. R. (1998). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- TDK. (2011). *Türkçe Sözlük*. (On Birinci Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Uçan, H. (2005). *Çocuklar Kadar Saf, Temiz Olabilmek, Kalabilmek. Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, (104-105), 17-23.
- Uçan, H. (2006). Edebiyat Eğitimi, Estetik Bir Hazzın Edinimi, Okumanın Alışkanlığa Dönüştürülmesi ve Yazınsal Kuramlar. *Milli Eğitim Dergisi*, (169), 25-41.
- Yaman, E. (2012). *Değerler Eğitimi*. (İkinci Baskı). Ankara: Akçağ Basımevi.
- Yalçın A., Aytaş G. (2008). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (2007). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. (Yedinci Baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Büşra YÜKSEL 1993 yılında İstanbul'un Eminönü ilçesinde doğdu. İlköğretimini Bayrampaşa'da, Muharrem Ergin İlköğretim Okulunda tamamladı. Eğitim hayatına Sağmalcılar Lisesinde devam etmiştir. 2015 yılında İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi bölümünden mezun olmuştur. 2017 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Eğitimine başlamıştır.

